

ద్విపద

బసవపురాణము

పాల్కురికి సోమనాథకవి ప్రణీతము

[సంక్షిప్తము]

పరిష్కర్త :

గూడ వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం ఎం. ఏ.

ప్రచురణ :

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

కళాభవనము :: హైదరాబాదు - ౫.

ప్రథమ ముద్రణ :

జనవరి : 1969

ప్రతులు : 4000

మూల్యము : రూ. 2 - 50

ముద్రణ :

గ్రీన్ ప్రింటింగ్ ప్రెస్,

బాంబే బజార్ సందు,

ఆఖిద్ సర్కిల్, హైదరాబాద్.

తొలి పలుకు

మూడు సంవత్సరాలక్రింద ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వములో సాంస్కృతిక వ్యవహారాల మంత్రిగా ఉండిన శ్రీ ఎం. ఆర్. అప్పారావు గారు చేసిన సూచనల ననుసరించి తెలుగు భాషలోని సాహిత్యము అందఱికి అందుబాటులో నుండునట్లుగా ముద్రించి ప్రకటించవలెనని అకాడమీ నిశ్చయించినది. తెలుగుభాషలోని పూర్వగ్రంథసముదాయము ఈనాడు పాఠకునికి సక్రమముగా సరసమైన ధరకు లభ్యమగుటలేదు. ఈ లోటును తీర్చి ప్రాచీన గ్రంథ సంచయమును విడివిడిగా ప్రకటించుటకు సాహిత్య అకాడమీ ఒక ప్రణాళికను సిద్ధము చేసినది. ఈ ప్రణాళిక ప్రకారము ఈ కార్యక్రమము మూడు తరగతులుగా విభజించనైనది. మొదటిది ప్రాచీనప్రబంధాల ప్రకటన. రెండవది మహాభారతము, భాగవతము, హరివంశము, భాస్కరరామాయణము, బసవపురాణము, భోజరాజీయములను సంగ్రహించి ప్రకటించుట. మూడవది భారత భాగవతాలనుండియు నాచన సోమన, కంకంటి పాపరాజు, కూచిమంచి తిమ్మకవి రచనల నుండియు భాగాలను ఏర్పి కూర్చి ప్రకటించుట. మొదటి తరగతిలో 29 ప్రబంధాలను 29 సంపుటలుగా, రెండవ తరగతిలోని గ్రంథాలను 13 సంపుటలుగా, మూడవ తరగతిలోని గ్రంథాలను 8 సంపుటలుగా, మొత్తము 50 సంపుటలను ప్రకటించు కార్యక్రమము స్వీకరించవలె నని అకాడమీ తీర్మానించినది.

ఈ ప్రణాళిక ప్రకారము ప్రతినంపుటము 1/8 డెమ్మీనైజులో క్యాలికో బైండుతో 200 పేజీల గ్రంథముగా నుండవలెనని నిర్ణయించ నైనది. ప్రతి గ్రంథములో గ్రంథకర్తనుగూర్చి, గ్రంథ ప్రాశస్త్య మును గూర్చి వివరించు సుమారు 40 పేజీల పీఠికను చేర్చవలె నని

నిశ్చయించనైనది. చౌకగా పాఠకులకు అందజేయవలెనను ఉద్దేశముతో ఈ సంపుటాల వెల తక్కువగా నిర్ణయించ నైనది. ఇప్పటివఱకు మొదటి తరగతిలో 29 పుస్తకాలను ప్రకటించి ముద్రించుట జరిగినది. ప్రస్తుతము రెండవ తరగతిలోని పుస్తకాల ప్రకటన ప్రారంభమైనది. మేము కోరినంతనే యీ సంపుటము సిద్ధముచేయు బాధ్యతను స్వీకరించి నిర్ణయించిన గడువులోపల వ్రాతప్రతిని అందజేసిన శ్రీ జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యముగారికి అకాడమీ పజ్జెన కృతజ్ఞతలు. ఈ తరగతిలోని మిగిలిన పుస్తకాలు ఈ సంవత్సరాంతము వరకు ముద్రితము కాగలవని ఆశించుచున్నాను.

ఈ ప్రణాళికను అమలుచేసి వ్రాతప్రతులను సిద్ధముగావించి ముద్రించుటకు కావలసినడబ్బు మొత్తము అకాడమీకి యిచ్చుటకు రాష్ట్ర, కేంద్ర ప్రభుత్వాలు వాగ్దానము గావించి యిప్పటివఱకు కొంత డబ్బునుగూడ విడుదల చేసినవి. ఇందుకు అకాడమీ పజ్జెన కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ధన్యవాదాలు. నిర్ణయించిన గడువులోపల ఈ సంపుటాలన్నిటిని ప్రకటించి ఆంధ్ర పాఠకలోకానికి అందజేయగల మని విశ్వసించు చున్నాను.

హైదరాబాదు }
6-1-1969 }

దేవులపల్లి రామానుజరావు,
కార్యదర్శి.

విషయ సూచిక

విషయము

పుట

పీఠిక

పురాణములు	...	i
ప్రథమాంధ్ర వీరశైవ పురాణము	...	ii
పురాణ విధము	...	iii
దేశసంప్రదాయము	...	iv
జైనపురాణ ప్రభావము	...	vi
వస్తుసంవిధానము	...	vii
ద్విపదరచన	...	xvi
జాను, దెను, గు	...	xviii
తెలు, గుముద్ర	...	xx
ప్రాసవడి	...	xxi
కవి జీవిత విశేషములు	...	xxiii
జన్మస్థలము	...	xxiii
కులగోత్రాదులు	...	xxv
మహిమలు	...	xxix
కాలము	...	xxxi
సౌమనాథుని కృతులు	...	xxxii
కవిత్వము	...	xliv
బసవపురాణ ప్రాశస్త్యము	...	xlvi
సంక్షిప్త ప్రతి	...	xlvi

ప్రథమాశ్వాసము

అవతారిక	...	1
కథారంభము	...	10
నారదుడు కైలాసమున కేగుట	...	11

విషయము	పుట
నారదుఁడు శివునకు భూలోకవృత్తాంత మెఱింగించుట	... 11
శివుఁడు పార్వతితో నందికేశ్వరుని వృత్తాంతము చెప్పుట	... 12
శిలాదుని తవస్సు	... 13
శివుఁడు శిలాదునకు వర మొసంగుట	... 14
నందికేశ్వరుని యవతారము	... 15
శివుఁడు నందికేశ్వరుని మర్త్యమున బసవేశ్వరుఁడుగా జనింపఁ బంపుట	20
బసవేశ్వరుఁడు వడుగు వల దని తండ్రితో వాదించుట	31
బసవేశ్వరుని పెండ్లి	... 37
బసవేశ్వరుఁడు కప్పడి సంగమేశ్వరమున కేఁగుట	... 41
సంగయదేవుఁడు బసవేశ్వరునకుఁ బ్రత్యక్ష మగుట	... 42

ద్వితీయాశ్వాసము

బసవేశ్వరునకు బిజ్జలుఁడు దండనాయక పద మిచ్చుట	... 47
బసవేశ్వరుఁడు కల్యాణకటకము చేరుట	... 48
బసవేశ్వరుని బాస	... 51
బసవేశ్వరుని దర్శింప శివభక్తు లరుదెంచుట	... 53
.. శివాచారనిరతి	... 54
బసవని మేనల్లుఁడు చెన్నబసవని మహిమ	... 56
చెన్నబసవన బసవేశ్వరుని స్తుతించుట	... 57
అల్లమప్రభుని రాక	... 58
అల్లమప్రభునికి విందుపెట్టుట	... 60
అల్లమప్రభువు బసవనికి వరము లిచ్చుట	... 62
వంగకాయలు లింగము లైన కథ	... 63
జొన్నలు ముత్తెము లైన కథ	... 64
సంగమేశ్వరుఁడు బసవని మూఁడవ క న్నడుగు కథ	... 65
బసవఁడు గొల్లెతచల్లకడవఁ బడకుండఁ బట్టిన కథ	... 69
తిరుచిట్టంబుని కథ	... 70

విషయము	పుట
శివుఁడు తనహృదయమున బసవనిఁ జూపుట	... 72
శివుఁడు పార్వతికి బసవనిమహిమ తెలుపుట	... 73

తృతీయాశ్వాసము

నక్కలు గుఱ్ఱము లైన కథ	... 80
బసవఁడు తనభార్య చీర విప్పించి యొకజంగముని కిచ్చిన కథ	... 80
సూర్యాస్తమయ వర్ణనము	... 84
ముగ్ధసంగయ్య కథ	... 85
చంద్రోదయ వర్ణనము	... 91
రుద్రపశుపతి కథ	... 94
బెజ్జమహాదేవి కథ	... 97
ఉడుమూరి కన్నప్ప కథ	... 103
కళియంబనయనారు కథ	... 122
సకలేశ్వరమాదిరాజయ్య కథ	... 123

చతుర్థాశ్వాసము

మడివాలు మాచయ్య కథ	... 133
బసవఁడు బిజ్జలునకు మాచయ్యమహిమఁ జెప్పుట	... 136
బిజ్జలుఁడు మాచయ్యఁ జంప నేనుఁగుఁ బంపుట	... 139
మాచయ్య యేనుఁగును జంపుట	... 139
బసవన్న బిజ్జలుని మాచయ్యకడకుఁ బిలిచికొనిపోవుట	... 141
మాచయ్య బిజ్జలుని యేనుఁగును బ్రతికించుట	... 141
మాచయ్య బసవని గీతమును విని కోపించుట	... 142
బసవన్న మాచయ్యకడ కేఁగి మన్నింప వేఁడుట	... 142
మాచయ్య బసవన్నకు నిమ్మవ్వ కథ చెప్పుట	... 146
సిరియాలని కథ	... 146
సంగళవ్వ కొడుకును బిలుచుట	... 150

విషయము	పుట
నిమ్మవ్వ కథ	... 152
నరసింగనయనారు కథ	... 157
కొట్టరువుచోడని కథ	... 159

పంచమాశ్వాసము

కిన్నరబ్రహ్మయ్య కథ	... 162
కిన్నర బసవనియొద్దకుఁ బోవుట	... 163
గొఱియ కథ	... 163
కిన్నరబ్రహ్మయ్య పిలువ శివుఁ డో యని పట్కట	... 170
మోళిగమారయ్య కథ	... 174
కన్నద బ్రహ్మయ్య కథ	... 179
ముసిడి చొడయ్య కథ	... 185

షష్ఠాశ్వాసము

ఏకాంత రామయ్య కథ	... 198
షొడ్డలదేవు జాచయ్య కథ	... 205

సప్తమాశ్వాసము

శివనాగుమయ్య కథ	... 227
బోయల తగవు	... 235
బసవన్న విష మారగించుట	... 241
జగదేవ దండనాయకుని కథ	... 247
అల్లయ్య మధుసయ్యల కథ	... 250

పీఠిక

తెలుగుకవి తొలిసారిగా నిర్మించిన స్వతంత్రపురాణము బసవ పురాణము. అపార శైవమతాభినివేశమునకును, అపూర్వకావ్యరసావేశమునకును సంగమక్షేత్రమైన పాళకురికి సోమనాథుని హృదయసీమ నుండి యవతరించిన ప్రప్రథమాంధ్ర ద్విపద సాహిత్యభారతి యీ కృతి :

పురాణములు :

సామాన్యముగా నొక జాతియొక్క - లేక - ఒక మతముయొక్క సంప్రదాయములను బలపఱచుటకొఱకు చరిత్ర కందని పురావృత్తములను సముజ్జ్వలాధ్యాత్మిక దృష్టితో సముద్ధరించి వ్యాఖ్యానించు లక్ష్యముతో నిర్మింపఁబడు సారస్వతగ్రంథములు పురాణములు. సంస్కృత పురాణము లట్టివి. తత్కర్తలైన యార్షమనీషులు పురాతత్త్వ జిజ్ఞాసువులై సర్గప్రతిసర్గాది మహావిషయములను శ్రుతిస్మృతి పరమార్థానుసంధానవృత్తులై భావించి, దర్శించి వానిని చతుర్వర్గఫలోపాత్తము లగునట్లు మిత్రసమ్మితములుగాఁ బ్రపంచించిరి ; అనంతకాలస్వరూపుడై సృష్టిస్థితిలయాత్మకమైన విశ్వసంసార పరిభ్రమణమునకు సాక్షీభూతుఁడగు పురాణపురుషుని పరతత్త్వమును త్రిభాషల నాశ్రయించి వ్యాఖ్యానించిరి ; ఆగమార్థజలసేచనముచే భారతీయ హృదయక్షేత్రముల నార్ద్రీకరించి యార్షసంస్కృతిసస్యములను బండించిరి ; అమూల్య కథానిధులను జూపి మురిపించుచు నమోఘ శాస్త్రవిధులను జెప్పి యొప్పించుచు కవిరసికముముఠా జనములయొక్క రచనాప్రసంగ వ్యాసంగముల నుపలాించు మాతృమూర్తులుగా పురాణములను దీర్చిదిద్దిరి. కావ్యశాస్త్రములవలెఁ గాక పురాణములు జనసామాన్యము నుద్దేశించి రచింపఁబడినవి. కావున మతవ్యాప్తి కీగ్రంథములు శక్తిమంతములైన సాధనములుగా గుర్తింపఁబడినవి. శైవవైష్ణవాది మత శాఖాంతరము లన్నియుఁ బురాణముఖమున జనహృదయసీమలందు వ్యాపించినవి. తత్తన్మతప్రధానదేవతాకములైన పురాణములు ప్రజల మన్ననల నందుకొనినవి. దానిని గమనించిన జైనబౌద్ధములు పురాణతుల్యములైన మతగ్రంథములను అవతారకథాసింధువులుగా నిర్మించుకొని జనసామాన్యము నాకర్షించినవి.

ఇట్లు మన దేశమున మతప్రవక్తల ప్రత్యక్ష ప్రవచనములకంటె పురాణకర్తల పరోక్ష హితోపదేశములు మతవ్యాప్తికి మధురమార్గముల నావిష్కరించినవి.

ప్రథమాంధ్ర వీరశైవ పురాణము :

వీరశైవమతము బసవేశ్వర ప్రవర్తితము. 1 క్రీ॥శ॥ 1162-1168 సం॥ల మధ్య కళ్యాణకటకము నేలిన బిజ్జలుని కొలువుకూటమున బసవేశ్వరుడు మంత్రిగా, బండారిగా నుండి ప్రభుత్వముతోపాటు భక్తిమహిమలఁ బ్రకటించి తనమతమున కెనలేని ప్రాబల్యము గల్పించెను. దక్షిణాపథమున నాతనిమతము నకు విడిదిపట్టులు విరివిగా లభించినవి. బసవేశ్వరుఁ డెంత తత్త్వవేత్తయో అంత భక్తకవి. అందుచే నతడు తనసమకాలికులను స్వీయగంభీరమతప్రవచనము లచే నుత్తేజ పటచుటతో నాగక తన తరువాతి తరములవారికిని భక్తిరసామృత మందింపఁగల తత్త్వప్రవచనములను గన్నడమునందు లిఖించి యమరుఁ డైనాఁడు. అతని యుజ్జ్వల జీవితాధ్యాయము ముగిసిన తరువాత అతనియొక్కయు, అతని యనుయాయుల యొక్కయు వచనగీతములే యతని కీర్తికి పతాకమై నిలచినవి; తన్మత పోషణకు మాతృక లై వెలసినవి. బసవేశ్వరభానుఁ డస్తమించిన తరువాత నతనికాంతిసారము గైకొని వెలుగొందు భక్తతారకాగణము వెల్లివిరిసినదే కాని సోముఁ డుదయించునంతవఱ కమతజగత్తున సుధాశరచ్ఛంద్రికలు లేవు.

బసవేశ్వరుడు కన్నడిగుఁడు. పాల్కురికి సోమనాథుఁడు బహుభాషా వేత్త యైన తెలుఁగువాఁడు. ఓరుగల్లునకుఁ బండ్రెండు క్రోసుల దూరమున నున్న పాలకురికి యతని జన్మస్థానము. సోమనాథుఁడు కలము పట్టునాటికి తెలుఁగునాట బసవేశ్వర వీరశైవమత సంప్రదాయప్రభావ మున్నను, శైవ పండిత త్రయములోఁ దృతీయుఁ డైన మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల యారాధ్య సంప్రదాయము బలీయముగా నాటుకొని యుండెను. బసవేశ్వర పండితారాధ్యులు సమకాలికు లయ్యు నొకరినొకరు దర్శించుకొనలేక పోయిరి. బసవేశ్వర మహి

1. వీరశైవము బసవేశ్వరాద్యుపజ్ఞమే యని కీ. శే. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిలవారి యభిప్రాయము. (చూడుడు : బ.పు. పీఠిక పుట. 78-79 ఆంధ్రగ్రంథమాల ప్రచురణము). వీరశైవము బసవేశ్వరోపజ్ఞము కాదనియు, అత్యంత ప్రాచీన మనియు, అది క్షీణదశను బ్రాపింపఁగా బసవేశ్వరుఁ డుద్ధరించి సంస్కరించె ననియు శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారి యభిప్రాయము. (చూడుడు : బ.పు. పీఠిక పుట. 189-146, వావిళ్లప్రచురణము).

మను బెలిదేవ వేమనారాధ్యదుల వలన వినిన పండితుఁడు తనజీవిత చరమా వస్త్రలో నతనిని దర్శింప కల్యాణకటమున కేగుచు, బసవన సంగమక్షేత్రమున లింగైక్య మందిన వార్త మార్గమధ్యమున విరి, దుఃఖితుఁడై శ్రీకైలమున కేగి యచ్చట జీవితశేషమును గడుపుచు స్వల్పకాలమునకే యాతఁడును శివైక్య మందినట్లు తెలియుచున్నది. పండితుఁడు రచించిన శివతత్త్వసారము వీరశైవమతాచార సంపత్తిని, ఆరాధ్య సంప్రదాయమును బ్రతిపాదించు ప్రామాణిక గ్రంథము. సోమనాథుఁడు మొదట ఆగ్రంథప్రభావమునకు లోనై 'అనుభవసారము'ను రచించి తన కవితావ్యవసాయమును సాగించినాఁడు. ఆపై నాతఁడు శివభక్తకూటములకు సంగమక్షేత్ర మైన శ్రీకైలమును దర్శించు సందర్భములందు బసవని గీతములను, అతని మహిమలను విరి యుండ వచ్చును. క్రమముగా నాతని చిత్త మామహాపురుషుని దివ్యమహిమాభివర్ణనము నం దాయత్త మగుటచే భక్తిప్రపత్తిరూపము లగు పెక్కు లఘుకృతులను జెప్పఁదొడఁగెను. కాని, ప్రసన్న కవితాసుధాధారగల పాలకురికి వాని పలుకుల వెలఁది జిలిబిలియెలు గులతో గడియ కొక్క వృత్తమున నర్చించుచు వస్తుగౌరవము లేని లఘుకృతులతో నాగక మతప్రపత్తి మహిమాన్విత జీవితచరిత్రము చిత్రించు పురాణము గానము సేయ సమకట్టినది. దాని ఫలమే ప్రప్రథమాంధ్ర వీరశైవపురాణ మగు బసవపురాణము :

పురాణ విధము :

బసవపురాణము ఏ పురాణమునకును అనువాదము కాదు. ప్రసిద్ధ మైన మహాపురాణ సంప్రదాయము ననుసరించి పంచలక్షణవిశిష్టముగా నిర్మింపఁబడినది యును గాదు. కాని పురాణశబ్దముతోఁ బుట్టి ప్రఖ్యాతి నందినది. అది దాని ప్రత్యేకత యైనను పురాణసంప్రదాయజ్ఞులు దానిని విమర్శింపక విడువలేదు. పిడుపర్తి సోమనాథుని బసవపురాణమున నిట్లొక యైతిహ్యము కలదు :

సీ. “ఒకనాఁడు శివభక్తు లోరుఁగంటను స్వయం

భూదేవుమంటపమున వసించి

బసవపురాణంబు పాటించి విను వేశ

హరుని గొల్వఁ బ్రతాపుఁ డచటి కేగి

యాసంభ్రమం బేమి యనుట భక్తులు బస

వనిపురాణం బర్చి వినెద రనిన

విన నాపురాణంబు విధ మెట్లొకో యన్న
ధూర్తవిప్రుం డొక కర్త చేరి

ఆ. పాలకురికి సోమపతితుఁ డీనడుమను

దెనచె మధ్య (ప్రాస) వళ్లు పెట్టి ద్విపద
యప్రమాణ మిది యనాద్యంబు పద మన్న
నరిగె రాజు”

(పీఠిక. 28 ప.)

ఇందలి విప్రుఁడు పీఠికై వులను ధూర్తుఁడు కావచ్చును. కాని, యతఁడు పురాణ సంప్రదాయజ్ఞుఁడు. అతనికి పాలకురికి సోమనాథుఁడు పతితుఁడు కావచ్చును. కాని, అతఁడు దేశి సంప్రదాయము ననుసరించి పురాణము నిర్మించిన వరమ మా హేశ్వరుఁడు.

పై కథలో రాజు “ఆపురాణము విధ మెట్టి ?” దని ప్రశ్నించెను. “ఆపురాణమును సోమన యీనడుమ ప్రాసవళ్లు పెట్టి ద్విపదలో రచించె” నని విప్రుఁడు పేర్కొనెను. అది యప్రామాణిక మనియు, ననాద్య మనియు విమర్శించెను. ఈ విమర్శ ద్విపదకు మాత్రము పరిమిత మైనది కాదు. చందము కావ్యరచనాంగములలో నొక్కటి మాత్రమే. పురాణవిధ మనఁగా పురాణనిర్మాణవిధమును, తద్వస్తు నిర్వహణ విధమును, తల్లక్షణ విధమును గూర్చియు ప్రశ్నించెనని భావించుటకు వీ లున్నది. కావున నావిప్రుఁడు బసవపురాణము సంస్కృతపురాణములవలెఁ గాక వేదప్రామాణ్యము లేని దనియు, అనాద్య మనియు, వానివలెఁ బ్రాచీనము కా దనియు, నవీన మనియు విమర్శించె నని గ్రహింప వచ్చును. ఈ లక్షణములు ప్రాచీన (మార్గ) పురాణసంప్రదాయజ్ఞునకు దోషములుగాఁ దోప వచ్చును కాని దేశి (పురాణ) సంప్రదాయజ్ఞునకు నవీనగుణములుగా స్ఫురింప వీ లగుచున్నది.

దేశిసంప్రదాయము :

పురాణ లక్షణము లన్నియు సంస్కృతపురాణము లన్నింటియందును బాటింపఁబడి యుండ లేదని విమర్శకులు భావించుచున్నారు. మహాపురాణముల విధమే యిట్లుండ వాని యుత్సవ విగ్రహము లైన యుపపురాణముల సంగతి వేఱుగాఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది? ఏమైనను పురాణములలో నత్యంతప్రాచీనము లైన వానియందు సర్గప్రతిసర్గముల కధికప్రాముఖ్య ముండెడిది. క్రమముగా

వంశ మన్వంతరములకును, రాజవంశ చరిత్రములకును ప్రాధాన్యము వచ్చినది. ఆ పైన మతప్రబోధైకదృష్టితో నిర్మింపఁబడిన పురాణోపపురాణముల యందు దేవతా మహిమాభివర్ణనాత్మకములైన కథలును, అవతారకథలును, మతధర్మ బోధలును, భక్త చరిత్రములును విశేషముగాఁ జోటు చేసికొనినవి. బౌద్ధులును జైనులును ఇట్టి పురాణసంప్రదాయమును కొంత పరోక్షముగా ననుసరించి జాతక కథలను, జైనపురాణములను నిర్మించుకొనిరి. వీరిలో పురాణ శబ్దమును విరివిగా వాడుకొని వాఙ్మయ నిర్మాణము చేయుటయే కాక ప్రసిద్ధ సంస్కృతేతిహాస కావ్య పురాణకథలను జైనమతానుగుణముగా మార్చి తిరుగవ్రాయుటకును వెనుకంజ వేయనివారు జైనులు. కేవలజ్ఞాన సిద్ధిచే ముక్తులైన తీర్థంకరుల జన్మ మహిమాది విశేషములఁ బ్రతిపాదించుచు తన్మతప్రచారానుగుణముగా నిర్మింపఁబడినవి జైనపురాణములు. ఇట్టివి సంస్కృత ప్రాకృతములందు కొన్ని వెలసియున్నను సామాన్యజనుల కండుబాటులో నుండునట్లు వానిని జైనకవులు దేశీయ భాషలలో ననువాదము గావించిరి. ఇట్లు పురాణము పంచలక్షణవిశిష్ట మను ప్రసిద్ధినిఁ గోల్పోయి మత ప్రవక్తలను భగవన్మూర్తులుగా భావించి, భజించుటకును, తన్మతానుయాయులగు మహాత్ముల వైశిష్ట్యమును, మహిమలను గ్రహించుటకును, పరమతఖండన, స్వీయమత పోషణానుసరణాదుల కైన పరిజ్ఞానము నందించుటకును నేర్పడిన కథాకావ్యములుగా రూపొందినవి. ఇందు చరిత్ర కందని సనాతనుల చరిత్ర లుండక పోవచ్చును. ప్రతీకాత్మక సృష్టి కనుపడక పోవచ్చును. సమకాలికులే పురాణపురుషులుగాఁ గీర్తింపఁబడవచ్చును. పురాణగౌరవము నభిలషించెడి నవీనమతముల యాకాంక్షలు నామశ్రవణమాత్రముననే పౌరాణికత్వము స్ఫురింపఁజేయు నిట్టి నవీన కావ్యలలికలకు దోహదక్రియ లొనర్చినవి.

దక్షిణ దేశభాషా సాహిత్యములలో నిట్టి పురాణములు మతవాఙ్మయముల కెత్తిన కీర్తివతాక లై విరాజిల్లు చున్నవి. కన్నడమున ప్రసిద్ధజైనకవులు తీర్థంకరుల చరిత్రలను పురాణములుగా వెలయించిరి. 'ఆది కవి' యని ప్రసిద్ధిగాంచిన పంపకవి (క్రీ. శ. 941) జైనప్రథమ తీర్థంకరుఁడైన పురుషేవుని చరిత్రమును 'ఆదిపురాణ' మనుపేర చంపువుగా ననువదించెను. అది జినసేనుని సంస్కృత కృతి కనుకృతి. ఇట్లే 'ఉభయకవి చక్రవర్తి' యైన పొన్నకవి పదునాఱవ జైన తీర్థంకరుని జీవిత చరిత్రమును చంపువుగా శాంతిపురాణ మను పేర రచించెను. 'కవిచక్రవర్తి' రన్నఁడు ద్వితీయ తీర్థంకరుని చరిత్రను అజితపురాణ

మను పేర చంపూ గ్రంథముగా నిర్మించెను. ఇవికాక నాగచంద్రకవి మల్లి నాథపురాణము, నయసేనుని ధర్మనాథపురాణము, జన్నకవి అనంతనాథపురాణము మొదలగునవి ప్రసిద్ధ కన్నడ జై నపురాణములు. ద్రావిడవాఙ్మయమునందు అఱువత్తు మూపురు నయనారు లను శివభక్తుల చరిత్రములను గూర్చి 'శేక్కిజ్జార్' అను కవి రచించిన 'పెరియపురాణము' కడు ప్రసిద్ధి కెక్కి యున్నది. ఇట్లు మతాచార్యుల యొక్కయు భక్తుల యొక్కయు కథలను గుదిగ్రుచ్చి కూర్చి యొక కథాహారముగా సంతరించి పురాణ మను పేరఁ బ్రబవర్తిల్లఁ జేయుట కర్ణాట ద్రవిడ కావ్యవస్తు నిర్మాణ పద్ధతులలో నొకటిగా క్రీ. శ. 10వ శతాబ్దమునుండియే గుర్తింపఁబడి యున్నదని తెలియుచున్నది. ఇది ఆర్షము, ఆద్యము నైన సంప్రదాయము కాక దేశీయము, సవీనము నైన కావ్యనిర్మాణ ప్రక్రియగా రూపొందిన దని గ్రహింప వీలగుచున్నది. బసవపురాణ మీసంప్రదాయము ననుసరించి 'పురాణాఖ్య'ను ధరించి ప్రప్రథమ వీరశైవపురాణ మై వాసి కెక్కినది. ఇట్టి రచనల కిదియే తెలుఁగున శ్రీకారము చుట్టినది.

జై నపురాణ ప్రభావము :

సోమనాథుఁడు జై నపురాణ సంప్రదాయముల నెఱుంగుటకు ఓరుగల్లు ప్రాంత మెంతయో తోడ్పడియుండును. ఓరుగల్లు బహువిధమతస్థుల కావాసమైన మహాంధ్రనగర మని విఖ్యాతి నందినది. నన్నయనాటికి తూర్పువాళుక్య రాజుల వైదికమతాభివేశముచే వేంగిదేశమున జై నబౌద్ధముల ప్రాబల్యము నడలినది. కాని తెలంగాణమున నంతగా తగ్గలేదు. అందులకప్పు డాప్రాంతము నేలు రాజులు తూర్పువాళుక్యులవలె వైదికమతపోషకులు కాకపోవుటయే ప్రధానకారణము. అనుమకొండలోఁ గాకతీయసామ్రాజ్యము సుమారు పదునొకండవ శతాబ్దారంభముననే మొదటి బేతరాజు స్థాపించి యుండెను. అతఁడు జై న మతావలంబుఁడుగాఁ గానవచ్చుచున్నాఁడు. అతని తరువాతివాఁడగు మొదటిప్రోల రాజును జై నుండే. కాకతీయ ప్రభువులలో మొట్టమొదట శైవము నవలంబించినవాఁడు రెండవబేతరాజు. అతఁడు పరమమాహేశ్వరుఁడని కీర్తింపఁబడినాఁడు. అతఁడు 11వ శతాబ్ది చరమపాదమునఁ బాలనకు వచ్చినవాఁడు. అప్పటినుండియు నోరుగల్లున శైవమునకు ప్రాబల్య మేర్పడినది. అది శైవజై న మతముల సంఘర్షణములకు దారి తీసినది. గణపతిదేవ చక్రవర్తి వీరశైవచార దీక్షావ్రతుఁడగుటచే జై నులను, వారి మతమును క్రూరముగా హింసించినట్లు తెలియుచున్నది.

తిక్కన యోగుగల్లు దర్శించినప్పుడు ఆ రాజు జై నబొద్దులతో సోమయాజిని వాడుచేయించెనట ! తిక్కన వారి నోడించి వై దికమతమును స్థాపించెనట ! అప్పుడు గణపతిదేవుడు “జినసమయార్థుల శిరములఁ దునిమె”ననియు, “విద్వేషబొద్దుల విలుమాడె” ననియు సిద్ధేశ్వరచరిత్రవలనఁ దెలియుచున్నది. ఓరుగల్లు పతనమునకు జై నమతస్థుల పగయు నొకకారణ మని చారిత్రకులు భావించుచున్నారు. ఇట్లు కాకతీయుల పాలనమున నోరుగల్లులో రాజమతముగా దాదా పౌక శతాబ్ది వెలసిన జై నము తన పూర్వగౌరవము నిలుపుకొనుటకొఱకు మఱి యొక టిన్నర శతాబ్దికాలము శై వమతముతో నెదురొడ్డి పోరుచు నంతరించినది. జై నము నెదురించి విజయము సాధించుచున్న శై వము సోమనాథునకు క్రొత్తశక్తిని పుట్టుకతోనే ప్రసాదించి యుండును :¹ జై నమతము జనబాహుళ్యమునందు వ్యాపించుట కుపయుక్త మైన వారి పురాణముల విధము సోమని చిత్తముపై కొంత ప్రభావము వై చియుండును. తత్సంస్కారముతో పీఠశైవమున కాంధ్ర కర్ణాట జనహృదయసీమలయందు సువర్ణపీఠము కల్పించు బసవపురాణ నిర్మాణము చేపట్టినాడు.

వస్తుసంవిధానము :

బసవేశ్వరచరిత్రమే బసవపురాణ ప్రధానేతివృత్తము. సోమనాథుడు తన పురాణకథావస్తువును సేకరించుకొనిన విధము నిట్లు చెప్పకొనినాడు.

“ఆతత బసవపురాతన భక్త_ గీతార్థసమితియే మాతృక గాఁగఁ
బూరితం బై యొప్పు పూసలలోన_దారంబుక్రియఁ బురాతనభక్తవితతి
చరితలలోపల సంధిల్ల బసవ_చరితమే వర్ణింతు సత్కృతియనఁగ.” :²
“ప్రస్తుతింపంగ సద్భక్తి విస్ఫురణఁ_బ్రస్తుతి తెక్కిన బసవని చరితఁ
జెప్పితి భక్తుంచే విన్నమాడ్కి - దప్పకుండ గను యథాశక్తిఁ జేసి.” :³

ఈ వాక్యములవలన బసవపురాణమున కెట్టి నిర్దిష్ట మైన గ్రంథము మాతృక కా దనియు, శివభక్తుల వాక్కులయందును, పురాతన భక్త గీతార్థముల

1. “జై న మస్తక విన్యస్త శాతశాల కలిత బిజ్జలతలగుండుగండ బిరుదశోభితుఁడు పాల్కురికి సోమనాథుండు” (పీఠిక-25) అని పిడువర్తి సోమనాథుఁడు తన బసవపురాణమునఁ గీర్తించెను.

2. బసవపురాణము (సంక్షిప్తము). ప్రథమ. ఆ. పం. 179-184.

3. బసవపురాణము (సంక్షిప్తము)-సప్తమ. ఆ. పం. 903-906.

యందును వ్యాపించి యున్న బసవకథార్థములను బ్రోగుచేసి, స్వీయప్రతిభతో వానిని రసవత్తరము లొనరించి, సంవిధానము చెడకుండ వానిని గుదికూర్చి సోమనాథుఁడు పురాణనిర్మాణమొనర్చెననియు స్పష్టమగుచున్నది. సోమనాథుఁ డీపురాణమును భక్తజనకథామంజరిగా సంతరింప భావించినను అం దైక్యమును సూత్రమును బసవని చరిత్రముతో సాధించుటచే నాతని కావ్యవస్తువునకు ప్రబంధసౌందర్య ముద్భవించి. సోమనాథుఁడే పండితారాధ్యచరిత్రమున భక్తులు తన బసవపురాణ నూతనత్వమును, అం దితిహాసఘటనవలన కథాకథనమున కేర్పడిన ప్రాబంధ్యమును గీర్తించి నట్లు ప్రత్యేకముగఁ జెప్పకొనెను.¹

బసవపురాణమును సప్తపర్ణి వలె నేడాశ్వాసముల కావ్యముగా సోమనాథుఁడు భావించెను. అందు ప్రథమాశ్వాసమున 'నందికేశ్వరుఁడు బసవేశ్వరుఁడుగా భువి నవతరించుటయు, నుపనయనసంస్కారమును ద్యజించి వీరమాహేశ్వరవ్రతనిష్ఠుఁ డగుటయు, వివాహితుఁ డై సంగమేశ్వరుని శరణువేడుటయు వర్ణింపఁబడినవి. ద్వితీయాశ్వాసమున బిజ్జలుఁడు బసవేశ్వరునకు దండనాయక పద మిచ్చుటయు, కళ్యాణకటకమున బసవేశ్వరుఁడు శివాచారనిరతుఁ డగుటయు, చెన్నబసవఁడు బసవ నారాధించుటయు, అల్లమప్రభువు బసవనివిం దారగించి వరము లిచ్చుటయు, బసవేశ్వరుఁడు తన మహిమలు బ్రదర్శించుటయు, జెప్పఁబడియున్నవి. తృతీయాశ్వాసము జంగమునకు బసవేశ్వరుఁడు తనభార్యచీర నిప్పించి తన జంగమసేవానిరతిని బ్రకటించిన కథతో నారంభ మై, సంగయ్య యను ముగ్ధభక్తుని చరిత్రమునకు ముగ్గుఁడైన చెన్నబసవనికి బసవేశ్వరుఁడు ముగ్ధభక్తుల కథల నెఱింగించుటతో విస్తరించినది. చతుర్థాశ్వాసము మడివాలు మాచయ్య కథతో నారంభ మగును. వీరశైవులు తమబాసలను భక్తిమహిమతో పాటించి జంగమలింగరూపులై అనన్యసాధ్యులై వెలుగొందెద

1. "ఖ్యాతిగా నద్భుక్త గణలాలనముగ
నూతనంబుగ జగన్నుతముగా మున్ను
"బసవపురాణ" మొప్పగ రచించితివి;
బసవపురాణ ప్రబంధంబునందు
ప్రథిత పురాతన భక్తగుణాను
కథనంబు లితిహాస ఘటనఁ గూర్చితివి;"

—పండితారాధ్యచరిత్ర - దీక్షాప్రకరణము, పుట 11.

(ఆం.గ్రం.మా. 30. పరిష్కర: డా. చి. నారాయణరావుగారు (1939)

రనుట కాభక్తుని కథ తార్కాణము. బసవఁ డాతనిని సాక్షాచ్ఛవునిగా భావించి సేవించెను. అతఁడే యొకసారి బసవని గీతములో వినవచ్చిన యహంకారమును గర్హించి భక్తివలన భక్తున కత్యంత వినయసంపద యేర్పడవలయు నని ప్రాచీనభక్తుల చరిత్రములను పెక్కింటిని దృష్టాంతములుగాఁ బేర్కొనినట్లు వర్ణించుటచే నీయాశ్వాసము కడు దీర్ఘమైనది. బసవని సమకాలికు లగు కిన్నర బ్రహ్మయాది భక్తుల మహామహిమలను బ్రతిపాదించుటతో పంచమాశ్వాసమైనది. షష్ఠాశ్వాసము జైనులతో వాదుపడి శిర మిచ్చి మహిమాతిశయములను బ్రదర్శించిన ఏకాంతరామాదులవంటి శివభక్తుల కథలతో నిండియున్నది. సప్తమాశ్వాసము కులమున కంత్యజుఁడయ్యు మహిమచే నున్నతుఁడైన శివనాగు మయ్య వంటి భక్తుల చరిత్రలతో సాగి, బిజ్జలుఁ డకారణముగా నల్లయ్య మధువయ్య లను భక్తులకన్నులు తీయించుటచే బసవేశ్వరున కాగ్రహము గలిగి కల్యాణకటకమును శపించి, భక్తమండలితోఁ గూడి సంగమేశ్వరమున కేఁగి లింగై క్య మందుటయు, జగదేవాదులు బిజ్జలుని వధించుటయు, ననతికాలములో నా రాజసంతతియు, రాజ్యమును నాశన మగుటయు నను కథాంశములతో ముగియుచున్నది.

మతాచార్యుని నవతారపురుషునిగా నిరూపించుటయే కాక. తత్పూర్వ జన్మవిశేషముల నభివర్ణించి ఆదిమూలమైన యతనిస్వరూపము నెఱిగించి, ప్రస్తుతావతారహేతువును నిర్దేశించిన కథాభాగ మీ పురాణేతివృత్తమున ప్రస్తావనగా నలరారుచున్నది. బసవేశ్వరుఁడు తొలుత సృష్ట్యాదియం దున్న ధర్మస్వరూపుఁ డగు నాదివృషభేంద్రుఁడు. ఆపైన శిలాదుని తపఃఫలముగా నాతఁడు నందీశ్వరుఁడై జన్మమెత్తి ద్వితీయశంభుఁడని కీర్తిఁగాంచెను. నందీశ్వరుఁడే శైవమతోద్ధరణకై బసవేశ్వరాఖ్యతో భువియం దవతరించెను. దీనికి సూత్రధారుఁడు పరమేశ్వరుఁడు. ఇంతకంటె పురాణమున కుదాత్తారంభ మేమియుండును ? సృష్ట్యారంభాఖ్యసర్గాదికథన మార్షపురాణారంభ మై యుండగా ఆచార్యపూర్వావతార కథాకథన మీ పురాణ ప్రస్తావన మై పరిధవిల్లి నది.

జైనపురాణములయందలి తీర్థంకర చరిత్రలతో పంచజినమహాకల్యాణ

ములు వర్ణింపబడు నని అజితపురాణమునఁ జెప్పఁబడియున్నది. 1 అవి: 1. సుర
లోకావతరోత్సవము - లేక - గర్భావతరణ కల్యాణము 2. జన్మాభిషేకోత్స
వము - లేక - జన్మాభిషేకకల్యాణము. 3. పరినిష్క్రాంతి మహోత్సవము - లేక -
పరినిష్క్రమణ కల్యాణము 4. కైవల్యబోధోత్సవము - లేక - కేవలజ్ఞాన
కల్యాణము 5. పరినిర్వాణ మహోత్సవము - లేక - పరినిర్వాణకల్యాణము.
ఇందు ప్రథమకల్యాణకథాసందర్భములందు తీర్థంకరజీవక్రమ వికాసవ్యంజకము
లగు పూర్వజన్మకథలు వర్ణితములగుచుండును. వీనిని “భవావళి”యని పిలిచెదరు.
తీర్థంకరుల జన్మలకు పూర్వరంగము లైన యిట్టి కథలు పురాణకథావస్తువునకు
పూర్వరంగము లై సురలోకావతరోత్సవము ప్రస్తావనాంగతుల్య మై జైనపురా
ణములందు కానవచ్చుచుండుటచే బసవేశ్వరపూర్వజన్మవృత్తాంత సంవిధానముపై
వాని ప్రభావ మున్న దనుటలో విప్రతిపత్తి యుండదు, ఐనను జైన శైవమత
సిద్ధాంతములలో సహజముగా నున్న భేదము ననుసరించి తీర్థంకరులు మానవ
స్థితినుండి దేవస్థితి కారోహణక్రమమున గమించి సిద్ధు లైనట్లుగను, బసవేశ్వ
రుఁడు ఆదివృషభరూపదేవస్థితినుండి కారణజన్ముడైన మానవుఁడుగా నవత
రించినట్లును నిరూపింపఁబడెను. స్వీయమతానుగుణముగా పురాణనిర్మాణము
చేయగల సమర్థుఁడగుటచే సోమనాథుఁ డీ కల్పనను ప్రశంసావహముగా నిర్వ
హించెను. ఇత మిగిలిన నాలుగు కల్యాణములును జైనతీర్థంకర జీవితవిధానాను
గుణములే. కాని సోమనాథుఁడు వానిని కూడ కథానుగుణముగా మార్చుకొని మతాను
గుణముగా కల్పించుకొనెను. అచ్చటి జన్మాభిషేకోత్సవపు తంతువేరు. ఇచ్చటి
తంతు వేఱు. సంగమేశ్వరుఁడు ప్రత్యక్ష మై “ఈ భవమున కేన చూ గురుఁడ”
నని చెప్పి లోకహితార్థ మైన యాతని యవతారవిశేషము నుగ్గడించుట, జంగమార్చ
నాది విశేషోత్సవములు జరుపఁబడుట మొదలగునవి బసవేశ్వరుని జన్మాభిషేకోత్సవ
విశేషములు. అందలి పరినిష్క్రాంతికి బదు లిం దుపనయనము మాని బసవన వీర
శైవ ప్రతదీక్షను గ్రహించుట వర్ణింపఁ బడినది. కైవల్యబోధోత్సవమునకు బదులు
సంగమేశ్వరుఁడు బసవన కొనర్చిన ప్రబోధకథాఘట్టము నిర్వహింపఁ బడినది.

1. “సురలోకావతరోత్సవం, పరికృతం జన్మాభిషేకోత్సవం. పరినిష్క్రాంతి
మహోత్సవం, ప్రవిమలం కైవల్యబోధోత్సవం. పరినిర్వాణ మహోత్సవం,
జినమహా కల్యాణ మైదుం సవిస్తర దిందిర్చుపు.” —రన్నకవి.
(చూడు: ఆదిపురాణ సంగ్రహపీఠిక. పుట. 56. సంపాదకుఁడు: ఎల్. గుండప్ప.
ఎం. ఏ.

పరినిర్వాణ మహోత్సవస్థానమున బసవని లింగై కృము వర్ణింపఁబడినది. ఇవి యిట్లుండగా శైవమత సంబంధము లైన పంచాచారములును, అష్టావరణములును బసవ జీవిత వృత్తాంతమున బ్రతిబింబించునట్లు సోమనాథుఁడు కథాకల్పనలు గావించెను. ఇట్లు తీర్థంకర జీవిత కథాకథనమునందలి జైనపురాణ లక్షణములను స్థూలముగా గ్రహించి, ప్రజాదరణ సంపాదనార్థము వీరశైవ ప్రథమ పురాణమునందు ప్రవేశపెట్టినను బసవేశ్వర చరిత్రమును పాల్కురికి సోమనాథుడు స్వతంత్రప్రతిభతోఁ దీర్చిదిద్ది తన వ్యక్తిత్వము ప్రదర్శించెను.

బసవపురాణమున శివభక్తుల కథలు పెక్కు వర్ణింపఁబడినవి. ఆ భక్తులలో బసవేశ్వరునకు సమకాలీనులైన వారున్నారు. వారిలో అల్లమప్రభువు, ముగ్ధ సంగయ్య, మడివాలు మాచయ్య, సిద్ధ రామయ్య, సకలేశ్వరమాది రాజయ్య, కిన్నర బ్రహ్మయ్య, కన్నడ బ్రహ్మయ్య, కలకేత బ్రహ్మయ్య, మోళిగ మారయ్య, ముసిడి చౌడయ్య, సురియ చౌడయ్య, తెలుగు జొమ్మయ్య, ఏకాంత రామయ్య, షోడ్షలదేవు బాచయ్య, సివనాగుమయ్య మొదలగువారు ముఖ్యులు. వీరుకాక పురాతన భక్తులు పెక్కు రీపురాణమున కెక్కియున్నారు. వారిలో చాలమంది ద్రవిడ దేశమున నయనార్లుగాఁ బ్రసిద్ధి చెందియున్న 'యఱువత్తు మాపురి' లోనివారే. వారిచరిత్రలు తమిళమున పెరియపురాణమునందే కాక కన్నడమున హరీశ్వరుని శివగణదరగళె యనుగ్రంథమునందును, గాన నగుచున్నవి. వీనిని సోమనాథు యథావకాశముగాఁ దన పురాణమునఁ బొందుపఱచెను. అయినను సోమన భక్తకథ లన్నియు నొక మూలమునకుఁ గట్టుబడినవికావు; స్వతంత్ర కల్పనా ప్రాయములు.¹

శైవసాహిత్యమున 'నఱువత్తు మాపురు' భక్తుల కథ లెట్లున్నవో జైనపురాణములందు త్రిషష్టి శలాకాపురుష చరిత్రము లట్లున్నవి. జినధర్మమును నమ్మి సద్గతి వడసిన మహాపురుషులు అఱువది మువ్వరు కలరని జైన సంప్రదాయము. వారు 24 మంది జైన తీర్థంకుల కంటె భిన్నులు; వారు: 12 మంది చక్రవర్తులు; 24 మంది కామదేవులు; 9 మంది బలదేవులు; 9 మంది వాసుదేవులు; 9 మంది ప్రతి వాసుదేవులు. వీరికంటె తీర్థంకరులు శ్రేష్ఠులు. వారి చరిత్రలు వర్ణింపఁ బడునప్పుడు పైశలాకా పురుషుల చరిత్రలు యథావకాశముగా

1. బసవపురాణ పీఠిక : శ్రీ వే. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. పుట 29.

జెప్పబడుట జైనపురాణవస్తులక్షణములలో ప్రధానమైనదని విమర్శకులు పేర్కొని యున్నారు.¹ ఇట్టి జైనపురాణ సంప్రదాయమును గమనించిన సంస్కారముతో, నలువత్తుమూపురిలో నందఱు వీరశైవులు కాకపోయినను, పురాణ ప్రాశస్త్య సంపాదనార్థము వారి కథలను గైకొని దేశీయమైన సంప్రదాయముతోపాటు శివభక్తాభీష్టమును సోమనాథుడు పాటించెనని తలంప వీలగుచున్నది.

సమకాలీన భక్తుల చరిత్రములు బసవనితో ముడివడియున్నట్లును, పురాతన భక్తచరిత్రములు తత్కథాసందర్భములందు దృష్టాంతరూపములుగాఁ జెప్పబడినట్లును కూర్చుట సోమనాథుని కథాసంవిధాన నైపుణ్యము. పురాతన భక్తులలో ముగ్ధభక్తులు కొందరు కలరు. “నిక్కమీశ్వరుఁగాని నిజమెఱుంగమిని, ముక్కంటి భక్తులు ముగ్ధులుగారె!”² అని బసవఁడు ముగ్ధభక్తుల స్వభావమును బేర్కొనెను. వీరి తరభక్తులవలె వీరమాహేశ్వర వ్రత పారీణులై యున్నను అధికముగా సమాయకులు, నిరాడంబరులు, స్నిగ్ధ ప్రవృత్తి గలవారు. స్వచ్ఛమైన వాత్సల్యము, పారవశ్యముతోఁగూడిన భక్తిభావము, వెన్నవంటి హృదయము, శివుని గాంచినంతనే ఆప్తునివలె, మిత్రునివలె, పుత్రునివలె భావించి ముగ్ధభావముతో గీర్తించి, సేవించి లాలించెడి స్నేహస్వభావము వారికి వెన్నతోఁ బెట్టిన సుగుణజాలము. వీరు శివునికొఱకై ప్రాణముల నైనను త్యజింపసిద్ధ మై త్యాగోత్సాహభక్తివీరులై యొప్పువారు. రుద్రవళువతి, నక్కనైనారు, బెజ్జమహాదేవి, గొడగూచి, దీపదకళియారు, నాట్యనమిత్తండి, ఉడుమూరి కన్నప్ప, కళియంబ నయనారు, నకలేశ్వర మాదిరాజయ్య, ముగ్ధ సంగయ్య మొదలగు ముగ్ధభక్తుల చరిత్రము లీ పురాణ తృతీయాశ్వాసమున వర్ణింపఁ బడియున్నవి.

వీరశైవము భక్తిప్రధానమైన మతము. అభక్తి ఆవేశప్రధానమైన సాహసోపేతములైన యద్భుతకార్యములచేఁ బ్రపంచిత మగు చుండును. వీరశైవులందు స్వీయమతాభినివేశ మెంత కలదో పరమతద్వేష మంత కాన

1. ఆదిపురాణ సంగ్రహ పీఠిక. పుట 154 సంపాదకుడు : ఎల్ గుండప్ప ఎం.ఏ. మైసూరు విశ్వవిద్యాలయ కన్నడ గ్రంథిమాల 29. (1959).
2. బసవ పురాణము (సంక్షిప్తము) తృతీయ. 451-452 పంక్తులు.

వచ్చుచుండును. వీరశైవలక్షణములైన పంచాచార, అష్టావరణాదులను గ్రహించిన జంగముఁ డేకులములకు, ఏ వృత్తికిఁ జెందినవాఁడైనను శివునివలె పూజనీయుఁడే ; సహపంక్తిభోజనాదుల కర్హుఁడే. ఇట్టి భక్తి సంప్రదాయము వీరశైవ మత ప్రత్యేకతను వ్యక్తీకరించుచున్నది. సోముఁడు వీరశైవమతస్వరూప స్వభావ పములను స్పష్టపఱచునట్టి విధముగా భక్త కథాసంవిధానమును బసవపురాణమున నిర్వహించెను. వారందఱిలో సాత్త్వికుఁడుగా, అత్యుత్తముఁడుగా మహామహిమా నివ్వితుఁడుగా బసవేశ్వరుఁడు కానవచ్చుచున్నాఁడు. బసవేశ్వరుఁడు జంగమారాధన మొనర్చు వీరమాహేశ్వరవ్రతాచార్యుఁ డయ్యును అవతారపురుషుఁ డనియు, శివునకును బసవనికిని భేదము లేదనియు నిరూపించుట యీ పురాణ తాత్పర్యము. శివభక్తి యన్నను, బసవభక్తి యన్నను భేదము లేదు. పరమ శివుఁడే “తప్పదేనతఁడని తర్కించిమాడ !” అని పల్కియున్నాఁడు. శివుఁడవ్యక్తలింగము; బసవఁడు సాకారలింగము. ఇట్లు బసవని శివునితో నభేద మొనర్చుటకై యీపురాణము పుట్టినది. సాకారలింగరూపుఁడైన బసవేశ్వరుఁడు వీరశైవులకు పరమ ప్రామాణికుఁడు; వారిపురాణమున కతఁడే నాయకుఁడు. అతనియందు భక్త్యావేశము పరాకాష్ఠ నొందినట్లు సోమనాథుఁడు చిత్రించెను.

“వడిఁబారు జలమున కొండ లెల్ల కాప్లవడిఁగాలు చిచ్చున కొడలెల్ల నోష్ల వదివీచు గాడ్చున కొడలెల్లఁ దలలువడిచేయు బసవన కొడలెల్ల భక్తి.

ఇట్టి నాయకుని వీరశైవ భక్తి చరిత్రము వర్ణింపఁబడిన పురాణము “భక్తి వీర” రసప్రధాన మనదగి యున్నది. 1 తద్రసపుష్టి సర్వాంగ సుందరముగా నిర్వహింపఁ బడునట్లు సోమనాథుఁడు కథలను తీర్చిదిద్దెను.

మతమునకు విశ్వాస మాధారము; శక్తి భక్తి. విశ్వాసము వీరశైవ భక్తుల యద్భుత మహిమల వలనను, వారు సాధించిన మతివాద విజయముల వలనను పఠితచిత్తమునం దేర్పడును. శివభక్తుల శివారాధన విధాన విశేషముల వలన భక్తి పఠితకు స్ఫురించును. అందును ముగ్ధభక్తుల చరిత్రములు హృదయ వాదులను, వీర భక్తుల చరిత్రలు బుద్ధివాదులను అధికముగా నాకర్షింపఁగలుగును. సోమనాథుఁడు బసవపురాణమున బసవని యుదాత్తచరిత్రము ముందుగా కొంత పఱించి యతనియందు ప్రామాణ్యబుద్ధిని పఠితకు కల్పించి, ముగ్ధభక్తుల చరిత్ర

లచే పఠిత హృదయము నార్ద్రపఱచి భక్తి బీజములను నాటి, మడివాలు మాచయ్య వంటి వీరభక్తుల కథలు చెప్పి శివభక్తిసిద్ధివలన గలిగెడు మహిమలను గీర్తించి, అహంకార విరహిత మైన భక్తి ప్రపత్తిని పోషింపఁగలుగు దృష్టాంత రూప భక్తకథలను జెప్పియు, కిన్నర బ్రహ్మయ్య వంటిభక్తులకు శివుఁడు పిలిచిన పలుకు మహిమలు కలవనియు, ముసిడి చౌడయ్యవంటి భక్తులు ప్రాణప్రదాన సమర్థులనియు, ఏకాంత రామయ్య వంటి భక్తులు జైనాదులగు పరమతస్థులను స్వీయమహిమలచే నిగ్రహింపఁ గలుగుదు రనియు, షోడశదేవు బాచయ్య కథ వలన పరమతఖండన శైవమత సంస్థాపన రూపమైన పరిజ్ఞానమును, శివనాగు మయ్యవంటి వారు శివభక్తి సిద్ధి కంత్వకులజులైనను అర్హులగుదు రనియు నిరూపించెను. భక్తియుక్తములైన చిత్తములందే విశ్వాసము నిశ్చలమై నిలుచును. నిశ్చల మైన విశ్వాసము భక్తిని ప్రదీప్త మొనర్చును. కావున పరస్పరాశ్రితములైన భక్తి విశ్వాసములను సోమనాథుఁడు క్రమవికాస రమణీయముగా నిందు పొందుపఱచెను.

బసవపురాణమున నాయకుఁడు బసవేశ్వరుఁడైనచోఁ బ్రతి నాయకుఁడు బిజ్జలుఁ డగును. బిజ్జలుఁ డొక వింతప్రకృతికలవాఁడు. బసవని వెలుఁగుక్రింది క్రీసీడవంటివాఁ డాతఁడు. వీరమాహేశ్వరాచారుల మహిమలు చెవులార వినుచు, కన్నులార గాంచుచు, బసవని పూజించుచు, తన్మతమును గౌరవించియు నాతఁడు మాత్రము వీరశైవుఁడు కాలేదు. అగుటకుఁదగిన మౌలికగుణము - విశ్వాస - మతనికి లేదు. దానివలన భక్తి జనింప లేదు. లేనిచో విరహారగించి యవరగరళ కంఠునివలె నొప్పారిన బసవని చరితము ప్రత్యక్షముగఁ జూచిన తరువాత కూడ వీరశైవులకు నిష్కారణహాని తలపెట్టఁగలఁడా? మహారాజైనను, మహాభక్తుని దనకొలుపున బండాదిగా నిలిపికొనిన పుణ్యాత్ముఁ డయ్యును, భక్తి బీజములు మొలకెత్తఁ జాలని శుష్కకఠినహృదయక్షేత్రము కలవాఁడు. అతనికిఁ గలిగిన కావ్యాంతమరణము సార్థకమే. శివాపరాధమునకు వీరశైవమున మరణమే దండనము కదా! మతపురాణమున మతమూలప్రకృతులైన భక్తి విశ్వాసములు లేని కఠినునిఁ బ్రతినాయకునిగాఁ జిత్రించుట సోమనాథుని కథానిర్మాణ రహస్యము.

బసవపురాణమున బిజ్జల సంహార ఘట్టము చిత్రముగాఁ దీర్పఁబడినది. శివ భక్తుల కవచారము కావించిన బిజ్జలుని శపించి కల్యాణకటకమును వీడి బసవేశ్వరుఁడు సంగమేశ్వరము చేరుకొనెను. జగదేవదండనాయకు నదివఱకే బిజ్జలసంహారము

రార్థము బసవఁడు నిర్దేశించి యుంచెను. అతఁ డాపని చేసి, భాసను కాపాడుకొనెను. కాపానుగ్రహశక్తియుక్తుఁడును, ప్రాణప్రదానోపసంహరణ సమర్థుఁడు నైన బసవఁడే బిజ్జలునిఁ జంపి వీరకైవ ధర్మమును గాపాడుకొని యుండవచ్చును కదా ! సోముఁ డట్లేల కల్పింపలేదు ? సమాధానముగా చరిత్ర అడము వచ్చె నని యైనను చెప్పవలెను. లేక బసవని యుదాత్తచరిత్రము నొచిత్య సంభరితము చేయ నెంచె నని సమాధాన వడవలెను. లేనిచో కథ నిట్లు మార్పుటలో జైన పురాణ ప్రభావ మున్న దని యూహింపవలెను. మునిసుప్రతుఁ డను నిరువదియవ జైన తీర్థంకరుని చరిత్రమున బలదేవుఁ డగు రామచంద్రుఁడును, వాసుదేవుఁ డగు లక్ష్మణుఁడు నన్నదమ్ము లైనట్లును, ప్రతి వాసుదేవుఁడు రావణుఁ డైనట్లును జెప్పఁబడి యున్నను, రామచంద్రుఁ డాసన్నభవ్యుఁ డగుటచే రావణసంహారము చేయ నొల్లక దూరభవ్యుఁడైన లక్ష్మణునిచే తత్సంహారము నిర్వహింపఁ జేసె ననియు గల్పింపఁ బడినది. జైనులలో దూరభవ్యుల కంటె నాసన్నభవ్యులు కర్మ బంధవిముక్తి నధికముగా సాధించి మోక్షసిద్ధి కతి సన్నిహితు లై యున్నవారుగాఁ బరిగణింపఁబడుదురు. కావున నట్టివారి కెట్టి హింసాకాండ సంభకట్టరు. ఇట్టి జైన పురాణ కథావిధాన సంస్థారమును సోమనగ్రహించి లింగైక్యమందఁబోవు చున్న బసవనిచే బిజ్జలుని సంహారము గావించఁ జేయక, వైదిక కర్మాసక్తికలిగియు బసవని పూజించిన జగదేవ దండనాయకుని ద్వారమున దానిని నిర్వహింపఁజేసి బసవని విశుద్ధసాత్త్వికశీలసంపదను పరిపొషించె ననుటకు వీలున్నది.

కర్ణాటాంధ్రములయందు 1 జైనపురాణములు వైదికపురాణముల కెదురు నిలిచి ప్రజాదరణ పొందుటకు యత్నించినవి. కన్నడమున కొంతకాల మాపురాణ ములు ప్రజలహృదయసీమలపై రాజ్యము చేసినవి. వానికి పోటీపడి జనాదరణము నొందుటకై వీరకైవులు ప్రథమపురాణ నిర్మాణయత్నము గావించిరి. సోమనాథుని పై నాభార ముంచిరి, అతఁడు జైనపురాణ నిర్మాణములోని లోగుట్టులు తెలిసి

1. చూడ : ఆంధ్రకర్ణాట సారస్వతములు-శరస్వర ప్రభావము-శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు గారు. అధ్యాయము : తెలుగు వాఙ్మయము, నన్నయపూర్వయుగము. ఇందు శ్రీ వేంకటరావుగారు పద్యకవి జినేంద్రపురాణము, (క్రీ. శ. 941) సర్వదేవుని ఆదిపురాణము (క్రీ. శ. 953) మొ॥ జైనపురాణములు నన్నయకుఁ బూర్వమే వెలసిన యాంధ్రానువాదము లని పేర్కొనినారు. పద్యకవియే పంపకవి యనియు, సర్వదేవుఁడే పొన్నకవి యనియు నిరూపించినారు. (కాని వారు జైన పురాణ రచనప్రభావము బసవపురాణముపైఁ గలదని గుర్తింపలేదు.)

వానిని ప్రచ్ఛన్నముగాఁ గొల్లకొట్టి పీఠకైవపురాణము ప్రజల నాకట్టుకొనగల్గు నట్లు నిర్మించెను. ఇట్లనుటచే జైనపురాణలక్షణములన్నింటిని సోముఁ డనుకరించె నని తాత్పర్యము కాదు. తన గ్రంథప్రణాళిక కొదిగినంతవఱకు వానిని నిపుణముగా గ్రహించి స్వీయప్రతిభతో స్వతంత్ర పురాణ రచనా విధానము నాతఁ డేర్పఱచుకొనెను. బసవపురాణము పుట్టుటతో నాంధ్రమున నార్ష పురాణ రచనా సంప్రదాయ మంతరించుచున్న దనియే కాఁబోలు తిక్కనగారి శిష్యుఁ డైన మారన యొరుగల్లులోనే మఱల పురాణధ్వజ మెత్తెను. ఆ పైన పోతన భాగవతము వెలయించెను. సోమనాథుని పుణ్యమా యని దేశిమార్గ సంప్రదాయములలోఁ బుట్టిన పురాణ తరంగిణి కిరుగల్లు సంగమ తీర్థ మై తారసిల్లినది !

ద్విపదరచన :-

పైనఁ బేర్చినఁబడిన యైతిహ్యమున విప్రుఁడు పాల్కురికి సోమనాథుఁడు ద్విపదలో ప్రాసవల్లను గూర్చి రచించె నని విమర్శించెను. తెలుఁగుసాహిత్యమున కావ్యరచనమున ద్విపదచ్ఛందమును జేపట్టిన మొదటి కవి సోమనాథుఁడు. తత్తారణమును, తత్సార్థక్యమును సోమనాథుఁడే తనకృతులయందు పేర్చానియున్నాఁడు.

“ఉరుతరగద్య పద్యోక్తుల కంటె - సరసమై పరగిన జానుఁడెనుంగు
చర్చింపఁగా సర్వసామాన్య మగుటఁ - గూర్చెద ద్విపదలు గోర్కిదైవాఁ ;
దెలుఁగు మాట లనంగవలదు, వేదముల - కొలఁదియకాఁజూపఁ దీల నెట్లు లనినఁ
బాటి తూమునకును బాటి యొనేని - బాటింప సోలయుఁ దానియరాదె ?” 1

“తేట తెనుంగున ద్విపద రచింతుఁ - బాటిగాఁ దక్కఁగా ప్రాధీ యెల్లనిన :-
జాతులు మాత్రానుసంధాన గణవి - నీతులు గాన ‘యనియతగణై’ర
నియును, ‘బ్రాసోవా’ యనియు, ‘యతిర్వా’యనియుఁ జెప్పు ఛందోవినిహితోక్తిగాన
ప్రాస మైనను యతిపై వడి యైన - దేసిగా నిలిపి యాదిప్రాసనియతి
దప్పకుండఁగ ద్విపదలు రచియింతు - నొప్పుదు ద్విపదకావ్యోక్తి నావలదు ;
ఆరూఢి గద్యపద్యాది ప్రబంధ - పూరిత సంస్కృత భూయిష్ఠ రచన
మానుగా సర్వసామాన్యంబు గామిఁ - జానుఁడెనుఁగు విశేషము ప్రసన్నతకు ;
అట్లునుగాక కావ్యము ప్రాధీపేర్కి - నెట్లన రచియింప నేర్చినఁ జాలు
నుపమింప గద్యపద్యోదాత్తకృతులు - ద్విపదలు సమమ భావింప”..... 2

1. బసవపురాణము (సంక్షిప్తము), ప్రథమాశ్వాసము, పం, 165-172.

2. పండితారాధ్య చరిత్ర - దీక్షిప్రకరణము, పుట 18.

“దేసిగా వచియింతు ద్విపదకు వక్లఁ - బ్రాసంబులునుఁ బొందుపడఁగఁ దావలయు
 ననుచుఁ దదీయ సూక్తార్థవంక్తిఁ - జెనకక యింతొప్పఁ జెప్పనే యనుచు
 నన్నుతిఁ జేయుచు సత్కవు లలరఁ - దిన్ననిసూక్తుల ద్విపద రచింతు ;
 నదియునుగా కైహికాముష్మికద్వి - పద హేతువపుట ద్విపదనాఁగఁ బరగు
 ద్విపదాంబురుహముల ధృతి బసవేళు - ద్విపదాంబురుహము లలిప్రీతిఁ బూన్తు.”¹

విప్రుని విమర్శనమును, సోమనాథుని యాదర్శమును బొందుపఱచుకొని చూచినచో నిట్లేర్పఱుపవచ్చును : మార్గపవ్తతి ననుసరించువారు గద్యపద్యాది సంస్కృతభూయిష్ట రచనతో నొప్పురు చంపూపద్యతీ వలన కావ్యకళాప్రాధి యేర్పడు ననియు, తేటతెలుఁగు మాటలకు తత్సమ పదములకు వలె సర్వశక్తి లేదనియు, వానివలనఁ గావ్యమున కుదాత్తత సిద్ధింపదనియు, ద్విపదచ్ఛందము మహాకావ్యరచన కనువైనది కాదనియు, ద్విపదయందుఁ బ్రాసవక్లు కూర్చుట లక్షణ విరుద్ధ మనియు భావించుచుండిరి. దేశిసంప్రదాయజ్ఞులు - లేక - సోమ నాథాదులు సంస్కృత పదభూయిష్ట మైన గద్యపద్యాత్మక ప్రబంధరచనము సర్వ సామాన్యము కాదనియు, కావ్యము సర్వజనసుబోధము కావలయు నన్నచో నది ప్రసన్నము, సరసము నైన తెలుఁగుపలుకుబడితోఁ గూడి, తిన్నని సూక్తు లతో నొప్పురు జానుఁదెనుఁగున వ్రాయఁబడవలె ననియు, వేదములందు సంస్కృత మెట్లో, తెలుఁగు కృతులందు తెలుఁగుపలుకు లట్లే గణనీయము లనియు, దేశీయ చ్ఛందములలో గానయోగ్య మై, ఆబాలగోపాలమున కాచర పాత్ర మగు ద్విపదలోఁ గావ్యరచన మొనర్ప వచ్చుననియు; కావ్యకళాప్రాధి ఛందమును బట్టికాక ‘అల్పార్థముల ననల్పార్థరచనము’ చేయఁగల కవి దక్ష తను బట్టి యేర్పడును గావున గద్య పద్యములవలె ద్విపదలుకూడ నుదాత్త కావ్య రచన కుపకరించు ననియు, మాత్రానుసంధానగణనివీతు లగు జాతు లనియత గణము లనియు, అందు దేశిసంప్రదాయము ననుసరించి యాదిప్రాసతోపాటు యతినిగాని, ప్రాసయతినిగాని పాటించిన దోషము లేదనియు, భక్తిప్రధానము లగు కృతులం దైహికాముష్మిక ద్విపదహేతువుగా ద్విపద సార్థక మగు ననియు, తత్కావ్యరచనపతనాదు లొక యారాధన విశేష మనియు దలంచు చుండిరి. మార్గకవులు దేశిక పులను ప్రామాణీకులుగా గ్రహింపరు. దేశిక పులు మార్గ క పులను సరకు సేయరు.

1. పండితారాధ్య చరిత్ర. దీక్షప్రకరణము. పుట. 21 - 22.

సోమనాథుడు ప్రజాసామాన్యము నుద్దేశించి ద్విపదలో పురాణము నిర్మించెను. దానిని కొందఱు విమర్శించిరి. దానికి సమాధానము విపులముగాఁ బండితారాధ్య చరిత్రలోఁ జెప్పెను. ప్రాసయతి ప్రయోగమునకు ప్రమాణము చూపించెను. పైనఁ జేర్కొనఁ బడిన యైతిహ్యము పండితారాధ్య చరిత్ర రచనకుఁ బూర్వమే సంఘటిల్లె నని తెలియుచున్నది.

జనబాహుళ్యమున కందుబాటులో నుండునట్లు సంస్కృతమునం దనుష్టుప్పలవంటి సులభగ్రాహ్యములైన శ్లోకములలో పురాణములు రచింపఁబడి యున్నవి. తెలుఁగున నిట్టి సరళసుందర మైన ఛందము ద్విపదగా నెఱింగి సోమనాథుడు పురాణము నందులో రచించెను. మతము ప్రజాసామాన్యమునందు వ్యాపింపవలె నను లక్ష్యముతో నిర్మింపఁబడు సారస్వతమున ప్రౌఢకావ్యకళా సృష్టికంటెఁ బ్రజాదరణపాత్ర మగు దృష్టియే యధికముగాఁ గాంచ నగును. సంస్కృతసాహిత్యమర్యాదల నాదరించి యనుసరించు మార్గకవులు తెలుఁగున వెలయునాటికే సంస్కృత సాహిత్యమున మహాకావ్య రచనము పరిపక్వ దశ నంది యున్నది. కావున వా రితిహాసము చేపట్టిన, పురాణము ననువదించి నను, కావ్యము సంతరించినను వానిని కావ్యాలంకారకళాబంధురములుగాఁ దీర్చ సమకట్టిరి. అందువలనఁ దెలుఁగున కావ్యము తత్కళావిదులను మెప్పించి మనుగడ సాగింపవలసి వచ్చెను. అందుచే జనసామాన్యము కొఱకైన తెలుఁగు ద్విపద పురాణము వారి కాదరపాత్రము కాలేదు. అట్లని సోమనాథుడు తన మార్గము వీడలేదు. తన లక్ష్యమును, ఆదర్శమును తేటపఱచి తనకావ్యము నాదృక్కోణముతోఁ జూడు మనినాఁడు. అట్లు చేయనిచో మూలవిచ్ఛేద రూప మగు పాండిత్యమును వెలార్చినట్లే యగునుగదా :

జానుఁదెనుఁగు :

పై సోమనాథుని స్వతంత్రాశయములు ముఖ్యముగా భాషాసంబంధ మైనవి: ఛందస్సంబంధ మైనవి. 'ఆరూఢగద్యపద్యాది ప్రబంధపూరిత సంస్కృత భూయిష్ఠ రచన సర్వసామాన్యము కాదు కావున ప్రసన్నతకు జానుఁదెనుఁగు విశేష మని యతని యభిప్రాయము. జానుఁ దెనుఁగునకు తుల్యార్థకములుగా తేట తెనుంగు, తెలుఁగు మాటలు, తిన్నని సూక్తులు అను సమాసములను సోమన వాడియుండెను. అంతియకాక తన వృషాధిప శతకమున జానుఁ దెనుఁగునకు లక్ష్య మగు పద్యము నిట్లు రచించెను.

“చ. బలుపొడతోలు సీరయును బాపనదల్ గిలుపారు కన్ను వె
 న్నెలతల నేడుగుత్తుకయు నిండిన వేలుపుటేలు వల్లుపూ
 నలు గల తేని లెంక వని జానుదెనుంగున విన్నవించెదన్
 వలపు మదిన్ దలిర్ప బసవా బసవా బసవా వృషాధిపా ! ”

ఇందుఁ దత్సమపద విరహిత మైన తేట తెనుఁగు కలదు. దీని నచ్చ
 తెనుఁగని మనము పిలిచెదము. కావున జానుదెనుఁ గనఁగా నచ్చతెనుఁగనియే
 యొకరు భావించిరి. ఒకరు ‘సొంపైన తెనుఁగనిరి. మరియొకరు ‘సర్వ
 సామాన్యమగు ప్రపన్నమైన తెనుఁగనిరి.1 మరియొకరు కేతన ఆంధ్రభాషా
 భాషణములో నచ్చతెనుఁగునకును, దేశికి నిచ్చిన యుదాహరణములను బోల్చి
 చూచి జానుదెనుఁగునకును వానికిని భేదము లేదనిరి.2 ఇంకొకరు కన్నడ
 కవులు పేర్కొనిన “పొసదేసె” “జాణ్ నుడి” వంటిది జానుదెనుఁగనియు,
 ‘జాత్యముతో చమత్కార యుక్తముగాఁ బ్రయోగింపఁబడిన తెనుఁగని
 యర్థము చెప్పవచ్చు ననియు నూహించిరి.3 ఇంకొకరు ‘జానుదెనుఁగునందు
 సంస్కృతపదములు లేకుండ నుండవలయు ననికాదు. దేశీయపదము లధికముగా
 నుండుటయు, సంస్కృతపదములు మృదువులును సులభములునై యుండుటయు
 జానుదెనుఁగు కవిత్వ లక్షణ’ మనియు నెఱిగించిరి.4 ఇట్లు జానుదెనుఁ
 గును గూర్చి పండితులు బహువిధములుగా భావించుచుండుటచే దాని నిదమిత
 మని తేల్చి చెప్పటకు వీలు లేకున్నది. కాని జానుదెనుఁగున కవిత్వము
 వ్రాసెద నని సోమనాథుడు చేసిన ప్రతిజ్ఞకు బసవపురాణ పండితారాధ్య చరిత్ర
 ములు లక్ష్యములు కావలసియుండఁగా పై పద్య మొక్కటి మాత్రమే దానికి
 సమగ్రోదాహరణము కాఁజాలదు. వీలయిన బసవపురాణము పై పద్యమువలె
 నచ్చతెనుఁగున వ్రాయఁబడలేదు. అట్లని అందలిది జానుదెనుఁగు కాదనుక
 కవి ప్రతిజ్ఞకు విరుద్ధము. కావున వీనిని సమన్వయింపవలెను. సోమనాథుడ

1. కుమారసంభవము - (మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ ప్రచురణము. 1948)
 పీఠిక. సంపాదకులు : శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్య, యన్. లక్ష్మీపతి శాస్త్రి
 గారలు - పుట 29-30.
2. నన్నెచోరుని కవిత్వము - శ్రీ వేదము వేంకటరామశాస్త్రిగారు. పుట 109-111
3. కుమారసంభవము. (మ. వి. ప్ర.) పీఠిక. పుట 30.
4. ఆంధ్రకవిరంగిణి. శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు. సంపుటము 13. పుట 104.

బసవపురాణ పండితారాధ్య చరిత్రలందు ప్రధానముగా సంస్కృత సమాన భూయిష్టమైన యోజోబంధమును గర్హించెను. కావున తత్సమ, తద్భవ, దేశ్యాది భేదముచే నొప్పారు తెనుఁగు పదజాలమున నతఁడు తత్సమ వైరళ్యమును, దేశ్యబాహుళ్యమును, ఉక్తిసారళ్యమును వరించె ననియు, నట్టి లక్షణముల సంయోజనరూప మైన రచనమే జానుఁదెనుఁ గనియు, నది సర్వజన సామాన్య మనియు సోమనాథుఁడు భావించె నని తలంప వచ్చును.

తెలుఁగుముద్ర :

దేశిరచనా సంప్రదాయము నుద్ధరించిన సోమనాథుఁడు జానుఁదెనుఁగున ద్విపదకావ్యములు రచించి తెలుఁగు దనమును పోషించె నని కీ. శే. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిట్లు పేర్కొనిరి. “తెలుఁగునకుఁ దోడిభాష యగు ద్రవిడ భాషలో దేశిరచన లెక్కువగా నెక్కున్నవి. ద్రవిడదేశీయు లగు జైనులయు, శైవులయు, వైష్ణవులయు దేశిచరిత్రములు ద్రవిడభాషా సహజము లగు దేశి వృత్తములలో రచితములై వెలసియున్నవి. కర్ణాటకమున నంతగా నట్టి రచనలు లేవుగాని తెలుఁగున కంటెఁ గొంత హెచ్చుగా నున్న వనవచ్చును. ఆదికాలమునఁ దెనుఁగు గ్రంథములు ప్రాయికముగా సంస్కృతభాషలో నున్న పురాణాద్యార్యగ్రంథముల కనువాదములుగానే వెలయుటచే నాంధ్రసహజములైన దేశిరచనల కాదరువు సన్నగిల్లెను. మన పూర్వులు పౌరాణికము లయిన యార్యకథల మీఁదను, సంస్కృతచ్ఛందస్సు మీఁదను, సంస్కృతప్రాయ మయిన తత్సమభాష మీఁదను నభిమానము గలవారయి దేశీయేతివృత్తములను, దేశీయచ్ఛందస్సులను, దేశిభాషను జితుకఁద్రొక్కిరి. నేఁడు మనము స్త్రీపామరాదుల గేయరచనము లని యనాదరమునఁ జూచు పదరచనముల వరుసలే ద్రవిడభాషలోని ప్రౌఢకావ్యములందలి వృత్తములుగా నెలకొన్నవి. తరువోజ, ద్విపద, రగడ, అక్కర, గీతి, సీసము మొదలగు పరిమితజాతులే దేశిచ్ఛందో జనితములు మనగ్రంథములం దాదృతము లయ్యెను. ఈ దోషముచే మన తెలుఁగు ప్రబంధములం దాంధ్రతాముద్ర యంతగాఁ గానరాకున్నది. కొంతవఱ కేండ్లతాముద్ర నచ్చొత్తి ప్రబంధముల రచించిన వారిలో నగ్రగణ్యుఁ డీ సోమనాథ కవియే. ఈతఁడు దేశీయ కథలను దేశిచ్ఛందోజనిత మగు ద్విపదమున దేశి తెనుఁగు భాషలో రచించినవాఁ డగుటచే నీతని కవితలో నాంధ్రతాముద్ర సక్కుఁగా నత్తికొనెను”.¹

1. బసవ పురాణము. (ఆంధ్ర గ్రంథమాల) - పీఠిక - పుట 54-55.

ప్రాసవడి :

సోమనాథుడు ద్వీపదలో వాడిన ‘ప్రాసయతి’ని సమర్థించు శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారి వాక్యములు స్మరింపదగినవి : “ఆంధ్రభాషలో సోమనాథుని కాలమునాటికి ఛందోవ్యాకరణలక్షణ గ్రంథము లేమైన వెలసినవో లేదో యెవ్వరు నింతవఱకు రూఢిగాఁ జెప్పజాలకున్నారు. ఇప్పటి కుపలబ్ధము లైన వానిలోఁ బ్రాచీనము లని మనము గణించు కవిజనాశ్రయము, కావ్యాలంకార చూడామణి, ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి, ఆంధ్రభాషాభూషణము మున్నగునవి యెల్ల సోమనకుఁ దరువాతివే గాని ముందరివి గావు. ద్వీపదలలోఁ బ్రాసయతి చెల్లదను లక్షణము సోమని తరువాతఁ జాలఁగాలమునకు వెలసిన చిన్నన్నలు చెప్పినదే కాని యాతనికి ముందుండిన తొల్లింటి పెద్ద లేర్పరచినది గాదు. కవిజనాశ్రయములో నిందుఁగూర్చి యేమియుఁ జెప్పియుండలేదు. ద్వీపదలలోఁ బ్రాసయతి చెల్లననుటకు సాధకముగ “అనియతగజైః” “యతిర్వా” “ప్రాసోవా” యను ప్రాచీనచ్చందస్సూత్రముల నాంధ్రభాషా చ్ఛందోలక్షణములఁ జెప్పుచు సంస్కృతభాషలో రచిత మైన యేఛందోగ్రంథమునుండియో సోమనాథుడు పేర్కొనియే యున్నాఁడు. యతిప్రాసనియమము లేని సంస్కృతశ్లోక రచనము లకుఁగాని, యతినియమము లేని కర్ణాట పద్యరచనములకుఁగాని యీ సూత్రములు సంబంధించినవి గావని చెప్పనక్కరలేదు. అక్షరగణబద్ధము లై, చతుష్పాదనియతి గల వృత్తములందును, అనియతగణబద్ధము లయ్యుఁ, జతుష్పాదనియతి గల కందము, ఉత్పాహము, అక్కర మున్నగు జాతులందును పాద ద్వితీయాక్షర ప్రాస నియమ మున్నదన్న కారణమునఁ గాఁబోలు వీనిలోఁ బ్రాసయతి పనికి రాదనియుఁ జతుష్పాద నియతిగల్గియుఁ బాదద్వితీయాక్షర ప్రాసనియమము లేని సీసము, తేటగీతి, ఆటవెలఁది మున్నగు నుపజాతులందు, సంగీతమునందు నది చెల్లననియుఁ దలంచు సంప్రదాయ మాంధ్రచ్చందోలక్షణగ్రంథములలో నేర్పడినది. అక్షరగణబద్ధము లై చతుష్పాదనియతి గల లయగ్రాహి, లయహారి, లయవిభాతి, త్రిభంగి మున్నగు కొన్ని వృత్తముల విషయమున మాత్రమందు లయప్రాధాన్య మున్నదన్న కారణమునఁ గాఁబోలు మరల సీ లక్షణ గ్రంథకర్తలు ప్రాసయతినే విధించియున్నారు. ఇవియన్నియు నర్వాచీన లక్షణములే యని తలంపదగును. అనియతగణబద్ధ రచనములలోఁ జతుష్పాద నియతితోపాటు పాదద్వితీయాక్షర ప్రాసనియమ మున్న జాతులమాట యెట్లున్నను, ఇట్టి ప్రాస

నియమ ముండియు ద్విపాద నియతి మాత్రమే గల ద్విపద, రగడ, అట్టి ప్రాస నియమము లేని మంజరీ ద్విపద మున్నగునవి పాటలుగాఁ బాడుకొనుట కనువగు గేయకృతు లగుటచే సంగీతమునందు వలె వానిలోఁ గూడఁ బ్రాసయతిని వాడ వచ్చు ననుటయే ప్రాచీనచ్ఛందోలక్షణకర్తల మతముగా గోచరించును. మనభాషలో గ్రంథస్థము గాక తరతరములనుండి పారంపర్యముగ జనుల నోళ్లలోఁబడి ప్రచారమందున్న యలేఖ్య గేయ వాఙ్మయ మెంతయో యున్నది. ప్రాంతపాట లనుపేరితోఁ గొందఱు భాషాభిమానులు వీనిని సేకరించి యిప్పు డందందుఁ బ్రకటించు చున్నారు. ఇవి చాలవఱకు ద్విపదరూపములుగనో, త ద్వికృతులుగనో యుండును. వీనికాలమును నిర్ణయించుట దుస్సరము. నన్నయకు ముందునుండియు వెలసినవిగూడ నిందుఁ బెక్కులు చేరియుండును. వీనిలో నందందుఁ బ్రాసయతి గాననగును. మచ్చునకుఁ గొన్ని యదాహరింతును.

“అత్తింటి కోడలు ఉత్తమురాలు - చేట జొన్నలు పోసి చేనిద్రపోను.”

“చక్కనాన్నగారి ముక్కుపై చెమట - చేరుదేసి ముత్యాలు చెదరినట్లుండు.”

“చలికి వెఱచినట్టు పులికి నే వెఱవ - అలికి వెఱచినట్లు అమ్మ కే వెఱవ.”

“కొడుకులఁ గనని వాళ్ల కడు పేమికడుపు-కుల ముద్దరించని కొడు కేమి కొడుకు.”

కావున నిట్టి ప్రాచీనమతము ననుసరించియే సోమనాథుఁడు ద్విపదలందు రగడ లందుఁగూడఁ బ్రాసయతిని వాడి యున్నాఁడు”.¹ “ప్రాసమైనను యతిపై వడి యైన - దేసిగా నిలిపి యాదిప్రాసనియతి - తప్పకుండగ ద్విపదలు రచియింతు” నని యెలుగెత్తి చెప్పిన సోమనాథుని హృదయమును తమ్మయ్యగారు చక్కఁగా నావిష్కరించినారు.

బసవపురాణము నిట్లు పురాణకల్పనమునందును, వస్తుసంవిధానము నందును ఛందోనిర్వహణమునందును, భాషాప్రయోగమునందును దేశీయము లైన సంప్రదాయములను, నవీనగుణములను మేళవించి ప్రథమాంధ్ర స్వతంత్ర ద్విపద పురాణముగా సోమనాథుఁడు నిర్మించెను.

1. బసవ పురాణము (వావిళ్ల ప్రచురణము) పీఠిక - పుట 99-102 (గౌరవ రంగనాథాదులు కూడ ప్రాసయతిని క్వాచిత్కముగాఁ పాటించి రని వీరు పేర్కొని యుండిరి.

కవి జీవిత విశేషములు :

ప్రాచీనకవులందఱి వలెనే పాల్కురికి సోమనాథుడును స్వీయ చరిత్ర నేమియు తనకావ్యములలోఁ జేర్కొనలేదు. కాని యెడనెడ నాతఁడు తననుగూర్చి చెప్పకొనిన మాటలనుబట్టి యతనికథను మన మూహింప వలసి వచ్చుచున్నది. ఇట్లుహింబుట కతని కృతులే కాక ఏకామ్రనాథుని (క్రీ.శ. 14వ శతాబ్దము) ప్రతాప చరిత్ర మను వచనగ్రంథము, పిడపర్తి సోమనాథుని (క్రీ.శ. 15వ శ.) పద్య బసవపురాణము, శైవకవియొకఁడు రచించిన అన్య వాదకోలాహల మను సీసపద్య శతకము, తుమ్మలపల్లి నారనారాధ్యుని ద్విపద బసవ విజయము, తోంటదసిద్ధ లింగకవి (క్రీ. శ. 16వ శ.) కన్నడమున రచించిన పాలకురికి సోమేశ్వరపురాణము, ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలలోని స్థానిక చరిత్రములు మొదలగునవి కొంత తోడుపడుచున్నవి. వీనిలో చాలవఱకు ప్రతాపచరిత్రయందు సోమునిగూర్చి చెప్పఁబడిన యంశములే పునరావృత్తము లైనవి. చారిత్రకులు వీనిని ప్రామాణికములుగా గ్రహింపరు. కాని పరం పరగా వచ్చుచున్న యీ కథలన్నియుఁ బురాణము లని త్రోసివేయుటకును వీలులేకున్నది. కావున కొందఱు విమర్శకులు కావ్యాంతర సాక్ష్యములు చారిత్రక నిదర్శనములు, శాసనాధారములు, ఆంధ్రకర్ణాటక కవిస్తుతులు మొదలగువానిని ప్రాతిపదికలుగాఁ గైకొని వాని కనువైనంతవర కీ కథార్థములను సమన్వయించుకొనుచున్నారు. ఏమైనను పాల్కురికి కవినిగూర్చి తెలిసిన పరిమిత చరిత్రలోఁ బ్రధానాంశము లన్నింటిపైనను వాదోపవాదములు వెలసి యున్నవి. వాని నన్నింటిని జేర్కొని, వాని యారంభసంరంభాదులను, వాద ప్రతివాదములను నిరూపింపఁ బూనినచో నదియు నొక పురాణము కాఁగలదు. కావున నాయంశములను దిజ్ఞాత్రముగా నిందు పొందుపఱచుట యైనది.

జన్మస్థలము :

గ్రామనామమే గృహనామముగాఁ గలవాఁడు పాల్కురికి సోమనాథ కవి. 1 ఆపాల్కురికి 2 తెలంగాణమున నోరుగల్లునకుఁ బండ్రెండు క్రోసుల దూరమున జనగామతాలుకాలో నున్న నేటి 'పాలకుర్తి' యనియు, అదియే కవి

1. చాగంటి శేషయ్యగా రీవిషయము నిదమిత్యమని నిర్ణయింప వీలులే దనిరి.
2. దీనికి పాల్కురికి, పాల్కురికి, పాలకురికి యనియు - కురికికి - కుటికి యనియు రూపములు కలవు.

జన్మస్థాన మనియు విమర్శకులు గాఢముగా విశ్వసించుచున్నారు. కాని కీ. శే. చిలుకూరి నారాయణరావు పంతులుగారు మైసూరు రాష్ట్రమున తుముకూరు జిల్లాలో నున్న “హాలకురికె” యను గ్రామమే “పాలకురికి” యై యుండవచ్చుననియు, కన్నడమునందలి “హ” వర్ణము తెనుఁగున “ప” గా మారుట సహజ మనియు, బేర్కొని యుండిరి. 1 కర్ణాటకచరిత్రకర్త లగు శ్రీ నరసింహాచార్యులుగారును, కన్నడ సారస్వత (Kanarese Literature) మను గ్రంథమును రచించిన రై సుదోరగారును పాలకురికి గోదావరి జిల్లాలో నున్న దని యాహించిరి. ఈ రెండు వాదములును నేఁ డంగీకరింపఁబడుటలేదు. పై పాలకురికి తెలఁగాణము నందున్నదే యని నిశ్చయించుటకు తోంటద సిద్ధలింగకవి సోమేశ్వర పురాణమును, అన్యవాదకోలాహల శతకమును, ప్రతాప చరిత్రమును, పిడుపర్తి సోమనాథుని బసవపురాణమును² జెప్పెడి మాటలు తోడు పడుచున్నవి. ఇంకను పాలకురికిలో వెలసియున్న స్వయంభు వగు సోమేశ్వరుని యాలయము, సోమనాథుని యాశ్రమస్థలి (సమాధి?) పై నతని శిష్యులచే స్థాపింపఁబడిన ‘సోమనాథుని లింగము,’ సాక్ష్యము పలుకుచున్నవి. పాలకురికి ప్రసిద్ధ కైవశ్చేత్ర మగుటయు, బసవపురాణావతారికలోఁ బేర్కొనఁబడిన కట్టకూరి పోతిదేవర నివాసస్థల మగు కట్టకూరు పాలకురికి సమీపముననే యుండుటయు నీ వాదమునకు బలము చేకూర్చు చున్నవి. నేటి పాలకురికి సమీపమున నున్న ఎలకుర్తి, ఉఱుకుర్తి యను గ్రామములు కాకతీయుల కాలమున ఎలకురికి,

1. పండితారాధ్య చరిత్ర (ఆంధ్రగ్రంథమాల) పీఠిక- పుట 1-7. వీరి వాదము ననుసరించిన వారిలోఁ బ్రముఖులు శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు, చూడు : కవిత్వరంగిణి సంపు. 3. 117-119.
2. “పిడుపర్తి బసవస బసవపురాణమున నీవిషయము గానరా దని కొందఱు వచ్చును. అందు “కలిమలభంగచంగ శివగంగకుః జెంగటఁ గల్గెమత్తురిన్” అనియుండ వలసినచోట నచ్చుతప్ప, “శివగంగకుః జెంగటఁ గల్గెమత్తురిన్” అని పడిన దని కీ.శే. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు బసవపురాణ పీఠికాదస్సుచికలో పేర్కొనిరి. (పుట. 8); అంతియకాక పైనఁ బేర్కొనఁబడిన యైతిహ్య మొరుగల్లున జరిగిన దనియు, శివభక్తు లోరుగంటికి తత్సమీపగత మగు పాలకురికి నుండి పాల్కురికి సోమనాథుని బిలుచుకొని వచ్చి రనియు స్పష్ట మగుచున్నది.

ఉలుకురికి యని వ్యవహరింపఁబడుచున్నట్లు శాసనాధారము లుండుటచే! పాలకుర్తియు నాకాలమున పాలకురికి యని పిలువఁబడుచుండె నని భావింప పీలగుచున్నది. ఇవి యిట్లుండ దేశమార్గ పురాణధ్వజము లెదుఁదుదుగా నిలువఁబెట్టిన సోమనాథమారనలు ఓరుగల్లు ప్రాంతమువా రనుటయే సంభావ్యము :

శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగా రన్నట్లు:- “ఇంతకు సోమనాథుఁడు కన్నడదేశమున తెనుఁగుదేశమున కంటె విశేష ప్రసిద్ధి గడించిన వాఁడు కదా ! అతని నెందరో కన్నడకవులు స్తుతియించి యున్నారు. అతఁడు నిజముగా కన్నడదేశస్థ మైన హొల్కూరికి గ్రామనివాసి యైనచో నొక్కకవి యైన యాతని పాల్కురికి సోమనాథుఁ డని పేర్కొనలేదు. ఇది యొకటియే యతఁ డాప్రాంతమువాఁడు కాఁడని నిర్ణయించు చున్నది...మఱియు సోమనాథుఁడు తొలుత గోదావరీ మండలమున దాక్షిణ్యము నివాసి యగు మల్లికార్జున పండితుని సంప్రదాయము వాఁడు. కన్నడదేశమున ప్రసిద్ధి నొందిన బసవని వృత్తాంతమే తెలియని వాఁడు సోమనాథుఁడు. కన్నడదేశమున హొల్కూరికి వాస్తవ్యుఁడైనచో బసవని చరిత్ర నాతఁ డితరులవలన తెలిసికొన నగత్యము లేదు. అతఁడు కన్నడభాషలోనే బసవపురాణము వ్రాసియుండునుగాని, తెనుఁగుభాషలో మొదట వ్రాసియుండఁడు...ఆవెనుక కన్నడభాషలోనికి ననువదింపఁబడుటయు గూడ పాల్కురికి వాదమునే బలపఱచుచున్నది.” 2

కులగోత్రాదులు :

సోమనాథుఁడు పాలకురికి గ్రామమున శ్రీయాదేవియు, విష్ణురామిదేవుఁడు నను బ్రాహ్మణదంపతులకు జన్మించిన పుణ్యమూర్తి. ఇహపర సుఖ సిద్ధిని గోరి ద్విపదలో బసవపురాణము రచించుచు నందు తన మాతాపితరులను బేర్కొని3

1. “రెండు పాడ్లు ఎలకుర్కి ప్రసన్న విశ్వేశ్వర దేవరకు సమర్పించినందుల విని యోగము భోగము వారు...”...కాకతీయ రుద్రదేవుని ధర్మసాగరశాసనము.
“శ్రీచాండ వైద్యపతి రారవీందుతారం గ్రామం సమగ్రమ ప.....న్నుఱకుట్కి సొంజ్జం...”...గణపతిదేవుని కొందిపర్తి శాసనము. శా.శ. 1136.
చూడు: బసవపురాణ పీఠిక శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారు. పుట. 25 - 26.
2. తెనుఁగుకవుల చరిత్ర. (మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ ప్రచురణ. 1953) పుట. 313.
3. బ్రాహ్మణుఁ డగు విష్ణురామిదేవుండు దేజిష్టువగు శ్రీయాదేవి యమ్మయును గూరవింపగ నొప్పు గాదిలి సుతుఁడ:”. బ. పు. (సంక్షిప్తము) 1. 151-152.

ఋణవిముక్తుఁడైనాఁడు సోమనాథుఁడు. జన్మచే నీశఁడు బ్రాహ్మణుఁడయ్యు నూతనముగాఁ దెలుఁగునాట వ్యాప్తి నొందిన వీరశైవమతమునం దనురక్తుఁడై తన్మతదీక్షను గైకొని వీరమాహేశ్వర ప్రతాచారుఁడైనట్లు కానవచ్చుచున్నాఁడు. “పాశముక్తుండ కేవల భక్తిగోత్రుండ”నని తన కులగోత్రపాశవిముక్తిని, శైవ భక్తిపారవశ్యమును బ్రకటించు కొనినాఁడు. ఈతని కామతమునం దంతభక్తి కుదురుటకు సమీపగ్రామమునందున్న కట్టకూరి పోతి దేవర ప్రబోధము కారణ మైయుండవచ్చును. అందువలననే “ఖ్యాత సద్భక్తి మైగల కట్టకూరి, పోతి దేవర వదాంబుజ షట్పదుండ” నని చెప్పుకొనినాఁడు. అతనికి దీక్ష నిచ్చి దివ్య పునర్భవమును ప్రసాదించిన గురువర్యుఁడు గురు లింగార్యవరుఁడు. అటనుండి యతనికి గురువే తండ్రి. అతని కరమే జన్మస్థానము. కావుననే “శరణాగతా శ్రయ సకలస్వరూప-గురులింగవర కరోదర జాతుండ”¹నని వినముఁడై చెప్పు కొనినాఁడు. అతని భక్త్యావేశమే యతనిలోని కవిత్వావేశమును మేల్కొల్పినది. అట్టి తరుణమున కరస్థలి విశ్వనాథయ్యగారి సాన్నిహిత్యము, శిష్యత్వము లభించుటయు నతనివలన ప్రకట పరప్రసాద కవిత్వయుతుఁడగుటయు సంభవించినది. కవితామధు వాని సహజసంగీతశాస్త్ర పాటవముతో నూత్నభక్తి గీతము లాలపించుచున్న సోమనాథుఁడు కవికోకిల యై చెన్నరాముఁడు, గోడగి త్రిపురారి మొదలగు భక్తుల సంభావనకు పాత్రుడై, వారికి ప్రాణస్నేహితుఁడు కాఁగలిగినాఁడు. ఆ పైన భక్తకారుణ్యాభిషిక్తుఁడైనాఁడు. అతనియందు భక్తియు, కవితయు, మతాచారసంపత్తియుఁ బరిపక్వదశ నందుటకు పెద్దకాలము పట్టియుండదు. అంతట ‘భవిష్య సమాదరణ సంభాషణాది సంసర్గదూరుడై నిర్మలచరిత్రుఁడని వాని తెక్కిను. సహజపండితుడైన సోమనాథుఁడు శైవాగమధర్మశాస్త్రములను పుక్కిట పట్టి పరమ విజ్ఞాని యై వెలుఁగొంది

1. బ. పు. (సంక్షిప్తము.) 1. 148-149. ఇట్లు ఇట్టి గురుప్రళంస పండితారాధ్య చరిత్రమునందును గలదు: “పేరెన్నఁబడిన శ్రీబెలిదేవివేమ - నారాధ్యులను పర మారాధ్యదేవు-మనుమని శిష్యుండ”. ఇచ్చట మనుమఁ డనఁగా అచార్యవంశమున మనుమఁడని భావించి “ప్రశిష్యు”నిగా గ్రహింపవలెనని కి॥శే॥ వే. ప్రభాకరశాస్త్రి గారు బ. పు. పీఠిక పు. 14. ‘గురులింగ’ము సంజ్ఞాకాదనియు గురువనులింగమనియు శ్రీ బందారు తమ్మయ్యగారు, దీనిని శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు ప్రత్యాఖ్యానించిరి. (చూడు: కవితరం. 3 సం. 95-98) అనుభవసారమున జెప్పిన గోడగి త్రిపురారి దీక్షగురువగు గురులింగమే సోమనాథుని దీక్షగురు వని వారు కలంచిరి.

“ధర ‘సమామాతా పితాద్ర’ యనెను
వర పురాణోక్తి నీశ్వరకులజుండ !” 1

నని చెప్పికొని తన వండిన మత సంస్కారమును బసవపురాణమున నొలుక పోసినాడు.

సోమనాథుడు పుట్టుకచే బ్రాహ్మణుడా? జంగముడా? యను సంశయముపై విమర్శకులలో వాదములున్నవి. శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారు సోమనాథుడు జంగమకులజుడనియు, 2 కీ. శే. వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు రాతడు శిష్టాచార సంపన్నమైన బ్రాహ్మణకులమున జన్మించినవాడనియు, 3 కీ. శే. కాళినాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు రాతడు ఆరాధ్య బ్రాహ్మణుడనియు, శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు రాతడు నియోగి బ్రాహ్మణుడనియు 4 నభిప్రాయపడిరి. వీరందరికిని విమర్శకులలో అనుయాయులున్నారు.

సోమనాథుడు తన ప్రథమకృతి యైన అనుభవసారమున తాను

కం. “భృంగిరిటి గోత్రుడను గురు
లింగతనూజుండ శిష్యులీనుడ దుర్వా
సంగవివర్జిత చరితుడ
జంగమ లింగప్రసాద సత్పాణుండన్. (22 ప.)

అని చెప్పకొనినాడు. ఇందు భృంగిరిటి గోత్రుడనని చెప్పిన వాక్యమును బట్టి సోమనాథుడు పంచాచార్య సంప్రదాయమునకు సంబంధించిన భృంగిగోత్రజుడైన సహజవీరశైవుడనియు, జన్మచే జంగముడనియు, సతని తల్లిదండ్రులును జన్మచే జంగములనియు శ్రీ తమ్మయ్యగారి వాదము. కాని, “సోమనాథుడు జన్మతః జంగముడు కాడని యాతని తల్లిదండ్రుల నామములే వేనోళ్ల చాటుచున్నవనియు “భృంగిరిటి గోత్రుడను” అనుచోట “గోత్రుడను” అని

1. చూడు: బసవపురాణము (సంక్షిప్తము) అవతారిక. 1. 145-164.
2. బసవపురాణ పీఠిక. పుటలు. 28-50 (వావిళ్ల ప్రచురణ).
3. బసవపురాణ పీఠిక. పుటలు. 8-13 (ఆంధ్ర గ్రంథమాల ప్రచురణ).
4. కవిత్వరంగిణి. సం. 3 పుటలు. 122-136.
5. ఏడువర్తి సోమనాథుడు తన పద్యబసవపురాణమున:

క. భృంగిరిటి గోత్రసంభవ, జంగమ లింగార్చనా విశారద : విలస, త్సంగీత శాస్త్ర పారగ, గంగోత్పత్తి ప్రకార కావ్య ధరీణ : 3. 451.

యుండఁదగు ననియు, నప్పు డది సోమనాథుని గురువునకు విశేషణ మగు ననియు, దీక్షానంతరమా గురుగోత్రము శిష్యుఁడు తాల్చుట మతాచారమే యనియు తలంచి, 'ఈ పద్యమును బట్టి సోమనాథకవి కేవలము సహజ జంగముఁ డని నిర్ధారణము చేయరాదనియు, బసవపురాణ మందలి తల్లిదండ్రుల నామములను బట్టి యాతఁడు జన్మతః జంగమేతరుఁ డై భృంగిరిటి గోత్రుఁ డగు వానిచే కైవడిక్ష నంది భృంగిరిటి గోత్రుఁడ నని యనుభవసారమునఁ జెప్పకొనె ననియు, గురులింగహస్త తనూజాతుఁడ నని చెప్పకొనినవాఁడు భృంగిరిటి గోత్ర సంభవుఁడ నని చెప్పకొనుటకు సం దేహింపఁడనియు నిశ్చయించుటయే యుభయ గ్రంథసమ్మత మగు ననియు"⁶ విమర్శకులు భావించుచున్నారు. సోమనాథుఁ డారాధ్యబ్రాహ్మణుఁ డని నిరూపించుచు శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగా రిట్లు రచించి యుండిరి : "సోమన తాను మాత్రము భృంగిరిటి గోత్రుఁడనని చెప్పియున్నాఁడు గాని బసవన పండితారాధ్యులకు నేగోత్రమును చెప్పలేదు. జన్మముచే బ్రాహ్మణులై నప్పుడు వారి కేదో గోత్ర వ్యవహారము తప్పదు. సోమనాథుఁడు చెప్పకపోయినను, పండితుఁడు గౌతమగోత్రుఁడని తరువాతి గ్రంథములు చెప్పుచున్నవి. పండితారాధ్య చరిత్ర శ్రోత పాల్కురికి సూరనామాత్యుఁడు హరితసగోత్రుఁడని సోమనాథుఁడే చెప్పియున్నాఁడు. అట్లే సోమనాథునికి గూడ అర్షేయమగు గోత్రముండియే తీరవలయును. అతఁడు జన్మముచే బ్రాహ్మణుఁడని యంద రంగీకరించినదే కదా ! ఇక, పరంపరాయాత మగు జనశ్రుతిని బట్టి యాతఁడు కౌండిన్య గోత్రజుఁ డని తెలియవచ్చు చున్నది. మఱియు నాకాలమున జంగమ శబ్దము జాతివాచకము కాదు. శివభక్తు లేజాతివారై నను జంగములే. నన్నెచోడకవి గురువు "జంగమ మల్లి కార్జునుఁడు" "భూసురకులతిలకుఁడు". పాల్కురికికి సోమనాథుని గురు వగు బెలిదేవ వేమనారాధ్యుఁడు భూసురుఁడే యని పండితారాధ్య చరిత్రమునఁ గలదు. కావున బసవన, పండితారాధ్య, వేమనారాధ్యుల వలె సోమనాథుఁడును "భూసుర తిలకుఁడైన జంగముఁడే కాని వేరుకాదు. కులగోత్రముల ప్రసక్తిలేని వీరమాహేశ్వరాచారము స్వీకరించిన వెనుక సోమనాథుఁడు తత్సంప్రదాయము ననుసరించి తానీశ్వరకులజుఁ డనియు, భక్తి గోత్రుఁడ ననియు, పార్వతీపరమేశ్వరులు తల్లిదండ్రులనియు, చెప్పకొన్నాఁడు. మఱియు భృంగిరిటి గోత్రుఁడ ననియు, గురులింగతనూజుఁడ ననియు ననుభవసారమునఁ జెప్పినాఁడు... ప్రప్రథమ

గ్రంథ మగు ననుభవసారమున గురులింగతనూజుడ నని చెప్పిన సోమనాథుడు బసవపురాణమున తండ్రి విష్ణురామదేవుడని యేల చెప్పెనో యోజింపఁదగినది. ఇది ప్రజాసామాన్యమున ప్రచారము గావలసినది. సోమనాథుఁ డిందు కైవమత దీక్షగొని వెనుకధరించిన నామమును చెప్పక, తనజన్మమునకు హేతుభూతులగు తలిదండ్రుల పేళ్లు చెప్పట యాతనిలోకజ్ఞతయే కాక తలిదండ్రుల యందలి యాతని పూజ్యభావము గూడ సూచించు చున్నది. భక్తి తన్మయత్వము చేతనైన పండితారాధ్య చరిత్రమున “మును బసవపురాణమున నెన్నఁబడిన పెనుపారు భక్తుల పెంపుడు కొడుక” అని వారిని స్మరించియే యున్నాఁడు. కాబట్టి సోమనాథుఁ డారాధ్య బ్రాహ్మణుఁ డని యంగీకరించుట సమంజసము”¹

మఱియు ‘పండితారాధ్య చరిత్రము, చతుర్వేదసారము, బసవరాజీయము మొదలగు గ్రంథములు పరిశీలించినచో వానియందు వేదమంత్ర భాష్యములు దా హృతమై యుండుటచేతను, వైశ్వదేవాది శ్రౌతకర్మల రహస్యము లెన్నియో విమర్శింపఁబడుటచేతను, “చతుర్వేద పారగుడ” నని సోమనాథుఁడే పండితారాధ్య చరిత్రమునఁ జెప్పకొనుటచేతను, బ్రాహ్మణేతరు డు వేదము చదువరాదను ప్రమాణములను సోమనాథభాష్యమున నుదాహరించుటచేతను, పలువురు కర్ణాటాంధ్ర కవులు సోమనాథుని నారాధ్యనామముతో బేర్కొనియుండుట చేతను,² కైవులైన బ్రాహ్మణులకే యా నామము చెల్లుచుండుటచేతను, సోమనాథుని బ్రాహ్మణత్వము నిర్వికల్పముగా నిలువగల’ దని ప్రబాకరశాస్త్రిగారు స్థాపించినారు.³

మహిమలు :

బసవపురాణ రచనముతో సోమనాథుని మతదీక్షతోపాటు, కవితాదీక్షయు పండబారినది. ఆతఁడు పురాణనిర్మాణదక్షుఁ డగుటచే నవ్యవ్యాసుఁడుగా వాసికెక్కినాఁడు.

1. తెనుఁగు కవుల చరిత్ర. (మ. వి. ప్ర.) పుట 324-325.

డా. చిలుకూరి నారాయణరావుగారు సోమనాథుఁడు శివబ్రాహ్మణుఁడనియే భావించిరి. చూడు: పండితారాధ్యచరిత్ర పీఠిక. పుట. 80-85.

2. ఉదాహరణమునకు పిడపర్తి సోమనాథుని బసవపురాణాశ్వాసారంభ పద్యములను గమనించునది.

3. బసవపురాణము. పీఠిక పుటలు 8-13.

౪. “బసవేశ్వర ముఖ్య ప్రమథ
ప్రస్థమర మాహాత్మ్యయుక్త బసవపురాణ
ద్యసమ శ్రీగంధ నిబం
ధ సమంజస వాగ్విలాస : సవ్యవ్యాసా :” 1

అని పిడుప రి సోమనాథుడు కీ రించియుండుట దానికి సాక్ష్యము, అంతియకాదు. సోమనాథుడు “వరమతనిర్దామధామ భాసురపతి” యనియు, వాదిజైత్రాగ్రగణ్యుడనియు “సారవీరవ్రతాచారపారంగతు:” డనియు చతుర్విగమ సారవాక్కుచేయుక్త సత్కావ్యనిర్మిత ప్రణవశిష్యకామిత విశిష్టముక్తిప్రదు:” డనియు, రసనాగ్రస్థానకృత్యత్రప్రవిమల శివశాస్త్రస్థితాశేష గోప్యార్థ... వచన సంధాన నైపుణ్య భాసితుం డనియు, ‘యతి’ యనియు, ‘సుజ్ఞాని’ యనియు, ‘సమహిత మహిమాధ్యు:’ డనియు, గీర్తింపఁబడెను. 2 పిడుప రి సోమనాథుడు పాలుగ్గరికి సోమనాథుని కవిత్వమహిమను, శివవ్రతాచార మహిమను వికాసక్రమమున నాశ్వాసాద్యంత పద్యములందు వరించి యాతని పరిపూర్ణజ్ఞాన స్వరూపమును సప్రమాశ్వాసమున “పరిపూరానందమూరి: భరిత దశదిశా ప్రాంత విశ్రాంతకీర్తి:” 3 అని సంబోధించుటలో వ్యంజించెను.

ఇట్టి మహనీయవ్యక్తి యొక్క మహిమలు తెలుపు నద్భుతకథ లనేకము లున్నవి. అవియన్నియుఁ జరిత్రకారులు నమ్మకపోయినను అతని కాలనిర్ణయమున కుపకరించు పూర్వోక్తైతిహ్యమును మాత్రము విశ్వసించుచున్నారు. అట్లు విప్రుని వాక్యములు విని యచ్చటి కైవభక్తులు చెవులను చేతులతో మూసికొని యా బాపని వధింప నుంకించియుఁ బాలుగ్గరికిలో నున్న సోమనాథున కెఱింగింప నేగిరి. సోమనాథుడు వారి మాటలు విని భవులతో వాదము చేసి గెలుపఁదలంచి, భవిష్యత్తున వివరన దీక్షితుఁడుగాన తృణ మానవునితో వాదు గెలిపింతు నని ప్రతిజ్ఞ చేసి, లింగముద్రలుగల యెడ్డు పూన్చిన గుడారుబండి నెక్కి యెరుగలుకు పయన మయ్యెను. అతనిరాక నోరుగల్లులోని భవు లెఱింగి యలరిమూకకు లింగముద్రలు తగిలించి యతని కెదురు పంపిరి. వారు సోమేశ్వరుని కెదురేగి మ్రొక్కునంతనే యతని మహిమవలన వారు ధరించియున్న కృతకలింగ చిహ్నములు సహజములై పోయెను. అంత వా రామహిమ కచ్చెరువంది సోమనాథుని శిష్యులై పోయిరి. ఇట్లు మహిమలు ప్రదర్శించుచు నోరుగంటి కోట వాకిటఁ బ్రవేశించు నవసరమున గవనిపై గజలక్ష్మి విగ్రహము గాంచి యెడ్డు

1. పిడుపరి సోమన బ. పు. 1.156.

2. పిడుపరి సోమన బసవపురాణము పీ. 79, 4.322; 2.213, 3.452; 4.320; పీ. 79, 82; 6.373;

3. పి. సో. బ. పు. 7.388.

ముందు కడుగువేయ వయ్యెను. సోమనాథుఁ డది యెఱింగి లక్ష్మిని 'తొలఁగు' మని యానతిచ్చెను. అంత నా విగ్రహము తునియ లై నేలఁబడెను. ప్రతాపుఁ డది యెఱింగి భయపడి విప్రులతోఁ గూడివచ్చి సోమనాథునికి మ్రొక్కెను. అతఁడు వారలను దయాదృష్టితోఁ గాంచి, శివభక్తుల సమాదరణము పొంది యచ్చట కొన్నిదినములుండెను. అంత త్రికాలవేది యగు సోమనాథుఁడు పిడుప ర్తి శివరాత్రికొప్పయ్య మొదలగు శివభక్తులను జేరఁబలిచి "ఈ దేశం బింకఁ దురుష్కులచే నాక్రాంతము గాఁగలదు; మాబోటి మతస్థులకిం దునికి పొందువడ దని చెప్పించి," ప్రతాపుని నుంత్రియు తనశిష్యుఁడు నై స ఇందుటారి అన్న యను బిలువఁబంచి, శివమతస్థులకు డోకిపట్టుగ్రామము సగ్రహారముగా నిప్పించెను. అందు భక్తులతోఁగూడి కొన్నాళ్లు సోమనాథుఁడుండి, వార్ధకము గదియ వచ్చె ననియు, సమాధిగతుఁడు కావలె ననియు తలంచి కల్కెమునుపురి కేఁగి, అందు విభూతితో నింపిన గర్తమున సమాధిగతుఁడై, భక్తులు చూచుచుండ ప్రత్యక్ష శివాకృతిలో లింగైక్య ముండెను,¹

కాలము :

పాల్కురికి సోమనాథకవి ప్రథమ ప్రతాపరుద్రుని కాలమున నున్న వాఁడని కొందఱును,² రెండవ ప్రతాపరుద్రుని కాలమున నున్నాడని కొందఱును³ భావించుచున్నారు. ఇట్లు భావించుటకు పైనఁ బేర్కొనఁబడిన యైతి హ్యమునఁగల ప్రతాపప్రశంసయే ముఖ్యకారణము. ఒక విధముగా సోమనాథుని కాలవాదచక్రము ప్రతాపరుద్రుఁడను కేంద్రము నాధారముగాఁ గొని పరిభ్రమించు

1. చూడు: పిడుపర్తి సోమనాథుని పద్య బసవపురాణము. పీఠిక ప. 28-46. పాల్కురికి సోమేశ్వర పురాణదులలో నున్నకథలను గూర్చి కీ. శే. వే. ప్రభాకర శాస్త్రిలవారి పీఠికలో పు. 22-26. చూచుకొనునది.
2. క్రీ. శ. 1190 ప్రాంతము వాఁడని వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు; 1190-1260-70 నడుమ నున్నవాఁడని నిడుదవోలు వేంకటరావుగారు, 1160-1240 నడుమ నుండె నని బండారు తమ్మయ్యగారు :
3. బసవపురాణ. పండితరాధ్య చరిత్రల రచనాకాలము క్రీ. శ. 1-90-1320 మధ్య నుండునని మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు ; 1240 తరువాతి వాఁడని చిలుకూరి నారాయణరావుగారు; క్రీ. శ. 1240-1320 నడిమివాడని చాగంటి శేషయ్యగారు.

చున్నది. మొదటి ప్రతాపరుద్రుని (క్రీ. శ. 1185-1195) కాలమున మన్నవఁ డనువారు పైకథలోని ప్రతాపరుద్రునామ సంబంధము తప్ప నితరాంశ ముల నన్నింటిని ప్రమాణములుగా గ్రహింపరు. పాల్కురికి సోమనాథునకును పిడుపర్తి సోమనాథునకును కాలాంతర మధిక మగుటచే నీతని మాటలలో సత్య దూరము లైన పుక్కిడిపురాణములు చేరియుండవచ్చు నని భావించి పాల్కురికి వాని గ్రంథాంతర సాక్ష్యములు, అతని సమకాలీనుల రచనలు, కర్ణాట కవి చరిత్రకారుల రచనలు మొదలగువానిని ప్రధానసాక్ష్యములుగా గైకొని కాలనిర్ణయము చేసెదరు. రెండవపక్షమువారు ప్రతాపునికాలమందును (క్రీ.శ. 1295-1326) పిడుపర్తి సోమనాథుని వాక్యము లందును ప్రమాణబుద్ధి నుంచి సోమనాథుని కావ్యాంతర సాక్ష్యములను, ఇందుటూరి అన్నయామాత్యుఁడు డోకుపట్టు దాన మిప్పించిన వృత్తాంతమును సమన్వయించి కాలనిర్ణయము చేసెదరు.

మొదటి పక్షమువారి ప్రధాన వాద ప్రమాణములలో నొకటి సోమరాజును కర్ణాట కవి రచించిన యుద్భట కావ్యమునఁ బేర్కొనఁ బడిన యీ క్రింది పద్యము.

మ. ప్రమథానీకకథార్థవేందు హరిదేవాచార్యనం ధైర్యనం
సముదంచద్యృషభస్తవామర మహీజారామనం సోమనం
విమలజ్ఞాన సుదీపికాస్ఫురితచేతస్సద్మనం ఓద్యనం
క్రమదిందం బలగంఘ్ర పేశ్వనొనెదా నీ కావ్యమం నేవ్యమం.

ఇందు వృషభస్తవ మొనర్చిన కవిగా స్తుతింపబడిన సోమనయే పాల్కురికి సోమనాథుఁ డని వీరి విశ్వాసము. సోమరాజుకవి తన రచనా కాలము నీ క్రింది విధముగాఁ బేర్కొనినాఁడు.

మ. జననాథోత్తమ సోమరా జను సిద్ధి కావ్యం వలం శాలివా
హన శాకాబ్జమదెయ్యె సాసి రదనూతీం సంద నాల్వత్తు నా
ల్కనె యారంజిత చిత్రభానువ వరాశ్వీజోల్ని తై కాదశీ
వనజారాతితనూజవాసర దౌ శాదత్తల్ల మంగర్పితం.

ఇందలి “నూతీంసందనాల్వత్తు నాల్కనె” అను మాటలను బట్టి సోమరాజుకవి శ. 1144 (క్రీ.శ. 1222) సం॥ ప్రాంతమువాఁ డని తెలియుచున్నది. కావున సతనిచేఁ బ్రశంసించఁబడిన సోమనాథుఁడు సంతకుఁ బూర్వమే బసవ పురాణము రచించియుండనోపు నని భావించిరి, కాని “నూతీన్ సంద” అనుపాఠ

మొక ప్రతియందు మాత్రమే కలదనియుఁ బెక్కు ప్రతులలో “నానూత్ సంద” యని యున్నదనియు కీ. శే. వా. చిలుకూరి నారాయణరావుగారు తెల్పి యున్నారు.¹ 1144, 1444 ఈ రెండు సం॥లును చిత్రభానులే కాని ఆశ్వయుజ శుద్ధ ఏకాదశి - బుధవార మగుట 1444 సం॥ననే పొసగుచున్నది. కావున వారి వాదమును బట్టి సోమరాజు శ. 1444 అనఁగా క్రీ.శ. 1522 ప్రాంతమువాఁ డగుచున్నాఁడు. అప్పుడు కన్నడ సోమరాజుకవి మనకెంత విశ్వాసార్హుఁడో పిడుపర్తి సోమనాథుఁడు సంతే యగుచున్నాఁడు.

పై పక్షము వారి వాదమున గానవచ్చు ముఖ్యాంశములు మూఁ డని శ్రీ చాగంటి శేషయ్యగారు పేర్కొనియుండిరి. అవి : (1) బెలిదేవ వేమనా రాధ్యుని మనుమని శిష్యత్వకథ. (2) మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల పంశ పరం పరగాథ. (3) కలస్తలము సోమనాథయ్యకథ. వీనిని సవిమర్శముగా శ్రీ శేషయ్య గారు పరిశీలించి సోమనాథుని కాలమునకు సమన్వయించిరి. సోమనాథుఁడు క్రీ.శ. 1240 - 1320 సం॥ మధ్యకాలమున నుండియుండవచ్చు నని వారు నిర్వహించిన వాదము² యుక్తియుక్త మని నాకుఁ దోచినది. ఓరుగల్లులో ఈశ్వరాలయమున బసవపురాణ శ్రవణము, సోమనాథుఁడు తనశిష్యుఁడైన ఇందు టూరి అన్నయామాత్యుని చేత చెప్పించి పిడుపర్తి శివరాత్రి కొప్పయ్యకు డోకిపట్టు నగ్రహారముగా నిప్పించుటయు నొకే ప్రతాపరుద్రుని కాలమున జరిగియుండుట నిర్వివాదాంశ మనియు, అన్నయామాత్యుఁడు రెండవ ప్రతాప రుద్రుని పినతల్లియైన రుద్రాంబయొక్క భర్త యగుటచే ప్రతాపుఁడనఁగా రెండవ ప్రతాపరుద్రుఁడే యనియు, అందులకు శాసనాధారము లున్న వనియు, డోకిపట్టు దానకథ అసత్య మనుటకు వీలులే దనియు, అగ్రహారము వడసిన పంశీయులలోని వాఁడగు పిడుపర్తి సోమనాథుని వ్రాతలు సత్యములని గ్రహించుట యుక్తమనియు అందు శివరాత్రి కొప్పయ్య పంశమువాఁ డైన పెదసోమయ్య తన తాత సంపా దించిన యగ్రహారమున కభ్యంతర మేర్పడఁగా ప్రౌఢదేవరాయల (రెండవ దేవరాయలు క్రీ.శ. 1419-1449) నాశ్రయించి డోకిపట్టు నతనిచే మఱల పొందె నను కథ ద్వితీయప్రతాపరుద్ర కాలవాదమున కనువుగా నున్న దనియు, సోమనాథుఁడు ప్రథమ ప్రతాపరుద్రుని కాలమున నున్నచో బసవపురాణమున

1. పండితారాధ్యచరిత్ర పీఠిక. పుట 8-11.

2. ఆంధ్ర కవి తరంగిణి సం. 3. పుట 136-154.

వ రించిన యేకాంతరామయ్య యతని సమకాలీనుఁ డగు ననియుఁ బేర్కొనుచు నిట్లు నిశ్చయించిరి :

“సోమనాథుని కాలము వెనుకకు నెట్టవలయు నని ప్రయత్నించిన వారుకూడఁ బ్రతాప రుద్రుని వదలిపెట్టలేకున్నారు. దానికిఁ గారణ మీ కథలయందు వారికిఁగూడ నమ్మక ముండుటయే. లేకున్న సోమనాథుని కాలనిర్ణయమునకుఁ బ్రతాపరుద్ర మహారా జెందులకు ? పైనఁ జెప్పిన మూడుకథలు తప్ప ప్రతాపరుద్రునితో సోమ నాథునకు సంబంధమును గలుపు కథ లేవియును లేవు. పైనఁ జెప్పిన గాథలను నమ్మి, కర్ణాటకవి చారిత్రమునందలి కథను సత్య మని భ్రమించి, సోమనాథుని బ్రతాపరుద్రుని కాలములోని వాఁ డనుకొని చరిత్రకారు లందుల కనువుగ నుండు నట్లు బెలిదేవ వేమనారాధ్యులతో సంబంధించిన కథల నెట్లో సరిపెట్ట యత్నిం చుటచే నీ వివాదము పెద్ద దయినది. సోమనాథునకు దాదాపు 150 సం॥ కాలములో నుండి సోమనాథుని ద్వీపద బసవ పురాణమును బద్ధ్య బసవ పురాణముగా రచించి యీ గ్రంథమును సోమనాథునికే కృతి యిచ్చినట్టియు, సోమనాథుని శిష్యుఁ డైన కొప్పయ్యకు మనుమని మనుమని కుమారుఁడైనట్టియు, పిడుప రి సోమనాథకవి చెప్పిన వాక్యములందు మనము గౌరవ ముంచితమేని, సోమనాథుఁడు ద్వితీయ ప్రతాపరుద్రుని కాలములోనివాఁ డని యనకతీరదు”. 1

చారిత్రకపురుషుఁ డై, మతప్రవ ర్తకుఁడై వీరశై వభక్తులకు పరమేశ్వర కల్పుఁడైన బసవేశ్వరుని చరిత్రము ప్రత్యక్షప్రమాణప్రతిపత్తి నుండి, ఐతి హాసికకథాకథనస్థాయి కెక్కి, పురాణకల్పనామహానీయవియన్మండల మందు కొని, సోముని కి వితానుధామందీర మగుట కొక శతాబ్దము పట్టినది. పట్టుట సహజము కూడ! నందీశ్వరావతార మని బసవేశ్వరుని కీ ర్తించి యతనిని పురాణవ్యక్తిగా నిరూపించి నవ్యవ్యాసుఁ డని వాసికెక్కిన సోమనాథుని బసవ పురాణము దేశిచ్ఛందమునఁబడి జనావళి నాకరించినను, పండితావళి ప్రమాణ బుద్ధుల కెక్కకపోవుటచే కాబోలు దానినే మోరనాథుల పురాణరచనామార్గము ననుసరించి గద్యపద్యాత్మకముగా వచింపఁ బూనుకొనిన పిడుప రి సోమనాథునకు పురాణక ర్తయగు సోమనాథుని పురాణవ్యక్తిగా మార్చుటకు మఱి యొకటిన్నర శతాబ్దము పట్టినది. అప్పటికి సోమనాథుఁడు - నందీశ్వరుఁ డగు బసవేశ్వరుని మతమును పునరుద్ధరించుట కవతరించిన భృంగీశ్వరుఁడు. 2 అతీత భూతార్థ మితిహాస 3 మగునప్పుడు చిరభూతార్థముకదా పురాణమై పుట్టునది !

1. ఆంధ్ర కవి తరంగిణి సం. 3. పుట. 153, 152.

2. పిడుప రి సోమనాథుని బసవపురాణము. పీఠిక. పద్య. 23, 45.

క్రీ. శ. 1560 ప్రాంతమున తొంటద సిద్ధ లింగకవి కన్నడమున పాలకురికి సోమేశ్వర పురాణమే రచించెను.

3. భోజుని సరస్వతీ కంఠాభరణము: “అతీతార్థ ప్రాధాన్య దితిహాసః ” 2-368.

సోమనాథుని కృతులు :

సోమనాథుడు మతోద్ధరణకై తన విరాట్ క్రిని విరయోగించిన కవిశేఖరుడు. అతఁడెంత భక్తకవియో అంత పండితకవి. వీరశైవమతోద్ధరణ కతని బసవభక్తి యెంత సహకారి యైనదో అతని పాండిత్య మంత యవసరమైనది. ఎట్లనః బసవేశ్వరుడు భక్తి ప్రధానమైన వీరశైవమును కర్ణాటక దేశమున వ్యాప్తి జేసినాడు. అందఁడు భక్తిగీత సాహిత్యమును సృష్టించినాడు. పెక్కుమంది భక్తు లాచార్యము ననుసరించి యా మత ప్రచారము చేయ మొనరిరి. కాని కాలము గడచినకొలఁది బసవనినాటి జిగి కాని బిగి కాని కర్ణాటముసనే కానరా లేదు. అట్లుండ ఆంధ్రదేశము మాటయేమి ? ఇచ్చట వేంగీప్రాంతములందు వైదికము పునర్విజృంభణము చేసినది. భారతము వెలసినది. రాజసభలలో, పండితపరిషత్తులలో వాదనదస్సులలో వైదికమతము పరమతములను తన పాదాక్రాంతముల నొనర్చుకొనుచున్నది. ఇట్టి తరుణమున పండితారాధ్యుడు లాంధ్రమున బ్రాహ్మ్యమును వీడక, వేదపాఠగత్యమును భజించి శైవమునకు వేదపురాణోపనిషత్తు పృథుమాణవాదబలమును సిద్ధపఱచు పండితమార్గముఁ దీర్చిదిద్దియున్నారు. మతము బ్రతుకవలె నన్నచోఁ బ్రజల మనస్సు లందును బుద్ధు లందును విశ్వాసము పడయవలెను. సంఘ మనస్సాసీయులైన సామాన్య ప్రజ భక్తికి వశ మై, మహిమలకు ముగ్ధ మై విశ్వాసమును బెంచుకొనవచ్చును. కాని సంఘబుద్ధిస్థాసీయమైన మేధావివర్గము మాత్రము కర్కశతర్క పరీక్షలకు నెగ్గి, బుద్ధి వికాసము నిచ్చెడి జ్ఞానమతమునే గౌరవించుచుండును. వారికి భక్తి ప్రథమసోపానము; జ్ఞానము ఉత్తమసోపానము. భక్తితో ప్రజల నాకర్షించిన వీరశైవము పండితుల నాశ్రయించి జ్ఞానపుష్టిని గాంచు పద్ధతి తెలుఁగునాట వ్యాపించినది. దాని కాలంబన మైనదే ఆరాధ్య సంప్రదాయము. ఇది బసవేశ్వరుని వెన్నంటి వరమేశ్వరుని సన్నిధానమున కేగిన పండితారాధ్యుల తరువాత నాంధ్రమునఁ గొంత మందగించినది. దానికి తిక్కన సోమయాజి వైదికనిష్ఠ మగుమహాకవిత్వోద్యమము, ఓరుగల్లున నతఁడు సాధించిన మతవిజయము మొదలగునవి బలమైన కారణములు. యధావాక్కుల అన్నమయ్య వంటి కవులు కొందఱు గొంతెత్తి శైవకవిత్వ మాలపించినను మతమునకు బలము చాలలేదు. దానితో నటు పండితులలో నిటు పామరులలో వీరశైవము నిలువద్రొక్కుకొనునట్లు చేయవససిన భారము సోమునిపైఁ బడినది. అతఁడు భక్తి కవితచేఁ

బ్రజలను పరవశించి జేయఁగలఁడు; పాండితీమండితము లైన రచనలచే పండితుల చిత్తములు పట్టఁగలఁడు. మెత్తగాఁ జెప్పవలసివచ్చినప్పుడు నాల్కను వత్తిగాఁ జేసి మతమార్గమున తేటమాటల వెలుఁగులు నింపఁగలఁడు. పరమతముల నొత్తవలసి వచ్చినప్పుడు డానాల్కనే కత్తిగా వాడి ప్రౌఢోక్తులతో పరసిద్ధాంతఖండనము గావించఁగలఁడు. ఆకాలమున నా మతము బ్రతుకుట కతఁడు కావలసివచ్చెను. అతఁ డామతముకొఱకే తన కలమును, కాలమును అంకితము చేసెను.

అరాధ్య సంప్రదాయము నాకళించుకొనిన యువసోమనాథునకు “ఏక ఏవరుద్రో న ద్వితీయాయతస్థే” ఇత్యాది శ్రుతివాక్యముల నన్వయించి శివతత్త్వ సార గద్య పద్య సమితిని నిర్మించి శివమహిమను లోకమునఁ జాటిన మల్లికార్జునపండితుఁడే మనస్సున తత్త్వగురులింగ మై శివానుభవమును ప్రసాదించినాఁడు. ఆ అనుభవసారమే సోమనాథుని ప్రథమకృతి “అనుభవసారము.” అం దాతఁడు త్రికరణశుద్ధిగా పండితారాధ్యులను గీర్తించుచున్నట్లు మూఁడు సీస పద్యములలో నతనిని వర్ణించెను. (7-9) మఱియు—

క. అనుభవసారం బనఁగా

మనసిజహరు శుద్ధభక్తి మార్గము వేదో

క్తనిరూఢిఁ బురాణ రహ

స్యనియుక్తిని విస్తరింతు నది యెట్లనిన్”- (30)

అని పండితారాధ్య మార్గమును పునరుద్ధరించెను. ఇట్టి పవిత్రకార్యము నతఁడు కావ్యరూపముగా నావిష్కరించుటకుఁ దగిన కవితాశక్తినిఁ బ్రసాదించి ప్రోత్సహించిన కవితాగురువు కరస్థలము విశ్వనాథయ్య. అతనియెడఁ గల గురుభక్తిని కావ్యమునఁ బ్రదర్శించి సోఘుఁడు కృతకృత్యుఁడైనాఁడు. (33-34). గోడగిత్రిపురారి యీకృతికి నొడయఁడు (25). అతఁడు బహుశః సోమనాథునకు శివతత్త్వసారాది శైవమతగ్రంథ సంప్రదాయ రహస్యములను విప్పిచెప్పిన విజ్ఞాని యగుటచే నాతని కాతఁడు కృతినమర్పణ మొనర్చియుండును.

ఇది 243 పద్యముల లఘుకృతి. గురుభక్తిమహిమ, గురులింగ జంగమ శరణ ప్రసాదభక్తస్థలములు మొదలగు శైవమత సంబంధాంశము లిందు వర్ణింపఁబడినవి. ఇందు కందపద్యము లధికముగా నున్నను, సామాన్య వృత్తములతోపాటు త్రిభంగి, క్రౌంచపదము, తరువోజ, వనమయూరము మొదలగు

విశేషవృత్తములు కూడ వాడబడినవి. త్రిభంగిని కావ్యమున వాడిన తెలుగు కవి ఈతడేనేమో : ఈతని యీ కావ్యనిర్మాణ పద్ధతి కన్నడ 'చత్తాణ' కావ్య మర్యాద ననుసరించుచున్న దనవచ్చును.¹ ఇతఁడు చతుర్విధ కందములను చిత్ర కవిత్వ రచనమందును, ద్విత్రిప్రాసల ప్రయోగమునందును, అనుప్రాసాది శబ్దాలంకారములఁ గూర్చుటయందును మక్కువ యెక్కువగా నిందుఁ జూపించెను. సమతగల సీసపద్యరచనమును, ప్రథమదశమున యతిపాటించిన క్రొంచపద వృత్తరచనము నీతని ప్రత్యేకత.

ఇందు సోమనాథుఁడు బసవనిఁ దలంపలేదు. అతని మహిమ లీతని చెవుల నప్పటి కింకను పడలేదు కాబోలు. కాని బసవనిభక్తి వీజములు నాటఁబడుట కను వైన యుత్తమ తత్త్వసంస్కార మితని చిత్తమున కల్పినది.

ఉ. ఏవున శుద్ధ భక్తి రతి నేడైఱ నూర్కొన నేకలింగ ని
ప్రాసర యుక్తి నివ్వటిల సజ్జనభావము పొంగలింప ను
ద్దీపిత తత్త్వదృష్టి మఱి దేజ మెలర్పఁగ సచ్చరిత్రయం
దోపి వెలుంగు భక్తుఁడు మహోన్నతి నుండు జగజ్జనాశ్రయ : (167)

అనెడి యాతని వాక్కున నా సంస్కారము గుఱాళించుచున్నది. ఇట్టి తత్త్వ దృష్టి పండితాధ్య సాహిత్యరససిద్ధిచే నాతఁడు సాధించిన శివానంద పదసిద్ధి.

ఇట్టి యనుభవసారముతో నాతఁడు శివభక్తగణ సందర్శనార్థము దేశ సంచారము చేసియుండును. భక్తకూట మగు శ్రీశైలకూట మతని చిత్తాన్నత్య మును గుర్తించి బసవనిభక్తిని అందు ప్రతిష్ఠాపించెను. అతని కప్పు డది యొక నూతనానుభవసార మైనది. అనుభవసారము నాటికే అతఁడు

కా. "వ్రాలున్ వ్రాలు శివార్చనావరవళవ్యాప్తిన్ బ్రహ్మదంబునన్
గ్రాలున్ గ్రాలు సహర్షిళంబు శివలింగధ్యాన సంపన్నుఁడై
సోలున్ సోలు నపారసార వివిధ సోత్రప్రలాపంబులన్
దేలున్ దేలు మహానుభావసుఖవార్షిం భక్తుఁ డుద్బుధజా : " (166)

అని చెప్పఁగలిగిన అనుభూతి గలవాఁడు. ఆపైన బసవ భక్త్యనుభూతి క్రొత్త రుచుల నిచ్చుటచే నాతఁడంత భక్తి పారవశ్యము నందును బ్రకటించినాఁడు. పండితుని మార్గముకన్న ప్రాచీన మైన బసవనిమార్గము పురాణమార్గముగా

1. కవిరాజమార్గము. 1.34, 35 చూడు: (భాషాసారస్వతములు దేశి : శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు. పుట 126).

నతని చిత్తమున హత్తుకొనినది. అతని చిత్తము బసవపురాణ రచనాయత్తమైనది.

బసవపురాణము బసవని విశుద్ధభక్తి మార్గమును బ్రతిపాదించుట కేర్పడిన ప్రప్రథమ వీరశైవపురాణము. దానిని భక్తులు పాడుకొనవలె ననియు, పామరులు పురాణశ్రవణము చేయవలె ననియు, జనులహృదయములు భక్తచరిత్రముల కార్ద్రము లై బసవని భక్తిబీజములకు ఫలక్షేత్రములు కావలె ననియు రచించెను. అందువలననే అది సర్వసామాన్యమైన జానుఁడెనుఁగున జాలువారినది. దాని ప్రయోజన మది అనతికాలములోనే సాధించినది. ఆంధ్రకర్ణాట దేశము లా పురాణమును పూవులలోఁ బెట్టి పూజించినవి; పుక్కిటఁ బెట్టి కీర్తించినవి. ఇంతటి పురాణము రచించిన భక్త సోమనాథుఁడు బసవ కీర్తనమునఁ దృప్తిపడలేదు.

“ఇదియుఁ గోటికిఁబడ గెత్తిన వానిఁ
బదివేల కాప వై బ్రదుకు మన్నట్లు
లావరంజ్యోతిస్స్వరూపంబునకును
దీపకంభంబు లెత్తించినయట్లు
భవనిర్మితము లైన వక్రపుష్పములు
భవునకుఁ దగ నమర్పణ నేయునట్లు
గాక కీర్తింపఁగా నాకుఁ దరంబె
ప్రాకటంబుగ భక్త బంధారి చరితః ” (ప్ర. 243-250)

అని బసవపురాణానంతరము కూడ బసవగుణమతకీర్తనాత్మకము లైన కృతుల నాతఁడు రచించుట మానలేదు. పుంఖానుపుంఖముగా నతని కలమునుండి బహువిధ సాహిత్య ప్రక్రియలు లాస్యముచేయుచు లోకమున కవతరించినవి.

సోమనాథుఁడు నిర్మించిన భక్తిసాహిత్యమున నొక విశిష్ట లక్షణము కానవచ్చుచున్నది. అది యాతని వ్యక్తిత్వమును గొంతవఱకు వ్యక్తీకరింపఁజేయుచున్నది. అతఁడు వస్తుతః కవి. అందువలన నిరంకుశుఁడు; ఆవేశవరుఁడు. ఆపైన భక్తుఁడు. అందుచే నతఁడు కవిత్వమును శివార్చితము, బసవార్చితము చేసెను. అతఁడుద్దండ పండితుఁడు. అందువలన వాదములు చేసెను. వివిధ భాషలయందు, వివిధచ్ఛందములయందు, వేదవేదాంగములయందు అతఁడార్జించిన పాండిత్యమును బహువిధ సారస్వత గ్రంథములుగా నాతఁడు నిర్మిం

చెను. అతఁడు భక్తుఁ డగుటచే జంగమలింగరూపు లగు భక్తులు కోరినప్పుడు లోకహితార్థ మై సర్వసామాన్య మగు ద్విపదలో కావ్యము నిర్మించెను. లేనిచో నతని యిచ్చకువచ్చిన ఛందములలో నిచ్చవచ్చిన విధముగా భక్తికృతులు లిఖించు కొనెను. భక్తికృతులతో నాగక శాస్త్రవాఙ్మయమును గూడి నిర్మించి మతము నకుఁ బుష్టి చేకూర్చెను. శ్రీశైలమున భక్తుల యాదేశానుసారము సోమనాథుఁడు రెండు బృహద్గ్రంథములను నిర్మించెను. ఒకటి పురాణము. మఱియొకటి చరిత్రము. ఒకటి భక్తి సోపానము. మఱియొకటి జ్ఞానసోపానము. ఒకటి భక్తిరసతరంగిణి. మఱియొకటి మతశాస్త్రవిజ్ఞానమహాంబుధి. ఈ యుభయరస జగత్తుల నడుమ పూఁదోటలుగా, వనజాకరములుగా, గిరిశృంగములుగాఁ గన వచ్చు భక్తికృతులు కొన్ని కలవు.¹ అవి పర్వధానముగా గద్యలు, రగడలు, ఉదాహరణములు, అష్టకపంచకములు, స్తవములు, శతకములు, భాష్యములు.

1. గద్యలలో పంచప్రకారగద్యము, సమస్తారగద్యము, అక్షరాంకగద్యము, అష్టోత్తరశతనామగద్యము, ముఖ్యములైనవి. చిత్తసమాహితార్థమును, అక్షరమాలారూపుఁడైన భగవంతుని స్తుతించుటకు నుద్దేశింపఁబడి నామ కీర్తనైక లక్షణవిశిష్టములై, ఆంధ్రగీర్వాణ కర్ణాటచ్చంద సంప్రదాయముల ననుసరించి మాత్రాగణబద్ధములై విలక్షణముగా నిర్మింపఁబడిన కృతు లివి. అక్షరాంకగద్యమున అక్షరాంక పద్యమును సోమఁడు రచించెను. అం దచ్చులతోఁ గూర్చిన యొక పద్యము గమనింపుడు ;

చ. “అమితయశస్క ఆద్యయన ఇద్రుచి ఈశ్వర ఉగ్ర ఊర్జిత
క్రమ ఋషభాంక ఋజుహర ఇస్థిత ఇన్మిత ఏకరుద్ర ఐం
ద్రమహిత రూప ఓమితి పదద్యుతి ఔర్వలలాట అంబికా
సమరసభావ ఆకలిత వర్ణమతం బసవేశ పాహిమాం॥ ”

ఇట్లే కకారాది త్క్షరాంతము గల యొక్కొక్క యక్షరమున కొక్కొక్క పద్యముచొప్పున నిందు కూర్చుట యొక భక్తివిశేషము.

2. రగడలలో బసవరగడ, బసవాధ్య రగడ, సద్గురరగడ, గంగోత్పత్తి రగడ యనునవి - తెనుఁగుకృతులలో కర్ణాటకకృతులలో స్పష్టముగాఁ జెప్పఁజాలని రచనలు - కలవు.

1. విశేషములకు శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారి ‘పాలకురికి సోమనాథకవి’ యను గ్రంథమును జూచునది.

3. సోమనాథుఁడు రచించిన సంస్కృతాంధ్ర బసవోదాహరణములు ప్రసిద్ధములై తత్సాహిత్యశాఖకవి ప్రథమము లై యాచార్యపీఠములుగా రాజిల్లుచున్నవి. విశిష్ట భక్తిసౌరకము లగునట్లు విభక్తి ప్రత్యయములకు ప్రాధాన్య మిచ్చి నిర్మించు విచిత్ర భక్తికావ్య ముదాహరణకావ్యము. పద్యము, కళిక, ఉత్తళిక - అను వానిని క్రమముగా నొక్కొక్క విభక్తి యందును రచించి, సార్వవిభక్తిక శ్లోకము (సం) (పద్యము-తెలుగు) తోడను, అంకితాంక శ్లోకముతోడను నాయకునిఁ గీర్తించు లఘుకృతు లివ్వి. విద్యానాథుఁడితని సంస్కృత బసవోదాహరణమునే తన ప్రతాపరుద్రీయమున నుదాహరించెను. తెలుగు బసవోదాహరణమున నంకితాంకపద్యము కానరాదు. ప్రాచీనాంధ్రభాషా విశేషములు, ఛందో విభక్తిసంప్రదాయముల నెఱుంగుట కీ కృతులు భాషావేత్తల కుపయుక్తము లగుచున్నవి. సోమనాథుని ప్రసన్నభక్తి కవిత్వ మీకృతులయందు విభక్తుల నాశ్రయించి విశేషముగా జాలువారినది. ఉదాహరణమునకు; సార్వవిభక్తికము. (బ. ఉ.)

ఉ॥ నీవు దయాపయోనిధివి నిన్ను నుతించినఁ గల్గుఁ భక్తి నీ
చే వరవీర కైవరతి చేకులు నీకయి యిత్తుఁ గల్గుముల్
నీ వలనం గృతార్థత జనించును నీకు నమస్కరింతు నీ
భావమునందునుండి నను బాయకుమీ బసవయ్యః వేడెదన్.

ఈమధ్య సోమని పండితారాధ్యోదాహరణమును డా॥ బి. రామరాజుగారు తొలిసారి వెలుఁగునకుఁ దెచ్చిరి. (సా. ప. ప. 54. 3).

4. సోమనాథుఁడు పంచరత్నము లని ప్రసిద్ధి నందిన మాలినీవృత్త పంచకమును బసవపంచక మను పేర వెల్లెయించెను. అతే పసంతతిలక వృత్తములందు పృషభాష్టకమును, మాలినీవృత్తములలో బసవాష్టకమును గూడ రచించెను. ఇష్టభావలింగములను త్రివిధలింగముల నొక్కక్కదాని నెనిమిది అనుష్టుప్ శ్లోకములలో వర్ణించుచు మఱియొక సంస్కృత భక్తికృతి నొనర్చెను.

5. సోమనాథ స్తవ మనియు, భక్తస్తవ మనియు లఘుద్విపద స్తుతి కృతులు సోమనాథుని పేర వినఁబడుచున్నవి.

6. సోమనాథుని పృషాధిపశతకము భక్తిరస శతకవాఙ్మయహారమున నాయక మణివలె వెలుగొందుచున్నది. అష్టభాషావిశారదుఁ డైన యీకవి సంస్కృతాంధ్ర ద్రవిడ కర్ణాటక మహారాష్ట్రార్యమణి ప్రవాళాది భాషలలో చంకోపత్పలమాలావృత్తములు రచించి బసవని గీర్తించి తనభాషా

పాండిత్యమును సార్థక మొనర్చుకొనెను. “బసవా! బసవా! వృషాధిపా!” యను మకుటమును, అష్టోత్తరశతసంఖ్యానియమమును పాడించిన ప్రప్రథమాంధ్రశతక మని దీనిని విమర్శకులు కీర్తించుచున్నారు. ఇందు యమకము, అనుప్రాసము, ముక్తపదగ్రస్తము మొదలగు శబ్దాలంకార వైచిత్ర్యాలను సోమనాథుడు గుప్పించివైచినాడు. శతకమున నంద ర్భానుసారముగా బసవేశ్వరుని యద్భుత మహిమలను మఱికొందఱు భక్తుల కథలను బొందుపఱచి శతకనామమును సార్థకపఱచినాడు. సోముని భక్తి పారవశ్యమున కీశతకము చక్కని యుదాహరణము :

7. వీరశైవభక్తి నవైదికముగా వివరించుటకై ప్రామాణికస్తోత్ర గ్రంథ మును నిర్మించుతలంపున “చతుర్వేదసార” మను 357 సీసపద్యముల లఘుకృతిని సోముడు రచించెను. దీనికి బసవలింగశతక మను నామాంతరము కలదు. ఇందు బసవశబ్దవిచారము, బసవ నామోచ్ఛారణ మహిమ, ప్రకృతి పురుషనామములు, అశుచినిరసనము, చరలింగస్తుతి; శీలలక్షణము, శివానుభవసూత్ర వివరణములు మొదలగు సంశయములు బహుశ్రుతిస్మృతి ప్రమాణములతో నిరూపింపఁబడినవి. అతని వేద వేదాంగపారగత్యమున కీకృతి యొక తార్కాణము :

8. “చెన్నమల్లు” అను మకుటముతో సోముడు 32 సీసపద్యములను రచించెను. శ్రీశైల చెన్నమల్లికార్జునుఁ డతని యిష్టదైవ మనియు, బసవనిభక్తి కుదిరిన తరువాత నాతనినే బసవఁ డని భావించి యభేదభక్తితో సీ పద్యములు సోముడు రచించె ననియు విమర్శకుల యభిప్రాయము. కల్కముతో జీవసమాధిగతుఁ డగునెడ సోమనాథుడు ముప్పదిరెండు సోపానములను గ్రమముగా నవరోహించుచు మెట్టున కొక్క పద్యము చొప్పున నీ సీసములు చెప్పె నని ప్రతీతి యొకటి కలదు. బసవేశ్వరుని మేనల్లుడైన చెన్నమల్లు పేర నీ పద్యము లాతఁడు రచించె ననియు వాడుక కలదు. ముముక్షువైన భక్తుని చిత్తసంస్థార మీ పద్యములందుఁ గానఁబడుచున్నది.

9. వీరశైవమతమునకు బ్రమాణ భాష్యగ్రంథములుగా సోమనాథుడు రెండింటిని వెలయించెను. 1. రుద్ర భాష్యము. ఇది యజుర్వేద

మందలి శతరుద్రీయ మను రుద్రాధ్యాయమునకు (సమక చమకములకు) భాష్య మైయుండు నని విమర్శకులు భావించుచున్నారు. 2. సోమనాథ భాష్యము : దీనికి 'బసవ రాజీయ' మనియు, 'పీఠమాహేశ్వర సారో ధార' మనియు నామాంతరములు గానవచ్చుచున్నవి. శైవ సంప్రదాయ సర్వస్వమును సంస్కృతమున నిరువదియై డధ్యాయములలో శ్రుతిస్మృతి పురాణోత్తిహాస ప్రమాణ యుక్తముగా నిందు సోముఁడు నిరూపించెను. గాయత్రీ మంత్రము శివపరముగా నిరూపిత మగుటయు, లింగార్చన ప్రాధాన్యము నుగ్గడించుటయు నీ గ్రంథ విశేషము. వైదికాచార గర్హణ హిందుఁ చేయఁబడక పోగా దాని ప్రాధాన్య ముగ్గడింపఁ బడిన దనియు ప్రభాకర శాస్త్రిల వారు పేర్కొని యున్నారు. హరదత్తా చార్యుల చతుర్వేద తాత్పర్య సంగ్రహమునుండి సోముఁడు పెక్కు శ్లోక ములను గ్రహించి యిందుదాహరించెను. దీనికి మనోహరుఁ డను శైవా గమవేత్త సులభ వ్యావహారికాండ్ర భాషలో రచించిన వ్యాఖ్యానము పదియవ ప్రకరణము వఱకు లభించుచున్నది.

10. ఇవికాక అన్యవాద కోలాహల మను పేరుగల సోమనాథలింగ శతకము, మల్లమదేవి పురాణము, మొదలగు తెలుఁగు కృతులు 'శిలసంపాదనము, శివగణ సహస్రనామ' యను కన్నడ కృతులను గూడ సోముఁడు రచించె నని విమర్శకులు భావించుచున్నారు.

పై రచనలలోఁ గొన్ని స్తవములు సామాన్యుల కందుబాటులో నున్నను సంస్కృత గద్య పద్యాష్టకములు గీర్వాణ సంస్కార మున్న వారికిఁ గాని యందవు. శతకోదాహరణములు సంస్కార మున్న భక్తుల నాకర్షించినను అనుభవసారాదులు సోమనాథ భాష్యాదులు శాస్త్ర పాండిత్య మున్న పండితులకు గాని యవగాహనము కావు. కావున నీ రచనలతో సోమనాథుఁడు మేధావివర్గ మును మతమువైపు మఱియించుకొనుటకు యత్నించినాఁడు. పండితారాధ్య సంప్రదాయ మాతనిలోఁ బండించిన పరిపక్వ ఫలసమూహ మీకావ్య కదంబము :

సోమనాథుని సాహిత్య జీవితమునకు భరతవాక్యముగా పరిథవిల్లినది పండితారాధ్య చరిత్రము. దీని రచనకును బోత్సాహ మిచ్చినది శ్రీశైలభక్త

కూటమీ : సోమనాథుడు వీరశైవమునకు పండితత్వము సామ్రాజ్యమును వలన గల్పించిన యొన్నత్యమునకు వారి గుర్తింపే యీసత్కృతి.

“శ్యాంబా నద్భక్త గణలాలనముగ-నూనంబుగ బగన్నులముగా మున్ను
‘బసవపురాణ’ మొప్పుగ రచించితివి ; బసవపురాణ ప్రబంధంబునందు
ప్రథమ పురాణన భక్తగణాను-కథనంబు రితిహాస ఘటనఁ గూర్చితివి ;
వరవీరభక్తి నవైదికంబుగను-విరచించితివి ‘చతుర్వేద పారము’న ;
బసవన్న మహిమ శుభద్భక్తియుక్తి-ప్రసరించితివి గద్వపద్యాదికృతుల ;
నర్ణవామృత ధాత్రియం దొప్పు బసవ-వర్ణనల్ నేసితి పద్యసన మీను
లారంగ గురుమల్లికార్జున పండితారాధ్యుల చరిత్ర మర్చి వర్ణింపు ;
పరిశిష్ట పరిమిత ప్రాక్తన భక్త-చరిత్రంబు రితిహాస సంగతి నొలయ
సంధింపు పండిత చరిత్రంబునందు—” (పండితారాధ్య చరిత్ర-అవతారిక)

అని భక్తుల యాజ్ఞ. పూర్వము “రచియింపు బసవపురాణంబు నీవు” అనిన వారు ఇప్పుడు “సంధింపు పండిత చరిత్రంబు” అనినారు. జంగమలింగా కృతులుగా బసవ పండితులు శివాకృతులయ్యును జన్మచే నొకరు బసవావతారులు; మఱియొకరు ప్రామాణికవతారులు. శివుఁ డన్నను బసవఁ డన్నను భేదము లేదని వీరశైవ మత తాత్పర్య మగుచుండగాఁ బండితుని బురాణ పురుషుఁ డగు బసవనిగా నిరూపింపరాదు. కావున నాతని చరిత్ర మొక యితిహాసము కావలె నని వారి నిష్కర్ష. ఇతిహాసము “శాస్త్రరూప కావ్యచ్ఛాయాన్వయిని” కావలె ననికదా ధ్వన్యాలోక మతము. అప్పు డది యుపదేశోపరంజితత్వ సామర్థ్యము సంతరించుకొనును. పండితారాధ్య చరిత్ర మట్టి పాకమునఁ బడినది. వృద్ధ సోమనాథుని పండిత బుద్ధి దానిని సర్వతోముఖ శేముషితో సమలంకృత మొనర్చినది.

పండితారాధ్య చరిత్రము దీక్షాపురాణన వాద మహిమ పర్వత ప్రకరణములుగా విభక్త మై యున్నది. వీరమాహేశ్వరాచారుని జీవితము పంచాచార పంచావరణ నిబద్ధమైనట్లే పండితారాధ్య చరిత్రమును పంచప్రకరణ ప్రసిద్ధమైనది. ఇందు పండితచరిత్రము ప్రధాన ప్రతిపాద్య మైనను బసవని యొక్కయు పరిశిష్ట భక్తుల యొక్కయు చరిత్రములు కీర్తితము లైనవి. పాండిత్య వీరమున కాలంబన మైన ఆరాధ్య జీవితమున చతుర్వేద పారగుఁడైన సోముఁడు సార్థకముగా మతశాస్త్రార్థసంపత్తిని నింపిపెట్టినాఁడు. దీనికి

శ్రోత పాల్కురికి సూరామాత్యుడు. సవైదిక మైన వీరశైవ భక్తితత్వమిందు పరమతాత్పర్యము. అదియే బసవనితత్వమని వ్యాఖ్యానించినవాడు పండితుడు. తచ్చరిత్రమున దానిని మిత్రసమ్మితముగా నుపదేశించినవాడు సోమనాథుడు : కవిత్వము :

సోమనాథుని కవిత్వము వ్రసన్న గంభీర మయ్యు ధారావేగము గలినది. పాంచాలీవైదర్భీరీతులు గల్గి, ద్రాక్ష కదళీ పాకముల నితని రచనము చవులూరించుచుండును. రసానుగుణ మైన గుణసంవిధాన మీతని కావ్యములందు సర్వత్ర కాననగును. భక్తి సర్వసాధారణ రస మగుటచే నీతని కవితకు ప్రసాదము సాధారణ గుణము. వీరత్వ మీతని పాత్రలకు సహజ లక్షణ మగుటచే నోజోగుణ మచ్చటచ్చట సమయోచితముగా సంతరింపఁబడును. ముగ్ధభక్తుల చరిత్రలలో మాధుర్యగుణ మప్రయత్నముగాఁ బ్రత్యక్ష మగును. బసవని పేరు తలంచిన మాత్రముననే యొడలెల్ల నాలుక లై కీర్తించు సోమనాథుడు బసవకీర్తనమున కవిత్వమును పరవళ్లు తొక్కించును. తా ననుభవించెడి భక్త్యావేశమును పఠితయందు గల్పించుటకై తన రచనమునే ప్రత్యక్ష విభావముగా రూపొందింపఁగల సామర్థ్య మీతనికి సహజసిద్ధము. పాత్రల బహిరంతఃప్రవృత్తుల నచ్చు గ్రుదినట్లు చిత్రింపఁగల నేర్పును, స్వాభావిక ప్రకృతి పరనలను రమణీయముగాఁ దీర్చిదిద్ది కథానుగుణముగా సంధించు కౌశల్యమును, శ్రవణసుభగముగా శబ్దాలంకారములను, సహజసుందరముగా నరాలంకారములను సంతరించుటయును, సూక్తులను, లోకోక్తులను, జాతీయములను సార్థకముగా వాడుటయును, అల్పాక్షరముల ననల్పార్థరచన మొనర్చుటయును సోమనాథుని కవితాగుణములు.

రసభావముల నాయువుపట్టు లెటింగి వానిని బోషించి కథా ఘట్టములను రక్తికట్టించుట సోముని విద్య. బెజ్జమహాదేవి శివుని లాలించు నెడ వత్సల భావమును, కన్నప్ప శివుని నేపించునెడ ముగ్ధమగు భక్తిభావమును సోమనాథుడు మూరికట్టించిన విధ మనన్యసాధ్యము. మాదాంబ వేకటి పరనము (1. 644-680); బసవేశ్వరుని శిశులీలు ; (1. 810-850); సూర్యా స్థమయ చంద్రోదయ పరనములు (3. 181-210); (3. 365-405); సంగళవ్వ కొడుకును పిలుచు ఘట్టము (4. 495-540) వృషభ పరనము (5. 780-810); కపటగోపాల పరనము (6. 1400-1425); బసవని విషభక్షణ ఘట్టము (7. 400-580) మొదలగునవి బసవపురాణమున రసవద్వర్ణనాఘట్టములు. పఠితయూహ కేమియు పదలక సమగ్రముగా విభావస్వరూప స్వభావములను స్వభావోక్తులలో పఠించుట సోముని కవితలో సాధారణముగాఁ గాననగును. ఇందుల కితని ప్రసిద్ధ కుక్కుటపరన ముదాహరణము.

“రొలికోడి కను విచ్చి నిలిచి మై వెంచి

జలజల రెక్కలు నడలించి నీల్లి

గ్రక్కనఁ గాలార్చి కంతంబు విచ్చి

ముక్కున నీతలు చుక్కొల్పి కడుపు

నిక్కించి, మెడసాచి, నిక్కి మున్నూచి

కొక్కొరో కుర్రని కూయక మున్ను” — (పండితరాధ్య చరిత్రము)

బసవపురాణ పండితారాధ్య చరిత్రలలోని ద్విపదలలో పురాణశైలి సరళ ముగను, చరిత్రశైలి ప్రౌఢముగను గానవచ్చును. వస్తుగౌరవమును బట్టి సుదీర సంస్కృత సమాసభూయిష్ట మైన రచనము నాతఁడు చరిత్రలో చేసెను. ప్రాసవళను గూడ పండితారాధ్య చరిత్రలో నెక్కువ వాడినాఁడనియు, నై నను మితిమీరి పోలేదనియు, అతఁడు రచించిన ముప్పదిరెండువేలకు పైఁబడిన ద్విపద పంక్తులలో నిండుమించు నిన్నురింటిలో మాత్రమే ప్రాసయతిని వాడి నాఁడనియు, నందును బసవపురాణమునఁ జాలతక్కువ వాడె ననియు చిలుకూరి నారాయణరావుగారు పేర్కొనియుండిరి. సోమనాథుఁడు బసవపురాణమున కంటె పండితారాధ్య చరిత్రమున ద్విపదను బహుభంగులలో, గతి విశేషము లతో నడిపించి యుండెను. మొత్తమునకు ద్విపదచ్ఛందమునకు సోమనాథుఁడు కావ్యమునఁ బట్టము గట్టి చేశి సంప్రదాయమునకుఁ దెనుఁగున ఘంటాపథము వైచిన గౌరవము గడించినాఁడు :

సోముని కందములు మాకందములవలె తిక్కన కందములను బోలి యున్నవి. సీసములు సమతాగుణముతో నై న యొక తూగును గడించి యే పాద మున కాపదము విఱుగుచు శ్రీనాథాదుల సీస రచనలకు మార్గదర్శకము లైనవి. ఇతఁడు ప్రయోగించిన ముక్తపదగ్రస్తాదులు పోతనాదుల నాకరించినవి. పోతన గారి “మందారమకరంద” అను సీసపద్యమునకుఁ తొవఁజూపిన సీసము చతుర్వేదసారమునఁ గలదు. ఇతని రచనలపై పండితత్రయ ప్రభావమును, ఆంధ్రభారత ప్రభావమును కలదు. అనుభవసారముపై శివతత్త్వసార ప్రభా వము సుస్పష్టము. “వైదికు లిది శుద్ధవైదికం బని యన” అను సీసపద్యముపై (చతుర్వేదసారము 23) నన్నయగారి “ధర్మతత్త్వజ్ఞులు ధర్మశాస్త్రం బని” అను పద్య (ఆదిప, 1.81) ము యొక్క ప్రభావము తేటతేలుము. తెలుఁగు నుడికార మును, వ్యవహారమున నున్న దేశ్యపదములను తన రచనయం దపరిమిత ముగాఁ జేర్చుటచే నీతఁడు తెలుఁగున కెనలేని సేవ చేసినవాఁడయ్యెను.

సోమనాథుని కావ్యములందలి ఛందోభాషా వ్యాకరణాది విశేషములను బేర్కొనవలె నన్నచో నదియొక గ్రంథము కాఁగలదు. ఈ యంశములను వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, చిలుకూరి నారాయణరావుగారు, బండారు తమ్మయ్య

గారలు రచించిన పీఠికలలోను, వ్యాసములలోను, గ్రంథములలోను వివరముగా గాంచవచ్చును.

బసవపురాణ ప్రాశస్త్యము :

వీరశైవ ప్రథమ పురాణ మైన యీ బసవపురాణము కర్ణాటాంధ్ర సాహిత్యములపై బలమైన ప్రభావము వైచినది. దానికి మతముకంటె సోమనాథుని కవిత్వమే ముఖ్యకారణ మనుట సత్యదూరము కాదు. కర్ణాటదేశమున నీ గ్రంథమును బవిత్రమతగ్రంథముగా భావించి పారాయణ చేయుచుండిరి. ఇందలి కథలనేకము లా సాహిత్యమునఁ బ్రబంధములుగా రూపొందినవి. భీమకవి (క్రీ.శ. 1369) షట్పదివృత్తములలో మూలానుసారముగా దీనిని గన్నడమున ననువదించెను. ఆ తరువాత క్రీ.శ. 1500 ప్రాంతమున సింగిరాజునకవి మహాబసవరాజ చరిత (సింగిరాజపురాణ) మను పేరను, వృషభాంకకవి (క్రీ.శ. 1655) బసవరాజ విజయ (చంపుపు) (వషభేంద్ర విజయ) మను పేరను అనువదించియుండిరి. ఇంకను పెక్కు రీకృతినిఁ గీర్తించి యుండిరి. తమిళము నందును బసవపురాణానువాదము వెలసినఁట :

ఆంధ్రమునఁ బిడుప రి సోమనాథుని పద్యానువాదము మొదట పేర్కొనఁ దగినది. అది సోమనాథునకే అంకిత మైనది. ఇదికాక బెజవాడ వాసవ్యుఁడును శ్రీపతి పండితారాధ్య పంశ్యుఁడును నగు మహాదేవారాధ్యుఁడొక్కఁడైన వాడ మొనర్చెను (అముద్రితము). నాగారాధ్యుఁడును తుమ్మలపల్లి నాగభూషణ కవియు బసవవిజయ మను పేర బసవని చరిత్రములను రచించిరి. ద్విపదలుగా యక్షగానములుగా నింకను బెక్కుండ్రు తెలుఁగున నీ పురాణమును, తత్కథలను వర్ణించియుండిరి. హరవిలాసమున శ్రీనాథుఁడు సిరియాళునికథను గైకొని యుండుట ప్రసిద్ధముకదా ! ఏలూరులో నారాధ్యత్రాహ్మణు లగు చందుకూరి వారి పూర్వ్యలెవ్వరో సోమనాథుని బసవపురాణమును స్కంధాగస్త్య సంవాద రూపమున నగస్త్యప్రోక్షముగా సంస్కృతమున రచించిరి. (అముద్రితము). శంకరకవి యను నాతఁడు సంస్కృత బసవపురాణము రచించె నని కర్ణాటకవి చరిత్రము చెప్పుచున్నది. బసవపురాణమువలెనే సోమనాథుని పండితారాధ్య చరిత్రము వాసికెక్కినది. శ్రీనాథుఁడు దీనిని పద్యకృతిగా రచించెను. నాగులూరి శేషనారాధ్యుఁడు పర్వతప్రకరణమునకుఁ బద్యానువాదము సంతరించెను. దీనినిబట్టి చూచినచో సోముని కృతులలో బసవపురాణమున కెనలేని ప్రతిష్ఠ సాహిత్యజగత్తునఁ గలదని దెలియుచున్నది.

ఇతనిని చెన్నలూరి బసవపురాణకర్త అతలూరి పాపయామాత్యుఁడు “పరసర్వజ్ఞశిఖామణి” యనియు, పిడుప రి సోమనాథుఁడు “జై నమ సకవి న్యస్త శాతకూల కలిత బిజ్జల తలగుండు గండ బిరుద శోభితుఁడనియు,”

గీ రించిరి, కర్ణాటకవి చరిత్రకారు లితనికి “ప్రత్యక్షభృంగీశావతార” “తత్త్వ విద్యాకలాప” “అన్యవాదకోలాహల” “కవిశాసన” మున్నగు బిరుదము లున్నట్లు చెప్పిరి. పై బిరుదము లన్నియు సోమనాథుని సమగ్ర వీరశైవ జీవిత మును వ్యజించుచున్నవి.

వీరశైవ వాఙ్మయము మహనీయ మయ్యును పరమత దూషణ మా కృతు లలోఁ గొన్నియెడల నవధి మీరి యుండుటచే నా మనసున కిది మోదావహ మయ్యు సర్వజనామోదదాయకము మాత్రము కాఁజాలక పోయినది. అందువలననే సోమ నాథుని కావ్యగుణములు మెచ్చుకొని తమ రచనలలో నచ్చుపడునట్లు వానినిఁ జాటించిన పలువు రాంధ్రకవు లాతనిని బాహుటముగా స్తుతించుటకు మాత్రము ముందుకు రాలేదు. నవ్యులగు విమర్శకు లాతని మతదృష్టిపైఁగాక సాహిత్య దృష్టిపై నను, భాషాదిశాస్త్ర దృష్టిపై నను తమ పరిశోధనలను కేంద్రీకరించిరి. దేశమారాచార్యుఁ డైన సోమనాథుడు ఒక సాహిత్య సంప్రదాయ స్రవంతికి భగీరథకల్పుఁ డై పండితుల భక్తిపూజల నందుకొనుచున్నాడు.

పాల్కురికి సోమనాథుని సాహిత్యముపై మౌలికమైన విమర్శనలు జరి పిన మహనీయులు తెలుఁగు దేశమునఁ బెక్కండు కలరు. వారిలో శ్రీయుతులు బండారు తమ్మయ్య, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, చిలుకూరి నారాయణరావు, నిడుద వోలు వేంకటరావు, మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ, కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారల వంటి పండితులు ఈ సందర్భమున బ్రధానముగా స్మరింపఁదగినవారు. వీరేశ లింగముపంతులుగారి నుండి ఆరుద్రగారి వఱకు నున్న వాఙ్మయ చరిత్రకారులును, బ్రౌను దొరగారినుండి వీరశైవ సాహిత్యముపై వ్యాసములు వ్రాయుచున్న సాహిత్య విమర్శకులును, చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు మొదలగు దేశచరిత్ర రచయితలును, ఈ కవినిగూర్చి ప్రశంసించినవారే.

సంక్షిప్త ప్రతి :

ఇట్టి పాల్కురికి సోమనాథుని బసవపురాణమును మొదట క్రీ. శ. 1896 లో ఏలూరు వాస్తవ్యులు శ్రీ కందుకూరి శ్రీశైల వీరభద్రవరప్రసాద రావుగారు ప్రచురించిరి. ఆపైన 1926 లో నది శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిచే బరిష్కరింపఁబడి శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారిచేఁ బ్రచురింపఁబడినది. దాని ద్వితీయముద్రణప్రతిని శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగారు పరిష్కరిం చిరి. 1952 లో శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారు బరిష్కరించిన బసవపురాణము శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులగారిచేఁ బ్రకటింపఁబడినది.

ఈ నడుమ ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారు ప్రసిద్ధ మహా కావ్యములఁ గొన్నింటికి సంక్షిప్తప్రతులను సిద్ధము చేయించి, ప్రచురించి, ప్రజల కందుజాటులో నుండు సరస మైన ధరలకు వాని నందింపవలె నని తల

పెట్టిన కార్యక్రమములో బసవపురాణ సంక్షిప్తప్రతిని సిద్ధము చేసి, పీఠికను పొందుపఱచు భారము నాపె నుంచినారు. శక్తి చాలని వాడ నయ్యు సాహిత్యముపై నున్న భక్తిచేనే నీ గురుతర మైన బాధ్యత సంగీకరించితిని. ఈ సంక్షిప్త ప్రతి కాధార మైనది శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారిచేఁ బరిష్కృతమై వావిళ్లవారిచే క్రీ. శ. 1966లోఁ బ్రచురితమైన ముద్రిత ప్రతి. అందలి 12610 ద్వీపద పంక్తులలో 5380 పంక్తులను తగ్గించి, 7230 ద్వీపద పంక్తులతో నీ సంక్షిప్త ప్రతిని సిద్ధపఱచుట యైనది. ఈ సంక్షిప్త బసవపురాణమున బసవేశ్వరుని చరిత్రమును, అతని సహచరులును, సమకాలీనులు నైన భక్తుల చరిత్రములును చాలవఱకు యథాతథములుగా, నుంచఁబడినవి. దృష్టాంతరూపమున జెప్పఁబడిన ప్రాచీనభక్తులకథలలో వస్తుతత్వము చెడకుండ, కథాసంవిధానము కుంటువడకుండ కొన్ని కథలను తీసివేయుట జరిగినది. అచ్చటచ్చట దీరములైన వరసములను తగ్గించుట యైనది. కావున నీ సంక్షిప్తప్రతిలో సోమనాథుని బసవపురాణ ప్రధాన ప్రతిపాద్యవస్తువు చెక్కుచెదరక యున్నదని చెప్పవచ్చును. సంక్షిప్త మొనర్చిన భాగమును “*”—గురులతో నిందు సూచించుట యైనది. శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారు పైముద్రితప్రతిలో పొందుపఱచియున్న ‘అర్చవివరణ పట్టిక’లోని యర్థములను గెకొని పాఠికసౌకర్యార్థ మీ గ్రంథమున నథస్థాపికలలో నందించుట యైనది. విరామచిహ్నములఁ గూర్చుట యైనది. శ్రీ తమ్మయ్యగారి కందులకు నాకృతజ్ఞతలు. పండితప్రకాండు లెందఱో కృషిచేసిన సోమనాథుని సాహిత్యక్షేత్రమున వారి బాటలలోనే వారి మాటలలోనే నేనును నడచియు, సోమనాథుని బసవపురాణ సంవిధానమున దేశపురాణ సంప్రదాయము కలదని కొంత స్వతంత్రించి నిరూపించుటకు యత్నించితిని. విజ్ఞులు దీనిని సహృదయభావముతో గ్రహింతు రని నమ్ముచున్నాను. నే నీ పీఠికలో సోమనాథుని గూర్చి వ్రాసినదానికంటె వ్రాయక మిగిలినదే యధికముగా నున్నది : త్వయము లేని కళాపూరుఁడీ సోముఁడు! అతనినిగూర్చి యెంత వ్రాసినను చంద్రుని కొక నూలుపోగు సామెతకే వచ్చును :

నా కీసదవకాశము కల్పించిన ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వారి కిని, ప్రత్యేకముగా అకాడమీ కార్యదర్శులును, విద్వజ్ఞుల పక్షపాతులును, సాహిత్యసేవాధురంధరులు నైన శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావుగారికిని నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతా వందనములు :

హైదరాబాదు |
1-1-1969 }

గూడ వేంకట సుబ్రహ్మణ్యం

శ్రీ రస్తు

బ స వ పు రాణ ము

ప్రథమాశ్వాసము

అ వ తా రి క

శ్రీ గురుదేవు సంచితగుణోత్తంసు,
యోగీంద్రహృదయపయోజాతహంసుఁ,
బరమకృపామూర్తి, భక్తజనార్తి
హరుఁ, ద్రిజగత్సూర్తి, నానందివర్తి,
భవరోగవిచ్ఛేది, భక్తవినోది,
శివతత్త్వసంపాదిఁ, జిరతిరామోది,
నిత్యస్వరూపు, సుస్మితప్రసాదాపుఁ,
బ్రహ్మయగతపాపు, భక్తప్రదీపు,
భావనాతీతు, సద్భావనోపేతు,
సావయవఖ్యాతు, నమితు, నజాతు,
నాద్యంతరహితు, వేదాంతార్థసుహితు,
విద్యాత్మసహితు, సంవితౌఽఖ్యమహితు,
భక్తవరాధీను, భక్తనిధాను,
భక్తసమాధాను, భక్తావధాను,
భక్తపరంజ్యోతి, భక్తవిభూతి,
భక్తదుఃఖారాతి, భక్తానుభూతి,
భక్తప్రజత్రాణు, భక్తధురీణు,
భక్తజనప్రాణుఁ, బరమకళ్యాణు.

మన్ననోరమ్మ, నిర్మలభావగమ్మ,
జిన్నయి, సౌమ్మ భజించి, కీర్తించి ;
యులమున మదీయవల్లభుఁ జెన్న
మల్లికార్జునదేవుఁ డెల్లగా నిలిపి ;
సముదితసారూప్యశాశ్వతతనులఁ

20

బ్రమథులఁ ద్రిభువనప్రథములఁ దలఁచి ;
ప్రకటలింగై కృతపురాతనభక్త
నికరంబు శివునంద నిష్ఠించి కాంచి ;

వ్యక్తలింగముల సద్భక్తిరసాభి
షిక్తుల నూతనభక్తులఁ దలఁచి ;
బసవచరిత్ర యివ్వసుమతి మీఁదఁ

బసరింతుఁ దత్కథాప్రౌఢి యెట్లనిన :—

30

శ్రీమన్నహాదేవునింహాసనంబు,

హైమవతీకువిహారస్థలంబు,

హరునిభక్తులకు నేకాంతవాసంబు,

వరమయోగులకు హృత్ప్రమదావహంబు,

నరులకుఁ గర్మసంహారణైకహేతు,

వరయంగ సురలకు నాశ్రమభూమి,

సకలతీర్థములకు జనయిత్రి యగుచుఁ

బ్రకటింప నొప్పు శ్రీపర్వతేంద్రంబు ;

ఉర్విఁ దత్పర్వతసార్వభౌమునకుఁ

బూర్వవక్త్రాంకవిస్ఫురణ దొల్కొడ

నొలసి కుమారశైలోత్తంసలీలఁ

దిలకించి పెంపారుఁ ద్రిపురాంతకంబు ;

తత్త్రిపురాంతకస్థానవాస్తవ్యఁ

డై త్రిపురాంతకుం డభినుతిఁ బేర్చు;

నాపురసంహారు నపరావతార

రూపితఖ్యాతినిరూఢిఁ దలిర్చు;

నాసదాశివమూర్తి యవితధైశ్వర్య

40

భాసురచరలింగపటుదీప్తిః బరగు
నాకాలకంధరు ననవద్యహృద్య
సాకారవిభ్రమవ్యాప్తిః జెంపారు
నాదేవువీరవ్రతాచారసార

50

మేదురస్ఫురణమై మించి వెలుంగు
జంగమరత్నంబు శరణసమ్మతుఁడు
లింగైక్యవర్తి గతాంగవికారి
పండితారాధ్య కృపానముద్గతుఁడు
మండితసదృక్తిమార్గప్రచారి
విలసితపరమ సంవిత్పుణాంభోధి
నలిఁ గరస్థలి సోమనాథయ్యగారు ;

బసవనికారుణ్యరససుధావాద్ధి
నసదృశలీల నోలాడుచు నిత్య

60

నియమవ్రతాచారనిరుపమనిష్ఠ
క్రియగౌనఁ దత్త్వనిర్ణయము సంధిల్ల
నతులగోష్ఠీసుఖస్థితిఁ బేర్చుభక్తి
మతినియమంబుల మల్లినాథుఁడును ;
నాదివేదాంతసిద్ధాంతపురాణ
వేదశాస్త్రాగమవిహితమార్గములఁ
దనుమనోధననివేదనసమగ్రతయుఁ

బనుగొన జంగమార్చనలు సేయుచును
నోలిమై 1 గ్రామసీమాలంఘనప్ర
తాలంకృతిని బేర్చి యాచారలీల

70

యసలారఁగాఁ గుమారాద్రికిఁ దూర్పు
దెసను సోపానముల్ దీర్చి పొల్పార
మహితసదృక్తి సమంచితవృత్తి

1. తానుండు గ్రామము యొక్క పొలిమేరను దాటి చరింపక, యున్న గ్రామమునందే నిత్యము తన యాచారవిధుల నిర్వహించుట. ఇది వీర శైవుల చతుష్షష్ఠశీలములలో నొకటి.

మహిఁ జను రెంటాల మల్లినాథుఁడును ;
 నిరతిశయప్రీతి నిత్యంబు నైదు
 కరవీరపుష్పముల్ హరున కర్పింప
 నొక్కనాఁ డొక పువు తక్కువ యైన
 గ్రక్కున దననేత్రకమల చుర్పించి
 భవునిచే నసదృశంబవు కన్ను వడసి
 ధ్రువకీర్తిఁ జేర్కొన్న దోచమాంబయును ;
 దీరుండు మున్నయదేవయోగీశు
 కూరిమిశిష్యుండు నారయాంకునకుఁ
 బుత్తుండుఁ బరమవనిత్రుండు విమల
 గాత్రాంచితుఁడు నీలకంఠాగ్రజుండు
 జగదభినుతుఁడు ప్రసాదావధాని
 నిగమార్తవేత్త గోడగి త్రిపురారి ;
 లోనుగా సకలభక్తానీక మెలమి
 మానితభక్తిసామ్రాజ్యసంపదలు
 సిలివిలి వోవంగఁ జిరతరమహిమ
 నలరారుచుండంగ నం దొక్కనాఁడు
 చుండితాఁంభ్యాతమాహేశ్వరులకు
 దండప్రణామంబు దగ నాచరించి,
 భక్తదయారసపరమామృతాభి
 షిక్తుండ నగుచు గోష్ఠీప్రసంగతిని
 “నసదృశం బై యొప్పు బసవపురాణ
 మెసకంబుతోఁ జెప్ప నిష్ట మయ్యెడును
 వరకథాసూత్రంబువెర వెఱిగించి
 చరితార్థుఁ జేయరే కరుణతో” ననుచు
 సన్నుతిసేయుచు సస్పృహత్వమున
 విన్నవించుఁడు, భక్తవితతి హర్షించి
 సముదితప్రీతిఁ బ్రసాదావలోక
 నము నివ్వటిల్లంగ నన్ను వీక్షించి

80

90

100

“బసవపురాణంబు బసరించుశక్తి
ససలార నొసఁగితి మటు గావునను
రచియింపు బసవపురాణంబు నీపు
సచలితభక్తహితార్థంబుగాఁగ”

నావుడు, భక్తజనావలియాజ్ఞ
వావిరిఁ దల మోచి వర్జింతుఁ గవిత :

పాటింపఁ దగిన కర్ణాటభూషిని
గోటీర మై యొప్పు గొబ్బా రసంగ
నాయ గ్రహారమహాజనోత్తమని

110

కాయపూజితపాదకమలద్వయుండు
శాంభవ వేధదీక్షానద్విశేష

సంభావితాశ్రితజనసముత్కరుఁడు
సురుచిరప్రణవవిస్ఫురితోవదేశ

చరితార్థనిఖిలశిష్యప్రతానుండు

కింకరనిచయహృత్పంకేరుహాంత

రాంకిత వరసచ్చిదానందమూర్తి

పాత్రుండు భవలతాదాత్రుండు విషయ

జైత్రుండు విమల చరిత్రుండు సకల

120

భవనపావనమూర్తి బుధచక్రవర్తి

ప్రవిమలకీర్తి సద్భక్తిప్రపూర్తి

యని వినుతింపగ నాచార్యమహిమ

మనుచుండు మండేగ మాదిరా జనఁగ ;

నామహాత్ముని సముద్యతకృపాపూరి

తామృతహస్తకృతావతారుండు

నా గురుదేవు పాదాబ్జ సౌరభ్య

భోగలీలా వరపుష్పంధయుండు

నాశివయోగి యుదాత్తమూర్తి ప్ర

కాశితహృత్పద్మ కర్ణికాంతరుఁడు

130

నాదివ్యదేహు దయాకలితప్ర

సాదపాదోదకాస్వాద తత్పరుఁడు
 గురువరతంత్రుండు గొబ్బారి విభుఁడుఁ
 బరమశివాచారపథవ ర్తనుండు
 లింగై క్యనిష్ఠావిలీనమాననుఁడు
 సంగనామాత్యుండు జగదుపకారి
 యని యిట్లు భ క్తసభాభ్యంతరాశ
 మున నిన్నుఁ జెప్పంగ వి లసత్ప్రితి
 వసరింప జంగమభక్తుండ వనియు
 బసవపురాణైకపాత్రుండ వనియు
 నచలితప్రీతి మా కనుగులం బనియు
 రచియింతు బసవపురాణసత్కవిత
 యవధానవంతుండ వై నెమ్మి వినుము
 సవిశేషభక్తిమై సంగనామాత్య :
 ధర “నుమా మాతా పితా రుద్ర” యనెడు
 వరపురాణోక్తి నీశ్వరకులజుండ ;
 శరణగణాశ్రయ సకలస్వరూప
 గురులింగవరక రోదరజనితుండ ;
 భక్తకారుణ్యాభిషి క్తుండఁ, బాశ
 ముక్తుండఁ, గేవల భక్తిగోత్రుండ ;
 బ్రాజిష్ఠుఁ డగు విష్ణురామిదేవుండుఁ
 దేజిష్ఠు వగు శ్రియాదేవి యమ్మయును
 గారవింపఁగ నొప్పు గాదిలిసుతుండ ;
 వీరమాహేశ్వరాచారప్రతుండ ;
 భ్యాత సద్భక్తిమైఁ గలకట్టకూరి
 పోతిదేవరపదాంబుజషట్పదుండ ;
 సక్రపాత్ముఁ డగు కరస్థలి విశ్వనాథు
 ప్రకటవరప్రసాదకవిత్వయుతుండ ;
 వడగాము రామేశువరశిష్యుఁ డనఁగఁ
 బడు చెన్న రాముని ప్రాణసఖుండ ;

140

150

160

సంభావితుఁడ; భవిజనసమాదరణ
సంభాషణాది సంసర్గ దూరగుఁడ ;
నలిఁ బాల్కురికి సోమనాథుఁ డనంగ
వెలసినవాఁడ; నిర్మల చరిత్రుఁడ ;
నురుతర గద్య పద్యోక్తులకంటె
సరస మై పరఁగిన జానుఁడెనుంగు
చర్చింపఁగా సర్వసామాన్య మగుటఁ
గూర్చెద ద్విపదలు గోర్కి దైవాఁ ;
దెలుఁగుమాట లనంగ వలదు ; వేదముల
కొలఁదియ కాఁజూడుఁ డిల నెట్లు లనినఁ ;
బాటి తామునకును బాటి యోనేనిఁ
బాటింప సోలయుఁ బాటియకాదె :

170

అల్పాక్షరముల ననల్పార్థరచన :
కల్పించుటయె కాదె కవివివేకంబు :
అలరుచు బసవనిఁ దలఁచుతలంపు
బలుపునఁగాఁ జేసి భావమ్ము మెఱసి
యకలంక లింగ రహస్యసిద్ధాంత
సకల వేద పురాణ సమ్మతం బైన
యాతత సకలపురాతనభక్త
గీతార్థసమితియే మాతృక గాఁగఁ
బూరితం బై యొప్పు పూసలలోన
దారంబుక్రియఁ బురాతన భక్తవితతి
చరితలలోపల సంధిల్ల బసవ
చరిత మే వర్ణింతు సత్కృతి యనఁగ ;
ననదృశలింగదేహస్థుఁ డైయున్న
బసవని వేటొక్కభావంబు గాఁగఁ
దగిలి వర్ణించుట ద పునవలదు
తగు భక్తివర్ధనార్థంబు దా నగుట.
బసవని శరణున్నఁ బాపక్షయంబు ;

180

బసవని శరణున్నఁ బరిమపాపనము ;
 బసవని శరణున్నఁ బ్రత్యక్షసుఖము ;
 బసవని శరణున్న భవరోగహరము ;
 బసవని శరణున్న భక్తి సేకారు ;
 బసవని శరణున్న బంధము ల్వాయు ;
 బసవని శరణున్న భాగ్యము ల్పొందు ;
 బసవని శరణున్న బరగు శీలంబు ;
 బసవని శరణున్న బాయు నాపదలు ;
 బసవని శరణున్న బ్రబలు సంపదలు ;
 బసవని శరణున్న నసలారుఁ గీర్తి ;
 బసవని శరణున్న ఫలియించుఁ గోర్కి ;
 బసవని శరణున్న నెనఁగు వాక్సిద్ధి ;
 బసవని శరణున్న భ్రాజిల్లు బుద్ధి ;
 వే యేల తగ “బసవా” యనఁ బరగు
 నీయక్షరత్రయం బిటు లొక్కమాటు
 చదువు నెవ్వండేని ముదముతో నతని
 వదనంబు శివునకుఁ గుదురు దా ననఁగఁ ;
 బాంక బసవనిఁ బ్రస్తుతించినను
 బాంక పోద్యమే భవబంధనములు ;
 బసవండు కేవలభక్తుడే తలఁప
 ననమాక్షుఁ డారూప మై నిల్చెఁగాక ;
 బసవండు వసుధపైఁ బ్రభవించు నంత
 బసవని నరుఁ డని పలుకంగఁ దగునె ?
 హరుఁడు నిరాకారుఁ డైనచో బసవఁ
 డరయంగ సాకారుఁ డై చరియించు ;
 హరుఁడు సాకారుఁడై యలరుట సూచి
 శరణుఁడై బసవండు సందు లేకుండు ;
 శరణుఁ డై పరముండు నరి నెలకొన్నఁ
 బరమభక్తస్థితి బసవన్న గొలుచు ;

190

200

210

భక్తుఁ డై లింగంబు ప్రకృతి నేకొన్న
 వ్యక్తిగా బసవన్న వచ్చుడు నేయుఁ ;
 బరమాత్మరూప మాబసవఁడే యెఱుఁగుఁ ;
 బుమేశుఁ డెఱుఁగు నాబసవనియనువు ;
 సాలోక్యసామీప్యసారూప్యపదవు
 లోలిని బొంద సాయుజ్యంబుఁ జెంద
 వచ్చుఁ గా కిల బసవస్వామి గాఁగ
 వచ్చునే పెఱపెఱవారల కెల్లఁ ?
 బ్రమథాగ్రగణ్యుండు బసవఁ డీశునకు ;
 నమశీలభక్తుండు జంగమంబులకు,
 లింగదేవునకు ననుంగు బసవఁడు,
 జంగమకోటికి నడిసన్నదాసి,
 యెక్కంగ వాహనం బెప్పు డీశ్వరున,
 కెక్క సింహాసనం బీశుభక్తులకుఁ,
 గాలకంధరు కరవాలు బసవఁడు ;
 శీలంబు భక్తులచేతి యద్దంబు ;
 బసవని నెవరికొఁ బ్రస్తుతి సేయ !
 వసమె యెవ్వరికైన బసవని నెఱుఁగ !
 సంపన్నుఁ డై లింగజంగమంబులను
 బొంపిరిగొని పువ్వుఁగంపు నై యుండుఁ
 గావున బసవని గణుతింపరాఁ
 దేవాసురుల కైనఁ దెల్ల మై యుండు ;
 నెన్నంగ 1 వేడ్కకాఁ డెఱుఁగునే దోస
 మన్నట్లు గాక యాహవణి గీర్తింప
 నిదియుఁ గోటికిఁ బడ గెత్తినవానిఁ
 బదివేలకాఁవ వై బ్రదుకు మన్నట్లు
 లాపరంజ్యోతి స్వరూపంబునకును
 దీపకంభంబు లె త్తించినయట్లు

230

240

భవనిర్మితము లైన పత్రపుష్పములు
భవునకుఁ దగ సమర్పణ సేయునట్లు
గాక కీర్తింపఁగా నాకుఁ దరంబె

ప్రాకటంబుగ భక్తబంధారి చరితః :

250

మైనను లోకహితార్థంబు గాఁగ
నానేర్చుకొలఁది వర్ణన సేయువాఁడ
నవరస రసికత భువిఁ బేరుగొన్న
శివకవిప్రవరులచి త్తంబు లలర ;
నిష్పాట నితరులఁ జెప్పెడి దేమి ?
తప్పుడు దారులు దడఁబడఁ బలికి
వెలసిన చదువులు వీటిఁబో రిత్త
పొలిసిపోయిరి తమపురులు దూలఁగను
మృదుమహత్త్వముఁ గానమిని బొంతు లనఁగఁ
బడుఁ “గవయః కిం న పశ్యంతి” యనుట
యనుచుఁ గుకవుల గీటునఁ బుచ్చి పేర్చి
వినుతింతుఁ దత్కథావిధ మెట్లు లనిన :

260

క ఛా ర ం భ ము

శ్రీకీర్తి సంచితాంచితవరభక్తి
సాకారః ! వినమితామాత్య సంగాఖ్యః !
శ్రీరజతాచలశృంగంబునందు
మారారి యుమయును మానితక్రీడఁ
దగిలినసుఖసంకథావినోదమున
సౌగయుచు నున్నెడ శుద్ధశివైక
మానసు లగు నుపమన్యుఁడు భృంగి
యానందికేశ్వరుఁ డాదిగాఁ గల్గు
ప్రమథులు గొలువంగఁ బరిమితం బైన
సమయోచిత మెఱింగి చనుదెంచి ప్రీతి

270

—: నారదుఁడు కైలాసమున కేఁగుట :—

నారదుం డను మునినాయకోత్తముఁడు
భూరిసర్వాంగముల్ భువిఁ బొంద మ్రొక్కి
ముకుళితహస్తఁ డై మొక్కుచు మఱియు
సకలలోకాలోక చరితంబులెల్ల
విన్నవింపఁగ నున్న కన్నెరి శివుఁడు
వెన్నెలఁగలకంట పీఠింపుచున్న
యవసరోచితమున నంబికాదేవి
శివుననుమతమునఁ జేసన్నఁ బిలిచి
“పోయివచ్చినకార్యములు విన్నవంబు
సేయు మీ వున్నట్లు శివునకు” ననిన
నమ్మునీశ్వరుఁడు మహాలింగదేవు
నమ్ముఖుఁ డై కరాబ్జములు మొగిచి

280

—: నారదుఁడు శివునకు భూలోకవృత్తాంత మెఱిఁగించుట :—

“సకలలోకాలోకచరితంబు లెల్లఁ
బ్రకటితభక్తి నెప్పటియట్ల పరఁగు
నరలోకమున నుమానాథ ! మీభక్తి
చరిత మేమియును విస్పష్టంబు గాదు.
తవిలి శివాచారతత్పరు లగుట
భవులతోఁ గొందఱు పలుక కున్నారు ;
లోకప్రపంచంబులోఁ గొందఱుండి
లోకబోధకు లోను గాకున్న వారు ;
మఱికొందఱు తానందమగునై తమ్ము
మఱచి లోకములకు మఱపడ్డవారు ;
ఉన్నతసద్భక్తియుక్తులై కొందఱు
ఋన్నాదు తమతమయొడకులు డాచి ;
యిది కారణము గాఁగ నీశ ! మీభక్తి
తుద మొద లిది యనఁ దోఁప దెవ్వరికి ;

290

నందు దృష్టప్రత్యయంబులవలన
 సందియంబులు ఓక్కి సదృశియుక్తి
 సుస్థిరలీల లింగస్థలజంగ
 మస్థల తత్ప్రసాదస్థలంబులను
 సంపన్నులై జగజ్జనులెల్ల భక్తి
 సొంపునఁ జూబ్బనఁజూటలఁ దేల
 నీవ ప్రసన్నుండ వై వచ్చి లోక
 పావనంబుగ భక్తిఁ జాలింపవలయు”

300

—: శివుఁడు పార్వతితో నందికేశ్వరుని వృత్తాంతము చెప్పుట :—

నని విన్నవించిన నద్దేవదేవుఁ
 డనురాగచిత్తుఁ డై యతని కిట్లనియె :—

“నందికేశ్వరునకు నాకు నొక్కొంత
 సందు లేకునికి నిస్సందేహ మగుట
 నీతనిఁ బుత్తెంతు ; నితనిచేఁ బరమ
 పూతమై లోకంబు బోధంబు వడయు.”

310

సనవుఁడు గిరిరాజతనయ ప్రాణేశుఁ
 గనుఁగొని ముకుళితకరకంజ యగుచు

“నందికేశ్వరునకు నాకు నొక్కొంత
 సందు లేకునికి నిస్సందేహ మనుట
 భక్తైకతనుఁడ వై పలికిన విధమొ ?
 వ్యక్తిగా నతఁడు నీవై యన్నవిధమొ
 యానతి యి”మ్మని యంబిక యడుగ

నానారదుఁడు విన నభవుఁ డిట్లనియె :

320

“అగు నగు నట్టిద యంబుజనేత్రి ;
 తగుఁదగు భక్తైకతనుఁడ నట్లగుదుఁ ;
 జెప్పెద వినుము విశేష మింకొకటి :
 దప్ప దే నతఁ డని తర్కించి చూడ
 నేమికారణ మనియెదవేని వినుము
 తామరసానన : తత్కథాయుక్తి :—

—: శిలాదుని తపస్సు :—

యాది ననేకయుగాలనాఁడు
 నాదరికమున శిలాదుఁ డసఁగఁ
 దాపసముఖ్యుండు దప మొనరించె ;
 శ్రీవర్చతంబు నైర్వృత్యభాగమునఁ
 గందమూలాదులు గాలియు నీరు
 నిందురశ్శులును దినేశరశ్శులును
 నాహారముగఁ ద్రికోట్యబ్జముల్ సలిపి,
 సాహసంబున మఱి శతకోటియేఁడు
 లావంతశిల తన కాహారముగను
 భావించి ఘోరతపం బర్చి జేయ
 నతనికిఁ బ్రత్యక్షమై యేము నిలిచి
 “మతి నిష్ట మెయ్యది మము వేఁడు” మనిన
 నత్తఱి నతఁడు సాష్టాంగుఁడై మ్రొక్కి
 చిత్తంబులోఁ బ్రీతి సిగు రొత్తి నిగుడ
 “సర్వజ్ఞ ! పశుపతి ! శంకర ! పరస్వ !
 సర్వలోకేశ్వర ! శాశ్వత ! సాంబ !
 అవధారు వేదవేదాంతావగమ్య !
 అవధారు విన్నపం బాశ్రితసులభ !
 శ్రీమన్మహాదేవ ! శివలింగమూర్తి !
 యేమిటఁ గొఱతయే స్వామి ! మీకృపను
 నైనను నా కొక్కయభిమతం బైన
 దాని వేఁడెద మహాదాని ! యాక్షణమ ;
 నీయట్టివానిని నిజభక్తజనప
 రాయత్త ! సుతుఁగా దయామతి నొసఁగు”
 మనవుడు నతనికి నభిమతార్థంబు
 నొసరింప నున్నంత వసజాక్షి ! వినవె !
 అంతటఁ బోవక యాశిలాదుండు
 నెంతయు భక్తితో నిలఁ జాఁగి మ్రొక్కి

330

340

350

“యభిమతం బగు పుత్తు నర్సి నిత్తేని
 యభవ : నీ భక్తియం దణుమాత్ర మైసఁ
 దక్కువ గలిగినఁ దల ద్రుంచివైతు
 నక్కుమారునకు నీ వడ్డ మై యున్న ;
 నట్టేని గొడుగు ని; మ్మటు గానినాఁడు
 నెట్టణ నే నొల్ల నీయిచ్చవరము ;”

360

—: శివుఁడు శిలాదునకు వర మొసఁగుట :—

నంచు విన్నవ మాచరించుడు నతని
 సంచితభక్తికి సంప్రీతిఁ బొంది
 యాదిసృష్టికి మున్న నాది యై పరఁగు
 నాది మదీయాంశ మగు వృషభంబు
 ధర్మరూపమునఁ గృతయుగంబు నందు
 ధర్మంబు నాల్గువాదంబుల నడచు ;
 రమణతోఁ ద్రేతాయుగమునను ధర్మ
 మమరఁగ మూఁడువాదములను నడచు ;
 జగములో ద్వాపరయుగ మందుఁ బాద
 యుగమున ధర్మనియుక్తిమై నడచు ;
 బొనరుచుఁ గలియుగంబున నొక్కవాద
 మునను జరించు ధర్మనిరూఢి వెలయఁ ;
 దగిలి యిమ్మాడ్కిని ధర్మస్వరూప
 మగుట లోకహితార్థుఁ డగు నట్లుఁగాక
 పూని ద్విత్వీయశంభుం డనుపేరఁ
 దా నిత్యుఁ డై పరమానందలీల
 మాకు వాహన మై ప్రమథముఖ్యుఁ డయ్యు
 గోకులపతి యయ్యు శ్రీకరమహిమ
 వెలసిన యయ్యాదివృషభేంద్రుఁ జూచి
 “నలి శిలాదునకును నందీకుఁ డనఁగఁ
 బుట్టుము; నీవొండెఁ బుట్టంగవలయు
 నట్టుగా కేనొండెఁ బుట్టంగవలయు ;

370

380

రూపించి ధర్మస్వరూపులై మహిషు
నేపారుప్రమథగణేంద్రులం దెల్ల
మక్కువ పెక్కువ మద్భక్తియుక్తి
యెక్కువగాగ నీ కిచ్చినవాడఁ ;
గాన మిక్కిలిభక్తి గలయట్టిపుత్తు ;
గాని శిలాదుండు దా నొల్ల ననియె ;
నిచ్చినవర మింత నేఁ దప్పనేర ;
నచ్చెరు వంద మా యనుమతిఁజేసి
పుట్టు ద్వితీయ శంభుం డనఁ బుడమి”
“నట్టిద కా”కని యానందలీలఁ

390

—: సందికేశ్వరుని యవతారము :—

బుట్టె నయోనిపంభూతుఁడై యతని
కిట్టలంబుగ సందికేశ్వరుఁ డనఁగఁ ;
బుట్టఁగఁ దోడనె పుట్టె మద్భక్తి ;
పుట్టక యటమున్న పుట్టె మచ్చింత ;
వరమతత్త్వామృతం బయ చన్నుఁబాలు
గురుపదధ్యానవిస్ఫురణయ వెన్న
వేదాంతసూక్తుల వెడ దొక్కుఁబలుక్కు
లాదిశివాచార మదియ వర్తనము
గాను మదీయాంఘ్రికమలంబు లాత్మ
లో నిడుకొని భక్తిలోలత్వ మెసఁగ
బలువిడిఁ బాటునేలుల నట్టనడుమఁ
జలికాల మెల్లఁ బుక్కిలిబంటి నిలిచి,
యేకపాదాంగుష్ఠ మిలమీద మోపి,
యాకసంబునకు ముఖౌంబుజ మొగ్గి,
వర్షంబు భోరన వటుగొని కురియ
హర్షంబుతోడ నల్లాడక నిలిచి,
మేదినిఁ దల మోపి మీఁదికి రెండు
పాదంబులను నెత్తి, పంచాగ్నినడుమఁ

400

410

దలఁచిన దెంచింబు దాపంబు బొందఁ
 బలికిన నోరెల్లఁ బటపటఁ బగులఁ
 జూచినతెప్పలు సుఖచుఱఁ గమర
 నేచినయెండల నెడవక నిలిచి.
 భువియు పడంక నంభోనిధు లింక
 లవిశకుల్ గ్రుంకిఁ గూర్మంబు దలంక
 దిక్కురీంద్రులు ద్రుంగ దిక్కులు గ్రుంగ
 నక్కులాద్రులు స్రగ్గ నహిపతి మ్రొగ్గ
 దిక్పతుల్ బెదర నద్దివియెల్ల నుదర
 వాక్పతి యదర నధ్వరములు సెదర
 హరి తల్లడిల్ల బ్రహ్మాండముల్ డొల్ల
 ధర సుల్కలాను డుల్ల సురలు భీతిల్ల
 నవరిమితం బైన యతివీర ఘోర
 తప మాచరించెఁ జిత్రము చిత్ర మనఁగ ;
 నంత భయభ్రాంతు లై యజాచ్యుతులు
 సంతాపచిత్తు లై సకలదేవతలు
 గ్రక్కున మాయున్నకడకు నేతెంచి
 మ్రొక్కి సాష్టాంగు లై మోడ్పుఁగే లమర
 “దేవ ! దేవేశ్వర ! దేవతారాధ్య !
 దేవచూడామణి ! దేవాధిదేవ !
 పరమభట్టారక ! పరమస్వతంత్ర !
 పరమేశ ! పరమాత్మ ! పరమ ! పరుండ !
 శంకర ! పంకజసంభవాద్యమర
 శంకర ! దురితభయంకర ! యభవ !
 యక్షయ ! సర్వజ్ఞ ! యథిలలోకై క
 రక్షక ! దక్షమఖక్షయ ! దక్ష !”
 యని మమ్ముఁ గీర్తింప నచ్యుతాదులను
 గనుఁగొని యేమును గన్నుల నవ్వి,
 “యింత సంతాపింప నేటికి మీకు

420

480

భ్రాంతిఁ బొందిన పెట్టిపకుజీవులార :

440

నందీశ్వరుఁడు సేయు నవ్యతపంబు

చందంబు సూచియో శంకించి రాక ;

చీరికిఁ గైకొన్నె శ్రీప : నీపదవి ;

కోరునే బ్రహ్మ : నీ కొండికవచవి ;

ఓరి దేవేంద్ర : నీ యొడఁబడువచవి

పేరతఁ డెఱుఁగునే పెక్కు లేమిటికి ?

ననుఁగాని యాతండు నావదం బైన

మనమునఁ దలఁపడు మాభక్తులాస”

యనుచుఁ బ్రసన్నుండ నై యేను వారి

మనముల దిగులెల్ల మాన్పంగఁ దలఁచి

450

యందఱుఁ గొలిచిరా నచటికిఁ బోయి

నందికేశ్వరు డాయ ముందట నున్న

నతఁ డంతరంగంబునందు నన్ గాంచు

గతి దేటతెల్ల యై కానవచ్చుటయు

నప్పు డచ్చెరువుఁ బ్రహర్షంబు భక్తి

ముప్పిరి గొని మనంబున నుల్లసిల్ల

సాష్టాంగ మెఱిగి మదంఘ్రికంజములు

హృష్టఁ డై నెన్నుదు రిఱియంగ మ్రొక్కి

యానందబాష్పపూర్ణాస్యఁ డై కలయ

మేనురోమాంచనస్మిశ్రితమై తనర

460

గద్గదకంఠఁ డై కరములు మొగిచి

తద్గతచిత్తుఁ డై తాఁ బ్రస్తుతింప

“మెచ్చితి వరము నీ కిచ్చితి వేడు

మిచ్చ యెయ్యది నందికేశ్వర :” యనిన

దరహాసకాంతి వక్త్రమునఁ దుల్కాడ

నరుదొంద మాకు ని ట్లని విన్నవించె ;

“బెన్నిధి యుండఁగ మ న్నడుగుదురె ?

ని న్నొండు వేఁడెడు నిర్గుణి గలఁడె ?

పదవులు గిదవులు పనిలేదు ; నీదు

సదమలభక్తిఁ బ్రసాదింపు దేవ !”

470

యనిన గాఢాలింగనావలి నతని

తనువు నాతనువునఁ బెనఁగొల్పి యంత

“భవదీయగాత్రసంస్పర్శన సుఖము

నవక మెక్కఁగ వాహనం బగు మిట్లు

ఆది మదీయవాహనమవు నీవు

వేదాంతనుత : మహావృషభేంద్ర !” యనుచుఁ

బ్రహ్మభేంద్రపదవికిఁ బట్టంబు గట్టి

యమిత సర్వజ్ఞత్వ మప్పు డిచ్చుడును—

నంతట శ్రీధరుఁ డంతట నజుఁడు

నంతట దేవేంద్రుఁ డంతట సురలు

480

ధరఁ జాఁగఁబడి మ్రొక్కి కరములు మొగిచి

శరణంచు నందికేశ్వరునిఁ గీర్తింప

నతఁడు దయామతి నల్లన నగుచు

1 నతగులౌ సురలను నరవిరికంటఁ

జూచె భయంపడు సురలుఁ దొల్లింటి

యేచిన భీతివోఁ జూచినయట్లు ;

శ్రీగిరినై రృత్యభాగంబు పుణ్య

భాగ మాక్షేత్రంబు పరమపావనము,

నందికేశ్వరుని పుణ్యతపంబుచేత

‘నందిమండల’ మను నామంబుఁ దాల్చె ;

490

నచట వర్తించు నఖిలజీవులకు

నిచ్చితి నపవర్గ మిందీవరాక్షి :

దొరకొను నందికేశ్వరుచరితంబు

విరచించువారికి విన్నవారికిని

నచలితబుద్ధి దృష్టాదృష్టసిద్ధి

ప్రచురవచశ్శుద్ధి భక్తిసమృద్ధి

యిట్టిద కావున నీ నందికేళుఁ
 డెట్టున్న నేన కా కేల యొండొకఁడె ?”
 యని యాన తిచ్చుడు సఖిలాండపతికి
 ననురాగమున జగదంబ కేల్పొగిచి
 య న్నందికేళు నందంద చూచుచును
 మన్నన దై వాఱ మఱియు ని ట్లనియె :

500

“ఈనిరహంకార మీనదాచార
 మీనిరంతరభక్తి యీవ్రభుశక్తి
 యీసిద్ధపాండిత్య మీనిత్యసత్య
 మీసుకుమారత్వ మీయాత్మతత్త్వ
 మీశుద్ధచారిత్ర మీపుణ్యగోత్ర
 మీశుభాంచితమూర్తి యీలసత్కిర్తి
 యేరికిఁ గలుగనే యెన్నిభంగులను
 గారవింపఁగ నీవు గానివారలకు
 నిన్ను ధరింపంగ నీకె కా కొరుల
 కెన్నంగ శక్యమే యీశ : సర్వేశ :
 అట్టిద కాక నీయంశంబు గాని
 యట్టివాఁ డింత నీ కనుగులం బగునె !”
 యనుచున్న గిరిరాజతనయవాక్యములు
 విని ముదితాత్ముఁ డై విశ్వేశ్వరుండు
 నారదుడెనఁ జూచి నందికేశ్వరుని
 గౌరవమహిమ విఖ్యాతిని వింటె ?”

510

యనుచు నానందీశు సధికదయార్ద్ర
 వనధిఁ దేల్చుచుఁ గనుఁగొనుచున్నయెడను
 నెంతయు భయము నొక్కింతయుఁ జూపు
 నెంతయు సిగ్గు నొక్కింతయు ముదముఁ
 దనకు భూషణము లై తనరారుచుండ
 గనుఁగవ హర్షాశ్రుకణములు దొరుగ
 సులభరోమాంచకంచుకితాంగుఁ డగుచు

520

దలపున డెందంబు దటతట నదర
మస్తకవిన్యస్తహస్తః డై తన్నుఁ
బ్రస్తుతింపుచు నున్నవ్రభు నందికేశుఁ
గనునన్నఁ జేసన్నఁ గదియంగఁ బలిచి
తననిర్మలప్రసాదముఁ గృపచేసి
నెయ్యంబుఁ గరుణయు నిండి వెల్వ్విరియ
నయ్యంబికాధవుఁ డతని కిట్లనియె :

530

—: { శివుఁడు నందికేశ్వరుని మర్త్యమున }
{ బసవేశ్వరుఁడుగా జనింపఁ బంపుట : } :—

“ఇది శ్రుతిస్మృతిమూల మిది ధర్మశీల
మిది విమలాచార మిది తత్త్వసార
మిది సుమహాతత్త్వ మిది కృతార్థత్వ
మిదియాదిపథ మని విదితంబు గాఁగ
నీకతంబునన నిరీత మై భక్తి
లోకంబునం దవలోకింపఁ బడియె ;
బ్రహ్మభాధిపతులకుఁ జార్వరీసతికి
విమలమదీయతత్త్వముఁ బ్రబోధించు
తెఱఁగునకంఠెను దెల్లంబు గాఁగ
నెఱిగించితిమి నీకు నెక్కుడుఁ గూర్మి
నట్టిద ; సర్వజ్ఞఁ డనుపేరు నీకు
నిట్టటు నా వల దెల్లచోఁ జెల్లుఁ
గాన యామర్త్యలోకమ్మున కరిగి,
పూని ద్వితీయశంభుం డన మహిమ
వ్యక్తిగా లోకహితార్థంబు సకల
భక్తహితార్థంబు పరమార్థముగను
మావినోదార్థంబు మర్త్యంబుఁ బరమ
పావనంబుగఁ జేయుఁ బసవఁ డన్నేర”
నావుడుఁ గేల్మోడ్చి నందికేశ్వరుఁడు
దా విన్నవము చేసె దేవదేవునకు :

540

550

“మీయాజ్ఞఁ దలమోచి మెయికొని పనులు
సేయుదు న న్నింత నెప్పంగ నేల ?
మర్త్యలోకమునకు మఱి వేఱె యొకఁడు
గర్త యున్నాడె లోకత్రయవరద !
ఇం దున్న నేమి ? నా శం దున్న నేమి ?
యెం దున్న నేమి ? నీయంద నాయునికి—”

అని విన్నవించిన యానందికేశు
వినయోక్తులకు జగద్విభుఁ డిట్లులనియె :
“గురులింగమూర్తిఁ జేకొని వచ్చి యేన
పరమతత్త్వార్థతత్పరుఁ జేయువాఁడఁ ;
బ్రాణలింగంబ నై బ్రాజిల్లి నీదు
ప్రాణాంగముల నొడఁబడి యుండువాఁడఁ ;

560

రూఢిగా జంగమరూపంబుఁ దాల్చి
వేడుక నినుఁ గూడి విహరించువాఁడఁ ;
దనుమనోధనములు 1 దారవోకుండఁ
దనుఁ జేర్చికొనువాఁడ ననఁగి పెనంగి ;
నాప్రాణములకుఁ బ్రాణం బగుచున్న
నాప్రమథులకుఁ బ్రాణం బగు నీకు
నాకును సం దొక్కనాఁడు లేకునికి
నీకుఁ దెల్లముగాడె లోకపావనుఁడ !”

570

అని యూఱడిలఁ బల్కు నాశంకరునకుఁ
దనువెల్లఁ జేతు లై తా మ్రొక్కి నిలిచి
“విన్నపం బేఁ బనివినియెద” ననుచు
న న్నందికేశుఁడు సాష్టాంగ మెరఁగి
ప్రమథసన్నిహితుఁ డై బ్రాజిల్లు శివుని
నమితతేజోమూర్తి నాత్మలో నిలిపి
సరలోక మల్లదె నా నింతనంత

నరుదెంచె రయమున ; నంత నిక్కడను ;
 గురుతరం బైన శ్రీగిరి పశ్చిమమున
 సరనుతం బగుచుఁ గరాటదేశ మనఁ
 గడు నొప్పు నందుఁ బ్రఖ్యాతసద్భక్తి
 సడి సన్నహింగుశేశ్వరభాగవాటి
 యను సగ్రహారంబునందు విఖ్యాతి
 మనుచుండు మండెగ మాదిరా జనఁగ ;
 సతని పరమసాధ్వి యతివ మాదాంబ,
 సతతశివాచార సంపన్న ధన్య

580

1 కొత్తడి నెల్లమ గొండొక్క వెద్ద
 యుత్తమురాలు ధర్మోపేతగాత్రి ;
 యెల్లవారలకంటె మొల్లంబునందు
 నల్లవో యనుజీవనంబునఁ బొదలి
 కొడుకులు లేమికిఁ గడు దుఃఖి యగుచు
 వెడనోము లన్నియు పేసర నోమి,
 యాద్యులు వొత్తంబులందెల్ల వెదకి
 “హృద్యంబుగా నందికేశ్వరునోము
 కామ్యార్థసిద్ధికిఁ గారణం” బనుచు
 సమ్యగ్గ్రతస్థితి సతికిఁ జెప్పటయు
 నమ్మహాత్ములు నెప్పినట్లుగా గుడికి
 నిమ్మలఁ జని నందికేశ్వరుఁ జూచి
 సర్వాంగములు ధర సందిల్ల మొక్కి
 ‘సర్వజ్ఞ నందికేశ్వర ! దయాంభోధి !’
 యంచుఁ బ్రస్తుతి చేసి యతిభక్తి మొక్కి
 యంచితవ్రతచర్య లాచరింపుచును
 నిమ్మల సోమవార మ్రాదిగాఁగఁ
 దొమ్మిదిదినము బుత్సుకవృత్తి నోచి,

590

600

మఱునాఁడు నందిని మజ్జసం బార్చి,
గుఱు తెన చందనకుసుమంబు లిచ్చి,
మెత్తనివస్త్రముల్ మెయినిండఁ గప్పి,
యుత్తమాభరణంబు లురుగజ్జియలును
నందెలు గంటలు నలవడఁ గూర్చి,
పొందుగాఁ బసిఁడికొమ్ములు గొరిజియలు
వెట్టి, ఫాలంబునఁ బట్టంబు వెలయఁ
గట్టి, నందికి నలంకారంబు సేసి,
యాక్షతధూపదీపాదు లొసర్చి,

610

యాక్షణంబునఁ బంచభక్షముల్ కుడిపి,
పులగంబు ముందటఁ బ్రోవుగాఁ బోసి,
పులకండమును నెయ్యిఁ గలిపి యర్పించి,
పరమమాహేశ్వర ప్రతతికి నెల్లఁ
బరిణామ మంద సవర్యలు సేసి,
“నందీశ : నందీశ : నవనందినాథ :

620

ఇందుకళాధరు నెక్కుడుఁగుఱ్ఱ :
నాయన్న : నాతండ్రి : నాయాలతోడ :
సీయట్టిసద్భక్తు సీయట్టిపుత్రు
భ్యాతిగా నొక్కనిఁ గరుణించితేని
ప్రీతి యెలర్ప సీపే రిడుదాన”

ననుడు నప్పుడు మాదమాంబకు నంది
జనులెల్ల నెఱుఁగఁ బ్రసాదంబు వెట్టి
నక్కున మోమున నాప్రసాదంబు
మక్కువ నెక్కుల్పి మఱి మౌళిఁ దాల్చి
మ్రొక్కి నిజావాసమునకు నేతెంచె ;
నెక్కుడు శుభచేష్ట లెదురుకొనంగ
నంత నెప్పటికంటె ననురాగరసము
వంతవేడుక వుట్టి వెలఁదియుఁ బతియు
లీల వర్తిల్ల, ము న్నూలోకమునకు

630

బాలేందుశేఖరుపనుపునఁజేసి
 వచ్చిన నందికేశ్వరుఁ డాత్మలోన
 నచ్చెరువంది తా నరుదెంచువనికి
 ననుగుణంబుగఁ దన్నుఁ దనయునిఁ గాఁగ
 వనజాక్షి నోమె నే మని చెప్పవచ్చుఁ :
 దలఁచినకార్యంబు దలకూడె : ననుచు
 వెలఁదిగర్భమునఁ బ్రవేశింపఁ దడవ
 మగువ కంతట నెల మసలెఁ దోడ్తోన
 తగ గర్భచిహ్నముల్ దా నంకురించె ;
 నమ్మతాంకుఁ డగుపుత్రుఁ డతివగర్భమున
 నమరి యుండుట నొక్కొ యాఁకలిగాదు ;
 జలజాక్షికడుపున సద్భక్తిరుచికుఁ
 డలరుటనో రుచు లరుచు లై తోఁచె ;
 బాండురాంగునిమూర్తి పడఁతిగర్భమున
 నుండుటనో 1 వెలరొందె మైదీగ ;
 పడఁతి శీలపుఁజూలు భవిషాకములకు
 నొడఁబడ కునికినో యొక్కిళ్లు వుట్టెఁ ;
 గ్రాలుచు సుతునిరాకకు నోరు దెఱచు
 లీలనో సతి కావులింతలు వుట్టె ;
 శివమూర్తి దనకు లోనవుటనో తవిలె
 శివయోగనిద్ర నాఁ జెలువకు నిద్రఁ;
 కాలకంఠరుమూర్తి గడుపున మనికి
 నో లలితాంగి చన్మోనలు నల్పెక్కెఁ ;
 బెనుపుగ శివమూర్తి పనితగర్భమునఁ
 దనరనో నడుము పేదఱిమి వోనాడె ;
 యోగీంద్రహంసుఁ డయ్యువిదగర్భమున
 రాగిల్లుటనొ నడ పేగంబు వదలె ;

640

650

660

ననగ మానినిగర్భ మంతకంతకును
 నినుపారి తనుపారి పెనుపారి పొదలి
 నవమాసములు నిండ సందీశమూర్తి
 నవక మై కడుపులోనన మవ్వమొందె.
 జనని గర్భావాస మను గుహంతరమ
 తనసమాధికి సుఖస్థాన మై పరగ
 సిద్ధపద్మాసనాసీనత నతివి
 శుద్ధాత్ముడై భూతశుద్ధికిఁ జొచ్చెఁ ;
 గడవ నూకుచు నుదకముఁ బాటఁజల్లి
 యడర నెబ్బింగినో యగ్ని దా నేర్చె ;
 బూది దా రాఁజదు పొగయదు తాను
 నూఁదండు ముట్టించె నొక్కదీపంబు ;
 నొప్పుదీపమునఁ దా నున్నయిల్లెల్లఁ
 గప్పు గాలకయుండఁ గాల్చె లోపలన ;
 “యిలఁ గాలు మోవండు నిట్టిబిడ్డండుఁ
 గలఁడమ్మ :” యనుచు శత్రులును మిత్రులును
 దమతమ పట్లను దా రుండ నోడి
 భ్రమితు లై కనుకనిఁ బాటుచునుండ
 సచ్చుగాఁ దాఁ జొదళ్ళాబ్బంబుఁ గడచి
 వచ్చి త్రికూటంబు వసుధపై నిలిచి
 సచ్చరిత్రత సుప్తసర్పంబుఁ జోఁపి
 క్రచ్చుట షడ్దశకమలంబు నొంది
 కర మర్చి దశదశకమలంబుఁ బొంది
 పరగ ద్వాదశదశపద్మంబుఁ జెంది
 షోడశదశపద్మసురుచిరసౌఖ్య
 క్రీడావిలోలుఁ దై కేరియాడుచును
 దాఁటి యాద్విదశపద్మంబునఁ దన్ను
 నాఁటించి సచ్చిదానందంబు నూని
 చను నధోముఖ మగు షట్కమలములు

670

680

690

మునుకొని యుట్లార్థముఖము లై తనర
 నిశ్చలకోదండ నిజగతి నున్న
 పశ్చిమనాళ సంభవ మైనయట్టి
 నాదంబునకుఁ జొక్కి నగముపై మ్రొక్కి
 మోదంబునకుఁ జిక్కి ముందట నిక్కి
 సరినూర్థ్వముఖసహస్రదశాంబుజాత
 మరయ నధోముఖ మై మించి వెలుంగ
 దివ్యుఁడై షోడశాంత వ్యోమచంద్ర
 భవ్యసుధాపానపారవశ్యమున
 నాతతంబుగఁ బరంజ్యోతిస్స్వరూప
 మై తనవెలుంగ వెలె వెల్గుచుండఁ
 బలుగుఱాప్రతిమగర్భంబులోపలను
 వెలిగెడుదీపంబు విధమునుబోలెఁ
 బాండురాంగం బైన పడఁతిగర్భమునఁ
 బోడిగా వెలుగుచుఁ బుత్రుఁ డీక్రియను
 దగిలి శివధ్యానతత్పరత్వమున
 మొగిఁ దల్లికడుపులో మూఁడేడు లున్న-
 సుతభరాక్రొంత యై మతి శ్రమం బంది
 సతి దొంటి నందికేశ్వరుగుడి కేగి
 “నోములు గీములు వేములఁ గలిపి
 నీమర్వ సొచ్చితి నిఖిలలోకేశ !
 మఱుగుసొచ్చినయట్ల మన్నించి నన్ను
 మెఱయింపు సుతు నీగి మే లయ్యె నేడు
 పున్నెంబు సేసిన పొలఁతులు నెలల
 నెన్నఁ దొమ్మిది మోచి కున్నలఁ గండ్రు ;
 అల్లన మూఁడేడు లయ్యె న న్నింత
 యల్లటపెట్టె దోయన్న ! నే నెఱుంగ
 దుర్భరం బైన యీయర్భకు వలని
 గర్భంబు కర్కటిగర్భంబు వోలె
 సరయంగ నీయిచ్చు వరములు సాలు

700

710

720

1 నెరిపు మాన్పింపవే యేమియు నొల్ల
న న్నెంత కెత్తుకో నున్నదో కాక
యెన్నఁడు విందుమే యిట్టిగర్భముల !”
ననుచుఁ దా నచ్చోట నచ్చోట నిలిచి
తనువు శ్రమంపడఁ దనయింటి కరిగి
పాన్పుపై నున్నని పరితాప మంది
తన్నుగా నార్ద్రచందనవారిఁ దోఁగి
నెవమునఁ గనుమూసి నిద్రఁ బొందుడును
నువిడకుఁ గలవోలె నుక్షవల్లభుఁడు

730

2 జంగమలింగవేషం బొప్పఁ దాల్చి
యంగన కి ట్లని యానతి యిచ్చె :
“సీమనస్తాపంబు సీవగ మాన్పుఁ
గా మించి వచ్చితిఁ గమలాయతాక్షి :
సీకడ్పులో నున్నయాకుమారుండు
లోకపావనమూర్తి గాక కేవలుఁడె ?
యాదివృషభము శిలాదునికొడుక ;
యాదేవదేవుని యానతిఁ జేసి
భక్తహితార్థ మై ప్రభవించు సీకు
వ్యక్తిగాఁ జెప్పితి వగవకు మింకఁ
బుట్టెడుఁ బుత్తుండు ; పుట్టఁగఁ దడవ
పెట్టమా బనవఁడ నేర్పు పెంపార”
నని యానతిచ్చిన నంత మేల్కొంచి
కనువిచ్చి చూచుచుఁ గాన కెవ్వరిని
“ఈతఁడు మననందికేకుండు దాన
యేతెంచెఁ గానోపు నింతయు నిజము
బ్రదికితి ; నాజన్మఫల మెల్ల నేఁడు

740

1. బాధ. 2. చరలింగము ; జీవరూపమునఁ జరించు శివుఁడు ; శివభక్తుఁడు ; జంగమ
జంగమ లింగశబ్దములు కేవల శివభక్తవాచకములుగానే పూర్వవాఙ్మయమున నుప
యుక్తము లైనవి.

తుదముట్టె'' ననుచు సంతోషాబ్ధిఁ దేలి
 చెలులుఁ జుట్టములు నచ్చెరువంది వినఁగఁ
 గలతెఱఁ గంతయుఁ గడువేడ్కఁ దెలిపి
 యున్నెడఁగోమలియుదరంబులోన
 నున్నమహాత్మునిహృన్నలినంబు
 దాన యై వెలిఁగెడు తత్పరంజ్యోతి
 వానిఁ బ్రబోధించి ''వచ్చినవనులు
 మఱచితే'' యనవుడు నెఱిఁగి సద్భక్తి
 1 యఱుకువ గాకుండ సాష్టాంగ మెరఁగి
 ప్రీతిఁ బుత్తుఁడు మోడ్చు జేతులతోడ
 నాతల్లిగర్భంబునం దుదయించె ;
 నర్థోదయమునంద యతనిలో నున్న
 యర్థేందుమాళి గుప్తాకృతిఁ దాల్చి
 యంగంబుపైఁ గడు సాంగంబు గాఁగ
 లింగసాహిత్యంబు లీల నొనర్చె ;
 ''వచ్చిన త్రోవ యెవ్వరుఁ గానకుండ
 నెచ్చోట నుండియో యేతెంచెఁ దపసి
 యిది యేమొకో !'' యని యింటివారెల్లఁ
 బదరుచు నంత విభ్రాంతు లై చూడ
 ముడిచినమడుపుఁ గెంజడముడినడుమ
 మృడునిచందంబులు వెడవెడ దోఁవఁ
 గట్టిన వెలిపొత్తి కచ్చడం బెందుఁ
 బుట్టనిరుద్రాక్షభూషణంబులును
 రాగికుండలములు రత్నకంబళియు
 యోగదండంబును నొకచేత గొడుగు
 బూదిబొక్కసమును బొలుపారుమేను
 బూదిపై నొప్పు త్రిపుండ్రరేఖలును
 దళతళ మను మెరుపలువరుసయును

750

760

770

గలయ నొత్తిన వాలుగడ్డంబుఁ దనఁ
 దపసులరా జొక్కతపసిచందమున
 నపుడు మాదాంబకు ననురాగ మెనఁగ
 1 “నిల్ల 2కప్పడిసంగమేశ్వరం బందు
 నెల్లప్పుడును నున్ని ; యెట్టు లంటేని
 యేను గూడలి సంగమేశ్వరు పేర
 కాన యాగుడిలోనఁ గదల కుండుదును ;
 నాకొడు కొక్కజన్మమున నితండు ;
 లోకహితార్థ మె నీ కుదయించెఁ
 గాన వచ్చితిఁ జూడఁగా ; సీభవమున
 కేన చూ గురుఁడ నిం కిటమీఁదటికిని
 నీనందచునకు లింగానర్పితంబు
 లాన సుమీ యించుకంతైనఁ గుడువ”
 ననుచు నదృక్కుఁ డై యరిగె నతండు.
 మనసిజహరుఁడు దాఁ జనఁగ నంతటను
 బాలార్కకోటుల ప్రభలు గీడ్పఱచు
 బాలునితేజంబు వర్షుటఁ జేసి
 సూచీముఖం బైనఁ జొనుపంగ రాని
 యేచినతిమిరంబు నెల్లమానవుల
 యజ్ఞానతిమిరంబు నావంత లేక
 విజ్ఞానమయుఁ గని వేగంబ పాయ
 వేగక వేగినవిధ మైనఁ జూచి
 రాగిల్లె నిఖిలంబు రవి 3 పాఁగె ముడిగె
 జననియు జనకుండు సత్పుత్రుఁ జూచి
 యనురాగరసవార్ధి మునిఁగి యాడుచును
 భక్తులఁ బిలువంగఁ బనిచి యిర్వరును

780

790

800

1. ఇచ్చటి. 2. శ్రీరవప్రములు దాల్చు పరివ్రాజకుఁడు. (అచ్చటి సంగమేశ్వర శ్రేత్రమందలి శివలింగమునకు కప్పడి సంగమేశ్వరుఁ డని వ్యవహారము.)
3. ప్రభ ; పొంకము.

భక్తిఁ బ్రణామ మేర్పడ నాచరించి,
 యిమ్ముల సింహాసన మ్మిడి, తత్క్ష
 ణమ్మ విభూతి వీడ్యమ్ము లర్పించి,
 పాదోదకంబులు వట్టి మైఁ గడిగి,
 బూది ఫాలంబునఁ బూసి పైఁ జల్లి,
 పంచమహావాద్యపటలంబు లులియ
 నంచితాగణ్యపుణ్యాత్ముఁ దత్పుతుని
 బసవ నామం బిడి, పతియును సతియు
 నెసక మెక్కిఁగ నున్నయెడఁ గుమారుండు
 వెనుకఁ జీకటి యుండఁ దన కేటితేజ
 మనుగతి దీపంబుఁ గనుఁగొని నవ్వు ;
 సన్నతలింగప్రసాదమగ్నతన
 యున్నట్లు చనుగుడ్చు నూరక యుండు ;
 శివసుఖామృతమును జేఁ గ్రుమ్మరించి
 చవి సూచుమాడ్కి హస్తము లారగించు ;
 శివపదధ్యాననిశ్చేష్టితావస్థఁ
 దవులుచందంబునఁ దా వెఱుఁ గండు ;
 బిలిబిలిసంసార మిలఁ బాఱఁ దోలి
 చెలఁగి యాడెడుగతిఁ జేతు లాడించు ;
 మాయాప్రపంచంబు డాయంగనీక
 పాయఁ దన్నెడురీతిఁ బాదంబు లార్చు ;
 వడి మొయిఁ దనపూనివచ్చినపనులు
 దడ వయ్యె ననుచు నుల్కెడుభంగి నులుకు ;
 భవుఁ బాడ నానందబాష్పంబు లొలుకు
 పవిది నేడుచుఁ గనుఁగవ నశ్రు లొలుక ;
 భవబాధలకు 1 నగవడి మొఖవెట్టు
 భవుల కు య్యాలించుభాతి నాలించు ;
 నొడయలయడుగులఁ బడి మొఱ లెట్టు

810

820

వడువునఁ బుడమిపైఁ బడి బోరగిల్లు ;
నిల 1 మఱపడ్డ నిర్మలశివభక్తి
తలయెత్తువడువునఁ దాఁ దలయెత్తు ;
నరు దొందఁ బద్మాసనాసీనవృత్తిఁ
బొరి నభ్యసించుపొల్పునఁ గూరుచుండుఁ ;
బూని ద్వితీయశంభుం డను నంది

830

నే నను భావన నిలఁ దోఁగియాడు ;
నావీరమాహేశ్వరాచార మెల్ల
ప్రబోవయి నిల్చినబోల్కి నిల్చుండుఁ ;

గడఁకతో నాదిమార్గము దప్పకుండ
నడుగిడులీలఁ దప్పడుగులు వెట్టు ;

840

మలహరుఁ బేర్కొనుమాత్ర గద్గదము
లలరుకై వడిఁ దొక్కుఁబలుకులు పలుకు
బలిదు ల్మాశివభక్తులే యనుచుఁ
గ్రేళ్లువాఱుచు నాడుక్రియఁ బాటి యాడు ;
సంత-వినోదంపుటాటప్రాయమున

సంతతంబును శివార్చన మాచరించు ;
బుద్ధు లెఱుంగు లేఁబురులుప్రాయమున
సిద్ధంబు భక్తుల శివునిగాఁ దలఁచు ;

సర్వజ్ఞఁ డైన వృషభమూర్తిగాన
సర్వవిద్యలు సహజంబ పాటిల్ల

850

గతభక్తియుక్తుఁ డై గర్వాష్టమమున
సుతు సువనయనంబు శుభముహూర్తమునఁ
జేయుదు నని తద్దఁ జిడిముడిపడఁగఁ
నాయెడ బసవఁ డిట్లనియెఁ దండ్రీకిని :—

—: బసవేశ్వరుఁడు వడుగు వల దని తండ్రీతో వాదించుట :—

“వడు గని యిది యేమి గడియించె దీవు ?
జడుఁడ వెట్లయితి వీశ్వరునిఁ గొల్చియును ?
బరమాత్మ గురునిగాఁ బడసి దుర్నరుల

గురు లని కొలుచుట సరకంబు గాదె ?
 గతపూర్వజన్మసంస్కారుఁ డై తలఁప
 వితతద్విజత్వంబు వతితంబు గాదె ?
 నిర్మలగురుకృపాస్వీతజన్మనకుఁ
 గర్మజన్మంబు దుష్కర్మంబు గాదె ?
 యగ్గురుపాదంబు లర్పించునతని
 కగ్గిలో హవి వేల్చు టది డప్పు గాదె ?
 మలహరాత్మక మగు మంత్రంబు గఱచి
 పలుమంత్రములు గొనఁ బాపంబు గాదె ?
 శూలి భక్తుల కెత్తుకే లది 1 త్రాటి
 మాలల కెత్తుట మఱి తప్పు గాదె ?
 కర్మపాశంబు లొక్కటఁ దెగ నీల్చి
 కర్మంబుత్రాళ్ళు దాఁ గట్టుకోఁ దగునె ?
 రుద్రాక్షభసితాదిముద్రలు దాల్చి
 జ్ఞాద్రముద్రలు దాల్చి గూడునే చెపుమ ?
 యీరీతిఁ 2 ద్రాటికి దూర మై యున్న
 వీరమాహేశ్వరాచారదీక్షితుని
 నిర్మితోభయకర్మనిర్మాలు నన్నుఁ
 గర్మాబ్ధి ముంచుట ధర్మమే నీకుఁ ?
 గ్రచ్చఱఁ గన్నులఁ గానవు గాక
 వచ్చునే బసవవి వడుగు సేయంగ
 బ్రహ్మశిరోహరుఁ బ్రమథైకవంశ్య
 బ్రహ్మవంశ్యుం డని భావించె దెట్లు ?
 జాతిగోత్రాతీతు నద్గురుజాతు
 జాతిగోత్రక్రియాశ్రయుఁ జేసె దెట్లు ?
 లకులస్థుఁ డై యున్న యభవుని భక్తు
 నికి నేకులం బని నిర్ణయించెదవు ?
 కావున నెన్నిమార్గములను వడుగు

860

870

880

గావింపఁగా రాదు కథ లేమి చెప్ప ?”

ననవుఁడు దండ్రు యిట్లనియెఁ బుత్తునికి :

“వినవయ్య ! బసవయ్య ! విప్రమార్గంబు

నాగమవిధిఁ బదునాఱుకర్మంబు

లాగర్పనంస్కార మాదిగాఁ గలవు ;

890

వానిలో నొకఁడైన నూన మౌనేని

కానేరఁ డాతఁ డగ్రకులోత్తముండు ;

అందు విరుద్ధ మెయ్యది ? రుద్రగణము

నాంది ముఖ్యం బుపనయనపూజకును

బనుగొనఁ బ్రణవంబు భర్గుఁడే దైవ

మనుటయు మంత్రంబు ; నట్లును గాక

పెట్టినసూత్రముల్ భీమసర్పములు,

పట్టినపాత్రంబు బ్రహ్మశిరంబు,

పాలాశదండంబు వంకజోదరుని

కోలేమ్ము, దలచుట్టుకూకటుల్ జడలు,

900

నటితికృష్ణాజిన మది గజాజినము,

వజ్రముమేదావియే నెఱిభూతి గాఁగ

హరుఁడు భిక్షుఁడన మాచరింపంగ

నరిగినవేష ఘంపారఁ దాల్చినను

నట్టైనఁ గాని బ్రాహ్మణుఁడు గాఁ డనిన

నిట్లు విరుద్ధమే యీశుభక్తునకు ?

వడుగు చేసిన భక్తి వట్టిపాటగునె ?

నొడువరితనమునఁ గడవ నాడెదవు.

పసిబిడ్డమాటలు పనియు లే దింక

మసలక చేయుమీ మాచెప్పినంత ;

910

యిట్టిచోద్యంబు లే మెఱుంగ మేనాఁట ;

బట్టి : మాకడుపునఁ బుట్టితికాక

‘ప్రాలు గలుసుపుత్తుఁ బడసితి మింక

మేలయ్యె’ నని యేము లీల నున్నెడను

బుట్టినాడ కులము పురులు వోనాడ
 నెట్టయ్య : తలచెడు పట్టి మాయయ్య :
 కులదీపకుడు పుట్ట గులము వర్ధిల్లు ;
 గులనాపకుడు పుట్ట గులమెల్ల ద్రుంగు ;
 గులమున కెల్లను గుద్దలి గొంటి
 వెలిసేయరే నన్న విప్రులు విన్న ?
 నిన్ను జేపట్టి యసీతిమై గులము
 చెన్నటి : పోనాడి చెడ నెట్లు వచ్చు ?
 యుక్తి నెప్పితి మిప్పు డొల్లవై తేని
 భక్తియు నీవును బడ్డట్లు పడుము—
 అని నిష్ఠురోక్తుల నందంద పలుక
 విని పొంగి బసవ డిట్లనియె గోపమున :
 “బ్రాహ్మ్యంబు భక్తియు బలికెడు కూడ
 బ్రాహ్మ్యంబు వేతెదర్కన మయియుండు ;
 వేతెదైవంబును, వేతె మంత్రంబు,
 వేతె యాచార్యుండు, వేతె వేషంబు,
 ధ్యానంబు వేతె, బ్రాహ్మ్యక్రియ లేవేతె,
 మానుగా నాచార్యమార్గంబు వేతె ;
 కాదేని నగ్నిముఖము, బ్రహ్మశిరము,
 నాదిరుద్రుడు శిఖ, హరి యుదరంబు,
 ప్రాణాదివాయువు ల్పూరిణంబు, యోని
 క్షోణి, దా శ్వేతంబు సూర్య వర్ణంబు,
 నసమాక్షవిధమె గాయత్రి? సాంఖ్యాయ
 నసగోత్ర, మిరువదినా ల్గక్షరములు
 దానికి, మఱి త్రిపాదంబు, షట్కుక్షి,
 పాన లొండును గావు పంచశీర్షంబు
 నని చెప్పుగాదె మీయాజ్ఞికంబులును ;
 వినుము దైవం బది వే తానొ కాదొ ?
 కావున నిదియు సాంఖ్యాయనమతము

920

930

940

దైవం బనంగ లేదు తా బహురూపు,
దాని కాచార్యుండు ధరఁ గర్మజుడుడు,
దానికి మంత్రంబు దాను గాయత్రి,
ప్రతిదిన క్రియ కర్మబంధంబు వేష
మితరేతరము మోక్షహేతువే తలఁప ?

నది కాక షడ్వర్ణనాతీత మైన
మదనారిసదృశి మార్గంబు వినుము :
శ్రుతి “విశ్వతశ్చక్షుత” యంచుఁ బొగడు
స్తుతుల మీఱి యతిసూక్ష్మరూపంబు
ఆదికి నాది నిత్యానందమూర్తి
శ్రీదివ్యలింగమూర్తియ సుదైవంబు ;
నట్టియీశ్వరు నాత్మఁ బట్టించి చేతఁ
బెట్టంగఁ జాలిన పృథుదయామూర్తి
ప్రకటింప “నగురో రధిక” మనఁ బరగు

950

సకలస్వరూప మానమయసద్గురుడు
మంత్రంబులకు రాజమంత్రమై వెలయు
మంత్రంబు దానికి మఱి షడక్షరియు
భవదూర మగు జటాభసితరుద్రాక్ష
సవిశేషమోక్షనుసారి వేషంబు
భువి జన్మపాపౌఘభూజకుతార
మవిరళసత్కియాష్టాంగసదృశ
సందర్శనంబుల సకలపాపములు
డిందు మోక్షింగన వొందుఁ ; గావునను
నిది ఫలప్రాప్తి యిం కిట మీఁద లింగ
పదసేవనోత్కృష్టభవ్యసౌఖ్యంబు
ఫల మిట్టి దని చెప్ప భావింప శ్రుతుల
తలమె జీవన్ముక్తి తత్త్వాత్మకంబు ;
కావున వేతె మార్గంబుగాఁ జూడు
భావింప బ్రాహ్మ్యంబు భవునిభక్తియును ;

960

970

గలవండ్రు దర్శనంబులు నాగఁ గొన్ని ;
 కలిసియుండఁ నె మున్నొకండొకఁ డందు
 దర్శనంబులు గల్గఁ దలఁచిరేనియును
 దర్శనం బది వేతె తత్త్వరూపంబు ;
 తల ప నీశ్వరపదతల్లియసౌఖ్య
 ఫలకారణమె కర్మపాశబంధంబు ?
 నిటు గాక యుభయము నేక మండ్రేని
 యటుగాదు వో నిటలాడఁభ క్తునకు
 “ధర నన్య దేవతాస్మరణమాత్రమున
 నిరుప దెన్నిదిగోట్లు నరకంబు లొందు’
 నన శ్రుతు లందును వినరె ? బాపనికి
 దినకరపాపకదిక్పాలకులను
 హరివిరించ్యాదుల నఖిలదేవతల
 ధర మూఁడు సంధ్యలఁ దాఁ గొల్వవలయుఁ ;
 గొలువక తక్కినఁ బొలిసె బ్రాహ్మ్యంబు ;
 కొలిచెనేనియు భక్తి వొలిసెఁ గావునను
 బ్రాహ్మణుఁ దేనియు భక్తుఁ డె ట్లగును ?
 బ్రాహ్మణుఁ డె ట్లగు భక్తుఁ డేనియును ?
 మావిడిబీజంబు మహిమీద వి తఁ
 గా వే మగునె పెక్కుగథలేమి చెప్ప ?
 సహజలింగై క్యనిష్ఠాయుక్తి భక్తి ;
 బహుదేవతాసేవ బ్రాహ్మణపథము ;
 కులసతీయట్లు నిశ్చలయుక్తి భక్తి ;
 వెలియాలియట్లు లవ్విప్రమార్గంబు ;
 కాదేని నందిముఖ్యసిద్ధిఁ గొలిచి
 యాదిదేవుడ దైవ మనుమంత్ర మెఱిఁగి
 తా రుద్ర వేషంబుఁ దాల్చెనేనియును
 వారక యట్ల తా వర్తింపవలదె ?
 యిలువేలుపైన సర్వేశ్వరుఁ డుండఁ
 బలువేలుపులఁ గొల్వఁ బాడియే చెవుమ ?

980

990

1000

కాన యిన్నియుఁ జెప్పఁగాఁ బని లేదు
దాన సందియమె గౌలముని దధించి
వ్యాసుని శాపంబు వహింపఁజాలెన
భూసురులకు భక్తి వాలుపొంద నగునె ?
యురవడిచేసి భక్త్యుద్దేశమునను
బరమార్థ మెడలంగఁ బలికె నా వలదు ;
ఇది శ్రుతిస్మృతిమూలమేకాని యొండు
! పదకవదం బని భావించఁ జనదు ;

1010

కర్మమార్గం బగుఁగాక బ్రాహ్మ్యంబు
నిర్మలశివభక్తి నిష్ఠితం బగునె ?
ఇట్టి బ్రాహ్మణమార్గ మిది దధ్యముగను
బట్టి యాడెద వేని పనియు లే దింకఁ ;
గాకులు వెంచిన కోకిలపిల్ల
కాకులఁ బోలునే కావుకా పనుచుః
నెక్కడితల్లి మీ రెక్కడితండ్రి
ఎక్కడితోడు ధర్మేతరులారః !
చెన్నయ్య మాతాళ చేరమ తండ్రి
పిన్నయ్య కక్కయ్య బిడ్డ నే ననుచు
వేడుక సద్భక్తి విధి నుండువాడః ;
నేడుగడయు మాకు నిది నిక్కువంబు ;
మీయంత నుండుఁడు మీరును, నేను
నాయంత నుండెద వేయును నేల ?”

1020

—: బసవేశ్వరుని పెండ్లి :—

యనుచు సహోదరి యగు నాగమాంబ
యును దాను నచ్చోట నుండఁ గా దనుచు
నరుదెంచె మఱి 2 ఫణిహారియింటికిని
నరు లిది సోద్య మనంగ నంతటను
వడుగున కని మున్న వచ్చినయతఁడు
పడఁతి మాదాంబకు భ్రాతృ సజ్జనుఁడు

1030

పాండురాంగుని భక్తివరుడు బిజ్జలుని
 బండారి బలదేవదండనాయకుడు
 “శివభక్తునకు బెండ్లి సేయదుగాని
 భవికి నీ” ననుతొంటిబాసఁ దలంచి
 “ఇట్టిభక్తున కిప్పు డీక నాకూతు
 నెట్టివానికి నిత్తు నింక నే” ననుచు
 బసవకుమారునిపాలికిఁ బోయి,
 యెనక మెనఁగ గూతు నిచ్చి తా మ్రొక్కి

“నా బిడ్డఁ జేకొని నన్ను రక్షింప
 వే బసవన్న ! మాహేశ్వరతిలక !”

1040

యనుచుఁ బ్రార్థన చేసి యాబసవయ్య
 యనుమతంబునఁ బుర మభిరమ్యముగను
 మకరతోరణములు మణితోరణములు
 ముకరతోరణములు మును గట్టఁ బనిచి,
 “గలయంగ వీథులఁ గస్తూరి యలుకుఁ,
 డెలఱి ముక్తాఫలంబుల మ్రుగ్గు లిడుడు,
 రండు, భక్తులఁ బిలుపుండు. మీ రెదురు
 వొండు వేగమ తోడి తెండు తెం” డనుచు

నిట వచ్చునయ్యల కెదురు వచ్చుచును
 నట వచ్చునయ్యల కర్చి మ్రొక్కుచును
 సింహాసనస్థులఁ జేసి, యాకర్మ
 సంహారమూర్తుల చరణము ల్గడిగి,
 యవిరళనవ్యపుష్పాంజలు లిచ్చి,
 ప్రమిమలధూపదీపంబు లొనర్చి,
 యమ్మహాత్ములకు సాష్టాంగుండై యాక్ష
 ణమ్మ విభూతి వీడ్యమ్ము లర్పించి
 కోలాటమును బాత్ర గొండ్లి పేరణియుఁ
 గేళిక జోకయు లీల నటంపఁ

1050

బాయక “చాగు ! బళా !” యను శబ్ద
 మాయతి నాకసం బంది ఘూర్ణిల

1060

నలిరేగి వేణువీణావాద్యవితతు
 లులియుచు లీలతో నొక్కట మ్రోయ
 నానందగీతంబు లగ్గించువారు,
 పూని శంకరగీతములు వాడువారు,
 జతిగీతములమీఁదఁ జప్పట లిడుచు
 నతిశయశివభక్తి నాడెడువారు,
 నాదిపురాతనాపాదితస్తుతులు
 వేదార్థములు గాఁగ వివరించువారు,
 నెఱి శివమరులున గుఱిలేనివేడ్క
 నఱిముఱి మిన్నంది యాడెడువారు,
 మ్రొక్కి శివానందమునఁ దమ్ము మఱచి
 నిక్కపుసుఖమున నిద్రించువారు,
 నిఖిలమాహేశ్వరనికరంబు నిట్లు
 సుఖలీలఁ గొలుపున్నచో బసవయ్య
 యప్పాదజలముల నభిషిక్తుఁ డగుచు
 నొప్పుదివ్యాంబరయుగ్మంబు సాతి
 భసితంపునెఱువూఁత పలుచఁగాఁ బూసి,
 నొసలఁ ద్రిపుండ్ర మొప్పెనఁగ ధరించి,
 మౌళిఁ బ్రసాదసుమంబులు దుఱిమి,
 పోలఁగ రుద్రాక్షభూషలు దాల్చి,
 సారమై లింగవసాయితం బనెడు
 పేరను గల్గుకతారంబు గట్టి,
 యానందబాష్పంబు లలుఁగులు వాఱ
 మేను రోమాంచనమ్మిశిత మై తనర
 “బగుతులపాదుకాప్రతతులు నాకు
 నగవడె” నంచు నందంద మ్రొక్కుచును
 నొడయల కడుగులు వొడసూప నోడి
 మడఁచి వెన్నెకు డాచి మహి నప్పశించి
 యూరుల మోఁచేతు లూఁది కేల్పొగిచి
 వారక యొక్కింత వంగి యుప్పొంగి

1070

1080

1090

తనతొంటిభావంబుఁ దాల్చినయట్టు
 లనిమిషుఁ డై కన్నులారఁ జూచుచును
 భక్తిశృంగార మేర్పడఁ జూటగొన్న
 భక్తికళార్ణవు బసవయ్యఁ జూచి
 “యిట్టిధన్యుఁడ నొదునే యివ్వు” డనుచు
 దట్టుఁడు, బలదేవదండనాయకుఁడు
 తనకూఁతుఁ గామిసీజనతిలకంబు
 ననుపమశృంగారవనధి గంగాంబఁ
 దోడైచ్చి యట్లు భక్తులకు మ్రొక్కించి,
 యేడైఱ శుభచేష్ట లెదురుకొనంగ
 శివభక్తవనితలు సేసలు సల్ల
 శివబలం బగ్గలించినముహూర్తమున
 వేదోక్తశివధర్మవిధి బసవనికి
 గాదిలిసుతఁ బెండ్లి గావించె ; నంత
 “సట్టిద కాదె ము న్నాదిఁ దలంపు
 నిట్టట్టు నావల దిదియె పథంబు
 హరునిభక్తులబలం బది లేమిఁ గలిమి
 హరివిరించులు ద్రుంగుదురు 1 మండు రనినఁ
 దక్కినగ్రహచంద్రతారాబలముల
 యెక్కువదక్కువ లెన్న నేమిటికిఁ ?
 గరుణఁ జూచుటయ లగ్నంబు సేయుటయు
 వరముహూర్తంబు దీవనయ బలంబు
 గాన భక్తులకృప గలదు బసవని
 కేనాఁట విందుమే యిట్టిపెండ్లిండ్లు”
 ననుచు లోకంబెల్ల నాశ్చర్య మంది
 వినుతింపఁ జొచ్చిరి పీరు వా రనక.

1100

1110

—: బసవేశ్వరుడు కప్పడిసంగమేశ్వరమున కేగుట :—

అంత భక్తాళికి నభిమతార్థములు
సంతృప్తిగాఁ బరిచర్య లొనర్చి
సాష్టాంగుడై భువిఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి
శిష్టభక్తాళికిఁ జేతులు మొగిచి

1120

‘యిల్లకప్పడిసంగమేశ్వరంబందఁ
దెల్లంబు మాగురుదేవుఁ డున్నాడు
చనియెద వారిశ్రీచరణముల్ గొలువఁ
గనియెద మిక్కిలి కరుణ మీచేత”

ననుచు సోదరియును నాలును దానుఁ
జనియె నాబలదేవుఁ డనుప వేగంబి ;

అప్పురి బసవఁ డల్లంతటఁ గాంచి
తప్పక గురుపదధ్యానాత్ముఁ డగుచు
గురు వున్నపురి దృష్టిగోచరం బైన
ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కుచు నరిగె సంతంతఁ

1130

గన్నంల నుండి తాఁ జన్నంతదవ్వు
నెన్న యోజనమాత్ర మెసఁగి మ్రొక్కుచును
‘గుదురు గదా మున్న గురుభక్తి శివున
కిది యెంతవెద్ద దా నితని పీక్షింప’

నని యెల్లవారలు నర్థిఁ గీర్తింపఁ
జనఁ జొచ్చెఁ బురి గురు స్తవనంబుతోడ ;

సప్పురిమహిమ దా నది యెట్టి దనినఁ
జెప్పఁగ సలవియే శేషునకైనఁ ?

బురియేఱులన్నియుఁ బుణ్యతీర్థములు ;
పరగంగ గుహ లెల్ల హరునివాసములు ;

1140

గిరు లన్నియును హేమగిరులు దలంపఁ ;
దరు లెల్ల దుద్రాక్షతరువులు గలయ

వసము లన్నియుఁ బుష్పవాటిక ; లచటి
గను లన్నియును భూతిగనులు దెల్పార

గొలఁకు లన్నియు నొప్పుజలజాకరములు ;

కల గోవు లన్నియుఁ గామధేనువులు ;

గోడె లన్నియు నందికుఱ్ఱ ; లాపురము

వాడ లన్నియు రంగవల్లివేదికలు ;

నరులెల్ల భక్తులు చిరజీవులెల్లఁ

బరికింపఁ గారణపురుషరూపములు ;

1150

స్త్రీలెల్లఁ బరమపతివ్రతామణులు ;

నే లెల్ల నవిముక్తినిధిసమానంబు ;

పలుకు లెల్లను దత్తభాషలు జనుల

యులి పెల్ల గీతవాద్యోత్సవరవము ;

కల్గరి పతితుండు ఖలుఁడు దుర్జనుఁడు

ప్రల్లదుఁ డఱజాతి భక్తిహీనుండు

వికలుండుఁ గొండీఁడు వెదకిన నైన

నొకఁడు మందున కైన నూరిలో లేఁడు ;

అసమానలీల నిట్లని ప్రస్తుతింప

నెనఁగు కప్పడిసంగమేశ్వరం బందు

1160

సడిసన్న కూడలిసంగమేశ్వరుని

గుడి కేఁగి తన్ను భక్తు లెదుర్కొనంగ

గుడిముందటను నిల్చి గురులింగమూర్తి

యడుగుల కపుడు సాష్టాంగుఁ డై మ్రొక్కి

వేదపురాణార్థవిమలసూక్తులను

నాదంబు పూరించి నలిఁ బ్రస్తుతింపఁ

—: సంగయదేవుఁడు బసవేశ్వరునకుఁ బ్రత్యక్ష మగుట :—

దొల్లింటివేషంబుతో వచ్చి తేట

తెల్లగా సంగయదేవదేవుండు

గుడివెలిఁ బొడసూప గురులింగమూర్తిఁ

బొడఁగని బిట్టుల్కిపడి బసవండు

1170

పెద్దయుఁ బ్రమదంబు భీతియు భక్తి

దుద్దెక్కి తనలోనఁ దొట్రుకొనంగ

నంతంత మఱియు సాష్టాంగుఁడై మ్రొక్కి,

వంతవేడుక వెల్లివిరియ నగ్గురువు

చరణము లానందజలములఁ గడిగి

గురుపూజ తన్న కాఁ గూడ నర్పించి

పడియున్న, సతిదయాభావామృతంబు

కడకంటఁ గెడఁగూడఁ గొడుకు లేనెత్తి

యందంద కౌఁగిట నప్పళింపంగ

ముందట మ్రొక్కుచు మోడ్చుఁ గే లమర

1180

నెలకొన్న తత్స్వరనేత్రాంగవిక్రి

యలు భూషణంబు లై యాదట నున్న

బసవకుమారు సద్భక్తికి మెచ్చి

వెనఁ బ్రసాదం బప్పు డొసఁగి యిట్లనియె :

“వచ్చినపోయినవారిచే నీదు

సచ్చరిత్రము విని సంతసిల్లుదుము ;

గతకాలవర్తనకంటె సద్భక్తి

మితిదప్పి నడవకుమీ బసవన్న :

శూలిభక్తాలి దుశ్శీలముల్ గన్న

మేలకాఁ గైకొనుమీ బసవన్న :

1190

శత్రు లై నను లింగసహితు లై యున్న

మిత్రులకాఁ జూడుమీ బసవన్న :

పట్టినవ్రతములు ప్రాణంబుమీఁద

మెట్టిన విడువకుమీ బసవన్న :

వేఱెభక్తులజాతి వెదకకుండుటయె

మీఱినపథము నుమీ బసవన్న :

చిత్తజాంతకుభక్తిఁ జెడనాడుఖలుల

మిత్తి వీవె త్రుంపుమీ బసవన్న :

వేదశాస్త్రార్థసంపాదితభక్తి

మేదిని వెలయింపుమీ బసవన్న :

1200

తిట్టిన, భక్తులు కొట్టినఁ, గాల

మెట్టిన, శరణుమీ బసవన్న !
 యేఁ దప్పవట్టుదు నిలఁ బరస్త్రీల
 మీఁదఁ గన్నార్పకుమీ బసవన్న !
 సాధ్యమౌ భక్తప్రసాదేతరం బ
 మేధ్యంబకాఁ జూడుమీ బసవన్న !
 నిక్కంపుభక్తికి నిర్వంచకతయ
 మిక్కిలి గుణము నుమీ బసవన్న !
 ఏప్రొద్దు జంగమం బేనకాఁ జూడు
 మీ, ప్రసాదముఁ గొనుమీ బసవన్న !

1210

నాలుక కింపుగా శూలిభక్తులను
 మేలకా నుతియింపుమీ బసవన్న !
 యేమైన వలసిన యెడరైనఁ దలఁపు
 మీ, మమ్ము మఱవకుమీ బసవన్న !
 మోసపుచ్చు శివుండు బాస లేమఱకు
 మీ, సత్య మెడవకుమీ బసవన్న !”
 అని మృదుమధురాంచితాలాపములను
 దనయుఁ బ్రబోధించి తాఁ గొఁగిలించి
 కొడుకుచే మ్రొక్కించుకొని గురుమూర్తి
 గుడిఁ జొచ్చి తొంటికై వడిన యున్నెడను—
 నందఱు నతివిస్మయాక్రాంతు లగుచు
 నిందుమౌళియ కాక యితఁడు మర్త్యుండె ?
 యెన్నఁడే గుడికడ సీతపస్వీంద్రుఁ
 గన్నవా రెవ్వరుఁ గల రయ్య : తొల్లి ;
 బసవండు తన కెంత భక్తుఁడో కాక
 యెసకంబుతో సంగమేళుండు దాన
 వచ్చి తాపసిక్రియ మెచ్చి బోధించి
 చొచ్చె నగ్గడియ తా నెచ్చబో యణఁగె ;
 అతికృతకృత్యుల మౌదుమే యిట్లు
 స్తుతియింపఁ గనుఁగొనఁ జొప్పడె నేఁడు ;

1220

1230

బాపురా : మాయస్న : బసవకుమార :
 బాపురా : మాతండి : భక్తివర్ధనుడ :
 నల్లవో : బసవన్న : సందేశమూర్తి :
 నల్లవో : బసవయ్య : ముల్లోలవంద్య :
 ఇట్టుండవలవదా పుట్టినఫలము
 యెట్టును నున్నార మే మేమికోరియుఁ ?
 దసయు నొప్పించి వత్తము సమర్పించి
 వనిత నియోగించి జనకునిఁ ద్రుంచి
 పడసి రాద్యలు దొల్లి బసవఁ డిట్లెపుడు
 పడయునే శివుకృప బట్టకబయల”
 అని యెల్లవారును సంకింపుచుండ
 సనురాగచిత్తుఁ డై యాబసవయ్య
 కూడలి సంగయ్య గుడిమంటపమునఁ
 గూడి భక్తావలి గొలు విచ్చియుండ
 సారాంచితో క్కుల సంస్తుతింపుచును
 బూరితంబుగ నాదపూజ సేయుచును
 మూఁడుసంధ్యల గురుమూర్తిఁ గొలుచును
 బోడిగాఁ బ్రొద్దులు పుచ్చుచునుండె.
 బసవపురాణార్థపరిచయస్సీత :
 బసవపురాణార్థపరిమళాఘ్రాత :
 బసవనామావళి పరమానురక్త :
 బసవనామావళి పాఠకాసక్త :
 బసవపాదాంభోజ పరిమళభృంగ :
 బసవపాదాంభోజభరితో తమాంగ :
 బసవకారుణ్యసౌభాగ్యైకపాత్ర :
 బసవకారుణ్యసంపత్కళామూత్ర :
 బసవసన్నిహిత సద్భక్తాత్మసఖ్య :
 బసవసన్నిహిత సద్భావసంగాఖ్య :
 ఇది యసంఖ్యాతమాహేశ్వరదివ్య
 పదపద్మసౌరభ భ్రమరాయమాణ

1240

1250

1260

జంగమలింగప్రసాదోపభోగ
 సంగత సుఖసుధాశరధినిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాలకురికి సోమనాథ
 సుకవిప్రణీత మై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగ ఘన కరస్థలి విశ్వనాథ
 వర కృపాంచితకవిత్వస్ఫూర్తిఁ బేర్చి
 చను బసవపురాణ మనుకథయందు
 ననువమంబుగఁ బ్రథమాశ్వాస మయ్యె.

1268

ద్వి తీ యా శ్వా స ము

శ్రీలింగమథనవిలోలకేలీవి
శాలసౌఖ్యానంద : సంగయామాత్య :
అక్కడ నంతః గళ్యాణంబునందు
నెక్కుడు శివభక్తి కెల్లయై పరఁగు
బండారి బలదేవదండనాయకుఁడు
దండి బసవనికిఁ దనయ నిచ్చుటయుఁ
బ్రమథు లెంతయు మెచ్చిరాఁ బంపఁబోవు
క్రమమునఁ బ్రమథలోకమున కేఁగుడును
బలదేవమంత్రియాపుల బంధుజనులఁ
బిలువంగఁ బంచి యాబిజ్జలుం డనియె :

10

—: బసవేశ్వరునకు బిజ్జలుఁడు దండనాయకపద మిచ్చుట :—

“ఇతని తోఁబుట్టువు సుతుఁ డెవ్వఁడేని
నితనినియోగంబు ప్రతిదాల్చుఁ గలఁడె ?”
అనవుడు “కలఁడు మహారాజ ! యతని
తనయప్రాణేశుండు వినయోక్తిపరుఁడు ;
సీరాజ్యమంతయు నిలుపంగఁ గలఁడు ;
దూరీకృతాఘండు దోర్బలాధికుఁడు
విను మఖిలకళాప్రవీణుఁ డెట్లనిన :
జనులెల్ల నెఱుంగఁగ సంగమేశ్వరుని
చేఁ బ్రసన్నత వడసెను గాన నీకుఁ
దాఁ బ్రధానిగఁ దగు ధరణీశ :” యనిన
నిజగం బింతయు నేలినకంటె
బిజ్జలుఁ డెంతయుఁ శ్రీతాత్ముఁ డగుచుఁ
దనవీటఁ దగినప్రధానుల హితులఁ
దనయెక్కు భద్రదేభమును నమాత్ములను

20

బసవనిఁ దోడ్దేరఁ బంచుఁడు, వారు
నెసకంబుతో సంగమేశ్వరం బేఁగి
యక్కడ బసవని నసమానుఁ గాంచి
చక్కఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి సఁజీ నిట్లనిరి :

“నాకోపభోగాపునర్భవాదులును

నీ కొకలెక్కయే నిజ మట్లకాక :

30

శివభక్తిసారానుభవభవ్యసుఖికి

నవశంబ కాక రుచ్యములె యిన్నియును ?

నైనను లోకహితార్థుండ పీపు

కాన మాప్రార్థనఁ గైకొనవలయు ;

బిజులక్షోణీశు ప్రియము సల్పినను

నిజగతీతలం బేలవే చెప్పమ :

మంత్రిపట్టమునకు, మండలంబునకుఁ,

చంద్రతంబునకు, నిజాప్తమునకు, మూల

భండారమునకు భూపతిరాజ్యమునకు

నొందేటు నీవ కా కొడయ టున్నాఁ ?

40

యతఁడు పట్టెఁడుకూటి కర్హుండ కాని

క్షీతికెల్ల నీవచూ పతివి నిక్కంబు

విచ్చేయు” మని యిట్లు విన్నవించుడును

సచ్చోట భక్తహితార్థంబు దలఁచి

యందఱుఁ గొల్పంగ “సట్లకా” కనుచుఁ

గందర్పహరుభక్తగణముల నెల్లఁ

గొలిచి తత్కారుణ్యజలరాశిఁ దేలి

యలరుచుఁ జనుదేరనంత నిక్కడను

—: బసవేశ్వరుఁడు కళ్యాణకటకము చేరుట :—

“నదెవచ్చె నిదె వచ్చె” నన విని ముదిత

హృదయుఁ డై బిజులుఁ డెదురుకొ న్నేడ్క

50

నలవడఁ బదియురెండామడనేల

గలయఁగఁ గళ్యాణకటక మంతయును

శ్రీరమ్యముగ నలంకారింపఁ బించి,
 భూరమణుండు శృంగారంబు నేసి,
 మండలాధీశ సామంత ప్రధాన
 దండాధినాథమాతంగతురంగ
 పరివారసహితుఁ డై పరమహర్షమున
 నరుదెంచి పదహతి ధరణి గ్రక్కదల
 వివిధవాద్యధ్వనుల్ దివి దీటుకొనఁగ
 నవనీతలేఖఁ డల్లంతటఁ గాంచె
 బసవకుమారు; సదృశక్రిశ్మంగారు
 నసదృశాకారుఁ దత్త్వార్థవిచారు
 నేకాంగపీరు దేహేంద్రియదూరు
 లోకనిస్తారు నలోకానుసారు
 జంగమవ్యాపారు సజ్జనాధారు
 లింగగంభీరు గతాంగవికారు
 విమలశివాచారుఁ ద్రిమలధిక్కారు
 నమితమహాచారు నచలితిధీరు
 విరహితసంసారు వీరావతారుఁ
 బరిహృతాహంకారు భక్తివిహారు
 శివభక్తిసారు విశిష్టప్రకారు
 నవినాశసంస్కారు నతులితశూరు
 విపులక్షమాగారు వినయప్రచారు
 నుపధైకవిస్తారు శుద్ధశరీరుఁ
 గుజనవిదారు సద్గుణమణిహారు
 వృజినతరుకుతారు విహితోపకారు
 నతిదయలంకారు నఘసముత్సారు
 హితహృద్గతోంకారు నతసముద్ధారు
 శ్రుతిపరిచారు నిర్మోహాంధకారుఁ
 గృతరిపుసంహారు ధృతనయాచారుఁ
 జారునిర్మలక్తిర్తి సత్యప్రపూర్తి

60

70

80

సారసద్గుణవర్తి శాశ్వతమూర్తిఁ
 గని, పాదచారి యై చనుదెంచి, చేరి,
 ఘనతర్రాపియపూర్వకంబుగ నపుడు
 సముచితసత్కారసంతుష్టుఁ జేసి,
 సమదాంధగంధగజంబు లేళ్ళులు
 పండ్రెండువేలు శుంభత్తురంగములు
 పండ్రెండులక్షలు బలవత్పదాతి
 పాటి బండారులు పన్నిద్ర అందు,
 మేటితనంబు నర్మిలి నిచ్చి, తనదు
 నఖిల రాజ్యమునకు నర్హుఁగాఁ జేసి,
 సుఖలీల బిజులతోఁ జీశ్వరుండు
 దానును బసవదండనాయకుఁడు
 నా నియోగము గొల్పి నరుదెంచుచుండ_*
 జగతీతలేకుండు నగరోపకంఠ
 మగుడు నాబసవయ్య నర్థిఁ దోడ్కొనుచుఁ
 బరిమితభటమంత్రిపరివృతుం డగుచు
 నరుదెంచి భవనాశ్రయాభ్యంతరమున
 మున్నున్నమంత్రులు పన్నిద్రఱకును
 ! గన్నాకుగాఁ బెద్దగద్దయ నునిచి,
 వరవస్త్రభూషణోత్కరము లర్పించి,
 యరుదొంద బసవయ్య కాతఁ డిట్లనియె :
 “సకలసామ్రాజ్యపూజ్యస్థితి కెల్లఁ
 బ్రకటింపఁగా నీవ వతి, వట్లుఁ గాక
 నాయర్థమునకుఁ బ్రాణమునకుఁ బతివి ;
 వేయును నేల ? నీవే నేను బసవ :
 నిన్ను నమ్మితి” నంచు నెయ్య మెలర్ప
 మన్నన బిజులజ్జేధీశుఁ డనిన_

90

100

ఇట్టి గుర్తులు పెట్టినచోట గ్రంథసంక్షేపజాఞ్ఞము కొన్నిద్విపదలు వదలఁబడినవని
 తెలియనగును. 1. మిన్నగా.

“సకలలోకై కరక్షకుఁ డగుశివున
కొక నిన్ను రక్షించుటకు నెంతవెద్ద ?

110

కావున మాలింగదేవుభక్తులకు
నేవేళ వెఱచుండు మింతియె చాలు ;
నీరాజ్య మేలించు టిది యెంతవెద్ద
నీరధి మేరగా నిన్ను నేలెంతు—”

నని యూఱడిల బసవసదండనాథుఁ
డనుకూలుఁ డై పల్కు నంత బిజ్జలుఁడు
మఱియుఁ గట్టఁగ నిచ్చి మాహాసీయలీలఁ
గొఱలునెయ్యమున వీడ్కొలిపె ; వీడ్కొలుపఁ
గా బసవఁడు భక్తగణములుఁ దాను
నాబలదేవనాయకుని నగళ్లు
తనకు నిజాలయస్థాన మై యుండఁ
దననియోగము గొల్వఁ దాఁ జనుడెంచి,
లాలితలింగకేశీలసన్మతిని
లీలానుకూల సచ్చీలసంపదల
ననుదినవర్తమానై శ్వర్యుఁ డగుచు
జనవతి రాజ్యంబుఁ జక్కవెట్టుచును
దెసలెల్ల సత్కిర్తిఁ బరంపరుచున్న
బసవనిపూనిక బాస యె ట్లన్నః

120

—: బసవేశ్వరుని బాస :—

శివరాత్రి నిత్యంబు చెల్లించుబాస,
శివభక్తు లెల్లను శివుఁ డనుబాస,
భక్తుల యెగ్గులు పట్టనిబాస,
భక్తులకుల మెత్తిపలుకనిబాస,
మృదు నైన నొకమఱి యడుగనిబాస,
యడిగిన యర్థంబు గడపనిబాస,
చీమంతయైన వంచించనిబాస,
యేమి వేడిన నడుగిడ కిచ్చుబాస,

130

వలుకట్ల నడవడిఁ బాలించు బాస,
 తలఁ పెట్టు లట్టుల పలికెడుబాస,
 పలికి బొంకనిబాస వొలివోనిబాస,
 చల మెడవనిదాస సలిపెడిబాస,
 తప్పఁ ద్రొక్కనిబాస దరలనిబాస,
 యెప్పుడు భృత్యత్వ మెడవనిబాస,
 కలనైన శివునకు గెలు పీనిబాస,
 గెలుపు భక్తుల కిచ్చి కీడ్పడుబాస,
 పరసతిపై దృష్టి వఱవనిబాస,
 పరధనంబుల కానవడ కుండుబాస,
 పరనింద నెయ్యెడఁ బొరయనిబాస,
 పరమర్మకర్మముల్ వలుకనిబాస,
 పరసమయంబులఁ బరిమార్చుబాస,
 పరవాదులను బట్టి భంజించుబాస,
 హరదూషణకుఁ జెవు లాననిబాస,
 హరగణానర్పితం బంటనిబాస,
 హరగణపరతంత్రుఁ డై యుండుబాస,
 హరభక్తు లెట్లన్న నట్లను బాస,
 జంగమంబును బ్రాణలింగ మన్నాస,
 వెంగలిమనుజుల వేఁడనిబాస,
 భవికి మ్రొక్కనిబాస భవి కీనిబాస,
 భవబాధలకు నగవడకుండు బాస,
 విషయేంద్రియములకు వె స్సీనిబాస,
 విషమషడ్వర్గంబు విరియించుబాస,
 వేదోక్తభక్తి సంపాదించుబాస,
 యాది శివాచార మలరించుబాస,
 శిర మట్టఁబాసిన శరణుబాస,
 శిరమున కట్టవాసిన మ్రొక్కుబాస,
 ముట్టినచో వెన్న మెట్టనిబాస,

140

150

160

యిట్టివన్నియుఁ దుపముట్టించువాస—
బసవనిచరిరంబు బసవఁడే యెఱుఁగు
పసమె యెప్పురికైన వాక్రువ్వఁ దలఁప ?

ధీరంబుకట్ట గంభీరంబుతిట్ట
సారార్థములఘోక జ్ఞానాగ్ని కాఁక
ప్రతిసలగుడ విశ్రుతభక్తిగడ
ప్రతములపంట వైరాగ్యంబుపెంట
సత్యంబుకలను ప్రసాదంబుకొలను

కృత్యంబుతాప యకృత్యాబ్ధితేఁప
వేదాంతములపాటి విద్యలమేటి
నాదంబుక్రోలు సమ్మోదంబుకీలు
శాంతతనెలవు యీశ్వరుకట్టినలవు
దాంతతకలిమి నిత్యత్వంబుబలిమి
వినయంబుతేట వివేకంబుకోట

యనురక్తియిల్లు నుదాత్తతవెల్లు
తత్త్వంబుతీగ మహత్త్వంబుచేగ
సత్త్వంబువెన్ను నాస్థానంబుచెన్ను

—: బసవేశ్వరుని దర్శింప శివభక్తులరుదెంచుట :—

బసవఁడు కేవలభక్తుండె? యనుచు
వసిగొని లోకముల్ వర్జనసేయ
నొక్కొక్కనియమంబు నిక్కంబు గాఁగఁ
జక్కన దర్శింపఁ జనుదెంచువారు,
చేకొన్నప్రతములు చెల్లించు వారు,
ప్రాకటప్రతబుద్ధిఁ బఱుతెంచువారు,
“భ్యాతుఁడో భక్తిసమేతుఁడో యరసి
చూతముగాక !” యంచును వచ్చువారు,
“బసవనిచేఁ బూజ వడయుద” మనుచు
నెసకంబు దళుకొత్త నేతెంచువారు.

170

180

190

“నతనిఁ జూచినఁ జాలు నభవునిభక్తి
 యతిఁ యం బగు” నని యరుదెంచువారు,
 బసవతీర్థం బేఁగు1 పరస యనంగ
 వసిగొని యిలఁ గ్రిక్కిఁటిసి వచ్చువారు-
 ఖండేదుధరభక్తగణము లిబ్బంగిఁ
 దండతండంబులు దా రేఁగుదేర,
 విలసిరమ్మగమదకలితమార్గముల
 వెలుఁగుముక్తాఫలంబుల మ్రుగ్గు లమర
 ముకురపల్ల వమణిముక్తాఫలాది
 మకరతోరణములనికరంబు లలర
 ఖ్యాతిగా వృషభసమేత మై యొప్పు
 కేతనానీకముల్ గ్రిక్కిఁటియంగ
 నాతతవ్యాసహస్తాకృతి నున్న
 వాతపూరణములు వడిఁ గ్రాలియాడ
 నుడువీధిఁ గప్పి సమున్నతలీల
 నడవందిరులు వెలిగొడుగులుఁ దనరఁ
 దతవితలాదివాద్యంబులు మ్రోయ
 నతిశయంబుగ విసుక్కు లంతంత నమరఁ
 జాయక “చాఁగుబళాః” యనుశబ్ద
 మాయతి నాకస మంది ఘోరైల్లఁ
 బ్రతిదినంబును భక్త బండారిబసవఁ
 డతిభక్తిరతి మతి సంకురింపఁగను
 శ్వాశతఘనలింగసంపద మెఱసి
 యీశ్వరభక్తుల ని జైదుర్కొనుచు-

200

210

—: బసవేశ్వరుని శివాచారనిరతి :—

మంగళహర్షోదితాంగవిక్రియల
 సంగతి నాత్మ నుప్పొంగి యుప్పొంగి
 భయభక్తియుక్తిఁ దద్భక్తాంఘ్రిచయము
 పయిఁ జక్కఁ జాఁగిలఁబడి మ్రొక్కిమ్రొక్కి,

220

పటుతరసద్భక్తపాదాబ్జరేణు
పటలవర్షంబుపైఁబొర్లి పొర్లి,
హరభక్తనికరదయామృతవృష్టి
పరిగొని కురియఁ దొప్పఁగఁ దోఁగి తోఁగి.

1 యొడయలదివ్యపాదోదరవార్ధి
నడునీటఁ గడువేడ్కఁబడి తేలి తేలి,
వరభక్తసందోహపరితోషితార్చ
పరమసవర్యసంపద వ్రాలివ్రాలి,
మతిలింగజంగమోచితపరతత్త్వ
సతతశివార్చనారతి సోలిసోలి,

230

శరణనిర్మలనిత్యసత్యప్రసాద
వరసేవనక్రీడ వడిఁ గ్రాలి క్రాలి,
చారువచోవిలాసంబులఁ దనర
నోరార వారి సస్కుతిసేసి చేసి,*
నియమవ్రతాధికనిష్ఠితాత్మకులఁ
బ్రియవస్తునమితి నర్పించి యర్పించి,
బనవఁ దీక్రమమున భక్తిసామ్రాజ్య
మెసకంబుతోఁ జేయునెడ లసత్ప్రీతి
“ముహూఁట నోగిరంబులుఁ బదార్థములుఁ

240

దప్పక కావళ్ల నెప్పుడుఁ బంప
వెండి వేళ్ళలయిండ్ల నుండి భోగించు
మిండజంగములు పండ్రెండువే లనిన
నున్నజంగమసంఖ్య మున్ను రూపించి
యెన్నంగ శక్యమే యీశున కైన?”
ననుచు భక్తాసీక మచ్చెరువంద
ననయంబు భూతిశాసను లాదిగాఁగ
నెల్ల భక్తావళి కీర్షితార్థములు
సెల్లించును భక్తి సేయుచున్నెడను ;

—: బసవని మేనల్లుడు చెన్నబసవని మహిమ :—

బరమేళభక్తియ ప్రాణమై పరగు
తరుణి యానాగాంబవరతనూభవుడు,

250

ప్రస్తుతింపఁగ నొప్పుబసవకారుణ్య
హస్తసంభూతప్రశస్తదేహుండు,
నసదృశభక్తియోగాత్ముండు చెన్న
బసవండు గురుభక్తిపాత్రోత్తముండు :*

“బసవని శ్రీపాదబసరుహంబులకు
నసలార నిత్యంబు సర్ప లిచ్చుచును
మించినభక్తిమై మేన రోమాంచ
కంచుకం బధికసమించితంబుగను
గద్గదకంఠఁ డై కనుఁగవ నుఖన
ముద్గతాశ్రువు లొల్క నుత్సుకలీల
సప్రాణలింగలింగప్రాణమథన
సుప్రసన్నానుభవప్రాప్తిఁ బొంది,
నలిగొన 1మర్కటన్యాయంబునందు
ఫలమునఁ బొంది సోపానంబులు డిగి
వెనఁ బొందఁగలుగు 2వాయసఫలన్యాయ
మసలారఁగాఁ జరితార్థతఁ బొంది,
గురుభక్తి ఫలసారగుహ్యప్రసాద
వరసేవనానుభవరవశలీలఁ
గమనీయమొంద లింగంబు ప్రాణంబు
రమణఁ బ్రసాదపూరంబు దేహంబు
దిరమగుశుద్ధభక్తియు మానసంబు
హరగణానుభవసౌఖ్యంబు ధనంబు
నిటు గూడ నన్నియు నేకమై కాదె

260

270

1. ఐయటినిరోధ మెంతయున్నను సరకుకొనక కోఁతి తనకు దొరికిన వస్తువును గట్టిగా బట్టికొని విడువకుండుట. 2. కాకి తనకు దొరికిన పండునందలి సారమును గ్రోలినవెంటనే దానిని విడిచిపెట్టుట.

వటుతరింబుగఁ జెన్నబసవఁ డై పేర్చె :
 భవ్యలింగమున కేర్పడఁ బ్రాణ మగుచు
 నవ్యప్రసాదంబునకు రుచి యగుచు
 జంగమభక్తి కామ్రయవదం బగుచు
 మంగళప్రాప్తికి మందిరం బగుచు
 గుణిగా కవాఙ్మనోగోచరం బగుచు
 వఱలెడు శివతత్త్వవల్లభమహిమ
 బిలిబిలితలఁపులవలన వర్తిలి
 మొలచిన తమతమకొలఁదిమాటలను
 వినుతించుటెల్లను వెలితియ కాదె
 పనుగొన నాచెన్నబసవన్న నెలవు :
 కావున బసవంఁడె గణుతింప నెఱుఁగు
 భావింప నాచెన్నబసవన్నమహిమ ;
 బసవనిమహిమయు భాతిగాఁ జెన్న
 బసవంఁడె యెఱుఁగుఁ బెంపెనఁగఁ గుర్తింప ; ”
 నంచు భక్తానీక మచ్చెరువంద
 నంచితభక్తిసమగ్రత మెఱసి,

280

290

—: చెన్నబసవన బసవేశ్వరుని స్తుతించుట :—

“శాశ్వతః సర్వజ్ఞః శశ్వద్గుణాంక :
 విశ్వేశః శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “సద్యః ప్రసన్నానవద్యవేదాంత
 వేద్యాత్మః శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “దత్తకైవల్య : యుదాత్తసద్భక్తి
 విత్తేశః శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “నమిత పరంజ్యోతిరాకార దివ్య
 విమలాంగ : శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “స్థిరతరస్పష్టిస్థితిలయప్రపంచ
 విరహిత : శ్రీగురవే నమో” యనుచు
 “సకళ నిష్కళ చరాచరరూపవిగత

300

వికృతాంగ : శ్రీగురవే నమో” యనుచు

“నాద్యంబరహితనిత్యామలతేజ :

విద్యాత్మ : శ్రీగురవే నమో” యనుచు

“నద్వషట్కూతీత : యతిపాతకౌఘ

విధ్వంస : శ్రీగురవే నమో” యనుచు

“మోక్షైర్దిరక్షణదక్షకటాక్ష

వీక్షణ : శ్రీగురవే నమో” యనుచు

“నజ్ఞానతిమిరసంహారార్థదత్త

విజ్ఞాన : శ్రీగురవే నమో” యనుచు

“ధన్యాత్మశిష్యమస్తకకృపాహస్త

విన్యాస : శ్రీగురవే నమో” యనుచు

నఘహరణార్థశిష్యజనోపభుక్త

విఘనస : శ్రీగురవే నమో” యనుచు

నశ్రాంతభక్తజనాత్మాంబుజాత

విశ్రాంత : శ్రీగురవే నమో” యనుచు

ననఘ గురుప్రసాదామృతహృదయ

వినివాస : శ్రీగురవే నమో” యనుచు

భ్రాజిల్ల నాచెన్నబసవఁ డబ్బసవ

రాజును దసగురుఁ బ్రస్తుతి సేయ—

310

320

—: అల్లమ ప్రభుని రాక :—

సంత నల్లమప్రభు వసుసంయమీకుఁ

డంతకాంతకమూర్తి, యతులితకీర్తి,*

ద్వైతయోగ క్రియాద్వైతయోగక్రి

యాతీతయోగక్రియాస్వీతుఁ డనఁగ

ముల్లోకములఁ దేటతెల్లయై, భక్తి

కెల్లయై, స్వేచ్ఛాపిహీనకృత్యమున

లీలఁ గరస్తలలింగవిన్యస్త

లోలేక్షణానందకేళిఁ దన్మృజి

యిది యేఱు వల్లంబు నిదిసెట్టు గట్టు

నిది దె ర్వడవి యని మదిఁ దలం పుడిగి
 యరుదేర-సన్నియు సంతంతఁ దొలఁగి
 తెరు విచ్చుటకు నరు లరు దని పొగడ
 బసవని యసమవిభ్రాజితభక్తి
 రసవార్ధి వెల్లివిరిసి నిట్టవొడువ
 వచ్చెఁ దద్వీచిప్రవర్తితం బగుచు
 వచ్చువహిత్రంబువడుపును బోలె ;
 నిచ్చ రత్నపరీక్ష యెఱిగి చేవట్టు
 బచ్చునుబోలె నబ్బసవయ్యప్రభువు
 భావంబు సంగయ దేవునియంద
 భావనఁ బొరయుడు భక్తి మై మొక్కి
 రుచిరరత్నప్రభానిచిత మై యున్న
 యచలితస్వర్ణసింహాసనం బెక్కి
 ప్రభు వున్న, సంగప్రభావటలంబు
 లభినుతిఁబొందె దిశాంతరాళముల ;
 నొడల జీవము గల్గియును లేనివాని
 నడగల్గియును వర్తనము లేనివానిఁ
 గన్నులు ప్రేగులుగాఁ గలవాని
 మున్ను లింగమ పాఞ్ణముగ నున్నవానిఁ
 జేతనుం డయ్య నిశ్చేష్టలవాని
 భ్యాతి లేకయు నుతిఁ గడచన్న వానిఁ
 బలుకుల మీఱిన బాసలవానిఁ
 దలఁపుదలదాఁటిన తత్త్వంబువాని
 గుణహీనుఁ డయ్యను గుణమిచ్చువానిఁ
 బ్రణవాత్ముఁ డయ్య నేర్పడియుండువానిఁ
 గని, శరణుచు గదదకంతుఁ డగుచుఁ
 గనుఁగవ హర్షాశ్రుకణములు దొరుగ
 బసవఁ డల్లంతటఁ బ్రణమితుం డగుచు
 నసలార సముచితాభ్యర్చితుఁ జేసి

330

340

350

రింగతూర్యములు సెలంగ నుప్పొంగి
మంగళాపతు లెత్తె ; మహా దత్తణంబ

360

—: అల్లమప్రభునికి విందుపెట్టుట :—

వశైరం బిడి, పంచభజ్యన్నములును
నెల్లపదార్థముల్ మొల్లంబు గాఁగ
వడించి, యబ్బసవం డర్థి దొడ్
దొడ్డకళ్లుగఁ జేసి తొడిదొడిఁ బట్టి
హరునకు దొల్లి యా సురియచౌడరసు
కరమర్ది నందిచ్చుకరణియుఁ బోలె
నందిచ్చుచుండంగ నర్థిఁ జేసేత
నందికొంచును బ్రభు వారగింపంగఁ
బంబి లక్షయు నెనుబదివేలు జంగ
మంబుల కనుచు సమగ్రత దనర
నటమున్న చేసినయప్పదార్థంబు
లిటుగూడ సమయుడు నెట్లాకో యనక
యేనకా కోగిరం బింక నీ కనుచుఁ
బూని యూఁకింపఁ బ్రభువు మెచ్చి యంతఁ
“గో” యని భక్తనికాయంబు వొగడ
“హో” యని సత్కృపాయుక్తి వొల్పార
“బాపురే : బసవ ! సద్భక్తసంతాన :
బాపురే : బసవ ! సద్భక్తిధురీణ :
నల్లవో ! బసవ ! యనశ్వరకీర్తి !
నల్లవో ! బసవన్న ! నందీశమూర్తి !
అమృతంబునందు దివ్యం బగుచేగ
విమలమాణిక్యగర్భమున దీపంబు
చెఱకునఁ బండు వసిడిఁ గమ్మఁదనము
గొఱయైనమలయజకుజమునఁ బూవు
చిత్తరువునకును జీవంబుఁ బసిడి
పుత్తళికిని బ్రాణమును నిక్కువముగఁ

370

380

బుట్టినయట్టుగాఁ బుట్టితి కొడుక !
 నెట్టణ భక్తికి నిలుకడ యగుచు*
 బసవయ్య ! బసవన్న ! బసవకూమార !
 బసవ ! బసవరాజ ! బసవలింగంబ !
 వడిఁ బాటుజలమున కొడలెల్ల గాళ్లు ;
 వడిఁ గాలుచిచ్చున కొడలెల్ల నోళ్లు ;
 వడి పీచుగాడ్చున కొడలెల్ల దలలు ;
 వడిఁ జేయుబసవ ! నీ కొడలెల్ల భక్తి !
 ‘బసవా’ యనఁగ విన్నఁ బాన లొం డేల ?
 పసులకు నైనను బ్రబలదే భక్తి !
 ‘బసవా’ యనఁగ విన్నఁ బాన లొం డేల ?
 పసిబాలురకు నైన నెనఁగదే భక్తి !
 “బసవా” యనఁగ విన్నఁ బాన లొం డేల ?
 యసమాక్షనకు నైన నలరదే భక్తి ! *
 లింగైక్యసౌఖ్యకేళీలోలభక్తి
 జంగమప్రాణానుసంధానశక్తి
 యుభయప్రసాదసంయోగోపభుక్తి
 త్రిభువనంబుల నున్నదే యితరులకు ?”
 నని పెక్కుభంగుల నగ్గింపుచుండ
 ననుషక్తి నా బసవనకుమారుండు
 మిక్కిలిసద్భక్తి మిక్కుటంబుగను
 మొక్కిక్కుచు నందంద మొర్పుఁగే లమర
 “భక్తవత్సల ! పరాపర ! పరమాత్మ !
 ముక్తివల్లభ ! దివ్యమూర్తి ! సర్వజ్ఞ !
 పృథువ ! జంగమలింగ ! ప్రమథాగ్రగణ్య !
 పృథువ ! సంగయదేవ ! పరమానురాగ !
 కారుణ్యనిధి ! సమగ్రత సూపి నీకు
 నారగింపఁగఁ బుట్టునంత భక్తుడనె ?*
 అట్టిపార్వతియు ము న్నారగింపంగఁ

390

400

410

బెట్టఁ జాలదు విందు విన్నపాపనికి*
 నర్వకల్యాణః సంసారవిదూరః !
 నర్వజ్ఞః జియ్యః సాక్షాత్సంగమేశః !
 నెట్టణ నిష్ఠించి నీ కారగింపఁ
 బెట్ట నాశక్యమే ? పృథుదయా భావః !

420

—: అల్లమప్రభువు బసవనికి వరము లిచ్చుట :—

యనుచుఁ బ్రశంసింప నల్లమ మెచ్చి
 వినుతదయామృతవనధి నోలార్చి,
 “సురభి చింతామణి సురభూరుహములు
 వరపు లై యుండంగ వరమీగి యెంత
 వెద్ద నా” కనుచు సంప్రీతి సి త్తమునఁ
 దద్ద సంధిలఁ బ్రసాదము గృహసేసి,
 తలఁచిన పదపదార్థములు సేకూడ
 వలె నన్న వస్తువు లిలఁ దాన పొందఁ
 బలికిన బాసయుఁ బాటియై తనర
 నిలిచినమార్గంబు నిలుకడ గాఁగఁ
 బట్టినపద డైన బసిఁడియై వెలుఁగ
 ముట్టినబయలైన మూర్తి సేకొనఁగఁ
 డెఱవినశివు నైన వెఱవక గెలువఁ
 దఱిమినజంగమధట్టన కోర్వఁ
 జాలు నక్షయలింగసంపద లిచ్చి
 లీలఁ దత్త్వార్థసమ్మేళనం బొలయ
 మోహమాయాదితమోరాశిఁ ద్రుంచి
 దేహేంద్రియాది విద్యేషం బడంచి
 మున్ను దత్త్వస్థితిఁ దన్నుఁ దానెఱిగి
 తన్నును సత్కీయోదాత్తతఁగూర్చి
 లీన మై ప్రాణంబు లింగమం దొలయఁ
 గా నాథుఁ డాప్రాణలీన మై యుండఁ
 గా నిరంతరపరమానందసుఖము

430

440

నూనిన శివభక్తియుక్తి మార్గమున
 వడి “దివారాత్రైచ వర్జయే” తనఁగఁ
 బడు సదాంతర్యోగభాతి గై కొలిపి,
 ఘనబహిరంగ శృంగారాంతరంగ
 వినుత ప్రమథస సంవిత్సుఖలీల
 దివ్యానుభవవార్ధిఁ దేల్చునబ్బసవఁ
 డవ్యయశివతత్త్వ మనువు నెఱింగి,
 యుష్పముల్లియ నీర నుంచినయట్లు
 గప్పురంబున నగ్గిఁ గప్పినయట్లు
 వడగళ్లవర్షంబు వారాశిఁ గురియు
 వడువునఁ దా లేక పర్తింపుచుండెఁ.
 బ్రభువు చరిత్రంబు భక్తిమై ధక్త
 సభలందుఁ జదివిన సంప్రీతి విన్న
 సరస సమంచిత సచ్చిదానంద
 సురుచిరలింగై కృసుఖము పట్టిల్లు.

450

—: వంగకాయలు లింగములైన కథ :—

వెండియు నొకనాఁడు దండనాయకుఁ డ
 ఖండితభక్తివికస్వరలీల
 జంగమార్చన సేయుసమయంబునందు
 దొంగలు బందివెట్టంగ నూహించి,
 ‘లింగవంతులు గాని 1లెంగుల కతని
 యంగణాంతరమున కరుగరా’ దనుచు
 వంగకాయలు గట్టుకొంగులఁ బొదివి,
 లింగసన్నిహితులభంగి వట్టిల్లఁ
 గని భయంపడి మ్రొక్కఁ, గన్నుల నవ్వి
 “లింగవంతులు గానిలెంగుల కీశ్వ
 రాంగణంబున కెట్లు లరుదేర వచ్చు

460

470

నింక భక్తుల కాక యీశ్వరార్చనలు
 కొంకక చేయుడు గూర్చుండు.” డనిన
 నుల్లముల్ గలఁగ నొండొరులఁజూచుచును
 జల్లన గుండె దిగుల్లన నవయ
 భావించి “మన మెట్టు బందిఁ జిక్కితిమి
 దేవర గలిగెనా చావు దప్పెడిని
 మన కింక నెమ్మయి మగిడిపోఁ బోల”
 దని కృతనిశ్చయైతె కూరుచుండి
 సరసర మును లింగసహితులపోలెఁ
 గరములు సాఁచుడుఁ గట్టుకొంగులను
 భంగి నాబసవయ్య భావసంగతిని
 పంగకాయలు ప్రాణలింగంబులయ్యె.

480

—: జొన్నలు ముత్తైములైన కథ :—

మఱియును నొక జంగమం బేఁగుదెంచి
 యఱిముఱి నభ్యంజనావసరమున
 “నిత్యనేమం బిది నేఁటిమ్మగ్గునకు
 ముత్యాలపొడి మాకు 1 ముక్కున వలయుఁ
 గదలక మెదల కీక్షణమాత్రలోనఁ
 బదివుట్లముత్యముల్ బసవ : యి” మృనిన
 సరసర లింగపసాయితశత్రు
 కరతలుఁ దై చూడఁ గనుదృష్టి నున్న
 జొన్నల ప్రోఁక విశుద్ధముక్తాఫ
 లోన్నతరాశి యై యున్న నవ్వచును
 “సన్నత : పదివుట్లసంఖ్య మీ కేల ?
 యెన్ని మీవలసిన వన్ని గైకొనుడు—”
 అనవుడు “నట్లకా” కనుచు ముత్యములు
 గొనిపోయెఁ 2 బెఱికల దనర నన్నియును.
 బసవని దృష్టి సంస్పర్శనంబునన

490

యెసఁగు జొన్నలప్రోక్ యిందఱుఁ జూడఁ
జొనరుచు ముత్యాలప్రోక్యై తనరె.”
నని భక్తమండలి వినుతింపుచుండఁ

500

—: సంగమేశ్వరుఁడు బసవని మూఁడవ కన్నడుగు కథ :—

జెచ్చెర మఱియు నీప్పితవస్తువితతి
నెచ్చుగా బసవఁ డి ట్లెచ్చుటఁ జూచి
“వేడు కయ్యెడు నాకు వేడంగ” ననుచు
రూఢిగా జంగమరూపంబుఁ దాల్చి
చక్కన సంగమేశ్వరుఁడ యేతెంచి,
గ్రక్కున మూఁడవక న్నడ్గఁ దడవ
నాయతలింగ పసాయితహస్తుఁ
డై “యెఱుంగనె నీదుమాయ నే” ననుచు
ముకురంబుఁజూపుచు “ముక్కున్ను నీకు
నకలంక ! సహజంబి యదెచూడు” మనిన
నద్దంబులోన ఫాలాక్షంబుఁ గాంచి
యద్దేవదేవుండు దద్ద లజ్జించి
యప్పు డక్కడన నిరాకార మగుడుఁ
జప్పరింపుచుఁ జూచి “చా ! పంద ! పంద !
యొడకు మోడకు మోరోరి ! సంగ !
యొడకు మోడకు మొకటియు నొల్ల
నెఱుంగవే సత్యమాహేశ్వరులిండ్ల
నెఱయంకకానిని నిజగతి నన్ను
దాసయ్యవలె నిన్నుఁ దవనిధి వేడ ;
నాసిరియాలున ట్లాత్మజుఁ గోరఁ ;
గనకవృష్టి యడుగఁ గరికాలునట్ల ;
వనితకు నెడపుచ్చు మన సంబిభాతి
వెండియుఁ గుమ్మరగుండయ్య కిచ్చు
మిండప్రాయంబుఁ గామింపఁ ; గాదేని
స్వర్గాపవర్గాది సౌఖ్యంబు లొల్ల ;

510

520

భర్త : సీప్రమథుల భక్తులయిండ్ల
 నలరుచు డించిన యాప్రసాదంబె
 కలదు భోగింపగాఁ గలకాల మెల్ల ;
 సర్వభక్తాత్మ : మీజలకంబువాఁడు
 గుర్వుగా మాకాటకోటయ్యగారు ;
 హఠ : మీనగరిమాలకరి పుష్పదంతుఁ ;
 డరిదిపూజారి కన్నప్పదేవయ్య ;
 యిందెగట్టెడిది మా యిందెరేకవ్వ ;
 ఖండదీపమువాఁడుగా నమినంది ;
 నెట్టణ డీవించి సీకు విభూతిఁ
 బెట్టెడువాఁడు మాపిళ్ల నై నారు ;
 అనుష్కక్తి మై గంధ మర్పించువాఁడు
 మనసిజనంహర : మాయణుమూర్తి ;
 వరద : మీధూపంబువాఁడు మాచయ్య ;
 వరకీర్తి : మీగంటవాఁ డోహిళయ్య ;
 ధర మంగళారతుల్ దరిసించువాఁడు
 వరద : సోమయగారు శరణవత్సలుఁడు ;
 పంటకట్టెలు దెచ్చువాఁడు మారయ్య ;
 పంటింపఁ గరికాలు పడివెట్టువాఁడు ;
 కఱకంఠ : 1యడబాల సిఱుతోండనంబి ;
 మఱి బానసమునది మానంగళవ్వ ;
 కరికాలచోడు వల్లెర మీడువాఁడు ;
 గరగ కావటివాఁడు ఘనుఁడు హొన్నయ్య
 రమణీయ మగు నోగిరంబుల పరిసె
 నమువాఁడు సెన్నయ్య విమలదేహుండ :
 యారగింపఁగఁ బెట్టునవసరంబులది
 వీరచోడవగారు విశ్వైకవినుత :
 అడపంబువాఁడు రేచయ మునుపాలు

530

540

550

పడుప్రసాదులు బిబ్బబాచయ్యగారు ;
 మృదుఁడ : మానాట్యనమి త్తండి వైద్యుఁ ;
 డడరంగఁ గల్గి దేవయ్య : 1 వెండిఁడు ;
 మలహర : సామవేదులు పురోహితులు ;
 వెలయఁ బొరాణికుం డిల మాయిభట్టు ;
 కోరి మీపరిహాసకులు గళియంబ
 గారు ; నాగీశ నైనారు వాతకుఁడు ;
 శ్రీపతిపండితుల్ శివుఁడ : మీ కవులు ;
 నాపండితయ్యగా రినుఁగుఁబండితులు ;
 నాదివీజెలవాఁడు మాదిరాజయ్య ;
 నాదరసజ్ఞుఁడు నలి శంకరయ్య ;
 కరణంబు గర్మనంహర : కేశిరాజు ;
 ధర జగదేవుండు దండనాయకుఁడు ;
 గణనాథుఁ డిందుశేఖర : మీ ప్రధాని ;
 ప్రణుతించి చూడ మాప్రభువు మీప్రభువు
 ఇఱవత్తుఁడు గజసాహిణి యశ్వసాహి
 యొఱపుగాఁ జేరమ యోగియొడయఁడు ;
 అనఘ : రామయ్య యేకాంతంబువాఁడు ;
 నొనర బల్ల హుఁడు గుంటెన, నఖి నంబి ;
 శంకర : నీబంటు శంకరదాసి ;
 యంకంబువాఁడు నేనాధినాథుండు ;
 లెంక దా మంచయ్య లీల మీనగరి ;
 2 సుంకీఁడు నుంకేశుబంకయ్యగారు ;
 సురియఁ బట్టెడువాఁడు సురియచౌడయ్య ;
 పొరిఁ గులచ్చిరియారు భువి 3 హేళగీఁడు ;
 హర : నీకు బెజ్జమహాదేవి దాది ;
 ధర రుద్రపశుపతి దా మంత్రవాది ;

560

570

580

బొమ్మలాడించువాఁడు. 2. సుంకము (పన్ను) వసూలుచేయువాఁడు. 3. కథలు
 చెప్పువాఁడు.

సువిధాని కక్కయ్య భీభూవి జాలగాడు
 శివరాత్రి సంగయ్య ; సిలి బోగతందె ;
 దేవరదాసయ్య దేవ : దాసీడు ;
 భావింపఁ గిన్నరబహ్మయ్య బచ్చు ;
 మడివారు మడివారుమాచిదేవయ్య ;
 కడమలనంబి సొప్పడ దివ్వెలాడు ;
 తెల్లంబు గోడలు దీర్చెడువాడు
 సల్లిల గోడలమల్లయ్యగారు ;
 కుమ్మరి గుమ్మరగుండయ్యగారు ;
 జొమ్మయ్య వేటకాఁ డిమ్మహిలోనఁ ;
 గమ్మరమ్మలవాడు ఘనుఁ డిల్ల హాళ ;
 బొమ్మయ్య 1గీలారి నెమ్మిఁ జండండు ;
 మాయావి : బల్లేళమల్లయ్య గొట్టు
 బోయీడు ; బాచయ్య భూరికొటారి ;
 పాలువిదుకువాడు లీల వంకయ్య ;
 పాలుగావంగ నేర్పరి గొడగూచి ;
 కావున నీదు సకలనియోగంబు
 మావార లై యుండ మన్ననోరమణ !
 యేమిటఁ గొఱత ? నా కేమిటఁ గడమ ?
 యేమైన నడుగు నీ కిచ్చెద నింకె
 మానంబు వదలిన మదిఁ దల్లడిలిన
 మానుగాఁ బ్రమథులయాన ! నీయాన :
 కాలకూటము గుత్తుకకు రాకమున్న
 క్రొలుపురంబులు గాలకమున్న
 గౌరివివాహంబు గా కటమున్న
 యార నజాండంబు లలరకమున్న
 తిరిగి మూర్తులు నెన్నిదియు లేకమున్న
 భువి హరిబ్రహ్మలు వుట్టకమున్న

590

600

యటమున్న యటమున్న యటమున్న మున్న
యట నీవు నాస్వామి ; వేనునీబంటు ;
కటకంఠ ! యిది యేమి గళవళించెదవు
పటల నాచేతఁ బోవచ్చునే?" యనుచు
నసమాక్షకోడ మాటంకమై గెలిచె
బసవఁ డుద్యద్భక్తిభాతిమై నిట్లు.

610

—: బసవఁడు గొల్లెతచల్లకడవఁ బడకుండఁ బట్టిన కథ :—

పెండియు నిర్మలాఖండితకీర్తి
దండనాథాగ్రగణ్యుండు పుణ్యుండు
సజ్జననుతుఁడు బసవఁ డొక్కనాఁడు
బిజ్జలుకొలుపునఁ బ్రీతిఁ గూర్చుండి
“యోడకోడకు” మని యొకకడ వెత్తు
మాడికి బాహుయుగ్మముఁ జాఁపఁ దడవ
“నిసుమంత బూడిద నొసలఁ బూసినను
మసలక కొండంతమరు లెత్తె ననుట
తెల్లం” బనుచు రాజు మెల్లన నగుచుఁ
“జెల్లఁబో బసవయ్య ! శివమరుల్ గొంఁబె
బ్రమసితే తలకెక్కి భక్తిరసంబు
గుమతివై నిండినకొలుపులోపలను
“నోహో” యనుచు “నోడకోడకు” మనుచు
బాహుయుగ్మము సాఁచిపట్టుచే” మనిన
“స్వగుణసంకీర్తన దగదు సేయంగఁ
దగదని యున్నను నగు సభ” యనుచుఁ
“ద్రిపురారిగుడితూర్పుదెస నేఱునేలఁ
గపిలేశ్వరంబందుఁ దవసి యొక్కరుఁడు
ఆలింగమునకు నిత్యము నాఱువుట్ల
పాల మజ్జనమార్పఁ గాలువల్ గట్టి
వీదివీదుల వెల్లివిరియ నేనుఁగుల
పాదఘట్టనములఁ బంకంబు రేఁగ

620

630

నావీధిఁ జల్లఁ దా నమ్ముచుఁ గణఁకఁ
 బోవుచోఁ గాళవ బోయిన దొనఁగఁ
 గడురొంపిఁ గాలుజాఱుడుఁ జల్లకడవ
 పడఁ బోవ గొల్లెత “బసవరో” యనినఁ
 బట్టితి నచ్చటఁ బడకుండఁ గడవఁ
 జట్టన చేతులు సాచి యే” ననుచు
 గొల్లెతరూపంబు గొల్లెతయిల్లు
 గొల్లెత యున్న యిక్కువయుఁ జెప్పుటయు
 రప్పించి గొల్లెత రాజు దా నడుగఁ
 దప్పక బసవయ్య సెప్పినయట్ల
 చెప్పుచు నొఱగినచేతి రొంపియును
 నప్పుడు జాఱంగ నంటినకాలి
 రొంపియుఁ జూపి, “యెఱంగరె యితని
 పెంపున కిది సెప్పఁ బెద్దయే : తొల్లి

640

650

—: తిరుచిట్టంబలుని కథ :—

ప్రవిమలభక్తి విభ్రాజితలీల
 భువి నలువత్తాండి మువ్వరిలోన
 శ్రీనీలయుఁడు దిరుచిట్టంబలుండు
 నా నొక్కభక్తుఁ డనశ్వరకీర్తి
 కరమర్థితో వర్ష కాలంబునందు
 హరపూజనార్థమై యట్లొక్కనాఁడు
 చని పుష్పములు గోసికొని వచ్చునెడను
 వననిధితీరంబునను గాలు జాఱి
 పడి పడిఁ బుష్పముల్ పడకుండ భక్తుఁ
 డడరుచు “జిట్టంబలాధీశ ?” యనుచుఁ
 బరముఁడు భక్తునిఁ బడకుండఁ బట్టు
 పరుసున ననుఁ బట్టె బసవలింగంబు
 పడి ; నట్టులును గాక వసుధేశ : వినుము :
 పుడమిని సొన్నలి పురవరంబునకుఁ

660

బోయినచోటఁ దత్పురి నుఖగోష్ఠి
 నాయతభక్త సఖాభ్యంబులముస
 సిద్ధరామునిఁ జూచి శివభక్తవితతి
 “సిద్ధండః : లోకప్రసిద్ధంబు గాఁగ
 నభినవశ్రీగిరి యనఁగ నిప్పులము
 నభినవలీల సౌంపాఁల కచించి
 యాపర్వతము మల్లకార్జునదేవు
 నేపారఁ గొనివచ్చి యిచ్చట నిలిపి ;
 ద్రువముగా లక్షయుఁ దొంబదివేలు
 శివలింగములను జెచ్చెరఁ బ్రతిష్ఠించి,
 దానికిఁ దగఁగ మర్త్యములోనియన్న
 పానముల్ ముట్టక భక్తిపెంపునను
 సహజమకుటము నొసలికన్నుఁదనర
 మహితయోగానందమహనీయలీల
 మేనినీడయు భువి మెట్టినయజ్ఞ
 గానఁగఁబడ దనఁగాఁ జరిపించును
 నమితసమాధియోగాంతంబునందుఁ
 బ్రమథలోకమునకుఁ బన్నుగా నేఁగి
 యక్కడఁ దత్త్వరహస్యసద్గోష్ఠి
 మక్కువ నెక్కొన మసలి యేతెంతు ;
 ప్రఖ్యాత మిది మాకుఁ బ్రమథలోకమున
 నాఖ్యాతసత్కీర్తి యగుబసవాఖ్యుఁ
 బొడగంటిరే భక్తభూరిసద్గోష్ఠిఁ
 గడు నొప్ప నిక్కడఁ గలుగు నక్కడను
 నతఁ డుండు నా విందు మఖిలలోకముల
 సతతసాన్విధ్యానుషక్తిమై” ననిన
 శివభక్తతతిఁ జూచి సిద్ధరామయ్య
 “ప్రవిమలగతి నేఁడు ప్రమథలోకమున
 నరసి వచ్చెద” నంచు నాక్షణంబునను

670

680

690

సరిగి కైలాసనగ్రహర్యమున *
 సంఖికాసహితుడై యాస్థానమంట
 పంబునఁ బేరొలగంబున నున్న
 శివదేవుఁ గనుఁగొని సిద్ధరామయ్య
 యవిరళభక్తిసాష్టాంగుఁ డై మ్రొక్కి,
 “విన్నపం బవధారు విశ్వలోకైక
 సన్నుతః” మర్త్యంబు సద్భక్తజనులు
 “ప్రథలోకంబువ బసవండు గలఁడొ
 ప్రమథేశుకొలుపునఁ బరికింపు” మనిరి ;
 “బసవసంస్తుత్యః సద్భక్తైకదేహః
 యసలార నున్నరూ పానతి” మ్మనిన

700

—: శివుఁడు తనహృదయమున బసవనిఁ జూపుట :—

నాలోక మీలోక మననేల బసవఁ
 డేలోకమునను లేఁ : డెల్ల చో నుండుఁ
 బ్రమథులయందు సద్భక్తులయందు
 నమరంగ నాహృదయాబ్జకరికను
 సతతంబు గురులింగచరములయందు
 నతిముదమున నుండు నాదిబసవఁడు
 అట్టొట కిటు సూడుమా” యని శంభుఁ
 డిట్టలంబుగఁ దనహృదయంబుఁదెఱవ
 సంగతం బగు కరస్థలము లింగంబు
 జంగమావళికిని శరణుకరము
 ననిమిషుడై చూచు హరుమీదిదృష్టి
 గనుఁగవహర్షాశ్రుకణవితానంబు
 దరహాసితాస్యవిస్ఫురణయుఁ దనరఁ
 బరమశివధ్యానపారవశ్యమునఁ
 బద్మాసనస్థుడై పరమేశుహృదయ
 పద్మంబునం దున్న బసవనిఁ జూచి,
 ప్రమథులు హర్షింప నమరులు మ్రొక్క

710

720

నుమబోటి యత్యద్భుతోపేత గాఁగ
నామూర్తిఁ గని సిద్ధరామయ్య యుద్ధ
తామితానందపూర్ణాత్ముఁడై తనన,
హరుఁడు పర్వతపుత్రి నరవిరిరంటఁ
బొరిఁ బొరిఁ జూచుచుఁ “బూర్జేందువదన :

—: శివుఁడు పార్వతికి బసవనిమహిమ తెలుపుట :—

చూచితే బసవనినురుచిరమహిమ
యీ చెల్వనిల్కడ యేరికిఁ గలదె?
వెలయఁగ నయ్యాదివృషభేంద్రుఁ డనఁగ
నలి నేన రెండుమూర్తులు ధరించితిని ;
విను “తవపుత్రో భవిష్యామి” యనుచు
నెనయ శిలాదున కేన పుట్టితిని ;
అసలార భక్తిహితార్థమై యేన
వసుధ జనించితి బసవం డనంగ ;
నెనఁగ నిట్టిదకాన యీకుండ నేన
బసవఁ డన్ పేరి నద్వక్తుండ నేన ;
మున్నును మన బసవన్న నద్గుణ మ
హోన్నతి యెఱుఁగవే యొగి నట్లుఁగార
లోకాధిపతి నేను లోలాయతాక్షి :

730

ప్రాకటంబుగ లోకపావనుఁ డిరఁడు ;
కారణలోకసంహారుండ నేను
కారణలోకోపకారి యితండు ;
భక్తవత్సలుఁడ నేఁ బర్వతపుత్రి :
భక్తరత్నములకు బండారి యిరఁడు ;
భక్తకదేహుండ భావింప నేను ;
భక్తజనప్రాణి బసవఁ డీక్షింప ;
ముక్తికి రాజఁజూ ముద్దియ నేను,
భక్తికి రాజుసూ బసవఁ డీక్షింప ;
బసరింప నే లింగవట్టబద్ధుండ,

740

బసవండు సద్భక్తిపట్టబద్ధుండు ;
 అచరణంగంబ నేనచలేంద్రతనయ ;
 సచరాచరక్షోణిఁ జులంగ మితఁడు ;
 సను నాది నాపేరు శంభుం డనంగ
 బొనర ద్విక్రీయశంభుఁడు పీనిపేరు ;
 స్థిరభక్తి పుష్పముఁ గొల్పినఁగాని లేదు
 ధర పీనిఁ దలఁచినంతనె ముక్తి గలదు.
 అలరుచుఁ బ్రాణదేహార్థముల్ నాకు
 నిల నిత్తు రఖిలభక్తులు నొక్కయెడను
 నచ్చుగాఁ బ్రాణదేహార్థముల్ బసవఁ
 డిచ్చుచు నుండుఁ దా నెల్లభక్తులకు ;
 నాయతమతి బసవా యనఁ బరఁగు
 సీయక్షరత్రయం బిట్లోక్కమాటు
 సదువు నాతని ముఖసదనంబు నందె
 కదల కుండుదుము మాగణములు నేము ;
 పొదలు నెవ్వని యాత్మ నుదితసద్భక్తి
 యదియు బసవనిమహత్త్వంబ కాదె ?
 పరికింప నెవ్వఁడు వడయుఁ బ్రసాద
 వరముక్తి యది బసవనికృప గాదె ;
 మదిలోన నెవ్వఁడు మముఁ దలపోయు
 నదియెల్ల బసవనియంశంబ కాదె ?
 పసరించు జంగమభక్తి యెవ్వండు
 వసుధలో నది బసవనివృత్తిగాదె ?
 భక్తి పట్టము దాల్చి బసవఁడు దక్క
 శక్తిసమేతులు జగతిపైఁ గలరె ?
 యది గాక యొక్కనాయం దేల భక్త
 హృదయస్థుఁడై చూడ నిట్లున్నవాఁడు”
 అంచు వెండియుఁ బ్రస్తుతించుచు శంభుఁ
 డంచితమతి బసవయ్య కిట్లనియె :

750

760

770

“బసవ : మ ర్త్యమునందు భక్తులు గలరె ?

యనకమై సంసారి టిష్టమే నీకు ?”

780

నని యానతిచ్చుడు నదేవు హృదయ

పనజన్తుఁ డగు బసవం డిట్లు లనియె :

“మందునకై నను మ ర్త్యలోకమున

నిందుకేఖరుభక్తుఁ డెందును లేడు ;

భక్తుండ నేన చూ భక్తు లిందఱును

భక్తాత్మ : మీస్వరూపంబి కావునను

వెండియుఁ గల దొక్కవిన్నవం బింకఁ

జండేశవరిద : పృసన్నత వినుము.

జంగమలింగ పృసాదోపభోగ

సంగతసుఖసుధాశరధి నోలాడు

790

నిటువంటిభవము లెన్నేనియు లెస్స

యిట యపవర్గమహిష్టతకంఠెఁ ;

గావున శునరి సూకరకృషికిట

కావహజన్మంబు లైనఁ గానిమ్ము

సుప్రసిద్ధము జంగమపృసాదంబ

యేప్రొద్దు భోగింప నెట్లు గల్గినను

జాలుఁబో భవకోటిశతసంఖ్యలందు

నోలి నన్ బుట్టింపు మొకటియు నొల్ల.”

ననవుడు గౌరీకుఁ డతిదయాదృష్టిఁ

గనుఁగొని సిద్ధరామునకుఁ జూపుడును

800

శివునకు మొక్కికుచు సిద్ధరామయ్య

భువికి నేతెంచి యద్భుతము నెక్కొనఁగ

భక్త సమూహికి బసవయ్యమహిమ

వ్యక్తిగాఁజెప్పంగ నట్ల నే వింటి ;”

ననవుడు బిజ్జలుఁ “డట్లు లౌటకును

జనులకునెల్ల దృష్టం బిప్పు డిదియ”

యనుచు సమూల్యవస్త్రాభరణములఁ

దొనరంగఁ గాశవ్వబోయిని కొనఁగి
 “యవికలాజాండత త్వాత్మకుఁ డైన
 శివుఁడు గరస్థలాసీనుఁ డై యుండ
 నర్పగతుండైన శంభుభక్తునకు
 సర్వగతత్వంబు సహజంబి కాదె :
 సర్వమయుండైన శర్వుభక్తునకు
 సర్వమయత్వంబు సహజంబి కాదె :
 దూరేక్షణంబును దూరశ్రవణము
 దూరవిజ్ఞానసిద్ధులు మొద ల్గాఁగ
 నణిమాదిసిద్ధులు నభవుభక్తునకు
 గణుతింప నెంత శ్లాఘ్యంబు దా” ననుచు
 నకలమానవులు మ స్తకటన్యస్త
 ముకుళితహస్త లై మొక్కిక్కుచు నుండ
 “నల్ల వో” యనుచు భూవల్లభుఁ డతులి
 తోల్లాసచిత్తుఁ డై యెల్ల వస్తువులు
 దట్టుఁడు బసవనదండనాయకున
 కిట్టలంబుగఁ గట్టనిచ్చె సంప్రీతి.
 గురుభక్తిశృంగార : గుణగణాధార :
 వలదయాలంకార : సురచిరాకార :
 ఖ్యాతగంభీర : దుష్కర్మవిదూర :
 గీతమహోదార : ధూతసంసార :
 అకుటిలచిత్త : శివాచారవేత్త :
 ప్రకటత త్వాయత్త : ప్రవిమలవృత్త :
 అజ్ఞానజైత్ర : యుదాత్తచరిత్ర :
 విజ్ఞానపాత్ర : సంవిత్సుఖమాత్ర :
 రూఢప్రతోత్తుంగ : రుచిరాంతరంగ :
 గూఢప్రసాదాంగ : గొబ్బూరిసంగ :
 ఇది యసంఖ్యాతమాహేశ్వరదివ్య
 పదపద్మసౌరభ బ్రహ్మరాయమాణ

810

820

830

జంగమలింగ ప్రిసాదోపభోగ

సంగతనుభుధాశరధినిమగ్న

సుకృతాత్మ పాలకురికి సోమనాథ

సుకవిప్రణీతమై శోభల్లి తనరి

840

చరలింగఘనకరస్థలివిశ్వనాథ

వరకృపాంచితకవిత్వస్ఫూర్తిఁ బేర్చి

చను బసవపురాణ మనుకథయందు

ననుపమంబుగ ద్వితీయాశ్వాస మయ్యె.

844

తృ తీ యా శ్వా స ము

శ్రీరుద్రభక్తాంఘ్రికేశర : శుద్ధ
 వీరమాహేశ్వరాచార : సంగఖ్యః
 దండి యై మణియొక్క మిండజంగమము
 వెండియు బసవనదండ నాయకుడు
 మంత్రులుఁ దానును మహిపతి వనువఁ
 దంత్రంబునకు జీవితము వెట్టునెడను
 “వచ్చి యీయర్థంబు వలయు నింతయును
 నిచ్చినఁగాని యొం డే నొల్ల” ననుచు
 ధట్టించి యడుగుడుఁ బెట్టెలమాడ
 లట్టున్నభంగి నాయయ్యకు నొసఁగఁ,
 దంత్రసమేతు లై ధరణీశుకడకు
 మంత్రివర్గం బేఁగి మఱి యిట్లు లనిరి :
 “చెప్పినఁ గొండె మౌఁ జెప్పకయున్నఁ
 దప్పగు నటుగాన చెప్పఁగవలసెఁ ;
 బనిసేయ వెఱతుము బసవయ్యతోడ ;
 ధనమెల్ల నొక్కమిండని కిచ్చె” ననుచుఁ
 గొండెంబు నెప్పినఁ గోపించి రాజు
 బండారిబసవనదండనాయకుని
 రప్పించి, “మాయర్థ మొప్పించి పొమ్ము
 ద పేష్టు ? సాలుఁ బ్రధానితనంబు ;
 ‘దండింప రా’ దనుతలఁపున నిట్లు
 బండార మెంతయుఁ బాడు సేసితివి ;
 పరధనం బపహరింపనిజాన యండ్రు
 పరధనం బెట్లొకో బసవ ! కైకొంటి ?
 వేయుమాటలు నేల వెఱతుము నీకు

మాయర్థ మొప్పించి నీయంత నుండు”

మనవుడుఁ గించిత్ప్రహసితాస్యఁ డగుచు

జననాథునకు బసవసమంత్రి యనియెఁ;

“బరమేశుభక్తి యన్ సురతరు వుండ

హరుభక్తి యన్ కనకాచలం బుండఁ

30

గామరిభక్తిచింతామణి యుండ

సోమార్థధరుభక్తిసురధేను వుండ

బగుతుఁ డాసించునే వరధనంబునకు?

మృగపతి యెద్దెస మేయునే పుల్లు?

క్షీరాబ్ధిలోపలఁ గ్రీడించుహంస

గోరునే పడియలనీరు ద్రావంగఁ ?

జూతఫలంబులు సుంబించుచిలుక

బ్రాంతి బూరుగుప్రూనివండ్లు గన్గొనునె ?

రాకామలజ్యోత్స్నఁ ద్రావుచకోర

మాకాంక్షసేయునే చీకటిఁ ద్రావ ?

40

విరిదమ్మివాసన విహరించుతేటి

పరిగొని సుడియునే బబ్బిలివిరుల ?

నెఱుఁగునే యలదిగ్గజేంద్రంబుకొదమ

యెఱవంది చను సీక ? నెఱుఁగవుగాక

యరుదగు లింగసదర్శులయిండ

వరవుడ నా కొకసరకె యరంబు ?

పుడమీశ ! మీధనంబునకుఁ జే సాఁప ;

నొడయల కిచ్చితి నొడయలధనము ;

పాదిగ దఱిఁగిన భక్తుండఁ గాను ;

గాదేని ముడుపు లెక్కలు సూడు” మనుచు

50

దట్టుఁడు బసవసదండనాయకుఁడు

పెట్టెలు ముందటఁ బెట్టి తాళములు

పుచ్చుడు మాడ బుప్పొంగుచుఁ జూడ

నచ్చెరు వై లెక్క కగ్గలం బున్న

-: సక్కలు గుఱ్ఱము లైన కథ :-

‘మధుర పాండ్యఁడు దనమంత్రిచే నిట్లు
 లభికమర్తం బిచ్చి హయముల విలువఁ
 బనుచుడు సతఁడు సద్భక్తి పెక్కువను
 జని చని జంగమార్చన సేయఁజేయ
 సర్వమంతయుఁ బోవ హయముల విలువ
 సర్థంబు లేకున్న ననుమాన ముడిగి
 పొలమునక్కలనెల్లఁ బిలిచి తెప్పించి
 సలిఁ బాండ్యభూనాథునకుఁ బొడసూపఁ
 జొక్క నైనారుల మిక్కిలికరుణ
 నక్కజం బంద నానక్కలన్నియును
 నిలఁ గంకణములతేజాలు నయ్యెఁ గాదె ?
 మలహరుభక్తులమహిమ దలంప
 నిది సోద్యమే” యంచు నెల్లభక్తులును
 సదమలచిత్తు లై సంతసంబంద
 నతివిస్మయాక్రాంతుఁడై బిజ్జలుండు
 “ఇతఁ డీశ్వరుఁడకార యితరుండె?” యనుచు
 పరవప్రభూషణాపళి సమర్పించి,
 పరమానురాగుఁ డై సరులెల్ల వినఁగ
 “బంచారిఁద నెవ్వండేని యింకఁ
 గొందెంబు నెప్పునాకుక్కలఁ జెండి
 నాలుక ల్గోసి సున్నము సాలఁ బూసి
 పొల వేచినయిమ్ము వోయింతు నోళ్ల”
 ననుచు నబ్బసవసింహము పీడుకొల్పఁ
 జనుడెంచె నగరికి జనులు నుతింప.

60

70

-: బసవఁడు తన భార్యచీర విప్పించి యొక జంగమున కిచ్చిన కథ:-

వెండియు నొక్కయ్య వేశ్యాలయమున
 నుండి బానిసఁ బిల్చి “బంచారినగర

80

మన నిత్యపడి వేడికొని వేగరమ్ము :''
 అనవుడు 'నట్లకా'కని పోయి యచటఁ
 బడఁతి యబ్బసవయ్య పట్టంపుదేవి
 బొడగని, కట్టినపుట్టంబు సూచి,
 యసలారఁ బడి వేడు డంతఁ జాలించి
 మసలక బానిస మగిడి యేతెంచి
 "యక్క : యేమందు నీయాన నే నిప్పు
 దొక్కసోద్యముఁ గంటి నక్కడి కేఁగి
 యట్టి దివ్యాంబరం బభిలలోకములఁ
 బుట్టదు బసవయ్యపట్టంపుదేవి
 కట్టిన పటవలిపుట్టంబు సూచి
 నెట్టణ వచ్చితి నీ కెఱిగింప ;
 బావ వేడినఁ జాలు బసవయ్య యిపుడ
 యావత్త మొనఁగెడు నరగలి గొనఁడు ;
 పరగు మహాదేవభక్తులచేత
 నరుదరు డనఁగ గణారాధనములఁ
 గొనివచ్చి జంగమకోటి సన్నేహ
 మున నిచ్చినట్టి యమూల్యవత్తములు
 వెంజావళియు జయరంజియు మంచు
 పుంజంబు మణిపట్టు భూతిలకంబు
 శ్రీవన్నియయు మహాచీని చీనియును
 భావజతిలకంబు పచ్చనిపట్టు
 రాయకేళరమును రాజవల్లభము
 వాయుమేఘము గజవాళంబు గండ
 వడము గావులు సరిపట్టును హంస
 పడియు వీణావళి పల్లడదట్టి
 వారణాసియు జీకు వాయుఁ గెందొగరు
 గౌరిగనయమును క్షీరోదకంబు

90

100

పట్టును రత్నంబుపట్టును సంకు
 పట్టును మరకతపట్టు పొంబట్టు
 నెఱపట్టు వెలిపట్టు నేత్రింబుపట్టు
 మఱి తవరాజంబుమాం దోళిరవియుఁ
 జంద్రాతపంబును సాంధ్యరాగంబు
 నింద్రానీలంబు మహేంద్రభూషణము
 సన్ననడంచును శరధియు మేఘ
 వన్నెయు రుద్రాక్షవన్నె కాంభోజి
 పులిగోరుపట్టును భూవతి రుద్ర
 తిలకంబు సరిపట్టు మలియజసిరియు
 గొలనిమేఘము గజావళి హయావళియు

110

వలిపంబు సరి గమ్మితెలుపు దివ్యాంబ
 రంబును నుదయరాగంబు దేవాంబ
 రంబు పౌత్తియు గుజరాష్ట్రంబుపట్టు
 మొదలుగా నెఱుంగమే మును దరతరమ
 పదపడి మనవారు వడసినయట్టి
 మానితవస్త్రవిశానముల్ గలవు

120

గాని యావస్త్రసమానముల్ గావు :
 తథ్య మిట్టిద" యని దాని సెప్పుడును
 మిథ్యసేయక వేళ్య మిండనిఁ జూచి
 నలి దలిర్పఁగ "నీవు నా తోడివలపు
 గలవేని బపవయ్య కాంత గంగాంబ
 కట్టినపుట్టంబుఁ గ్రక్కునఁ దెచ్చి
 నెట్టణ నా కిమ్ము నేర్పు దలిర్ప"
 ననవుడు "నట్లకా" కనుచు మిండండు
 సని కాంచి "బసవ : నీవొక గంగాంబ
 కట్టినపటవలిపుట్టంబు మాకు
 విట్టున్న భంగిన యిప్పింపవలయు."
 ననవుడుఁ దనసతి నాస్థానసదన

130

మునకుఁ బిల్వఁగ బంచి ముద్దియఁ గదిసి

“పుట్టు సా వెఱుఁగని యట్టిమహాత్ముఁ

డిట్టలంబుగ నీదుపుట్ట ముద్దెడిని :

140

పుట్ట మీవేగ ; మీపుట్ట మిచ్చినను

బుట్టము మన” మని యట్టిచందమున

లజ్జయు సిగ్గు దలంపక బసవఁ

డ జలజాక్షివ ల్వఱిముఱిఁ బట్టి

యెలువంగ నొలువంగ నొక్కవస్త్రంబు

దళితాంబుజాననమొలఁ బాయకున్నఁ

గనుఁగొని యద్భుతాక్రంతాత్ములైన

జనములఁ గనుఁగొని జంగమం బనియె :

“గహనమే చూడ జగద్ధితసూత్ర

సహజవాహను లగు శంభుభక్తులకు ?

150

సలి నిడిగుడినయనా రను భక్తుఁ

డిల నాలిచీర తొల్చిఁడె భక్తులకుఁ ?

బండ్రెండువర్షముల్ వాయక నేసి

పండ్రెండుమూఁల పసిఁడిపుట్టంబు

విపరీతగతిఁ దన్ను వేడుడు నొక్క

దససికిఁ దేడరదాసయ్య యీఁడె ?

యది గాక బిల్లహుం డభిలంబు నెఱుఁగ

సదమలచిత్తుఁడై సతిని మున్నీఁడె ?

యఱలేక రూపించి యడుగంగఁ దడవ

మఱిమొన్నయధరుండు మాణిక్య మీఁడె ?

160

నండియై మొన్న యధరుఁ డిమ్మడించి

మిండభక్తునకు నర్మిలి నర్థ మీఁడె ?

మహి నిడుగుడిని బెర్మాణి యన్ 2గణము

గహనంపుదుర్భిక్ష కాలంబునందుఁ

-
1. భగ్గొణరాజు (ఈ పదము సాధారణముగా ప్రభువు (రాజు) అను నర్థముననే పూర్వవాఙ్మయమున నుదాహృతమయినది). 2. భక్తుఁడు.

జాటించి సకలార్థ సంపదల్ సంప్ర
 జూటభక్తుల కీట చూటవెట్టండె ?
 తనయపెండిలి సేయుత 1త్ప్ర స్తవమునఁ
 జనుడెంచి యొక తపోఁధనుఁడు వేడినను
 నక్కంత వెండ్రుక లప్పుడ కోసి
 చక్కన మానకంజారుఁ డీఁడెట్టు ?
 లనుచు గీటునఁబుచ్చుచును మిండగీఁడు
 కినియునో తడ వైనఁ దనవేశ్య యనుచు
 బసవని వారించి వసుధఁ బ్రోవైనఁ
 బసిఁడిచెఱంగుల పట్టువ స్త్రములు
 మోపిడి తనమోవనోపి నన్నియును
 నేపారఁ గొనివచ్చి యిచ్చె లంజియకు.
 “నిక్కంబు బసవని నిజభక్తిమహిమఁ
 దక్కువ గాదయ్యెఁ దరుణిమానంబు”
 అని భక్త మండలి వినుతింపుచుండ
 వనిత యంతర్వాసమున కేఁగె నంత.

170

180

—: సూర్యాస్తమయ వర్ణనము :—

బసవనిభక్తి ప్రభావటలంబు
 దెసల వసుంధర దివి దీటుకొనఁగ
 దినకరుఁ డాత్మీయతేజంబు దఱుఁగు
 డును మది లజ్జించి చని యపరాధిఁ
 బడియెనో యన్నట్లు భానుండు గ్రుంకెఁ ;
 జెడి మిత్రుఁ డరుగ రాజీవముల్ మొగిచె ;
 భేరులు శంఖముల్ భోరనఁ జెలఁగె ;
 మారసంహారు నాగారాంతరముల
 నలరుచుఁ బంచమహాశబ్దరావ
 ములు మ్రోసె ; భక్తసమూహాలయముల
 పునధూపధూమసంజనిత మేఘములు

190

సెనసి కప్పినమాడ్కిఁ జీకటుల్ వర్వె.

వరము క్రిసతి బసవనికి నాఁతులు

పరువడినెత్తు దీపంబులో యనఁగ

నక్షత్రచయ మంతరిక్షంబు నిండి

యక్షీణతరకాంతి యసలాఁ పెలిఁగెఁ;

జుండ్రునిచేటు దై త్యేంద్రునిపాటు

నిండ్రునిభంగంబు నెఱిఁగి యెఱింగి

గొఱియ మ్రుచ్చిలి శూద్రకుండను రాజు

నఱకు వడుట తొల్లి యెఱిఁగి యెఱింగి

జారులఁ జోరులఁ జర్పించుకవుల

భూరివివేకంబుఁ బొగడంగ నేల ?

యనఁగ సంధ్యావేళయందు సదృశ

జనులు లింగార్చనల్ సలుపంగ నంత

మిండజంగమకోటి నిండారుభక్తి

దండనాయకుఁ డంపఁ దండతండములు

ఘనసారతాంబూలగంధప్రసూన

వినుతాభరణవస్త్ర వితతులు గొనుచుఁ

గరమర్చి లంజెఱికంబు సేయంగ

సరిగెద మే మంచు ననురక్తి నరుగ

200

210

—: ముగ్ధ సంగయ్య కథ :—

లింగసర్వేంద్రియలీనుండు ముగ్ధ

సంగయ్య నా నొక్కశరణుఁ డీక్షించి

భక్తి ననుచువాడు బసవబండారి

వ్యక్త మిట్లేఁగెడు వార్జంగమములు

కొనిపోవునవి గంధకుసుమకర్పూర

వినుత తాంబూలాదివితతు ; లట్లయ్యుఁ

జను నిది లింగావసరవేళయున్న

పనులకు నేఁగెడు పగిది గా'' దనుచు

నదియును నొక్కలింగార్చన గాఁగ

మది నిశ్చయించి సమ్మదము దుల్కాడఁ
 గల నై న లంజెటికం బనునట్టి
 పలు తెలుంగఁబుఁ జేసి బసవయ్యఁ జూచి
 “యేనును బోదునా యాయయ్యగాండ్ర
 తోన లంజెటికంబు మానుగాఁ జేయ?”
 ననవుడుఁ గించిత్ప్రహసితాస్యఁ డగుచుఁ
 “జను జియ్యః నాముగ్ధసంగయ్యదేవః !”
 యని గాఢవింపుచు నాయయ్య కవుడుఁ
 గనుఁగొన సహజశృంగారంబు సేసి
 పరిచారికులఁ బిల్చి పటుభక్తి గల్గ
 తరుణియంటికిఁ బంపఁడత్సతిఁ జూచి
 “గణుతింపఁ బ్రమథలోకంబుకన్యకయో ?
 గణిక సాక్షాద్రుద్రగణికయో ? తలఁపఁ
 జిత్తరురూపమో ? చెలుపయో పసిడి
 పుత్తడియో ?” నాగఁ బొలఁతి యేతెంచి,
 ముగ్ధమిందనిపాదములమీద బడి, వి
 దగ్ధ మిందెత సముద్యద్భక్తి మెఱసి,
 పడిగంబు వెట్టించి పాదముల్ గడిగి,
 కడువేడ్కఁ బాదోదకంబు సేవించి,
 ప్రీతి యెలర్ప విభూతివీడియము
 లాతన్వి దాస సమర్పణ సేసి,
 యనుపవచ్చినవార లరుగ మిందనికిఁ
 దనహస్త మిచ్చి తోడ్కొని పోవునెడను
 స్పాటికసోపానపంక్తి నొప్పారు
 హోటకకుట్టమహర్మ్యస్థలమునఁ
 గలయంగఁ గస్తూరికలయంపి మీద
 వెలుఁగు ముక్తాఫలంబులముగ్గు లమరఁ
 గంభకట్లను మేలుకట్లను బొలుచు
 గంభీరపుష్పకాగారంబునందు

220

230

240

మహితలంబితలత్ప మాలికానిచయ
 బహుమణీదీపవిభ్రమకాంతి పర్వ
 మించి వెల్గెడుపత్తైమంచంబు పుష్ప
 సంచితం బగు నండజముపాన్పు దనర
 వివిధసౌరభసుభాన్విత మగుమంద
 పవనంబు జాలకపంక్తిఁ దన్నార
 శ్రీరుద్రవరదివ్య సింహాసనంబౌ ?
 గౌరీమనోహరు చారుపుష్పకమౌ ?
 గంగావతంసుని శృంగారగృహమౌ ?
 యంగజవిజయుని యనుగ్రమంటపమౌ ?
 యన నతిరమణీయ మగు సజ్జపట్టుఁ
 గని, మండఁ డద్భుతాకాశ్రితాత్ముఁ డగుచు
 నదియును నాతి లింగార్చనసేయు
 నదనంబుగాఁ దనమదిలోనఁ దలఁచి,
 యుత్తుంగసింహాసనోపమం బైన
 యత్తన్విచారు పర్యంకంబు దిగువ
 నవనిపైఁగంబి యాసనంబుగను
 శివసమారాధన సేయఁ గూర్చుండి,
 భూతి సర్వాంగముల్ పూయుచో నతఁడు
 “భూతిపూయ వదేమి వాలఁతి నీ”వనినఁ
 “నిచ్చఁ జార్వతి పూయపచ్చవిభూతి
 యిచ్చె నొక్కయ్య నా కీమునిమాపు
 పూసితి సర్వాంగములఁ జూడు” మనుచు
 భాసురం బగు మేనివసుపుఁ జూపుడును ;
 వలయుచో రుద్రాక్షములు ధరింపుచును
 “లలన : రుద్రాక్షముల్ దాల్చివే” మనినఁ
 “గడుఁ గండు లవణసాగరతీరమునను
 బొడమిన రుద్రాక్షములు సహింపమిని
 దెల్లంబు క్షీరాబ్ధితీరమం దుండు

250

260

270

తెల్లరుద్రాక్షముల్ దెచ్చె నొక్కయ్య
యెప్పుడు దాల్చి నున్నెక్కిన" వనుచు
నప్పొల్లి ముత్యాలహాఃముల్ సూప
సక్తజం డగుచు ముత్యాలసూసకము
ముక్కునఁ దాల్చిన ముత్యంబుఁ జూచి
“యత్తమాంగంబున నువిడ : రుద్రాక్ష
లుత్తమం బయ్యెఁ బో కొత్త మా కిదియు ;
నెక్కడ వినఁబడ దిట్లు రుద్రాక్ష
ముక్కునఁ దాల్చిన ముఖ్యమే ?” మనిన—

280

“దేవ : యేమని చెప్ప ? దేవుడే యెఱుంగు
నావిశేషంబు వేదాతీత” మనుఁడు ;
నురుజటాపలి విచ్చి యొత్తిచుట్టుచును
“దరళాక్షి : జడలేల తాల్చి వీ” వనిన—

290

“సగమువ్రసాదపుష్పముఁకు నునిచి
సగమునఁ దాల్చితి సన్నంపుజడలు ;
సన్నుతతద్భస్మసమ్మిశ్ర మగుచు
వెన్నున నిదె చూడు వేరెడి” ననుచు
పటుగళాభరణసంఘటిత మై యొప్పు
పటవలికుచ్చులు వడఁతి సూపుడును—
“ఘవి నిట్టిభక్తురాలవు గచ్చడంబు
ధవళాక్షి : మఱి యేల తాల్చి వీ”వనిన—

లింగవంతులు గాని లెంగుల దృష్టి
భంగిగా నావయిఁ జాఱకయుండఁ
గట్టితి సర్వాంగకచ్చడం” బనుచుఁ
గట్టిన సమకట్టుఁ గాంత సూపుడును
వనిత యపూర్వలాంఛనధారి గాఁగ
మనమునఁ దలబోసి మహిఁ జాఁగి మొక్కి,
“యిట్టిలాంఛనమున కెవ్వ రాచార్యు ?
లెట్టివి నియమంబు ? లెట్టిది సర్వ ?

300

తరుణి : మీగురుసంప్రదాయంబు వారు
ధరణి నేతావునఁ దవము నేయుదురు ?
సంతతంబును నేరి సద్గోష్ఠి నుఁదు
రింతయుఁ జెప్పు మా కేర్పడ." ననిన

310

“నాగమనిగమోక్తి నవ్వామదేవ
యోగిచే శివదీక్ష యొప్పంగఁ బడసి
కైలాసమునఁ దపోవేళ మెప్పించి
శూలిచేఁ బడసె మున్నీలాంభనంబు.

అది గారణముగఁ బూర్వాచార్యురాలు
సదమలాత్మక హిమశైలతనూజ
శ్రీనందనునిఁ గెల్చి శివుని మెప్పించి
మేన నర్థము గొన్న మెలఁతవర్గంబు ;
జగములన్నియుఁ దనశక్తిఁ బాలించు
జగదేకసుందరి సంతతి మేము ;

320

శివరహస్యాదిప్రసిద్ధశాస్త్రములు
శివునిచేఁ బడసిన చెలువశిష్యులము ;
అకాంక్షతోడ జన్నావులపాలు
సేకొని యష్టావశేషంబు సేసి
చెఱకుక బైలబొడి సేపఁడు సల్లి
మఱి యిష్టలింగసమర్పణ సేసి
తప్పక యీ ప్రసాదం బింతగొందు
మెప్పాటఁ గలనైన నెఱుఁగ మోగిరము ;

గలిగినే వెండియుఁ గందమాలాది
ఫలపత్రకాకముల్ భక్తు లిచ్చినను
స్వామి కర్పించి ప్రసాదంబు గొందు
మే మని చెప్పుదు మీతవశ్చరణ ?

330

తనువును మనమును ధనమును విడిచి
మనికులై రసికులై మగ్నులై గోష్ఠి
తవులంబు గలిగినతజ్జంగమాను
భవమందు నెప్పుడుఁ బాయకుండుదుము.

అనిఘ : త్రికాలలింగాచ్చిన మీది
పనులు దక్కగ లేవు బగళులు రేలు ;
గతి మాకు వేటొండు గలదె ? జంగమమ

గతి మనోవాక్కాయకర్పంబులందు ;

340

ఇట్టిది గురుమార్గ ఓది నిజవ్రతము;

ఇట్టిది సారిత్ర ఓది లాంఛనంబు ;

తలఁప మాగురుసంప్రదాయంబువారు

గలరు శ్రీగిరి యాదిగా నెల్లయెడల ;

నదివ : సాక్షజగదంబాసమాన

లధికంబు గలరు దక్షరామమునను”

అని సమంచితవిదగ్ధాలాపములను

వినుపింప, నాయయ్య విస్మితం డగుచుఁ

జెలువ పర్యంతంబు సింహాసనముగఁ

దలఁచి, గంధద్రవ్యతాంబూలవితతి

350

యొడఁబడ నంత నొండొండు శోధించి,

“పడఁ తర్హ్యపణ్యముల్ వట్టు”నావుడును—

“దనరఁగ నీయయ్య మనసు వచ్చుటయుఁ

గనుఁగొన నానేర్చుకలిమి గా” కనుచు

హసనంబు దళకొత్త నర్హ్యపణ్యములు

పసిఁడిబిందెలఁ బట్టి పడిగము లెట్టి,

గ్రక్కున సకలోపకరణంబు లోలిఁ

జక్కొల్పి యమ్ముగ్ధసంగయ్య కలరఁ

గరమొప్ప గంటలుఁ గాంస్యతాళములు

నరుదొంద మోయి ధూపానంతరంబు

360

దెలువ యుదంచిత దృగ్గీధితులను

నటితిహారంబుల యంశుజాలములఁ

బొలు పగు కంఠజస్ఫురితరోచులను

మిళిత మై కన్నులు మిఱుమిట్లు గొనఁగ

వెలుఁగు నీరాజనంబులపల్లెరముల

నలర నందిచ్చునయ్యవ్యసరంబునను—

—: చంద్రోదయ వర్ణనము :—

“మలసంహరుఁడు జటామకుటంబుమీఁద
నిలిపియు నాకందు నెఱిఁ బుచ్చ లేఁడు
భక్తులపాదసంస్పర్శనంబునను
వ్యక్తిగా నిర్మలత్వంబుఁ బొసఁచుదును”
అని యాత్మఁ దలపోసి యరుదెంచుమాడ్కి
వనజారిపాఞ్జుఖంబున నుదయించె.
బసవనిసితకీర్తి వర్వెనా, శివుని
భసితాంగరాగప్రభలు వర్వె నాఁగ,
నారుదుగ్గనట్టహాసాంశులు దనరె
నా, రజతాచలచారుదీధితులు
విలసిల్లెనా, నభోవీధి నెల్లెడల
నెలకొని యచ్చవెన్నెల వెల్లివిరియ—
సక్కంఠ ముగ్ధసంగయ్యకుఁ బ్రీతి
నెక్కొని యాత్మలో నిప్పటిలంగ
ననయంబు లింగపూజనల నటించు
తనదువిలాసిసీజనుల రావించి, *

“తాళము ల్వట్టుఁడు దాళగింపుండు
నాళతివేళకు నందఱు” ; ననుచు
నవిరళంబుగ నంత నార్చటం బిచ్చి
జవనిక రప్పించి సరసమై నిలిచి,
పొలుపగుముఖరసంబును సౌష్ఠవమ్ము
లలియు భావంబు ధూకళియు ఝంకళియు
మఱియు లేవయు విభ్రమమును రేఖయును
నెఱయుగ నీరీతి నృత్యంబు సలుప
లింగార్చనంబు సల్లీలఁ జేయుచును
మంగళారవములు సంగడి నులియ
వెల్లవేగుడు—స్వచిత్తోల్లాస చుమర
సల్లీల నమ్ముగ్ధసంగయ్య కిట్లు

370

380

390

లంగన పరిచర్య లాచరింపంగ
 లింగావసరము సెల్లించునంతటను—
 నాగిమనోహరుని పాదోదక సేవ
 సగజితలీల దివ్యాంగుండ నైతి
 నఖిలమాహేశ సమగ్రప్రసాద
 సుఖ సేవ నా కింకర జొప్పడునేని
 నిలుకాల నిలువంగ నేరక తిరుగు
 నలమట వాయుఁ బొమ్మని తలపోసి
 వచ్చినమాడ్కి దివారుం డంతఁ
 జెచ్చెర నుదయాద్రిశిఖర మెక్కుడును—
 బసవనియాత్మ కిం పెసఁగ మిండండు
 పెస నేఁగుదెంచి తా వెండి యిట్లనియె :

400

“బసవ : యే మని చెప్ప భర్గుడే యెఱుఁగు
 నెసఁగ లంజెఱిక మే నీరాత్రిసేత ;
 నీవును మాతోడ రావైతి గాని
 వేవునంతకు నొక్కవిధమైనసుఖము ;
 బసను లంజెర్క మచ్చోటఁ జేయు
 చో నిన్నుఁ దలఁచితిఁ జుమ్మయ్య బసవ :
 పుట్టితిఁగాని మున్నిట్టి సుఖంబు
 విట్టిలంజెఱికంబు నెఱుఁగ నెన్నఁడును ;
 మలహరుకృపలేని మత్తికాండ్రకును
 గలుగునే లంజెఱికం బిట్లు సేయఁ ?
 బగలు రాత్రియు నెడఁబడక లంజెఱిక
 మొగి నెన్నియుగము లిట్లాప్పుగఁ జేసి
 వడసితి చెప్పమా బరమేశ్వరచేతఁ
 గడునొప్పు లింగజంగమసంపదలను ;
 సడిసన్న శివభక్తి సౌభాగ్యమహిమ
 లొడఁగూడునే వెండి యొండుమార్గమున ?
 నాకును నీకారణమునఁ గాఁజేసి

410

420

చేకూరె నిట్టిలంజెటిక మీరాత్రి ;
 బండారి : నీయాస పసిబిడ్డనాఁట
 నుండియు శ్రీగిరి నుండుదు ; నచట
 ననుపమరదశీవనాంతరబిల్వ
 వనముల నేకాంతవాసంబునందుఁ
 బన్నుగా నటకాలఁ గన్నును నొసలఁ
 గన్నును గలమహాగణములు గలరు ;
 చూతుము గాని యెచ్చోట ము నిట్టి
 భూతిశాసనధారిఁ బొడగాన మేము ;
 పొలుపగు పచ్చవిభూతిపూతయును
 దెలుపగు రుద్రాక్షములు నెఱ్ఱజడలు
 సంతకుఁ దగినసర్వాంగకచ్చడము
 వింత యై యున్నది యింతివేషంబు ;
 నిట్టిలాంఛనధారి నిట్టివిరాగి
 నిట్టినిష్ఠాశాలి నే మనవచ్చు !
 నింతి నొక్కతెఁ జెప్పనేల తత్సతికి
 సంతతంబును బరిచర్యలు సేయు
 లలన లందఱు నట్టిలాంఛనధరులు ;
 చెలువలమహిమంబు శివుఁడె యెఱుంగు.”
 ననుచుఁ దత్సతుల లాంఛనములు నచటి
 తనమిండతనమును దప్పక చెప్పఁ
 బలుమాఱు నడుగుచు నలి జంగమములు
 సెలఁగుచు నొందారుఁ జేవ్రేసి నవ్వ
 బసవం డసమసముల్లసనుఁ డై చెన్న
 బసవని దెసఁజూచి బసరింపఁ దొడఁగె.
 “నిట్టి నెట్టణభక్తి యిట్టిముగ్ధత్వ
 మిట్టిమహత్త్వంబు నెందును గలదె ?
 నిక్క మీశ్వరుఁ గాని నిజ మెఱుంగమిని
 ముక్కంటిభక్తులు ముగ్ధులు గారె ?”
 యని పశంసింపంగ నాచెన్న బసవఁ

430

440

450

డనురక్తి ముకుళితహస్తః మ్రొక్కి
 “వరగు నీనూతనప్రాక్తనభక్త
 వరగణంబులలోన వచియింప జూప
 నిల నిట్టి ముగ్ధులు గలరొకో ? యనుచు
 నలి దీటుకొనఁగ విన్నపము సేయుడును
 బరామానురాగసంపదఁ దేలి సోలి
 కరమర్థి మఱిమగ్ధగణముల కథలు
 వసరింపఁ దలచి సద్భక్తి బింఠారి
 బసవయ్య యాచెన్న బసవని కనియె :

460

—: రుద్రపశుపతి కథ :—

వ్యక్తం బెఱుంగవే యయ్యకయూర
 భక్తుండు మును రుద్ర పశుపతి నాఁగఁ ?
 బ్రథిత మౌ నాదిపురాణమం దబ్ధి
 మథనావసర మొక్క కథకుండు సదువఁ
 గమలజ కమలాక్షు లమితదైత్యాదు
 లమరులు సెడి పాట సం దుద్భవించి
 పొరి నజాండముల్లెల్ల దరికొని కాల్చు
 గరళంబు మ్రుంగె శ్రీకృతకంఠఁ డనిన
 నారుద్రపశుపతి యాలించి ‘భర్గుఁ
 డారగించుట నిక్కమా విషం’ ? బనుడు
 ‘ననుమానమా : తావె హరుఁడు విషంబు
 బనుగొన నటమీఁదిపను లెఱుంగ’ మన
 విని యుల్కివడి వీపువీటిగి “హా : చెడితి”
 నని నేలఁ బడి పొర్లి “యక్కటా : నిన్ను
 వెఱ్ఱిఁ జేసిరిగాక : విశ్వేశ : యెట్టి
 వెఱ్ఱివా రై నను విషముఁ ద్రావుదురె ?
 బ్రదుకుదురె ? విషముపాలై న వార ?
 లిది యెట్లు వినవచ్చు ; నేమి సేయుదును ?
 నిక్క మెవ్వధమున నిన్నెకా కెఱుంగ :

470

480

ముక్కంటి : నా కింక ది క్కెవ్వరయ్య ?
 నాకొఱకై నఁ బినాకి : యివ్వెషము
 చేకొన కుమియవే నీకు మ్రొక్కెదను ;
 గటకటా : మేన సగంబున నుండి
 యెట వోయితవ్వ : నీ వెఱుఁగవే గౌరి :
 ప్రమథగణములార : పరమాప్తులార :
 సమసిన వెండి మీశక్యమే కావ ?
 శతరుద్రులార : యసంఖ్యాతులార :
 క్షితిధరకన్యకాపతిఁ గావరయ్య :
 పీరభద్రయ్యరో : విషముఁ బాఱజేకుఁ
 డారగించె నిఁ కెట్టు లవునో కదయ్య :
 యోపురాతనులార : యొడయుండు బ్రదుర
 నోపు నొకో : విషం బొగి నారగించె ;
 జావు దప్పింపరే న్నదురునాథు ;
 దీవన లీయరే కావరే శివునిఁ ;
 దల్లిరేని ప్రజలఁ దలఁతురే యొరులు ?
 తల్లి యున్న విషముఁ ద్రావ నేలిచ్చు :
 పరమేశుఁ డీబారి బ్రదికెనేనియును
 మరణంబు లేదువో మఱి యెన్నఁటికిని.”
 నని ప్రలాపింపుచుఁ బసపుచు నొండు
 వినఁజాలఁ బ్రాణము ల్విడుతు నే ననుచుఁ
 దడయక ఘనజలాంతరమున నులుకఁ
 బడకుండ నారుద్రపశుపతిఁ బట్టి
 పార్వతీసహితుడై ప్రమథరుద్రాది
 సర్వసురాసురసంఘంబు గొలువ
 హరుఁడు ప్రత్యక్ష మై “యడుగుము నీకు
 వర మిత్తు నెయ్యది వాంఛితం” బనుడుఁ
 గడుసంభ్రమంబున మృదుపదాబ్జములఁ
 బడి రుద్రపశుపతిభట్టారకుండు

490

500

510

“ఏమియు నే నొల్ల ; నీవిషసేవ
 నేమేమి వుట్టునో యే వినఁజాల ;
 గ్రక్కున నుమియవే కాలకూటంబు
 నిక్కంబు నా కెక్కెనీయివి.” యనిన
 దళనకాంతులు దళదిశలఁ బర్యంగఁ
 బళుపతి యారుద్రపళుపతి కనియె :
 “నిట లోకములలోన నెన్ననే కాక
 యట మ్రింగ సుమియంగ నది యెంతపెద్ద ?
 యణుమాత్ర నాకంఠమందుఁ జిక్కినది ;
 గణుతింప నున్నదే కాలకూటంబు
 ఇంత సంతాపింప నేల నీ ?” కనుచు
 వింతన వ్యోలయంగ సంతరించుడును—
 “సమ్మంగఁ జాలఁ బినాకి : యివ్వీషము
 గ్రమ్మన నొక్కింత గడుపు సౌచ్చిసను
 బెద్దయుఁ బుట్టునో పిమ్మటివార్త
 దద్దయు విన నోపఁ దా మున్న చత్తు
 సమయని మ్మొండేనిఁ జావనీవేని
 యుమియు మివ్వీషమొండె నొండు పెప్పకుము
 తక్కినమాటలు దనకింప” పనుచు
 నిక్కంబుతెగుపమై నిష్ఠించి పలుక :
 ‘నుమియ కుండినఁ జచ్చునో ముగ్ధ’ యనుచు
 నుమబోటి యాత్మలో నుత్తలపడఁగ
 “నుమిసినఁ గొని కాల్చునో తమ్ము” ననుచుఁ
 గమలాక్షముఖులు గడగడ వడఁకఁ
 బ్రమథు లాతని ముగ్ధభక్తికి మెచ్చి
 యమితమహోత్సవు లై చూచుచుండ
 నొక్కింత నవ్వచు నుడురాజధరుఁడు
 గ్రక్కున లేనెత్తి కౌఁగిటఁ జేర్చి,
 “ప్రమథులయాన నీపాదంబులాన

520

530

•సమయ నివ్వినమున సత్య మిట్లనిన
నమ్మవే వలపలినాతొడ యెక్కి
నెమ్మిఁ జూచుచునుండు నీలకంఠంబు”
నని యూరుపీఠంబునందు ధరించె.
మును గుఱియున్నదే ముగ్ధత్వమునకు
నదిగాక కుత్తుక హాలాహలంబు
కదలినంతటనె చచ్చెదఁగాక : యనుచుఁ
దనకరవాలు తొమ్మున దూసి మోపి
కొని కుత్తుకయ చూచుచును తెప్ప లిడక
పశుపతితొడమీఁదఁ బాయక రుద్ర
పశుపతి నేఁడును బాయకున్నాఁడు.*

540

550

—: బెజ్జమహాదేవి కథ :—

మఱియును విను బెజ్జమహాదేవి యనఁగఁ
గఱకంఠ శ్రీపాదకమలాంతరంగ
“యెల్లనియోగంబు లెల్లబాంధవులు
నెల్ల వారలు గల్గి నిట్లు భర్తనకుఁ
దల్లి లేకుండుట దా విచిత్రంబు :
దల్లిలే కది యెట్లు దా నుదయించె ?
దల్లి నచ్చెనొ కాక త్రెలోక్యపతికిఁ
జెల్లఁబో : యి క్లేమి సేయంగవచ్చు ?
దల్లి సచ్చినఁ గాదె తాను డస్పితిని.
యెల్లవారికి దుఃఖ మిట్టిదకాదె :
తల్లి గల్గిన నేల తపసి గానిచ్చు ?
దల్లి గల్గిన నేల తల జడ ల్గట్టు ?
దల్లి యున్న నిషంబుఁ ద్రావ నే లిచ్చు ?
దల్లి యుండినఁ దోళ్లు దాల్చ నే లిచ్చు ?
దల్లి పాముల నేల ధరియింప నిచ్చు ?
దల్లి బూడిద యేల తాఁ బూయ నిచ్చు ?
దల్లి వుచ్చునె భువిఁ దనయునిఁ దిరియఁ ?

560

దల్లి వుచ్చునె సుతు వల్లకాటికిని ?
 దల్లి లేకుండినతనయుండు గాన
 ప్రల్లదుఁ దై యిన్నివాల్లకు వచ్చెఁ ;
 జిన్నిచ్చి పలుమాఱు వెన్నయుఁ బెట్టి
 పన్నుగా నిన్నియుఁ బాలును బోసి
 యాకొనఁగాఁ గడు పరసి పా లిచ్చి
 సాకించి పెనుపదే జనని గల్గినను ?
 దా నింతవాఁ డయ్యెఁ దల్లి లేకయును
 దా నెంత వెరుఁగునో తల్లి గల్గినను ?
 బెండ్లిండ్ల నోములఁ బేరంటములను
 బండువుదినములఁ బాటిజాతరలఁ

570

దగినపోడిటు సేయుతల్లి లేకున్న
 వగవరే మఱి యెట్టి మగబిడ్డ లైన ?
 నూర కుపేక్షించి యుండంగఁ దగునె ?
 యారంగఁ దల్లి నై హరుని నేనైన
 నరసెదఁగాక; యిట్లటలేక పెనుచు
 తరుణియకా దెట్లు దల్లి దా" ననుచు
 నసయంబు బెజ్జమహాదేవి దాన
 జనని యై పరమేశుఁ దనయుఁ గావించి
 ! తొంగిళ్లపై నిడి లింగమూర్తికిని
 సంగన గావించు నభ్యంజనంబు ;

580

ముక్కొత్తుఁ, జెక్కొత్తు, ముక్కన్నుఁ బులుము,
 నక్కొత్తుఁ, గడు పొత్తు నట, వీపు నివురుఁ,
 బెరుంగంగవలె నని తరుణి వీడ్వఁడఁగఁ
 జరణము ల్కరములుఁ జాంగంగఁ దిగుచు,
 నలుగులు నలుచు నర్మిలి గట్టిపెట్టి
 జలములు వీపునఁ జఱచు నంతంత,

590

1. తల్లులు చంటిపిల్లలకుఁ దలంటనవుడు వారు పరుండుటకయి దగ్గఱకుఁ జేర్చి సాచియుంచెడి తొడల పయిభాగము.

వెగచి బెగడకుండ వెన్నువేయుచును
 నొగి మస్తకమున నీ రొత్తు దోయిటను ;
 వదనంబు పొచ్చునో యుదకంబు లనుచు
 నదుముఁ బొట్టను నోరి కడ్డంబుపట్టుఁ ;
 జెన్నుగాఁ బసుపార్చి చేయు మజ్జనము
 గన్నులుఁ జెవులును గాడంగ నూఁడు ;
 సంగిటిము ల్లాత్తు నందంద వ్రేల
 దొంగిళ్లఁ గార్పీరు దోనెత్తి మిడుచు ;
 బడఁతిచే నీరఁ దూపొడిచి బొట్టిడును ;
 మడఁది యంగుష్ఠంబును న్నింత మెదిచి
 కడవ నంటినయట్టి పిడుకవిభూతి
 యడరఁ బుత్తుని నొసలారంగఁ బూయు ;
 నెత్తు గ్రుంగెడు నని యెత్తంగ వెఱచి
 యత్తన్వి తొమ్మున నక్కున నదుము ;
 కొటుక యిడ నింత గన్నగు ననుచుఁ
 గాటుక యిడు మూఁడుగన్నులఁ గలయఁ ;
 జన్నిచ్చుఁ ; బక్షులఁ జననీదు మీఁద ;
 నన్నాతి గొండొక వెన్నయుఁ బెట్టుఁ ;
 జెక్కిలి గీటుడుఁ జెలఁగి యేడ్వంగ
 నొక్కవే లిడి పోయు నొకకొన్నివారు
 ఉగ్గులువోసియు నువిద సంప్రీతి
 నగ్గించు నొగియించు నట బుజ్జగించు
 ముద్దాడు నగియించు ముద్దులు వేడు ;
 నద్దికొన్ పీ రెవ్వ రయ్యరో యనుచుఁ
 బన్నుగా నుదరంబుఁ బాన్పుగాఁ జేసి
 కున్న జోసటచుచు సన్నుతిఁ బాడుఁ”
 గొడుకని యిబ్బంగిఁ గొనియాడుచుండఁ
 బడఁతి నిశ్చలముగ్ధభావంబునకును
 శివుడును మెచ్చి తాఁ జేకొనియుండె

600

610

620

నువిద గావించు బాల్మోవచారములు.

శ్రుతి “యేకయేవ హి రూపేణ”యనియు
 స్మృతి “సాధక స్సంస్మరే త్సదా”యనియు
 ధర “తస్య తన్మయతాంత్యాతి”యనియు
 హరునివాక్యము గాన యది యేల తప్పు ?
 భక్తుఁ డెబ్బంగిగా భావించు శివుఁడు
 ప్యక్తిగాఁ దద్రూపుఁ డై యుండు టరుదె ?
 యని భక్తమండలి వినుతింపఁ గొన్ని
 దినములు సనఁగ నద్దేవదేవుండు
 వెండి యమ్మకుఁ బ్రసన్నుండు గాఁ దలఁచి
 దండిరోగంబైన తఱుచంటిక్రియను
 జన్నును గుడువక సంధిల్ల నోరు
 వెన్నకుఁ దెఱవకయున్న యాక్షణము
 బిట్టల్కిపడి తల్లి బిమ్మిటి నొడలుఁ
 బట్ట లే కావద గిట్టి “నాయన్న !
 నాకున్న ! నాపట్టి ! నాచిన్నవడుగ !
 నాకుట్ట చ నేలరా కుడ్వవైతి ?
 నీచెమటయుఁ జూచి నెత్తురు నవుడు
 నోచెల్ల ! యెటు సూడనోపుదునన్న !
 తల్లిఁ గదన్న ! యింతటి కోర్తునన్న !
 యెల్లెడ నొరుల నే నెఱుఁగఁగదన్న !
 కలిగితి లేక యొక్కఁడవు గదన్న !
 తలరక యే నెట్లు దరియింతునన్న !
 నేలపై నాకాళ్లు నిలువవురన్న !
 యేల పల్కవు సెప్పవే యన్న ! నీకు
 నణిమియో ? కోవయో ? యంగిటిముల్లి !
 యెఱుఁగను మందుమార్గకేమియు” ననుచుఁ
 బనవుఁ బలవరించుఁ, బయిఁ బడి పొరలుఁ,
 గనుఁగొను మైపుడ్కుఁ, గొఁగిటఁజేర్చు.

630

640

650

గప్పుఁ, దెఱచుఁ, గప్పుఁ, గ్రమ్మఱఁ దెఱచుఁ,
 దప్పక వీక్షించుఁ, దల్లడం బందుఁ
 బొంగెడుఁగడుపుముప్పునను 'బొప్పనికి
 నంగిటిముల్లయ్యె' నని నరులనఁగ
 నడలుచుఁ గడుశోకజడధిఁ దేలుచును
 బడఁతి పుత్తుఁ డున్న భావంబుఁ జూచి—
 “కడుపు వెలితి యైన నొడయనంబికిని
 నెడవోయి యచ్చటఁ గుడువలేకున్నఁ
 గునియుచుఁ గుమ్మరగుండయ్య వాడ్య
 మున కాడి యచ్చటఁ గొనఁ దిన లేక
 వచ్చి చేరమచక్కవర్తి వాయించ
 నచ్చెరువుగ నాడి యాఁకట బడలి
 ‘వెడయాట లివియెల్ల వేఁగి యాడినను
 గడుపు నిండునె’ యని గ్రక్కున వచ్చి,
 పిట్టవ్వకై రాచవెట్టికిఁ బోయి
 యెట్టకేలకు నింతపి ట్టారగించి,
 సామవేదులయింటఁ జచ్చినపెయ్యఁ
 బ్రేమంబుతో వండి పెట్టంగఁ గుడిచి,
 కామింపఁగాఁ గరికాశవ్వయింట
 మామిడిపండులు మఱుఁగున నమలి,
 పోయి చెన్నయయింటఁబులియంటకళముఁ
 జేయుఁ దీయక జుట్టి, చిఱుతొండనంబి
 కొడుకుమాంసము వేడికొని విందుసేసి,
 యెడవక నిమ్మవ్వయింట భుజించి,
 యారగింపఁగఁ జవి యైనఁ జోడవ్వ
 కోరతో నిచ్చినఁ గొని యారగించి,
 యాసక్తి సురియచొడయ్య చేకళ్ల
 కాసించి తఁటఁ వెండి యంతటఁ బోక
 నిన్న నింతయు నొక్క నెలఁతుక నెప్పెఁ :

660

670

680

గున్న : యాఱడిపుచ్చఁగూడునే నన్ను
 మలమల మఱుఁగుచు నిల నాడనేల
 కొలఁదిదప్పినకుడ్పు గుడువంగ నేల ?
 బ్రదుకున్నదే యిట్లు వై కుడ్పులందు
 నది యేల కడుపూఁదదయ్యెడుఁ జెపుమ.
 చన్నిత్తుఁ బలుమాఱు వెన్నయుఁ బాలు
 నెన్నుండు దప్పింప నెందైనఁ దెత్తుఁ
 గుడుపు నీకెయిదదే కొడుక యిట్లేల ?
 యడిగి కుడువఁబోయి తాదట లేక
 యిన్ని దినంబులు నేరీతిఁ జాలె ?
 నిన్న నీకడు పేల నిండదు పెపుమ ?
 యేయెడ వంచింప రేయును బగలుఁ
 జేయి దిగం డిట్టి 1 సితగుండు గలఁడె ?''
 యని యొండు వేసర నాసరఁ గన్న
 జనినగదా యని చనవున బలుకఁ
 దెల్ల ఓప్పుడు మీఁదఁ దొల్లి నాయటి
 తల్లులు గలరె యీముల్లోకములను ?
 బనుగొన నీవు నాప్రాణంబు గాఁగ
 ననురక్తి గొనియాట కది నీవె సాక్షి ;
 యెట్టేని మాయుంచినట్టుల యుండి
 పెట్టినంత గుడిచి యట్టుండితేని
 యెప్పాట నినుఁ బొందునే తెవు ల్నొప్పి ?
 నిప్పునఁ జెద లంటునే ? నీకు నీవ
 చేసికొనఁగఁ దెవు ల్నిద్దించెఁ గాక
 యీసంకటంబు నీ కేల తావచ్చు ?
 బనియేమి ? మాటలఁ జాయునే తెవులు
 నిన్నుఁ గొంత వీఱిఁడితన మడ్గ నేల ?
 చాలఁ జూడంగ నీసంకటం బింక

690

700

బాలుండ : సీమీదఁ బ్రాణము ల్విడుతు.”

710

సని తనశిరమున కలుగ నున్నంతఁ
దనతిల్లి కడుపు ప్రత్యక్ష మై నిలిచి,
“యడుగు ముచ్చెద నీకు నభిమతం” బనుడుఁ
“గొడుక ! నాకొకకోర్కి కొఱఁతయుఁ గలదె ?

నీవు నిరోగి వై నిత్యుండ వైను
భావా ప్తి నుండు నా కంతియె చాలు;
కన్న మోహంబునకంటె నగ్గలము
ఎన్నఁ బెంచినమోహ మెందు నటండ్రు.

అటుగాన నినుఁ గన్నులారఁ జూచుచును
నిట యుండుటయె నాకు నీప్పితం” బనిన

720

మందస్మితముభారవిందుఁ డై తల్లి
నందంద కౌఁగిట నప్పళింపుచును
‘ముల్లోకములకెల్ల ముత్తవ : నాకుఁ
దల్లివి గాన నాతల్లి ! నీయట్టి
తల్లివి గలుగంగఁ దనకు రోగంబు
లెల్లెడఁ బొందఁగ నె ట్లుండవచ్చు ?’
ననుచు నిత్యత్వ మాయమ్మకు నొసఁగె.

ననుపమపరమపరానందమూర్తి
యమ్మ యై శివుఁ గొనియాడుబఁజేసి
యమ్మవ్వ యనునామ మయ్యె. పెండియును—*

730

—: ఉడుమూరి కన్నప్ప కథ :—

“శ్రీకాళహస్తిగిరి ప్రదేశమున
శ్రీకంఠభక్తుండు లోకైకనుతుఁడు
ఉడుమూరి కన్నప్పఁ డొక్కనాఁ డర్చి
నడవికి వేటమై సరిగి యొక్కెడను
దోడెఱుకులుఁ దాను దోపున నుండి
యాడ నొక్కంత నిద్రావస్థ దోపఁ
గలయఁగ రుద్రచిహ్నాలతోడ నీకుఁ

డలరుచుఁ దవసి యై యరుడెంచి తన్ను
 జవుకమం దునిచి నొసల భూతి వెట్టి
 శివతీర్థకలశాభిషిక్తుఁ గావించి,
 “చనఁజన ముందట ఘనలింగమూర్తిఁ
 గనియెదు; వ్రాణలింగంబు నీ కదియొ”
 నని యుపదేశించినట్లు స్వప్నమునఁ
 గని, మేలుకాంచి నలడలు పీక్షింప
 మును లేనిదొక ద్రోవ ముందట నున్నఁ
 ‘బొనర! నిక్కల యయ్యెఁబో కల’ యనుచు
 దనతోడి యెఱుకుల నునిచి యొక్కండ
 చనఁ జన ముందట ఘనలింగమూర్తి
 యున్న సంతోషించి కన్నప్పదేవుఁ
 డున్నత భక్తి సంయుక్తుఁ డై మ్రొక్కి
 “కలగన్న చోటికి గంపఁ గొంపోవ
 ఫలసిద్ధి యగుటెల్ల భాగ్యంబు గాదె ?
 మును దపోమూర్తి నెప్పిన లింగ మిదియ
 తనప్రాణనాథుఁ డొ” నని నిశ్చయించి,
 “బాస గా దింక నీప్రాణలింగంబుఁ
 బాసి పోఁ దగదు మా పల్లయ ; కితని
 గ్రక్కునఁ గొనిపోయి కట్టుదుఁ బాక ;
 నిక్కడ నునువరా దెండఁ గాలంగ ;
 బుద్ధులు నెప్పియు బుజ్జగించియును
 దద్దయుఁ గీడ్పడఁ దగ2 వెట్టు వెట్టి
 వలసిన వస్తువు లిలఁ దెచ్చి యిచ్చి
 వలపించి కొనిపోవ వలె” నని తలఁచి
 పరమహర్షమున విస్ఫారాంగుఁ డగుచు
 వరముగ్ధభావన హరున కిట్లనియె :
 “అక్కటా! యిది యేమి హరుఁడ యొక్కరుఁడ

7 40

750

760

విక్కడ నుండుట యేమి గారణమొ ?
 తల సూప కేయూరి తమ్మళ్ళ తోడ
 నలిగి వచ్చితి సెప్పు మరుక డీరెచ్చెదిను ;
 1 గొరగ లుమ్మెత్తప త్తిరిఁ బూజసేయ
 మరులెత్తి వచ్చితో యురుతరాటవికి ;
 పరసలత్రొక్కునఁ బడ జాల కీవు
 సిరిగిరి నుండక సురిఁగి వచ్చితివా ?
 జటలకు నొడలికి సవతులు వోర
 నుడువఁ జాలక వచ్చి యడవిఁ జొచ్చితివా ?
 చెన్నయ్య గలసినఁ జెడఁ గులం బనుచు
 నిన్ను లోకులు వెలి యన్న వచ్చితివా ?
 పలుమాటు నంబికిఁ బడివను లేయ
 సొలసి వచ్చితివా యిచ్చోట డాఁగంగ ?
 నాటి బ్రహ్మము నేఁడు నాయంబు దప్ప
 వేఁటాడ వచ్చితో ? వేయును నేల
 నాతోడి మోహంబునన నన్నుఁ బ్రోవ
 నేతెంచితో వేడ్క యెసఁగ నిచ్చటికి !
 నెట యుండి వేంచేసి తెట్లు ? నీబ్రదుకు ?
 ఇట యుండఁ జొచ్చి తీ వెంతగాలంబు ?
 ఎక్కుడుగోద నిన్నిక్కడ వైచి
 యొక్కడ వోయె నే నేఁగెదఁ జెపుమ ?
 ఒడల నర్థము గొన్న యుమబోటి యెద్ది ?
 యెడైన నవ్వరే యొక్కడివారు ?
 కట్టిన గోచి యొక్కడ నొల్పవడితి ?
 వట్టెల వచ్చితి వడవి కొక్కడవ ?
 చంక బొక్కసమును సడలియున్నదియు
 శంకింప కొం తెట్లు సరియించెదయ్య !
 కొండలలోన నొక్కండ వీ విట్లు

770

780

790

లుండంగ వెఱవవా ఖండేందుమా ?
 మృగములు నురగము ల్మితి మేరలేవు,
 సగవు గా దిచట నున్నను బ్రమాదంబు ;
 ఎఱుకుఁ బన్నలు గన్న నేతురు నిన్నుఁ ;
 గఱకంతః మావలైఁ గల దెల్ల సుఖము.
 అడవుల మానుబిళ్ళ కడు మంచిపాలు
 నొడిపిలి పాసెంబు నుడువ నేతులును

800

నిప్పపూవును దేనె లెల్ల ఫలాదు
 లొప్పెడు వెదురు బ్రాలోగిరంబులును,
 మఱి యట్లుఁ గాక నీ మనసు వచ్చినను
 నెఱచులుఁ గఱకుట్టు లెన్నేనిఁ గలవు ;
 రావయ్యః మ్రొక్కెద దేవదేవుండః
 ప్రేవులు మాడంగఁ జావఁ దప్పినదె ?”
 యనుచుఁ బాదాశ్రాంతుఁ డైన నీశ్వరుఁడు
 దనతోడఁ బలుకఁ మనసులోపలను

“నింత గాలమునుండి యిట గుడువందొ ?
 తంతునిర్దళనుఁ డాకట బల్కు లేడు ;
 చెవులు సిల్లులు వోవఁ జీరంగ నేల ?
 శివున కేమేనిఁ దెచ్చెదఁ గాక :” యనుచుఁ
 జని చందమాలాదిశాకముల్ మృగము
 లును దృష్టి మాత్రలోనన పరీక్షింప-
 మునుకొని “యంతకుమున్న ధరిత్రిఁ
 జనిన జీమూతవాహనుఁడును శిబియుఁ
 గీర్తిముఖుండును గీర్తింప నాది
 కర్తకు నర్పింపఁగా నెఱుంగఁమిని
 దమ శరీరము లొండుగ్రమమున సమసి
 యమితసాహసవంతు లనఁగ నిబ్బువిని
 సవిశేషకీర్తిభాజను లైరి గాని
 ప్రవిమలమతి లింగభాజను ల్గార”

810

820

యనుచు సౌందర్య మహాకాయు లనఁగ
దనుజేశు లతిఘోరితప మాచరింప
నెంతయుఁ బరితోష హృదయుఁ దై భర్తఁ
డంత దైత్యులకుఁ బ్రత్యక్ష మై నిలిచి
“యాయధోక్షజ కమలాననవాస

వాయతస్వర్గ మోక్షాది భోగములు
చెచ్చెర వేడుఁ డిచ్చెద” నని యాన
తిచ్చుడు, సాష్టాంగ మెరఁగి దానవులు

830

“మాజలంధరుఁ డభిమానంబు గొన్న
యాజనార్దను పద మరిదియే మాకు ?
మాగజాసురునిచే మడిసినయట్టి
వాగీశ్వరత్వంబు వలెనె ని న్నడుగ ?
మాతాంకునిచే విధాత మై చెడ్డ
యాతని యింద్రత్వ మది యేలచెప్ప ?
నటుగాక వ్యాఘ్రాంధకాది దానవులు
నిటలాఱు పగతు లై సీచేతఁ దొల్లి
పడసిన మోక్షంబు భక్తిమైఁ దగిలి
పడయుట సోదైమే పాన లాం డేల?
దేవ : నిత్యానంద : దివ్యలింగాంగ :
దేవ : మహాదేవ : దేవాధిదేవ :

840

యెల్లదైవత్వంబు లెల్ల భోగంబు
లెల్ల వియెఱుఁగుదు మొల్ల మేమియును,
సీరమ్య మగు మాశరీరము శ్రీకు
నారగింపంగ నాహారము ల్లాఁగఁ
గరుణింపుఁ” డనుడు శ్రీకంఠుఁ డిట్లనియె :

“ధరఁ గాశహస్తి భూధరసమీపమున
మృగము లై పుట్టుఁడు ; మిమ్ము వధించి
బగుతుఁ డొక్కఁడు పరివక్త్యంబుసేసి
యర్పింపనేర్చుఁ గన్నప్పఁ డనంగ :

850

నర్పింప నపుడు మి మ్మారగించెదను." అని
 యానతిచ్చుడు నసురు లాక్షణమ
 చనుదెంచి వ్రజలును వనితలుఁ దారు
 మృగము లై లింగసమీపంబునందుఁ
 దగిలి జన్మించి యెంతయుఁ బ్రీతిఁ దమ్ము
 నొరులకుఁ గానరాకుండ వర్తింప-
 వరమృగావలి సేరవచ్చిన నుబ్బి
 యొక్కొక్కకోలన యొక్కొక్కమృగము
 నుక్కడఁగింపుచు నుత్సవం బలరఁ
 జెచ్చెరఁ గోలలు దెచ్చి యాక్షణమ
 త్రచ్చి మెల్ల న మంట దరికొల్పి కాల్చి
 మంచిమాంసముగ శోధించి శోధించి
 పంచినమాడ్కి ఖండించి ఖండించి
 కొల్చుచుఁ బక్వంబుగాఁ ద్రిప్పి త్రిప్పి
 ప్రేల్చుచు వెండియుఁ గ్రియకొల్పి కొల్పి
 తవిలి ఖండింపుచుఁ దాఁ జవినూచి
 చవియున్న లెన్న మాంసము దొప్పఁబెట్టి,
 చిఱుతయుఁ గరినంబు చిద్రంబు మొఱకు
 కఱకును గారాకు గాకుండఁ జూచి,
 యింపారి నునుపారి కంపు సొంపారి
 పెంపారి చాలనొప్పెడు బిల్వవత్రి
 వలి దీటుకొనఁ గోసి తలసజ్జఁజేసి
 యలరు జంజులు వెండ్రుకలమీదఁ దాల్చి,
 చక్కన మొగలేటి నదమలోదకము
 లక్కజంబుగ రెండుపుక్కిళ్లఁ బట్టి,
 దాపలికరమునఁ జాపంబు శరము
 లేపార వలచేత నిట మాంస మున్న
 దొప్పయుఁ బట్టి కన్నప్పఁ దేతెంచి,
 చెప్పఁగాలను దొంటి శివుమీద పూజ

860

870

880

పోనూకి తెచ్చిన పుక్కిటి నీట
 మానుగా శివునకు మజ్జనం బార్చి,
 పటికివెండుకలపైఁ బత్తిరి రార్చి,
 మఱి దొప్పఁ దెచ్చిన మాంస మర్పించి
 యనయంబు నట్లు గన్నప్పదేవుండు
 ననురాగమునఁ గొల్వ, మును గొల్చుతపసి
 యేతెంచి యప్పరమేశ్వరు మోల
 నీతెఱంగంతయు నేర్పడఁ జూచి
 “యెక్కడి మేచ్చుఁడో యెన్నఁటిఁగోలె
 నిక్కడ నన్యాయ్య మిట్లు సేసెడిని
 నేమిసేయుదు” నంచు నేవగింపుచును
 నామాంస ఖండంబు లటు వాఱనూకి,
 యపవిత్ర మయ్యె శివాగార మనుచుఁ
 దపసి పంచామృతస్సపనంబు సేసి
 పాదోదకములు దత్పాత్రంతంబునందు
 వేనోక్తముగఁ జల్లి వెండి పూజించి,
 వేగుండి యాతనివిధ మెల్ల నరసి
 వేగినఁ దపసి యుద్వృప్తిమై వచ్చి
 ‘‘యక్కటా : యెంగిలి యదియు మాంసంబు
 పుక్కిటిసీరును బూజ్యమే పూజ ;
 చెప్పఁగాలను నూకు శివభక్తి గలదె ?
 యెప్పాట వినఁబడునే ? యెట్లు సైవ
 వసుధ మృగాదుండు వాడు ; నేఁ దపసి,
 నసమానవిగ్రహం బన నెట్లువచ్చు ?
 నిచ్చటఁ దొల్లియు నేనుంగుతోడఁ
 జెచ్చెరఁ బోరదే చెలఁది : యెట్లనిన :
 హరుఁ డెండఁ గాలెడి ననుచు నచ్చెలఁది
 పరువడిఁ దననూలు దెరచీరభాతిఁ
 దిరిగివచ్చిన వృక్ష తృణగుల్మలతలఁ

890

900

బురికొల్పి మీఁదఁ గపోతముల్ దీర్చి
 కరువుఁ బ్రతిష్ఠించి గంటయు వేది
 విరచించి శిఖరంబుఁ గర మొప్ప నిలిపి
 ద్వారబంధంబులు దగిన వాకిళ్లు
 నారంగ గర్భగృహాదులు దీర్చి
 యకలంక కరవీరముకుఁ ప్రభాతి
 ప్రకటించి దేహశీబంధంబునందు
 రమణీయ పూజాప్రబంధానేకరచన
 గావించి, చెలఁది ద్రికాలంబు భక్తి
 భావనమై శివుఁ బాయక కొలువ-
 హరుమీఁదఁ జెలఁది మున్నల్లిన సూలు
 గరి యంత నేతెంచి కాంచి కోపించి
 'పాయక శివుమీఁదఁ 1బాదొట్టు వెట్టి
 పోయెడు నిది యేమి పురువాకో' యనుచు
 ఘనకర్ణచలిత సంగత మారుతమునఁ
 బొసరిన పాదొట్టుఁబోవంగఁ దోచి,
 వెండి తాఁ దెచ్చిన తుండాంతరిమున
 నిండురు మొగలేటి నిర్మలాంబువుల
 సంచికాధవునకు నభిషేకమార్చి,
 యింబులఁ గుంభస్థలంబుపైఁ బెట్టి,
 తెచ్చినకలువల నచ్చఁ దామరల
 నిచ్చలుఁ బూన్చుచు నిటలలోచనునిఁ
 గరియును నిట్లు ద్రికాలంబు గొలువ-
 నరుడెంచి చెలఁది దా నాగ్రహం బంది
 'కమనీయలీల నా కట్టినగుడియు
 నమరుమదీయ నిత్యార్చనావలియు
 నెట్టికర్మయొ చెర్చి యేఁగెడు నింక
 నిట్టి శివ ద్రోహ మెట్లు సైరింతు'

910

920

930

ననుచు నొక్కెడఁ బొంచికొనియుండ గజము

సనుదెంచి కోపించుచందంబు సూచి

940

యంతరాంతర మించు కై నఁ దలంప

కంతఁ 1 బరిచ్చేది యై యుపాయమున

దుందాగ్రమునఁ జొచ్చి తొలుచుచుఁ జెలఁది

దండిమదేభంబు లలకెక్కి చంపెఁ.”

గాన యిక్కడ నమార్గము నేయుధీర

మానసుఁ దెంతవాఁ డైనఁ గానిమ్ము ;

అట్లు నేఁడును వాఁడు నరుదెంచెనేని

యెఱైనఁ జంపకఁ యే బోవ” ననుచు

పెనుకదిక్కునఁ బొంచికొని సమీపమునఁ

దనపొడసూపక తపసి యొన్నెడను—

950

గన్నప్పదేవుని ఘనముగ్ధతయును

సన్నతభక్తియు సంస్పృహత్వంబుఁ

దపిసికిఁ జూపఁగఁ దలఁచి శంకరుఁడు

వివరీతగతిఁ ద్రినేత్రవరీత మైన

పదనంబు ధరియించి వలపలికింట

నుదకంబు గాఱంగ నున్నయత్తటిని

అరుదొందఁ దొల్లిటయట్ల కన్నప్పఁ

డరుదెంచి యరుదెంచి హరుకంటినీరు

పొడఁగని, బిట్టుల్కిపడి, భయభ్రాంతిఁ

దొడరుచు నరుదారఁ దొల్లింటిపూజ

960

గక్కునఁ దనచెప్పుఁగాలఁ బోనూకి,

పుక్కిటి నీరును బుగులున నుమిసి,

తలవంచి పత్తిరి డులిచి, మాంసంబుఁ

దలరుచు నర్పించి, తదవసరమున

నానేత్రజలపరిహారార్థముగను

దా నీశ్వరునకు సంతర్థార యెత్తు

భంగి జలంబులుఁ బత్తిరి బ్రుంగి
 మంగళం బై యొప్పె మణియట్లుఁ గాక
 తలగంగ నతనిపాదహతిఁ దొలంకి
 యలరి పాదోదకం బై వెల్లి విరియఁ
 బొలుపుగఁ గన్నప్ప పుక్కిటనీరు
 గలయఁ బ్రసాదోదకం బయి తనర
 నాలింగమూర్తి యపాంగోదకముల
 పోల లింగోదకపూర మై తనరఁ
 ద్రివిధోదకంబులుఁ ద్రినయనుమేనఁ
 బ్రవిమలం బై యిట్లు బ్రాజిల్లెః సంతఁ
 దవిలి ప్రసాదికిఁ ద్రివిధోదకములు
 ప్రవిమలమతిఁ బొందఁ బాడి యనంగ
 సర్వాంగములుగూడ జలములు వర్ష
 సర్వేశుభక్తుఁ డాశ్చర్యంబు నొంది
 యగ్గలం బయ్యె నపాంగాశ్రు లనుచు
 బెగ్గిలి నేత్రమ్ము దగ్గటి చూచి
 “కటకటా : యిదియేమి గర్జంబు వుట్టె ?
 నిటలాక్ష : నీకంట నీరు గాతెడిని ;
 నీనింద విని గౌరి నీతైన నాఁడు
 దా నించు కేనియుఁ దడి గంట లేదు;
 జనకునిచేఁ దనయునిఁ దునిమించునపుడు
 కనికరంబున గంటఁ గ్రమ్మదు నీరు ;
 చీర సింఛుచు విప్రు లాఱడి వైచి
 కారించుతటి నుదకము లేదు గంట ;
 నాతాల వాట్లు టివ్వనఁ దాఁకునొవ్విఁ
 గాఱవు నాఁడును గంటఁ బాష్పములు ;
 పరసత్తికై పట్టువడ్డ భంగమునఁ
 దొరుగవు నాఁడును దోయముల్ గంట ;
 వెట్టి కేఁగెడు తట్టఁ బట్టి యెత్తుడును

970

980

990

నట్టిచో వెడల వపాంగోదకములు ;
 నేడు నీకడకంట నిర్నిమిత్తంబు
 పోడిగా జలములు పూరించు పేమి ?
 ఆలుబిడ్డలఁ బాసి యడవుల గిరుల
 పాల్గెతి నని దుఃఖపడి యేడిచెదవా ?
 యేకాకి నైతి నిం కేక్రియఁ బ్రోతు
 లోకంబు లని ధృతిలేక యేడ్చెదవా ?
 కడుపు గాలంగ నాకటి కోర్వలేక
 తడ వయ్యె రాఁ డని తలచి యేడ్చెదవా ?
 యక్కడ దండిమృగాలిచే నాదు
 చిక్కుట నూహించి నిక్కమేడ్చెదవా ?
 పనిపాటు సేయనోపక యొంటివిడిచి
 చనియెనో తమపల్లె కనుచు నేడ్చెదవా ?
 అతిముఠి నొకపువ్వు మఱి మూరుకొన్న
 నెఱయఁ బ్రాణమునకు వెఱచి యేడ్చెదవా ?
 కారణం బేమి ? గన్గంటఁ బుట్టెండు
 నీరు గాఱఁగ నేడ్వ నీ కేమి వలసె ;
 చెప్పవే నా” కని చేర్చుఁ గొఁగిటను
 నప్పళింపుచును ‘నాయటి పుత్రుండు
 గలుగ నీ కేల యప్పుల బ్రుంగ’ ననిన
 పొలుపునఁ గంటియప్పులు వాఱఁ దుడిచి,
 “పాసియుఁ బాయదు వ్యాసంగ” మనుచు
 నీసరిలింగముల్ నిను నగరయ్య :
 ఊరకో నాయన్న : యూరకో తండ్రి :
 యూరకో నాస్వామి : యూరకిం తేల ?
 యుమ్మలికము తగ దుడుగవే’ యనుచు
 తొమ్మన నేత్రోదకముల బ్లాతు ;
 ‘నెనఁగ నాముగ్ధత కీకంటిలోని
 కనువ పొ’ మృన్నట్లు గన్ను శోధించుఁ ;

1000

1010

1020

గరతలాంగుళములఁ గనుతెప్ప లెత్తి
 'నెర సున్న' దని పాఱనిష్ఠించి యూఁదుఁ ;
 బరగ నాలుక గ్రుడ్డుపైఁ ద్రిప్పిత్రిప్పి
 యొరయుచు నొరయుచు నొయ్యనఁ జూచుఁ ;
 జీరావిఁగొని కంటఁజేర్చి హత్తించి
 చీరెల్లఁ దడిసినఁ జిక్కు ; వెండియును
 నీకడకంట వ్రేలిడి యొత్తనొత్త
 నాకడకంట ధారావలి వర్షె ;
 నాకడకంట వ్రే లదుమ నట్లదుమ
 నీకడకంట నీరెంతయుఁ దొరిగెఁ ;
 గొలుకులురెండు నంగుళముల నదుమఁ
 గలయఁగఁ గన్నెల్లఁ గొలుకులై కాతె ;
 నక్కన్నుఁగొలుకులు నరచేతమూయఁ
 బక్కిళ్లఁ బింజించి పాఱంగఁ దొడఁగె ;
 నెట్టును నేత్రాశ్రు లెడతెగకున్న
 నెట్టణ దుఃఖించి బిట్టు వాచఱుచు ;
 నడుగులఁ బడి మ్రొక్కు ; నంజలి యొగ్గు ;
 నడలు ; నిల్చును ; నిల్వఁబడు ; లేచుఁ ; జూచుఁ ;
 'కటకటాః' యనుచు లింగముఁ జుట్టిచుట్టి
 యటయిట యేగుచునా త్మలోపలను
 "నానందబాష్పమ్ము లంద మేనియును
 నాననంబునఁ దోఁప దానందచిహ్న ;
 సారకటాక్ష పీక్షణ జాల మైనఁ
 గారుణ్య జలములు గావ యుష్ణములు ;
 ఘర్మజలంబులక్రమ మందమేని
 ఘర్మజలంబులు గన్నులఁ గలవె ?
 యొండు దుఃఖం బేని యూహించి చూడ
 రెండుగన్నులఁ గాఱ కుండునే నీరు ?
 తా నొక్కకంటనె ధార వర్షెడిని

1030

1040

1050

కానోపు నక్షిరోగంబ యేషేని
 చెప్పఁ జిత్రము । గోడితెప్ప పెర్గినదో ?
 తప్పవోనోపునో ? తడికంటివిధమో ?
 నొవ్వియో పొరగప్పెనో ? మాదతెవులొ ?
 పువ్వువట్టిల్ల నాపువుకంటి పోవొ ?
 మయిలవడదియో ? దుర్మాంసదోషంబొ ?
 అయిరయో వెండియు నక్షిరోగంబొ ?

1060

కానోపు నిట్లనుమానంబు లేదు ;
 దీనికి మందుమా కే నే మెఱుంగ ;
 నాయన్న : నాతండ్రి : నాయిష్ట సఖుఁడ :
 నాయయ్య : నాజియ్య : నాప్రాణనాథ :
 సర్వాంగసుందర : శంకర : యీ! వి
 గుర్వణం బెటు దొరకొనెనయ్య : నీకు ;
 ముక్కంటి వాఁడని మూఁడు లోకముల
 నిక్కంబు వెఱుతురు నిటలలోచనుఁడ :
 యెన్నఁడు నీకొక బన్నంబు లేదు ;

గన్నుఁ జూచిన నిట్లు గైకొండ్రె సురలు ;
 కంటి చిచ్చున మున్ను గాలిన వారు
 కంటివార్తకు నిక గనలరే మగుడ ;
 విను మెంత గన్ను గానని వలపైన
 వనిత లిట్లంగహీనునకు జిక్కుదురె ?
 రూపింప నిట్లు కురూపి వై యున్న
 నేపార భక్తు 'లిహీ' యని నగరె ?
 నేఁ డెందుఁ బోయెనో నేత్రంబు హరికి

1070

నాఁ డిచ్చి నట్టి యనశ్వరమహిమ ?
 పొలమున నాఁబోతు పులి గొన్నయట్టి
 పొలు పయ్యె నే నెట్లు నిలువంగనేరు ?
 నెవ్వరి తెఱిగింతు ? నెట్లు ధరింతు ?

1080

నెవ్విధిఁ బోవుదు ? నేమి సేయుదును ?
 జెప్పంగ లే దొండు ; సేయ లే దొండు ;
 నిప్పాటఁ జూచుచు నే నుండఁ జాల ;
 నాకంటఁ బుట్టిన నాఁటను గోలె
 శ్రీకంఠ రోగంబు పెంద దెన్నఁడును ;
 నొప్పని కన్నుతో నున్నట్లు గాఁగఁ
 గప్పెద నాలెన్నకంట నీకన్ను ;
 నాకన్నచూ : మందు నీకంటి" కనుచుఁ
 జేకొని శరమున ఛేదించి పుచ్చి
 కఱకంఠ కంటిపైఁ గన్నప్ప దేవుఁ
 డఱిముఱిఁ దననేత్ర మర్పింపఁ దడవ
 నక్కంటఁ దొరుగు ధారావళి యడఁగి,
 గ్రక్కున డాపలికంట నుప్పొంగఁ
 గించి తృహస సంకీర్తననన
 మంచితాంభోజాతుఁడై తననేత్ర
 కమలంబు శివునేత్ర కమల మై యునికి
 కమితమహోత్సాహ మాత్మఁ దుల్కాడఁ
 గ్రేకంట లింగంబు డాకన్నుఁ జూచి
 'యీకంటి కిని మందు నీకన్నె కాక
 యనుమాన మింకేల' యనుచుఁ దన్నేత్ర
 జనితవినిర్మలజలధార దొరుగఁ
 గందువఁ దనచెప్పుఁ గాలి యుంగుటము
 వొందించి డాకన్ను వుచ్చఁ గై కొనుడు—
 సంతలోపలన ప్రత్యక్ష మై యప్పు
 డంతకసంహారుఁ డనురాగ మెఁసఁగఁ
 గన్నప్పదేవర కరయుగ గ్రహణ
 సన్నుత హస్తఁ దై చక్రన నిలువఁ
 గలిత సమావలోకనమాత్ర యంద
 యలరెఁ గన్నప్పని వలవలి కన్ను

1090

1100

1110

నాతనిచేఁ గొన్న యాకన్ను నిచ్చె
 నో తన కన్నిచ్చెనో శివుఁ డనఁగ ;
 సంతకమున్ను వామాంబకజనిత
 సంతతఘనబాష్పజలధార లుడిగి
 కన్నప్ప దేవుని కన్నులు శివుని
 కన్నులు వోల నొక్కం దైన యట్లు
 కన్నప్పదేవుని కన్నుల నపుడు
 సన్నతానందబాష్పంబులు దొరిగె ;
 హరుకంటఁ దొల్లి ద్రిపురపీక్షణమునఁ
 దొరిగిన జలములు దోడయ్యె ననఁగఁ
 గరుణానిరీక్షణ స్ఫురితాంబుధార
 విరచింప నానందకర మగు టరుదె :
 యంతట నిఖిలసురాసురప్రముఖు
 లంతంత మ్రొక్కుచు నభయంబు వేఁడ,
 మస్తక విన్యస్తహస్త రై మునులు
 ప్రస్తుతం బెఱుఁగుచుఁ బ్రస్తుతుల్ సేయ,
 శివదుందుభులు మ్రోయ, భువిఁ బుష్పవృష్టి
 ప్రవిమలం బై కుర్యఁ, బ్రమథు లుప్పొంగ,
 గన్నప్ప శుద్ధముగ్ధతయు మహాగు
 ణోన్నతియును భక్తియోగసంపదయు
 నాపరావరుఁడు ప్రత్యక్ష మై యునికిఁ
 గోపించి మును పొంచికొనియున్న తపసి
 కనుఁగొని సంభ్రమాక్రాంతాత్ముఁ డగుచుఁ
 జనుదెంచి భువి జక్కఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి
 “తలఁప నీసహజ ముగ్ధత్వ మెఱుఁగమిఁ
 దలఁచితి నీకహితంబు సేయంగఁ ;
 దప్పు నైరింపు గన్నప్ప ! దయాత్మ !
 చెప్ప నున్నదె నీవు శివుఁడవు గాక
 యిట్టి ముగ్ధత్వంబు నిట్టి వీరత్వ

1120

1130

పిట్టి మహత్త్వంబు నెందును గలదె ?
 విందుమే యవికలవేదశాస్త్రములఁ
 గందుమే మూఁడులోకంబులఁ దొల్లి ?
 బాపురే ! కన్నప్ప ! పరమ లింగంబ !
 బాపురే ! కన్నప్ప ! ప్రచుభవిలాస !
 నల్లవో ! కన్నప్ప ! నాలింగముగ్ధ !
 నల్లవో ! కన్నప్ప ! నల్లనై నార !''
 యనుచు నిట్లాతపోధనుఁ డతిభక్తి
 వినుతింప, నుమబోటి విస్మయంబొందఁ
 గన్నప్ప శివుఁడు నాకాంక్ష నొందారులఁ
 గన్నులఁ జూచుచు నున్న యత్తతీని
 దవిలి యొందొంటితోఁ దగునన దొరపి
 నివిడి యొందొంటితోఁ నిద్దమై బెరసి
 చూపులు సూపుల లోపలఁ జొచ్చి
 యేపార నేక మై యెంతయు నొప్పి
 కన్నప్పదేవుని కన్నుల సఖులొ !
 యన్నీలకంధరు కన్నుల కవలొ ?
 తవిలి కన్నప్ప కన్నవ దర్పణములొ ?
 భవునయనంబుల పృతిబింబ యుగమొ ?
 నెమ్మిఁ గన్నప్ప నేత్రమ్ములపాయ
 గొమ్ములొ ? శివునేత్రగుప్తాంకురములొ ?
 రమణఁ గన్నప్ప నేత్రముల బీజములొ ?
 యమృతాంకుశేఖరు నక్షిఫలములొ ?
 యనఁగఁ గన్నప్ప దేవునిలోచనములు
 మనసిజహారుని లోచనము లై శివుని
 కన్నులు గన్నప్ప కన్ను లై యిట్లు
 సన్నుతి గడచి సమున్నతస్ఫురణ
 నాల్గఁ గన్నప్ప నై నారినేత్రములొ ?
 నాల్గ నీశ్వరునయనంబులొ యనఁగ

1140

1150

1160

మృదుని మూఁడవ కంటికింద నిర్గడల
నడర రెండును రెండు నై మించి వెలుగఁ

1170

జూపును జూచు తద్రూప ముదారు
నేపారఁ ద్రివిధంబు నేక మై యునికిఁ
దమ నేత్రములఁ దమ్ము దార వీక్షించు
క్రమ మయ్యె శివునికిఁ గన్నప్పనికిని ;
నెఱి నాల్గు గన్నుల నిజదీప్తి నంత
పఱగప్పి నట్లుండె ఫాలలోచనము ;
'కాలునే యింక నీకంటఁ జూచినను

నోలిఁబురత్రయం బొండు గల్గినను ?
గాలునే యింక నీకంటఁ జూచినను
నాలక్ష్మినందనుం డంగంబు గొన్నఁ ?

1180

గాలునే యింక నీకంటఁ జూచినను
గాలుఁడు వెండియుఁ గ్రమము దప్పినను ?
గాలునే యింక నీకంటఁ జూచినను
నేలోకమును సంత్యకాలంబునాఁడు ?
కన్నప్ప సదయాంబికము మున్ను శివుని
కున్న నట్లునుగాక యుగ్రాక్షఁ డండ్రె ?
నాఁడ యీ కన్నప్ప నయన ముండినను
వేఁడునే సిరియాలు విందారగింప ?

నాఁడ యీ కన్నప్ప నయన ముండినను
బోడిగా సైఁచునే భూణహత్యకును ?

1190

ఈచారునేత్రాబ్జ మీశున కున్నఁ
జూచునే నిమ్మవ్వసుతుచావు నాఁడు ?
పంబి యాయమృతాంబికం బున్న శివుఁడు
నంబి కన్నులు నెడ నాఁ డేల చూచు ?
నీ నేత్ర మున్న ము స్నిశుండు బాలుఁ
బోనిచ్చునే పాముపుట్టఁ దొడ్కంగ ?
నితనినేత్రం బున్న నిన్నియు నేల ?

యతిదయాపరుఁ డన నుతికి నెక్కండె ?
 యితనినేత్రంబు ము న్నికున కున్న
 నతిభూషిసౌందర్యఁ డన భువిఁ జనఁడె ?
 యిట్టి నేత్రంబు ము న్నెప్పుడు నున్న
 నెట్టి కాంతల మెచ్చునే హరుఁ ? డనఁగఁ
 గన్నప్ప నేత్రంబుకతమున నీకుఁ
 డెన్నంగ సర్వసంపన్నుఁ డై నెగడెఁ ;
 గన్నప్పపాదరజస్పర్శ శివుఁడు
 సన్నతభ క్తవత్సలుఁ డనఁ బరఁగె ;
 నీచెప్పు నాఁడు దన్నింత సోఁకుడును ;
 నాచంద్రుఁ డభినంద్యుఁ డయ్యె లోకముల ;
 నీచెప్పునాఁడు దన్నింత సోఁకుడును
 నేచిన తీర్థ మై యిల నొప్పె గంగ ;
 యీచెప్పు దా నయ్యెనేఁ బద్మభవుఁడు
 చూచున కాదె యీకునిమ స్తకంబు
 శ్రీపతి గానని శ్రీమహాదేవు
 శ్రీపాదభక్తుల శ్రీపాదరక్ష
 పరమేష్ఠి గానని యురులింగమూర్తి
 శిరమున నొప్పు విశిష్టభూషణము ;
 చెప్పెడి దేమి ? గన్నప్పపాదంబు
 చెప్పు మహత్త్వంబు నెప్పుఁ జిత్రంబు ;
 ఇతని పాదోదకాయత సిద్ధిఁ గాదె
 సితకరమాళి ప్రసిద్ధుఁడై పరఁగె ;
 నితని నిర్మాల్యసంగతిఁ జేసి కాదె
 రతిపతిహరుఁడు నిర్మలదేహుఁ డయ్యె :
 నితనిగంఢూషాంబుకృతసేవఁ గాదె
 జితపురత్రయదైత్యుఁ డతిలోకుఁ డయ్యె :
 నితనిప్రసాదవిహితభుక్తిఁ గాదె
 క్షితిధరకన్యకాపతి నిత్యుఁ డయ్యె :

1200

1210

1220

నీదేవుఁ డితనిప్రసాదంబుఁ గుడిచి
 వేదశాస్త్రముల వివేకంబు గడఁచె.
 శివుఁడు గన్నప్పయ్యుఁఁడై గుడిచి
 యవికలవిధి నిషేధాతీతుఁ డయ్యె ;
 లింగంబు గన్నప్ప యెంగిలి గాన
 యంగ మంతయు నుత్తమాంగ మై యొప్పె ;
 గణనాథుచేత లింగసమేతుఁ డయ్యె ;
 గణుతింప నంబిచే ఘనభక్తుఁ డయ్యె ;
 సన్నుతి కెక్కి మాకన్నప్పచేత
 సన్నుతసర్వప్రసాదాంగుఁ డయ్యె ;
 ననుచు భక్తా నీక మసమానలీల
 వినుతింప, జగములు విస్మయం బంద,
 నన్నగజాధీశుఁ డంత నందంప
 కన్నప్పదేవునిఁ గొఁగిటఁ జేర్చి
 “వరఁగుచతుర్వర్గఫలము లాదిగను
 వర మిత్తు నడుగుము వాంఛితార్థమ్ము”
 లనవుడు మందస్మితాననుం డగుచు
 ననుషక్తి ముకుళితహస్తుఁ డై మ్రొక్కి
 “యెఱుఁగ మోక్షములపే రెఱుఁగ వాంఛితము
 లెఱుఁగ వేఁడెడుమార్గ మెఱుఁగ నేమియును
 ఎఱుఁగుదు నెఱుఁగుదు నెఱుఁగుదు మఱియు
 మఱియును మఱియు ముమ్మాటికి నిన్న
 కావునఁ గోరికి కడమయుఁ గలదె ?
 దేవ ! మూల స్తంభ దివ్యలింగాంగ !
 నీయతులితదయాన్వితదృష్టి యిట్లు
 నాయందు నాఁటి కొనలు వసరింప
 నాదగు సంస్పృహఃపాదితదృష్టి
 నీదృష్టిలోనన నెక్కొని పొదలఁ
 గరుణింపు ; దక్కిన వరము లే నొల్ల

1230

1240

1250

బరమాత్మ !” యని విన్నవం బాచరింప

నభిమతార్థప్రదుఁ డట్ల కన్నప్ప

కభిముఖుఁ డై నిల్వ నంత నిద్దఱును

వెలయఁ దా రన్యోన్యవీక్షణానంద

కలితాత్ము లై తిరుకాళ త్తిపురిని

1260

గన్నప్పదేవుఁడు గౌరీశ్వరుండు

సన్నిరీక్షణలీల నున్నవా రిపుడు ;

నిక్కంబు గన్నప్ప పుక్కిటిసీరు

ముక్కుంటి కభిషేకమున కెల్లవ్రొద్దు

నేఁడును గన్నప్ప నిర్మాల్యమందుఁ

బోఁడిగా శివునకుఁ బూజసేయుదురు ;

మృదుఁడు గన్నప్ప కర్పించినఁగాని

యడరంగ నేఁడును నారగింపండు ;

కన్నప్పిరతము సేసెఁ గాన లోకములఁ

గన్నప్పఁ డనఁగ మహోన్నతి కెక్కె ;

1270

నచ్చట నేఁడు గన్నప్పండు శివుఁడు

నచ్చెరు వందంగ నట్లున్నవాఁడు.

కావునఁ దొల్లి ముగ్ధస్వభావులకు

దేవుండు కృపసేయుఁ దెల్ల మి” ట్లనుచు

బసవయ్య ముగ్ధగణసమూహికథలు

వసరింప నాచెన్నబసవయ్య వినఁగఁ

“బృథివి నీముగ్ధులకథలు దాఁ జెప్పఁ

గథ లయ్యె” నని కథకథకు నవ్వచును

నతులితానందసంగతి నున్న భక్త

వితతికి బసవఁ డున్నతలీల మ్రొక్కి,

1280

—: కళియంబనాయనారు కథ :-

‘యిప్పురాతనులందు నెఱుఁగరే తొల్లి

యొప్పార నిత్యంబు నొక్కభక్తుండు

నలిరేఁగి కళియంబనయనా రనంగ

నిల మిమ్ము నగియించు నిదియె నేమముగ
మొచ్చించె శివదేవు మీ రొక్కమాటి
కిచ్చ నవ్వుట సాలదే నన్ను మనుప !”
ననుచు నవ్వించుచు నవిరళభక్తి
జనితసుఖామృతవనధిఁ దేలుచును.
బసవఁడు జంగమప్రకరంబు నిట్లు
లసలార నోలగం బై యుండి రంత.

1290

—:సకలేశ్వరు మాదిరాజయ్య కథ:-

“పెద్దలఠేఁడు, వెన్నుద్దుల మొదలు
బుద్దులఘోక, విబుధనిధానంబు,
నమితవచోరాశి, సుమనోనురాగుఁ,
డమలినచిత్తుఁ, డుద్యద్గుణాన్వితఁడు,
సకలవీణాప్రవీణకళావిదుండు,
సకలంకనాదవిద్యాపండితుండు,
వేదవేదాంతసంపాదితతత్త్వ
వాది, సంసారదుర్వ్యాప్తిసంహారి,
యమనియమాదివృతాచారవర్తి,
శమదమనదుణాశ్రయచరిత్రుండు,
ధీరమహోదారదిక్పూర్ణకీర్తి,
కారుణ్యమూర్తి, నిర్గతసకలార్తి,
మహితసజ్జనశిఖామణీనాగఁ బరఁగు
మహి సకలేశ్వర మాదిరాజయ్య
గారి సదృశి విఖ్యాపితమహిమ
ధారుణి నెట్లన్నఁ దా విస్మయంబు !
నగణితకీర్తిమై నంబె యన్నురము
దగు రాజధానిగా ధరణి యేలుచును
శ్రుతి వీర్య వితరణ రూపవివేక
చతురతరూఢి రాజ్యంబు సేయుచును
జంగమలింగై కృతసదృశియుక్తి

1300

1310

నంగీకరించుచు నర్చ లిచ్చుచును
 నొడఁబడ రాజవదుపచారములను
 గడియగడియ దప్ప కెడ భజింపుచును
 వివిధపుష్పదళ సదృశనాంతరమున
 శివదేవు సంతతి సేయుచు న్నంత.
 రమణ బత్తీసాదిరాగంబులకును
 నమర నన్నియు దండియలు నియోగించి
 యేరాగమున సకలేశున కర్థి
 యారాగవీణ దా నలరి ధ్వనింప.

1320

విరచితస్త్రీరాగపురుషరాగములు
 సరస మై లక్ష్యలక్షణనిర్వికార
 పూరితనాదగంభీరవినుత్న
 సారోక్తి గీతంబు లారఁ బాడుచును
 దమతమ కఖిలవాద్యంబులు మ్రోయఁ
 గ్రమ మొందఁ గేళికగతి నటంపుచును
 వారివారికి హర్షపూరము ల్గాఁగఁ
 గోరి భక్తాలి కింపార మ్రొక్కుచును
 జాయక రేయును బవలు లింగార్చ
 నాయతామృతవార్ధియం దోలలాడ
 నఖిల సామ్రాజ్య సమంచిత సరస
 సుఖముల కెమ్మెయి సొగయ కున్నెడను -
 'మల్లరసను నొక్క మండలేశ్వరుఁడు
 దొల్లి యిట్టుల రాజ్య మొల్ల క విడిచి
 శ్రీగిరి కేఁగి నిశ్చింతాసమాధి
 నాగిరి బిల్వవనాభ్యంతరమున
 నున్నవా' రని వారియురుభ క్తిగుణమ
 హోన్నతికయు ధ్యానయోగసంపదయు
 శివభక్తితత్త్వానుభవసమగ్రతయు
 శివభక్తగణములచే వినఁబడుదు -

1330

1340

నప్పుడు శ్రీగిరి కరుదెంచి రర్థిఁ
 జొప్పారు మల్లరసును జూచువేడ్కః
 రయ మందఁగా మాదిరాజయ్యగారు
 క్రీయ దులుకాడ సగ్గిరి శృంగములను*
 దనరి యొప్పెడు బిల్వవనమహత్త్వంబు
 గని వినుతింపుచు వనమధ్యమందు
 వినయస్థుఁడై తన్ను వెదకుచు వచ్చు
 “ననఘుని మాదిరాజయ్య మనంబుఁ
 జూచెదఁగాక” యంచును మల్లికార్జు
 నాచార్యుఁ డపరిమితాంగంబుఁ దాల్చి
 తెరువున కడ్డ మై దివియును భువియుఁ
 బరిపూర్ణ ముగఁ జాఁగఁబడి యున్నఁ జూచి
 “పరమయోగీంద్రుఁడో ? భసితంపుగిరియో ?
 ధరఁ బడ్డ రుద్రాక్షధరణీరుహంబో ?
 సదమలజ్యోతియో ? శంభురూపంబో ?
 విదితచిదబ్ధిసముదితపూరంబో ?
 యెచ్చోటఁ బోవరా దెట్లాకో” యనుచు
 నచ్చెరు వంది మాదాఖ్యుఁ “డీక్రమము
 నరయుదు” నని యుత్తమాంగంబు దిక్కు
 పరిగొని మూఁదేఁడు లరసికానకయుఁ
 బదపద్మములమీదఁ బడ కిటువచ్చు
 టిది దప్పు దా నంచుఁ బదపడి మగిడి
 యచ్చోటనుండి యయ్యడుగులదిక్కు
 గ్రచ్చర వర్షాష్టకమునకు వచ్చి
 యంత భయభ్రాంతుఁడై “నీదురూప
 మంత సూపక యేలయా యిటు లేఁవ ;
 నే నెంతవాఁడ నిన్నెఱిఁగెద ననఁగ
 నానందమూర్తి : నీయడుగులు సూపి
 రక్షింపవే :” యని ప్రస్తుతింపుచును

1350

1360

బక్షద్యయము సాగఁ బడియున్నఁ జూచి
 యయ్యవసరమున నమ్మల్లికార్జు
 నయ్యగా రంతఁ బ్రహసితాస్యఁ డగుచుఁ
 దనతోంటిభావంబుఁ దాల్చి “నీమనసుఁ
 గనుఁగొని నితైతి” ననుచు మాదాఖ్య
 “లెమ్మ”ని చెయి సాచి లేవంగ నెత్తి,
 క్రమ్మఱ నందంద కౌఁగిఱఁ జేర్చి
 “యిట్టి సాహసి వాడువే మమ్ముఁ జూడ
 నెట్టయా వచ్చితి విచ్చటి?” కనుచుఁ
 దననివాసస్థానమునకుఁ దోడ్కొనుచుఁ
 జని, యంత లింగావసరము సేయించి
 తనప్రసాదము వెట్ట యనుపమతత్త్వ
 జనితానుభవసుధావనధిఁ దేల్చుచును
 గొంత వ్రొద్దట యుంచుకొని యుండి “యింకఁ
 గొంత కాలము గ్రియాభ్రాంతిమై ధరణీ
 నుండఁగ దగు” నని యురుతరకీర్తి
 మండితనద్గురు మల్లికార్జునుఁడు
 నానతి యిచ్చుడు నమ్మాదిరాజు
 “తా నెట్లు వోవుదు నానందమూర్తి
 తగు నిటుపేద నిధానంబుఁ గాంచి
 దిగవిడిచి యేఁగునే మగిడి కూలికిని ?
 కంటి మీశ్రీపాదకమలంబు లేను
 మంటి ; నింకేటికి మగుడుదు ?” ననిన
 మెల్లన నవ్వుచు మేలు గా కనుచు
 మల్లికార్జునుఁడు సముల్లాసకీర్తి
 నిత్యస్వరూపవినిశ్చితం బైన
 ప్రత్యయంబుల నొడఁబఱవఁగఁ దలఁచి
 “యట్టేని ర” మ్మని యట యొక్కదుమ్మ
 చెట్టు గావించి, “నిశ్చింత సమాధి

1370

1380

1390

నిట యుండు మీ” వని యట యేగి, తాను
 గుటిలవేషంబున గొల్ల నిభాతి
 బటపువ్రేళ్ళను, మొద్దు పాదముల్, గుఱ్ఱ
 చిటుతొడలును, దొప్ప చెవులును, బరడు
 ప్రక్కలు, బీరనరములును, జిదక
 ముక్కును, ముడిబొమల్, మొగిదోనికడుపుఁ
 బొక్కిళ్ళువోయిన చెక్కిళ్ళు, వలుఁద
 బొక్కిటొమ్మును, బెద్దనిక్కినమెడయుఁ,
 బల్లమీసములు, నేర్పడు కాయకన్నుఁ,
 బిల్లిగడ్డంబును, నల్లనిమేనుఁ,
 బ్రాఁకువట్టినపండ్లు, బ్రద్దచేతులును,
 పీఠ కాళ్ళను, నడ్తిపీపును దనర
 ములుగత్తి యుచ్చుఁ గోకలుఁజూఁడుఁగొడుపు
 మొలతిత్తి నిడి, దొడ్డమొలకచ్చగట్టి,
 గాలిదప్ప(బ్బ)ఱ వెండ్రుకల్, దూలియాడ
 నీలవెట్టుచు నుఱిఁ మెఱ్ఱఁ జూచుచును,
 గుక్కలఁ బిలుచుచు, టిక్క వెట్టుచును,
 నెక్కొన నొరగాల నిలుచుచుఁ జనుచు,
 గొడ్డలి బరిగమ్మి గూటికుండయును
 దుడ్డుఁగోలయుఁ బట్టి తొడిఁదొడిఁ గొన్ని
 మేఁకపిల్లలఁ దనచాఁకిట నిఱికి
 పీఠ దబ్బిఱవాట్ల విసరివ్రేయుచును
 గొన్ని మేఁకల రొప్పికొని వచ్చి తుమ్మ
 నున్న కాయలు రాల్చియును, నంతఁ బోక
 యిమ్ములఁ దనమీఁదికొ మొక్కగొల్ల
 గ్రమ్మఱ నఱకంగఁ గలుషించి చూచి
 “నామీఁదికొ మేల్ల నఱకెద వోరి ?

1 400

1 410

1 420

1 గామిడిగొల్ల : యీకాననంబునను

మాకు నీ దైయున్న యీకొమ్మెకాని
 చేకొని నఱకంగఁ జెట్టులు లేవె ?
 శంకమాలితి క్రొవ్వి చక్క మైమఱచి
 యింక నాచేత నీ వెట్లు పాఁగెదవు
 పావపుగొల్ల నిన్ బఱతుఁగా" కనుచుఁ
 గోపించి తిట్టుడు_గొల్లండు నవ్వి,
 "బాపురే నిర్వాణి ! బాపురే తపసి :
 బాపురే ! బాపురే కోపపుంజంబ
 పాపంబు నొందెడు ; కోపించువాఁడు
 పాపిగా కే నేల పాపి నయ్యెదను ?
 స్థలియించు కోపాగ్నికణములఁ జేసి
 కలఁగదే మానసమనసరోవరము ?
 యెసఁగెడు కోపాగ్ని నింకదే చెపుమ
 మసలక హృదయాబ్జమకరందధార ?
 వెలువడు కోపాగ్ని వేడిమిఁజేసి
 నలఁగదే సచ్చిదానందపద్మంబు ?
 జ్ఞానంబు సొంపొ ? విచారంబు పెంపొ ?
 ధ్యానంబుఫలమొ యీతామసగుణము ?
 నా కేమి నెప్పెద, వీ కాననమున
 లేకున్నవే చెట్లు నీకుఁ గూర్చుండ ?
 నిట్టిశాంతాత్మకు లెచ్చోటఁ గలరు :
 పుట్టుదురే నిన్నుఁ బోల సంయములు :
 వఱదవోవు నెలుఁగు 1 గొఱుపడం బనుచు
 నెలుఁగక యీత కాఁదేగి పట్టుడును
 వడిఁ బాటునెలుఁగంత వానినపట్టఁ
 గడనున్న వాఁ 'దోరి! విడువిడు' మనుడు
 'విడిచితి నది దన్ను విడువ' దన్నట్టి
 వడువున విడిచిన విడుచునే మాయ ?

1 430

1 440

1 450

పొంగి చిచ్చులుకంగఁ బోవుచుఁ జీర
కొం గోసరించు పెన్వెంగలియట్ల,
చెల్లుఁ బొ మ్మని నన్నుసంపఁ బోవుచును
నిల్లప్పగించు నలయ్యిబ్బందియట్ల,
పదపడి నూతిలోఁ బడఁబోయి తాప

వెదకుచు మెట్టెడిపీఠిఁడియట్ల,

1460

జ్ఞానాత్ముఁ డై వర్వసంగముల్ విడిచి
తా నాశ్రమముఁ గోరు తపసించందమున,
నిల మరు లోవ్యయె రోఁకలి గొనిరండు
తలఁ జుట్టుకొనియెదఁ దా నన్నయట్లు,
పానలేల చెఱకుపందెమం దొక్క

యీనె సిక్కిన నోడుపేకాదె తలఁప ?

రోసి సంసారంబుఁ బాసి యొక్కింత

యాసించె నేనియు నది పెల్లిగాదె ?”

యని తన్ను ముదలించుడును నెట్టయెదురఁ

దనతోంటి భావంబుఁ దాల్చినఁ జూచి

1470

కనుమూసి తలవంచి కలయ లజ్జించి

ఘనతరళోకాశ్రుకలితాస్యఁ డగుచు

“నెక్కడి భక్తి ? నా నెక్కడి ముక్తి ?

యెక్కడఁ జూచినఁ దక్కునే మాయ ?

గతి మతిచై తన్య కర్మక్రియాదు

లతిశయం బై కల్గు నంతకుఁ దనదు

క్రియ యెట్లు లట్లు వర్తింపక శివుని

దయ వడయంగ నిశ్చయ మెట్లు వచ్చు ?

గనుఁగాయఁ ద్రెంచినఁ గా యగుఁగాక

పసనిపండగునయ్య భ్రాంతిఁ బొందినను

1480

సాశ్వత కీర్తి నిశ్చల భక్తియుక్తి

యీశ్వరుకృప లేక యేల సిద్ధించు ?

ఇబ్బంది = అజ్ఞాని.

కటకటా : నాయటి కర్పికి నిట్టి
 పటునిస్సృహత్వంబు వ్రాప్తవ్య మగునె ?”
 యనుచున్న మాదిరాజయ్య గారలను
 గనుఁగొని మల్లయ్య గౌఁగిటఁ జేర్చి,
 “కర్మవిదూర : దుఃఖం బింత వలదు
 కర్ముల కేల మాకడకు రావచ్చు ?
 నీవు మర్త్యమునకుఁ బోవుటకొఱకు
 నీ వికల్పము లెల్ల నేమె చేసితిమి ;
 ఏమిఁగారణ మనియెదవేని వినుమ :
 యామహాదేవుని యానతిఁజేసి
 వసుధకు సద్భక్తి వర్ధనార్థముగ
 బసవండు నా నొక్క భక్తుండు వచ్చి
 యున్నవాఁ ; డాతని యుదితగోష్ఠీన
 మున్నతసుఖవార్ధి నోలలాడుచును
 బరమశివాచారసరణి వట్టిల్లఁ
 జరియింపవలయు నిద్దరణిలో నీవు ;
 ఎనయంగ నార్పూఱునేఁబదియేండ్లు
 సనియె నీ విట వచ్చి సంయమితిలక :
 యెన్న నింకేఁబదియేండ్ల కిక్కడికి
 నిన్ను రప్పించికొనెద నిక్కువంబు ;
 ఇటుగూడ నేడునూతేండ్లకుఁగాని
 యిట యున్నిగానేర దిప్పు డీప్సితము
 నేమేనియును వేఁడు మిచ్చెద.” ననుడు
 నామల్లి కాఠ్ఠనయ్యకుఁ గేలుమొగిచి
 “శ్రీయందమే పరశ్రీ నిక్కువంబు
 నాయువందమె మాయ కది జన్మభూమి
 స్వర్గ మందమె యధ్రువంః బింకమోక్ష
 వర్గ మందమె మున్న భర్గునిపదము
 ఏమియు నొల్ల నీ వెఱుఁగవే దేవ :

1490

1500

1510

స్వామి : సర్వజ్ఞాన : సకలేశ :” యనుచు
నంతంత సాష్టాంగుఁ డై మ్రొక్కి నిలుచు
నంత వారికృపఁ గళ్యాణంబునందు
బసవనియెడుటఁ బెంపెనఁగంగ నిలిచె.
నసముండు మాదిరాజయ్య తత్క్షణమ
యిట బసవఁడు సంగమేశ్వరునందు
నటమున్న పొడగాంచి సాష్టాంగ మెఱఁగి
మ్రొక్కునమాత్రన ముందట నున్న
నక్కజుం డగుచు సందంద మ్రొక్కుడును

1520

వత్సలత్వంబు నివ్వటిలంగ నతులి
తోత్సవలీలమై నుల్లసిల్లుచును
సంచితలింగసుఖాపారసార
సంచితామృతవార్తి ముంచి యెత్తుచును
బసవనిచేఁ బూజ వడయుచు నుండె
నసలార మాదిరాజయ్యగా ; రిట్టు
లీజగత్త్రయి సకలేశ్వర మాది
రాజయ్యగారి నిర్మలచరిత్రంబు
విస్తరించినఁ బ్రీతి విన్న వ్రాసినను
బ్రస్తుతభక్తి శుభంబులు నెందు.

1530

ధీమణి : సుజనచింతామణి : బుధశి
భామణి : ధర్మరక్షామణి : శుద్ధ
శరణజనానందకరణ : సత్పథవి
హరణ : సంతతదయాభరణచేతస్క :
లలిత నిర్మలయశఃకలితదిగంత :
ఫలిత సద్భక్తి సమ్మిళితాంతరంగ :
రహితషడ్భావ : విరచితసద్భావ :
మహిత తత్త్వార్థ సన్నిహితావధాన :
విదిత ప్రసాద సంవిత్సౌఖ్యభోగ
ముదితాత్మ : సంగాఖ్య : మృదితేంద్రియాఘ :

1540

ఇది యసంఖ్యాతమాహేశ్వరదివ్య
 పదపద్మ సౌరభభ్రమరాయమాణ
 జంగమలింగ ప్రసాదోపభోగ
 సంగత సుఖసుధాశరధినిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాలుకురికి సోమనాథ
 సుకవిప్రణీత మై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగ ఘనకరస్థలి విశ్వనాథ
 పరకృపాంచితకవిత్వస్ఫూర్తిఁ బేర్చి
 చను బసవపురాణ మను కథయందు
 ననుపమంబుగఁ దృతీయాశ్వాస మయ్యె.

1550

చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీగురులింగసుస్థిరదయాపాంగ :

యోగాత్మ : భక్తిమహోత్తుంగ : సంగ :

—: మడివాలు మాచయ్య కథ :—

మఱియును మడివాలు మాచయ్య నాగ

నజలేని వీరవ్రతాచారయుతుడు

శ్రేష్ఠుడు జంగమప్రస్థుడు న్యాయ

నిష్ఠురాలాప మహిష్ఠమండనుడు

నిష్ఠితేంద్రియగుణాన్వితుడు లింగైక్య

నిష్ఠాపరుడు సుప్రతిష్ఠితకీర్తి

భవిజనసంసర్గపథపరిత్యాగి

ప్రవిమలతత్త్వానుభవనుభాంభోధి

పరగు భాషావ్రతపాలనశాలి

దరితషడ్వర్గుఁ డాస్థానంబుజ్యోతి

రజకజాత్యావృతప్రత్యక్షరుద్రుఁ

డజరామరుం డయోనిజుఁ డవ్యయుండు

శరణపదాంభోజ షట్పదుం డనగఁ

బరఁగి, హిప్పరిగె యన్పురవరంబునను

నుండంగ, బసవనియురుభక్తివార్ధి

నిండారి దెసలను నిట్టవొడుచుడుఁ

బొంగి లింగానందపూరితుం డగుచు

జంగమదర్శనాసక్తి నేతెంచి

బసవనిచేఁ బ్రణీపత్తి గైకొనుచు,

నసమజంగమకోటి కర్చ లిచ్చుచును,

బంటింపక వరువుఁబనులు సేయుచును,

గంటి నాచేతులకసివోవ వనుచు

బాస వట్టిల్ల సద్భక్తసంఘంబు
 మాసి నవత్రముల్ మఱి మోసికొనుచు
 వేపుజామున నేగి వేటొక్క రేపు
 గావించి యుదుకుచు ఘట్టనల్ సేసి
 శత్రుసమేతుఁ డై సద్భక్తవితతి
 వత్తముల్ రజతపర్వతభాతిఁ దాల్చి
 వరిగొనివచ్చుచోఁ బురపీఠి “భవులు
 శరణులవత్తముల్ సంధిల్లి రేని
 నోడఁ జాఁ బొడుతుఁ జుండో” యనిఘంట
 నాడాడ వ్రేయుచుఁ గూడఁ జాటుచును
 మఠమున కేతెంచి 1 మణుఁగు లన్నియును
 గతినము ల్గాకుండ ఘట్టించి మడువ
 నట్టిచో జంగమం బరుదెంచి యడుగ
 నెట్టి 2కట్టం బైన నిచ్చి మ్రొక్కుచును
 నావత్తముల వార లడుగవచ్చినను
 లేవన కందిచ్చు లింగసంపదను.
 అంత సద్భుతచిత్తుఁ డై బసవండు
 సంతతంబును విని సంస్తుతుల్ సేయ
 “నలిభక్తతతివలువ లుదుకువాకి
 విలసితభక్తియు నిలఁ జెప్పఁబడియె
 నదిగాక యేకాకి యన్మడివాలు
 సదమలభక్తి భాషయు నొప్పెఁ గాని
 యిట్టిసద్భక్తియు నిట్టిమహత్త్వ
 మిట్టి సామర్థ్యంబు నెఱుఁగ మే” మనుచు
 సర్లీల ననిశంబు సంస్తుతు లేనయఁ
 దెల్ల గానటు గొన్నిదినములు సనఁగఁ,
 బఱతెంచుచో ముట్టుపా పైన నొకని
 నఱిముఱిఁ జంపి మాచయ్య యున్నెడను_

30

40

50

—: మాచయ్య తెరువరుని జంపెనని పౌరులు బల్లహునకుఁ జెప్పుట :—

వీరువారన కెల్లవారును గూడి
 ధారుణీశ్వరు సభాస్థలి కేగి మ్రొక్కి
 “బల్లహ ! వినుము నీపట్టణంబునను
 బ్రల్లదుం దొకచాకి బత్తుండ ననుచు
 మొలఁ గఠారము గట్టి తొలఁగఁడు వ్రోవ
 తొలఁగించు నేబల్లిదులఁ 1 బిలుసనఁడు ;
 చాటుఁ “జీరలమూట సంధిల్లి రేని
 పోటు ముందట” ననిపోటులమాట
 నంగళ్ళు నిలిపె బేహారము ల్మాన్వె ;
 సంగడి నిటయట సరియింపరాదు ;
 పురపీఠి నెవ్వరేఁ బోయినఁ జూచి
 పరిగొని కనుకనిఁ బాటంగఁ దోలు ;
 నెదురను బసి గుట్ట మేనుంగు బండి
 యదియేమి పోదెమో కదియంగ వెఱచు
 నల్లంతఁబొడగని చల్లన నవసి
 కల్ల వెల్లె పాటుఁ గథ లేల ? నేడు
 వింత వాడొకఁడు మున్విసమిఁగాఁ జేసి
 సంతకుఁ బోవుచో సంధిల్లి నంతఁ
 బొడిచి మీఁదికిఁ జిమ్మెఁ ; బొందియు నచటఁ
 బొడలేదు ; మ్రింగెనో ! పోయెనో దివికి !
 నట గార్య మెఱుంగ మే మవసీక ! వినుము.
 ఇట వచ్చితిమి నీకు నెఱిఁగింప”ననిన
 బసవనిదెనఁ జూచి పార్థివేశ్వరుఁడు
 కసిమసంగుచు మహోగ్రత నిట్లు లనియె :
 “నిది యేమివిపరీత మింక నెవ్వరికిఁ
 బ్రదుకంగవచ్చు నీభక్తులచేతఁ ?
 గోక లుదుకుచాకి గ్రొవ్వి యిప్పురము

60

70

లోకంబునెల్లఁ గల్గోలమాచ్చెడిని ;
 జాకికి నింతేల 1 స్రద్ధలు ? జనులఁ
 జేకొన కడిచెడుఁ జేరంగనీక ;
 యిట్టిచోద్యంబు లేమెఱుంగ మేనాఁట
 ముట్టినఁ జీరలు ముఱుగునే చెవుమ ?
 పురజనులకు మున్నె చరియింపరాదు
 వరదేశి కింక రాఁబాసె మాపురికి ?
 నెంతబల్లిదుఁడో నేఁ డ్వింతవాఁ డొకఁడు
 సంత కేఁగఁగఁ జంపె శవమును లేదు
 ఆకసంబున కేఁగు నట్టలుఁ గలదె ?
 చాకి రక్కసిక్రియ జనుల మ్రింగెడిని.
 తిట్టఁడు వలుకఁడు ముట్టినమాత్ర
 నిట్టు సంపఁగఁ గూడునే పెఱవాండ్రఁ ?
 బాడిఁ దలంపక బత్తుండ ననుచుఁ
 బాడుగాఁ జంపు నీపౌరులనెల్ల ”
 ననుచుఁ బురోహితు లనుమతంబునను
 దనయామికులఁ జూచి ధారుణీశ్వరుఁడు
 “చాకి నచ్చోటన చంపుండు ; వొండు ;
 కాక మ్రింగిన వానిఁ గ్రగ్గిన రండు : ”
 అనవుడు బసవఁ డిట్టనియె నాతనికి :

80

90

—: బసవఁడు బల్ల హునకు మడివాలు మాచయ్యమహిమఁ జెప్పట :—

“విను మీఁదెఱుంగక వెడలనాడెదవు
 లేకులు లోకుల కాకఱపులకుఁ
 “జాకి చా” కని యేల సందడించెదవు ?
 చాకియే యతఁడు ? సాక్షిల్లింగమూర్తి
 కాక యేటికే గనుకనిఁ బలికెదవు ?
 కులజుండు నతఁడె యకులజుండు నతఁడె ;
 కులము లేకయు నన్నికులములు నతఁడె ;

100

యాసీలగళు సపరావతారంబు

గాన యాతఁడు సర్వగతుఁ ; దెట్టు లనిన :

సరసిజభవుజడల్ జన్నిదంబులుగఁ

బరఁగ భిక్షించిన బ్రాహ్మణుఁ డతఁడ ;

110

మహితాపవర్గ సామ్రాజ్యవట్టంబు

సహజంబ పాలించు క్షత్రియుఁ డతఁడ ;

కడఁగి దుర్భవకర్మఘటవహిత్రంబు

వడి భవాంబుధిఁ ద్రిప్పు వైశ్యుండు నతఁడ ;

యిల సత్కీయారంభఫలములు గోసి

సౌలవక నూర్చెడు శూద్రుండు నతఁడ ;

యాదిశక్తియ ము న్నుపాదానముగను

నాదబిందులు గారణంబుగఁ దగిలి

వేడుక బ్రహ్మాండవివిధభాండములఁ

గూడ వానెడు నాఁటికుమ్మరి యతఁడ ;

120

హరియెమ్ము దండంబు నహివతి ద్రాడు

సరసింహు పెనుపగుసఖరంబు గ్రొంకి

యవనిమోచినవరాహం బెఱ గాఁగ

నవనిఁ గూర్మంబును నల్లమత్స్యంబు

గాలమి క్లేకోదకంబునఁ దిగిచి

లీల నటించునాజాలరి యతఁడ ;

చటుల సంస్మృతి జీవఘటచక్రరహ్మ

పటుపరివర్తనభ్రమణంబుఁ గూర్చి

కీలు వొందించి యాక్రియ రాటనముల

వాలి యాడించు నావద్రంగి యతఁడ ;

130

మును జీవ మను లోహమునకు జ్ఞానాన్ని

నొనరఁగఁ బదనిచ్చు కనుమరి యతఁడ.

యిచ్చుచో నెఱిగి కల్గచ్చుల నూకి

యచ్చుల నొరగొను నగసాలి యతఁడ.

హరిణ మై రమియించు నజునిశిరంబు

శరమునఁ ద్రెంచిన శబరుండు నతఁడ.
 హరిముఖ్యకృషికిటకాదిపశువుల
 వెరవునఁ బాలించు వ్రేతేఁడు నతఁడ.
 ప్రకటితకపటనాటకసూత్రములను
 వికృతిప్రకృతు లార్చు వెండీఁడు నతఁడ. 140
 కులనగంబులు నూకి జలధులు సల్లి
 పొలము వోడేర్చు నాబోయయు నతఁడ,
 యేకార్ణవం బై నయెడ నజాచ్యుతులఁ
 జేకొన కుదికెడుచాకియు నతఁడ.
 మహితభక్తాశికి మడుగులు సేత
 మహి నిప్పు మడివాలుమాచయ్య యనఁగ
 నిన్నియుఁ దాన యై యిట్లున్న యతని
 తెన్నెద వొకగులం బిది నీకుఁ దగునె ?
 కారణపురుషావతారుఁ డాయయ్య
 చారుచరిత్ర విస్మయ మెట్టు లనిన : 150
 నరసింహశార్దూలకరిదై త్యచర్మ
 పరిధానుభక్తులపరిధానవితతి
 గాని యెం డుడుకఁడు, వానిని నంటఁ
 గానీఁడు నితరుల ఘట్టించునెడను
 భక్తుల చీరల భక్తుల కిచ్చు ;
 యుక్తసద్భక్తినియుక్తి వట్టిల్ల
 జంగమం బడిగిన సమకట్ట నిచ్చు ;
 భంగిగా లింగసంపద దులుకాడఁ
 జీరలువై చినవా రడిగినను
 వారికిఁ దమతమవత్తంబు లిచ్చు ; 160
 నటమీద నతని మహత్త్వంబు వినఁగఁ
 గుటిలాత్ములకు సమకూడదు ; మఱియు
 జీర లంటినమాత్రఁ గారించుభక్తుఁ
 డూరకుండునె చంప కీరు వోయినను ?

వల దభిమానంబు వొలిపుచ్చుకొనకు ;
మీల నొరులేల నీ వెత్తిపోయినను
జుట్టవ్రేలను జక్కఁ జూపఁగఁగలవె ?
యట్లేల ? వల.” దన్నఁ గట్టుగ్రుఁ డగుచుఁ
“గారజంబులుఁ గథల్ గల్పింప కిచట
నూరక చూచుచు నుండు మీ” వనుచు
బసవని వారించి పాపాత్ముఁ డంత
వెన యామికులఁ జూచి “వే టుపాయమునఁ

170

—: బిజ్జలుఁడు మాచయ్యను జంప నేనుఁగుఁ బంపుట :—
దొలఁగ కాతఁడు వచ్చుత్రోవన మీరు
తలఁగ కాతనిఁ దలతలమని నిలిచి
సమదాంధగంధగజంబుఁ బైకొలిపి
సమయింపుఁ” డనవుడు జను లుత్సహింప
మావంతు లేఁగి సామజముఁ బైకొలిపి
యావీరవరురాక కరికిట్టి నిలువ—
నల్లంతఁ బొడగని యార్చి బొబ్బిడుచుఁ
“గల్గినాథుని భద్రగజమొక్కనరుని

180

—: మడివాలు మాచయ్య యేనుఁగును జంపుట :—
యేనికడున్నకు నేల పంకించు
మానవు ల్పావక మగుడుఁడో” యనుచు
గంటయుఁ గొడుపును గదియింపఁ దడవఁ
బంటించె నేనుఁగు బలమెల్ల నవిసె.
నంతటఁ బోక మానవంతులు నూక
నంతంత డగ్గలు నంతకుమున్న
వెన్నున నెలకొని యున్నవత్తములు
ననభోమార్గంబునం దిటియించి
చేతిగంటయు నంద చేర్చి మైవెంచి
చేతులు సమరుచు నేతెంచి చూచి
దండి యై మాంవంతుతండంబుఁ జంపి,

190

తుండంబుఁ జేవట్టి త్రోచి రాఁదిగిచి
యంజలిగుంజలి యల్లార్చి పేర్చి
భంజింపుచును వీరభద్రుండు దివిరి
వడి నృసింహునివై చువడుపున వైచుఁ ;
బడనీక లోచేతఁ బెడచేత వేయు ;

నచ్చుగా నార్చుచు హరుఁ డిభదైత్యు
వ్రచ్చినగతి వ్రచ్చి వందఱలాడుఁ ;
గోపించి విష్ణునికోలెమ్ము రుద్రుఁ
దేవునఁ దునిమిన ట్లె నెమ్ము లేటు ;

200

మాలకు మాంసంబు మఱి గొడారికిని
దోలును గాకుండఁ దొలఁగంగ వైచి
త్రోవ నేతెంచుచోఁ దొలఁగనివాస
గావున నతులవీరావతారుండు

నిమ్మార్గమున భక్తులెల్ల నుప్పొంగ
నమ్మదకరి పొడవడంచి యాక్షణమ

“యెవ్వండు నామీద నేనుంగుఁ గొలిపె
నవ్వసుధేకుక్రొ వ్వడఁతుఁ బొ” మ్మనిన
నింతవృత్తాంతంబు నెఱిగి బిజ్జలుఁడు
నంతకమున్ను మో మల్లన వంచి
బసవనిదెసఁ జూడఁ బరమహర్షమున
వసుధేకునకు బసవనమంత్రి యనియె :

210

“వల దని వారింపవారింప వినక
చలమునఁ బంచితి జనులమాటలను ;
నేనుంగుఁ గోల్పడె ; మానంబు వొలిసెఁ ;
దూనిక చెడె ; శివద్రోహంబుఁ దగిలె ;*
వెరవఱి మార్కొన్నఁ బొరిగొండు, వెఱచి
శరణన్నఁబ్రోతురు హర భక్తవరులు
గాన యిన్నియుఁ జెప్పఁగాఁ బనిలేదు
భూనాథ : మనవలతేని, లే, పొదము ;

220

కలియుగదుడుడుగావ మాచయ్య
తలవగ మర్త్యుడే ధరణీశ : యిదియ
బ్రజంబు" నావుడు బిజ్జలుఁ డంత
లజ్జయు సిగ్గును బుజ్జగింపంగ

-: బసవస్సు బిజ్జలుని మాచయ్యకడకుఁ బిలుచుకొనిపోవుట :-

'సవుఁగాక' యని వచ్చి యఖిలంబు నెఱుంగ
భువి సమాస్తాంగము ల్పొంద నల్లంతఁ
బడియున్న, బందారి బసవయ్య వచ్చి
మడివారుమాచయ్యయడుగుల కెరఁగె ;
నసమానలీలఁ బెం పెసఁగఁ గీర్తించి
బసవఁ డిట్లని విన్నపముసేయఁ దొడఁగె :
"వల దని వారింపఁ జలమున ముక్కు
వొలియించుకొన్నట్టు 1 వురులు వోనాడి
యిక్కడ రానోడి యెప్పటఁగోలె
నక్కడ సాష్టాంగుఁ డై యున్నవాడు ;
పక్షికిఁ దొడ నేల పాశువతంబు ?
ఈశీతీశ్వరుఁ డన నెంతటివాడు ?
ఎదురు నీ కెవ్వఁ డీరేడులోకముల ?
సదయాత్మ : యీతప్పు నైరింపవలయు."

230

-: మాచయ్య బిజ్జలుని యేనుఁగును బ్రదికించుట :-

నని విన్నంచిన నట్ల కా కనుచు
జననాథు లెమ్మనఁ బనిచి తత్ క్షణమ
యట్టయుఁ బొట్టయు నస్థులుఁ గూడఁ
బెట్టించి జనులు విభీతు లై చూడ
భసితంబు దునియలపైఁ జల్ల, యతని
యసమగజేంద్రంబు నొసఁగి తొల్నాడు
పొడిచినై చినపీనుఁ గుడువీధిఁ దాకి
పడ, నపు సభ భయభ్రాంతులై బెదర

240

బొందికిఁ బ్రాణంబుఁ బోసి మాచయ్య
యందఱుఁ జూడంగ నంతరిక్షమున
నున్నవస్త్రములకు వెన్నొగ్గి జనులు
సన్నుతిసేయఁగఁ జనియెఁ జాటుచును.
బసవఁడు మాచయ్య పాదము ల్గొలిచి
యసమాను మఠమున కనిచి యేతెంచి
సకలసియోగంబు జనపాలకుండు
ముకుళితహస్తులై మ్రొక్కుచు నుండ :

250

—: మాచయ్య బసవనిగీతమును విని కోపించుట :—

నంత మాచయ దొంటియట్ల సదృశి
సంతతసత్కియాస్పదలీల నడవ
మఱికొన్ని దినముల కఱ లేక బసవఁ
డఱిముఱి నొకగీత మానతిచ్చుడును
భక్తులు దనయొద్దఁ బాడఁగఁ దడవ
“యుక్తియే” యనుచు మహోగ్రతతోడ
‘శివశివ’ యని కేలు సెవులఁ జేర్చుచును
‘నవినీతుఁ డిట్లుండె హా కల్లినాథ :
చెల్లబో? దీనులఁ జేసి శరణుల
కెల్లను దా నొక యిచ్చువాఁ డయ్యె ;
నెన్నఁడు గ్రోతి యయ్యెను ? వెక్కిరింప ;
నెన్నఁడు గఱచె ? నిం తెక్కడిభక్తి ?
దోసంబు గాదె : భక్తులు దీని విండ్రె ?
బాసలు గీసలు వాట వాడకుండు
మామొద్ద” ననుచును మాచయ్య గినిసి
కాయకంబున కరుకంగ- నిక్కడను

260

270

—: బసవన్న మాచయ్యకడ కేఁగి మన్నింప వేఁడుట :—

నంత నంతయు నిని యాత్మలోఁ గలఁగి
యంతంత ధరణి సాష్టాంగంబు లిడుచు
బసవఁడు భక్తజనసహాయఁ డగుచు

వెస నేగుదెంచి భయసమగ్రవృత్తి
మడివాలుమాచయ్య యడుగులపొంతఁ
బుడమి సర్వాంగముల్ వొందంగ మ్రొక్కి
“యాక్రాంత సంతతాహం కార నిరతు

నక్రమాలాపు నిర్వక్రపరాధు
నూర్తి తక్రోధు వివర్జితసత్వ
దుర్జనాచారు ననిర్జితకాము
నజ్ఞానపుంజంబు నవగతశౌచు
విజ్ఞానహీను వివేకవిదూరు

280

నిర్భాగ్యచూడామణిని భక్తిరహితు
దుర్భావకు నవిసీతుని నన్ను నింకఁ
గాచి రక్షింపవే కారుణ్యపాత్రః
యేచినమధ్యర్థ మెల్ల మాయించి
లాలితంబుగ నాలు లక్షలమీఁద
నోలి నిర్వదినాల్గవేలగీతములు
గావించు టిది యెగ్గు గని యేవగించు
భావన నా కయ్యె నీవు గైకొనమి ;
నాయతప్రీతి నో యనకున్న నింకఁ
జా : యనవయ్య నాసంగయ్య దేవ :”

290

యనుచు నిట్లాత్మనిందాతిదీనోక్తు
లను విన్నవించుడు విననట్ల వినియు
జంగమపరతంత్రుఁ డంగావిగారి
లింగదమాచఁ డాలీఢశౌర్యుండు
“నధముఁడా : క్రొవ్వితే ? హరభక్తు లరయ
నధములే ? నీ వాకయర్థాధిపతివె ?
యడిగెడువారు లేకయ్య ! నీ వింత

బడగ వైతివి; మజ : బాపురే !” యనుచు
“నట్టియాచకుల నే నటు గందుఁగాని
యిట్టిత్యాగులఁ గాన మేలోకములను ;
బాన లిన్నియు నేల ? బసవ : నీయిచ్చు

300

నేనికదున్నలు నిలఁ బచ్చమన్ను
గుట్టపుగాడిదల్ గుటిలంపుసతులు
నెట్టికోతలు బ్రాతియే శఙ్ఖులకు ;
నీదిక్కుఁ జూడుమా నాదుజంగమము
పేదటికములేని పెల్లు సూపెదను
నది గొ" మృనుచుఁ జల్ల నందంద నెగయు
నడమలోదకకణజాలమంతయును

310

మరకత నీలనిర్మల పువ్వరాగ
వరవజ్ర విద్రుమ వైడూర్యముఖ్య
వినుతరత్నాచలవితతి యై వెలుగ
నినుఁడు ఖద్యోతమ ట్లిటివిరిఁ దోప
నట పౌరు లత్యద్భుతాక్రాంతు లగుచు
నిట బిజ్జలుఁడుఁ దారు నేతెంచి చూడ
నమరి మాచయ యుండెఁ బ్రమథప్రసాద
విమలపుష్పాంచితవృష్టి పైఁ గురియ
బసవని సఖిమతఫలములఁ దనువ
నసమాక్షఁ డర్చితుడై యున్నయట్లు

320

జంగమం బొప్పె నాలింగావతార
సంగతి మాచయ్య నదృక్తిమహిమ
మెఱుంగఁగఁ జాలక యిన్నిరూపములు
వఱుంగఁ దాల్చినతెఱఁగునుబోలె
సట్టిజంగమసభాభ్యంతరాశమున
నొట్టిన రత్నంపుఁదిట్టలకఱుత
భక్తుల కేనసూ బండారి నన్న
యుక్తి నబ్బసవరా జుండె ; వెండియును
వారక యా మడివాలుమాచయ్య
గారల శ్రీపాదకంజంబులకును

330

మున్ను సాష్టాంగుడై మ్రొక్కుచుఁ జేరి
సన్నుతి సేయుచు శరణు వేడుచును

“నీమహాత్త్వముఁ జూడ నే నెంతవాఁడ ?

ధీమణి ! సంగయ్య : దేవ ! సర్వజ్ఞ :

నీవు శంకరుఁడవు నేను గింకరుఁడ :

నీవు నిర్మలుఁడవు నేను దుర్మలుఁడ :

నీవు విజ్ఞానివి నే నవిజ్ఞాని :

నీ వమృతాంగుండ వే విషాంగుండ :

నీవు మహాదాత వేఁ గృపణుండ :

నీవు వశుపతివి నేఁ బశుజీవి :

340

స్వామి ! త్రైలోక్యచూడామణి పీవు

భూమి నిర్భాగ్యచూడామణి నేను :

బొరి నిట్టి దుర్గుణంబుల ప్రోఁకలోన

నరయంగఁ గలదె నాయందు సద్గుణము ?

రక్షింపు మిట్టిగర్వప్రాప్తు నన్ను :

శిక్షింపవే యయ్య ! జియ్య ! నాదై న

యవరాధశతసహస్రావలి సైఁచి

విపరీతమహిమాఢ్య : వేయును నేల ?”

యనుచున్న బసవన్న నందంద కౌఁగి

ఁబను జేర్చి కారుణ్యవనధి నోలార్చి

350

“కలుగునే కాదె లింగంబునందైనఁ

దలఁపఁ గోపప్రసాదంబులు రెండు

చేరింటికైనఁ జెచ్చెరఁ గడవఁగొను

వారు సేపట్టరు వాయించికాని

ధర సంతకంఁబెను దమభృత్యవితతి

నొరయక చేపట్టుదురె యట్లు గాక

యందులమాలిన్య మడఁపఁగఁ గాక

యెందుఁ జీరల కల్గనే రజకుండు ?

అట్టిద బసవయ్యఁ బట్టి మాచయ్య

ధట్టించి నిర్మలత్వంబు నొందించె :

360

నెన్నంగ వేమాటు నెంతగాఁచినను

వన్నెక్కుఁగాదె సువర్ణంబు మిగుల :
 నింతింతగాఁ జేయ నిజేఖండంబు
 నంతకంతకుఁ దీపు లధిక మోఁగాదె :
 అంపానిఁ గోసిన తాచిన నెఱయఁ
 గంపెక్కుఁగాదె శ్రీగంధంబునకును :
 తాచిన మడివలుమాచయ్య యొరసి
 చూచుడు బసవయ్య శుద్ధసద్భక్తి
 తనరంగ నేఁడుగదా : తుదమ్మటై. ”
 ననుచు భక్తాః కీర్తనసేయుచుండ
 ముకుళీకృత వికంపితకరాజుఁ డైన
 సుకుమారు బసవయ్యఁ జూచి మాచయ్య
 “విను మహంకారించినను భక్తి యగునె ?
 విని యెఱుంగవె పురాతనులలోపలను- *

370

-: మాచయ్య బసవన్నకు నిమ్మవ్వకథఁ జెప్పుట :-
 “[అదియునుగాక] నిమ్మవ్వ యనంగ
 సదమలసత్కిర్యాస్పదభక్తి నిరత
 యకుటిల వీరవ్రతాచారయుక్త
 ప్రకటజంగమలింగ పరతంత్రచిత్త
 సంసారరహిత నిష్కళ మహిమావ
 తంస నజ్జననముద్యద్గుణోపేత
 పూరభక్తులిండ్లకు నర్హ్యపణ్యములు
 కరమర్థి మోచుచుఁ గాయకం బలర
 గొడుకు భక్తులయిండ్లఁ గోపులఁ గావ
 నుడుగక కాయకోద్యోగలబ్ధిమున
 జంగమాసక్తి లసద్భక్తి యుక్తి
 సంగతి దినములు జరపు చున్నెడను

380

-: సిరియాలుని కథ :-

సంచితమతి సిరియాలుండు నాఁగఁ
 గంచిలో నిత్య జంగమము లేవురకు

నిష్ఠాన్నపానాదు లీప్సిత్థార్థములు
దుష్టిగా నందిచ్చుకొన్నప్రతమునఁ
జరియించు చుండంగ, సర్వేశ్వరుండు
సిరియాలు భక్తిలో, తరయఁగఁ దలఁచి
కృతక తపోధనాకృతి నేఁగుదేర
హితజంగ మార్థమై యేతెంచి నెట్టి
మస్తకవిన్యస్తహస్తైః తపసిఁ
బ్రస్తుతింపుచుఁ బదాబ్జంబుల కెరఁగి
“స్వామి : వే వేంచేయవే ! మహాపురుష :

390

నీమనుమనినిత్యనేమంబుసలుప”

నని విన్నవించుడు నత్తపోధనుఁడు

“ననఘ : మాయచ్చ సేయఁగ నోపుదేని

400

నింతకంటెను సుఖం బెద్ది మా” కనుచు

సంతసంబందుచు సదయుఁడ పోలె

సిరియాలుఁ గరుణాభిషిక్తుఁ జేయుచును

నరమాంస మొక్కొక్క వెరవున నడుగ

“సర్వజ్ఞ : మీమనోజ్ఞంబై నయట్టి

సర్వలక్షణగుణ సంపూర్ణుఁ డొక్క

వరపుత్త్రుఁ డున్నాఁడు, నరమాంస మింకఁ

బొరుగింటికిని విల్వఁ బోయెదనయ్య ?

యరుదై న మీప్రతోద్యాపన నేఁడు

కరమర్థి జెల్లింతు 1క్షణముగొ” మృనుచు

410

నడుగులఁ బడి సిరియాలుండు దపసి

నొడఁబర్చి యింటికి వడి నేఁగుదెంచి

తన సాధ్వీ కౌయ్యన తత్కార్యధార

వినిపింప “నీ వేల వెఱచెద” వనుచు

సంగళవ్వయు నప్పు చదివెడుపుత్త్రు

మంగళం బలరఁ గ్రమ్మనఁ దోడితెచ్చి

“మనయింటఁ బండువుదినము నేఁ” డనుచుఁ

గనుఁగొని వధ్యశృంగారంబు సేసి

బాలుని ముక్తివిలోలు సిరాలు

లీలయుఁబోలెఁ దల్లియును దండ్రీయును

నింజారుమనమున లిహతుఁ గావించి

ఖండించి నానాప్రకారము ల్లాఁగ

శాకంబు లొడఁగూర్చి జను లెర్గకుండ

శ్రీకంఠమూర్తిఁ జెచ్చెరఁ బిల్చి తెచ్చి

శ్రీపాదయుగళాభిషేకంబు సేసి

యాపాదజలము లత్యర్థిఁ బ్రాశించి

సంచితోన్నతసుభాసనమున నునిచి

పించి యర్చించి పూజించి వడ్డించి

యంగనయును నెట్టి సాష్టాంగ మెరఁగఁ,

బొంగి తాపసి శాకములు వేటువేటు

వరికించి చూచి యేర్పడ శిరోమాంస

మరపి యెయ్యెడఁ గాన కంఠ నిట్లనియె. :

“అలసూచియైనను దనయునిమీఁది

వలపు దక్కింపంగ వచ్చుఁబొమ్మనియొ

తల దాఁచుకొన్నారు; తగవయ్య ! బాలు

తల గొని యిఁక మీరు ధన్యులు గారు ;

ఏమియు లేదు శిరోమాంస ; మిట్లు

నేమఁబునకుఁ జెల్లునే ? యాగమోక్తి

దాన “సర్వస్య గాత్రస్య శిరః ప్ర

ధానం” బనెడుమాట గానేర దింక”

ననవుడుఁ బతియును నతివయు బెదరి

“యనఘ ! మహాత్మ ! యిట్లానతీఁ దగునె ?

యుపమింపఁ గేశదుష్టపరీతశాక

మువహతం బనఁబడునో యని వెఱచి

పుచ్చితి ; మదియు నిప్పుడు చందనంగ

నెచ్చెరఁ బాకంబు సేసెఁ దా” ననుచు

420

430

440

మఱితెచ్చి యాశిరోమాంస మర్పింపఁ
గజకంఠమూర్తి గన్గట పీక్షించి
“యిల నెట్టియన్నదాతలు నిన్నుఁ బోలఁ
గలరయ్య : యింతయుఁ గడుసాంగ మయ్యె ;

450

నేనాటఁ బ్రతి వోల్పులేని యభీష్ట
దానంబు సేసితి ; దీనికిఁ దగఁగ
నీవలపట మేము నీవు దాపటను
దేవతార్చనములు దీర్చి సపంక్తిఁ
గడుఁ బ్రీతితోడ లింగప్రసాదంబు
గుడువనినాడు నా కొడఁబాటు గాదు ;
కంటి మంటి నని యాకాంక్ష నిదేమి
కొంటిమో తింటిమో కొడుకుమాంసంబు
నిచ్చసేయంగ మున్నిచ్చినక్షణము
పుచ్చుకో నీవ యే బోయెద నింక.”
ననవుడు నెట్టి భయభ్రాంతిఁ బొంది
వనితఁ జూచుడు “నింక ననుమాన మేల ?
ర” మృంచు లింగార్చనమ్ము సేయించి

460

క్రమ్మన వడ్డింపఁగాఁ దపోధనుఁడు
“నతిథిపూజలు సేయునవసరంబునను
సుతులును దారు నుత్సుకలీలతోడఁ
బొత్తునఁ గుడుతు రట్లుత్తమపురుషు ;
లిత్తటి నీకైన నెట్లు సేయాడు ;
నిప్పుడు గానరాఁ డేడ మీసుతుఁడు
చెప్పమే యిప్పుడు సిరియాల : నీకు
నెన్నఁబుత్తులు లేనియింట మా కెట్లు
లన్నదానముఁ గొన నర్హమా చెపుమ :
ధృతి ‘నపుత్తస్య గతి ర్నాస్తి’ యనఁగ
గతిహీనులిండ్లఁ గుడుతురె సంయములు ?
కాన పుత్తుఁడు గలఁడేని పిల్పింపు ;

470

లేనినాఁ డొల్లము పాన లే ?” అనినఁ
 జకితదేహుఁ డగుచుఁ జయ్యన మ్రొక్కి
 “యకలంక : మీ రప్పు డన్నారు ; నేను
 విన్నాఁడఁ ; బుత్తుఁడు నున్నాఁడు ; సదువు
 చున్నాఁడొ : యాడుచున్నాఁడొ : పిదపఁ
 జనుదెంచి మఱి మీప్రసాదంబు వాఁడు
 గొనియెడుఁగాక ; భోజన మాచరించి
 రక్షింపవే యోగిరములు శాకములు
 అక్షయాత్మక : చల్లనారకయుండ”
 ననుచు మ్రొక్కుడును దదంగనఁ జూచి
 “పనిచిన ‘నాఁగాక’ యని పిల్వరాదె ?
 తల్లి పిల్చిన రాని తనములు గలరె ?
 తెల్లంబుగా నాలుదిక్కుల నిలిచి
 యెలుఁగెత్తి పిలుపుమా యేము వినంగ
 నలరుచు రాకేమి యట్లయుండెడినా :”
 యనవుడు “ను త్తరం బాడంగ నేల”
 యనుచు నేతెంచి తూర్పాదిగా నిలిచి
 చెలఁగుచుఁ దాపసి చెప్పినయట్లు
 లెలుఁగెత్తి సుతుఁ దల్లి పిలువఁగఁ దొడఁగెఁ :

—: సంగళవ్వ కొడుకును బిలుచుట :—

“బూర్వజన్మారి తభూరికర్మముల
 గుర్వణఁగించు నాకొడుక : రావయ్య :
 దక్షిణాధీశ్వరుదర్ప మడంచు
 దక్షత గల్గు నాత్మజుఁడ : రావయ్య :
 విరసపశ్చజన్మ మరణదుఃఖములు
 పొరిమాల్పఁ జాలు నాపుత్ర : రావయ్య :
 యు త్తరం బేలు నుదా త్తయోగీంద్రు
 చి త్తంబునకు వచ్చుశివ : రావయ్య :
 యలరు నాకోపభోగాతీతపదము

480

490

500

లలవడె నేడు నాయయ్య : రావయ్య :
 దండధరోద్దండ దండప్రశక్తి
 ఖండింపనోపు పుత్తుండ : రావన్న :
 పాయనివ్యామోహపాశబంధములు
 కోయంగజాలు నాకుఱ్ఱ : రావన్న :
 ద్రవిణాదికేషణత్రయ విజృంభణము
 తవులునఁ బడనినాతండ్రి : రావన్న :
 సురరాజనుతుఁడు విశ్రుతతపోవేషి
 వరదుఁడైనాఁడు నావడుగ : రావన్న :
 యంతకాంతకమూర్తియగు 1 తవరాజు
 సంతసంబంద నాసామి : రావన్న :
 ఘోరనిస్సార సంసారవారాళి
 పార మీదించుపాపండ : రావన్న :
 యంచితాగణ్య పుణ్యప్రాప్తి నమరు
 కాంచీవిలాసు నగ్రజుఁడ : రావన్న :
 దివిజకన్యకలతో దివి ముక్తికన్య
 కవయనున్నది భక్తికాంతుండ : రావె :
 దందడి మీయయ్య దక్షిణభుజము
 నందంద యదరెడి నన్న : రావన్న :
 భానుఁ డెంతేనియుఁ బడుమట వ్రాలె
 శ్రీనిలయుండ : నాసీరాల : రావే :
 స్వాదౌంద నర్థేశనఖనిసన్నిధిఁ బ్ర
 సాదంబుఁ గొనఁగ నాగాదిలి : రావె :
 యనుచు నాలుగుదిక్కులందు నందంద
 తనయునిఁ బిల్చుకబ్బంబులోపలను
 జనిత మై దిక్కులసంజ్ఞలు దోవ
 పనితాలలామ విల్వంగ, నంతటను
 గుండలంబులు గ్రాలఁ గూడటి వ్రేల

510

520

530

మండనం బొలయ సౌమ్యపుఘంట లులియ
 రావిరేకయుఁ దూల భావంబు వోల
 నావిధియు నదల హర్షంబు వొదల
 నందెలు మ్రోయ మోక్షంగన డాయ
 సందేహ ముడుగ నాశ్చర్యంబు దొడుగఁ
 జూపఱు గీర్తింప సురలు శంకింపఁ
 దాపసి పీక్షింపఁ దండ్రీ మైవెంపఁ
 దల్లి గొఁగిలి సాఁపఁ ద్వరితంబు దోఁప
 ముల్లోకములుఁ జూడ ముద్దు దుల్కాడఁ
 బఱతెంచె సుతుఁడు; నప్పొట నీశ్వరుఁడు
 కఱకంతుఁ డజుఁ డుమాకాంతుఁ డుగ్రాక్షుఁ
 డక్షరుం డాసిరియాలుక బైదుర
 నాక్షణంబునన ప్రత్యక్షమై నిలువ,
 నంతలో సిరియాలుఁ డతివయు సుతుఁడు
 నంతంత ధరణి సాష్టాంగులై మ్రొక్కి
 కలగని మేల్కన్నకరణి నద్భుతము
 దళకొత్తఁ జెలఁగి కీర్తనలు సేయఁగను
 “శ్రీశ వాణీశ సురేశ సన్మనిగ
 జేశ దిశాధీశు లెలమి నంకింప

540

550

నారుద్రగణములు నాపురాతనులు
 వీరభద్రాదులు సేరి కొల్వంగ
 సద్భక్తు లతులితోత్సవలీలఁ దనర
 సద్భుతా క్రాంతాత్ము లై నరు ల్విగడ
 నలరి చందనసంగ నాప్తవర్గంబు
 నల తిరువెంగాణినంగఁ దత్సఖుల
 నంచితమతి సిరియాలు సీరాలుఁ
 గంచేడువాడలుఁ గై లాసమునకుఁ
 బ్రవిమలకనకదివ్యవిమానపంక్తి
 దివిఁ దేజరిల్ల నద్దేవదేవుండు

560

గొనిపోయెఁ, గైలాసమున సిరియాలుఁ
 డనుపమప్రమథగణాస్థానమందు
 భవుఁ జూచి తనుఁ జూచి ప్రమథులఁ జూచి
 భువిఁ దనపెట్టిన పుత్తునిఁ జూచి
 “పుడమిఁ బుత్తునిఁ జంపి మృదునిచే మగుడఁ
 బడసి కైలాస మేర్పడఁ జూట గొనిన
 యిటువంటివాఁ డెవ్వఁడే దొల్లి యిపుడు
 నట యిట గలఁడె నాయట్టి భక్తుండు
 ఏన కా” కని మది నెంతయుఁ గ్రొవ్వి
 తా నహంకారించి తలఁపంగఁ దడవఁ
 జిలునవ్వు నవ్వుచు శివుఁ డది యెఱిఁగి
 ‘చిలుతొండ ర’మ్మని చెయివట్టికొనుచు
 నిమ్మహితలమున కేతెంచి యపుడ
 క్రమ్మట నిమ్మవ్వకడ నిల్వఁబడుడుఁ -

570

—: నిమ్మవ్వ కథ :—

బడఁతియు బిట్టల్కివడి సంభ్రమమున
 నడుగుల కెరఁగి పాదాబ్జముల్ గడిగి
 యంగన ప్రచ్ఛన్నలింగమూర్తులకు
 సాంగోచితక్రియాభ్యర్చనల్ సేసి
 పంచభక్త్యంబులుఁ బాయసాన్నాదు
 లంచితప్రీతిఁ గావించునయ్యెడను,
 భువిఁ బథశ్రాంతులుఁబోలె సెట్టియును
 శివుఁడును వెడ నిద్ర సేయుచున్నెడను
 నిమ్మవ్వ యర్ఘ్యపణ్యామ్ముల కేగఁ
 గ్రమ్మన గోవులఁ గాచి బాలుండు
 నలసి యాకొని వచ్చి “యమ్మమ్మ!” యనుచు
 దలుపుగట్టును నూకి తల్లి లే కున్న
 నటయిట వరికించి యం దొక్కబారె

580

కుటిలాత్ముఁ డై పుచ్చికొని నమలంగ,
 సంతటిలోన నిమ్మవ్వ యే తెంచి
 యంతంతఁ 'జీ : కుక్క !' యని యిల్లు సొచ్చి
 "పడుచు వాపముచేసె మృదునోగిరములు
 దొడికిలి తినె శివద్రోహి వీఁ" డనుచుఁ
 బచ్చిచెక్కలఁ దలఁ బగులంగ నడిచి
 చచ్చినపీనుఁగు జటజట నీడెచ్చె
 నన నేల ? పుత్త్రమోహంబు సీమంత
 యును లేక కొడుకు చా వొరురెగ్గకుండ
 గాడిలోపల వైచి కనువు పై డిగిచి
 వేడుక మదిఁ దులుకాడంగ మఱియుఁ
 బాకయత్నము సేయ. బాలునిచావు
 నేకాంతమున శివుఁ డెఱిఁగింపఁ దలఁచి
 "చిఱుతొండ : చూచితే : చిత్ర మివ్వనిత
 తఱుసంటి యాఁకలి ధరియింపలేక
 క్రమ మెర్గఁ దొకబూరె గ్రక్కున డిగిచి
 నమరెనో నమలఁదో నాతి వీక్షించి
 'పాకమింతయు వృథాపాకంబు సేసె
 యీకుక్క ద్రోహి వీఁ డేల నా' కనుచు
 నఱిముఱిఁ బట్టి నిజాత్మజుఁ జంపి
 జటజట నీడ్చి యాచక్కటి వైచె
 నదె చూడు" మనుచుఁ బాదాంగుష్ఠమునను
 బొదివిన కసువెల్ల బోవనూకుడును
 జూచి శిరఃకంప మాచరించుచును
 నాచిఱుతొండఁ డత్యాశ్చర్య మందె,
 నంగన వాకప్రయత్నాంతమందు
 జంగమములకు మైజలకంబు సేసి
 యతులలింగోపచర్యల నరచ్చ లిచ్చి
 యతివ వడ్డించు నయ్యవసరంబునను

590

600

610

నింతి పుత్తునిఁ జంపు పెఱుఁగనియట్ల
 యంతకాంతకమూర్తి యప్పు డిట్లనియె :
 “నింతి : నీపుత్తుఁడా యింతకమున్ను
 నెంతయు నాఁకొని యిట సీరిచీరి
 యెక్కడ వోయెనో ? యెట్లున్న వాఁడో ?
 యెక్కటా : డస్సెఁ గదమ్మ : బాబుండు
 కరుణమాలినయట్టి కాంతపు గదవె ?
 హఠహఠ : చెయ్యాడ దారగింపంగఁ ;
 బెంపమే కానమే బిడ్డలఁ దొల్లి ?
 యింపొనె కీడు మే లింట నేమేని
 వండినఁ దిన ; నెట్టివారైన శిశువు
 బుండంగఁ దార కైకొందురే యిట్లు ?
 కనికరం బింతయు మనసున లేక
 వనిత : మా కేటికి వడ్డించి తవ్వ :
 పసిబిడ్డ బుండంగఁ బాడిగా దిట్లు
 మనలక సుతుఁ బిల్వమా యౌల నివల.”
 ననవుడు “నట్లగు నగు నాఁబదాన
 ననియె చూచెదవయ్య : యయ్య సీమాయ
 లెఱుఁగుదు నెఱుఁగుదు నే బేలఁ గాను ;
 కఱకంత : యిది యేల కథలు వన్నెదవు ?
 ననుఁ జూచి సీరియాలుఁ డని తలంచితివో ?
 పనియులే దారగింపక పోవరాదు ;
 ప్రామిఁడియై మేడుపడియెడు దానఁ
 గామి నీవెఱుఁగవే 1 కడయింటిపొడువ
 కామించి సుతుఁ జంపి క్రమ్మఱఁ బిలువఁ
 గామారి : నీయిచ్చు కైలాస మొల్లఁ ;
 దనద్రోహమునఁ జేసి తాఁ బోయెఁ బొలిసి ;

620

630

640

1. వ్యామోహముగల సంసారి. (ఇట సీరియాలునకు విశేషణముగా నన్వయింపఁ దగును.)

గొనకొని యాద్రోహిఁ గూడునే తలఁప?"

నన సిరియాయుండు విని యంత శోక

వనధిఁ దేలుచుఁ దలవంచి లజ్జించి

యడఁకుచు నిశ్చేష్టితాత్ముడై యుండఁ,

బడఁతి నిర్మలభక్తి భాతికి మెచ్చి

యంతకుమున్న నిజాకృతిఁ దాల్చి

యంతకాంతకుఁడు ప్రత్యక్షమై నిలువ

“నోహో! యిదేమయ్య! యుచితమే యిట్లు

లాహో! మహాత్మ! మహాత్ములగుణమె ?

యతిముఠిఁ జన్నఁబా లర్థించి యేడ్చు

చిటుతచే నొకపిండికలు డిచ్చి తల్లి

తనచన్ను మఱపించి కొనిపోయినట్లు

చనరాదు నిమ్మిచే సందేహపడకు ;

మొడలికిఁ బ్రాణంబు నొడలు ప్రాణమున

కొడఁబడియున్నట్లు బుభయనామములు

నమరెడు లింగజంగమమూర్తి విడిచి

భ్రమకు హేతువులగు భావము ల్దాల్చి

నవ్వరే నిన్నును నన్నును భక్తు

లివ్వేడబంబులకెల్ల లోనైన

నేల యీబాహురూపులే నేమి నిన్ను

సోల వెల్లిగ మున్ను సూచితి నయ్య :

ముక్కంటి వై మఱి మూఁడునుగన్ను

లక్కజంబుగ నున్న నవియు లేకున్న

హారూప మైయున్న నరరూప మైన

గురురూప కాదె సద్గురుసన్నిహితులు :

కఱకంత : యిట్లెల కళవళించెదవు ?

వెఱవకు వెఱవకు వేఱకాదలఁప

వేయేల గుండయ్య ప్రాయంబు వడయ

నేయఱ్ఱకప్పుతో నేగితి చెవుమ ?

650

660

670

భోగయ్య యింటికి బోయిననాడు
 ఏగొరిసహితమై యేగితి చెపుమ ?
 దాసయ్యచే వస్త్రదానంబు గొనఁగ
 నేసోమకళఁ దాల్చి యేగితి చెపుమ ?
 మానకంజారుని మందిరంబునకు
 నేనంది నెక్కి నీ వేగితి చెపుమ ?
 యీచిఱుతోండని యింటికి నీవు
 నేచతుర్భుజముల నేగితో చెపుమ ?
 కావున నీచమత్కారము ల్మాను ;
 మీవేడబము లెల్ల నే మెఱుంగుదుము ;
 ఎఱ్ఱె న నుండు మీ విట్టారగింపఁ
 బెట్టుదు ; నీయాన ప్రిదిలితినేని." ;
 యనుచు నిష్ఠించి నిమ్మవ్వ వల్కంగ
 మనసిజాంతకుఁడు మెల్ల న నవ్వు దనర
 “నఱ్ఱెన నవుఁగాక” యని యారగింపఁ
 బెట్ట నాసిరియాలనెట్టి కి ట్లనియెఁ :
 గడుభక్తిఁ జండేశ కాటకోటాదు
 లడరంగఁ దండ్రుల నాప్తులఁ దప్ప
 నడచినఁ జంపరే ? నఱకరే మగుడఁ
 బడయరే ? వేడరే ప్రత్యక్షమైన ?
 విను మట్లుఁగాక ద్రావిడదేశమందుఁ
 జనినపురాతన శరణులలోన

680

690

—: నరసింగనయనారుని కథ :—

నరసింగ మొన్నయనారసురాజు
 ధరణి మద్యక్తుఁ డాతని యగ్రమహిషి
 కరమర్థి నాయూరిపరమేశుఁ గొలువ
 నరుగుచోఁ బూజార్హ మగుపుష్ప మొకటి
 పుచ్చి మూర్కొనుడును 1 బువ్వలవడుగు

నచ్చెల్వనాసికం బప్పుడ కోయ
 నచ్చోటి కప్పుడ యచ్చోడనృపతి
 వచ్చుడు సతితోడ వనితలు మ్రొక్కి
 “దేవ : తప్పేమియుఁ గావింప దిచట
 దేవి వోవుచు నొకపూవు మూర్కొన్న
 లింగార్థమై యున్న చెంగల్వపూవు
 నంగన మూర్కొనె నని ముక్కుఁ గోసి
 వైచె నీపూజారివడు” గని చెప్ప
 “నోచెల్ల ! తగ దిట్టు లుచితమే నీకు”
 ననుచుఁ బూవులవడ్డు నప్పుడ విల్వఁ
 బనిచి “నీ కిది భక్తిపాటియే వడుగ :
 యెట్టివివేకి వై తిటమున్ను పువ్వు
 ముట్టినచెయి మొట్టమొదటికిఁ గోసి
 మణికదా కోయుట మగువ నాసికము ?
 ఎఱుఁగవు నిన్ను నా కేమనఁ గలదు ?”
 అనుచు నిజాంగన నచటికిఁ బిలువఁ
 బనిచి భూపతి వాడి బాడిత యెత్తి
 “నిన్ను నీ వెఱుఁగక యన్నెక్కి కొవ్వి
 మున్నీశ్వరార్థమై యున్న పూవునకుఁ
 జూచిన చెయ్యేది సక్కన నపుడు
 చాచినట్లే చాపు చాపు ర” మృనుచు
 ముట్టిన యంగుళిల్ మొదలికి నఱికి
 పట్టఁ జూచిన మణికట్టు ఖండించి
 తివిచినమోచెయ్యిఁ ద్రెవ్వంగ నడిచి
 యవిచారమున మొదలంట వదల్చు
 నత్తటి నేము ప్రత్యక్షమై నిలిచి
 తుత్తునక్కలై యున్నయత్తన్వి చేయి
 మును గోసివై చినముక్కును నొసఁగి
 జననాథునకు నంత సామీప్యముక్తి

700

710

720

యిచ్చినఁ గైకొఁడె యీజనవ్రాత
మచ్చెరువందుచు నర్థిఁ గీర్తింప :

730

—: కొట్టరువు చోడని కథ :—

నట్టునుగాక మున్ పట్టంబుదేవి
కొట్టరువందు మాకొల్పుఁ గుడ్చుడును
గర్భిణీనాక తద్గర్భంబులోని
యర్చకు సహితంబ హరియింపఁ దడవఁ
గోరి మోక్షము వేడికొనఁడె మెచ్చినను
నారచోడఁడు : మఱి యట్లనే మెచ్చి
భంగిగా నభిమతఫల మడుగు మనఁ
గింగాణమును జేయ దంగనఁ జూడు :

తప్పుసేసిన మహోద్ధతభక్తియుక్తిఁ
దప్పేమి సంపెఁ బో తన్ని దనూజు
నడుగంగవలదె ప్రత్యక్షమైయున్న
యెడ ? నింతిమాహాత్మ్య మే మనవచ్చు ?
నడిగినఁ జంపితి ; వడుగఁ దనూజు

740

మడియించి పిల్చితి ; మఱి పిల్వ దతివ ;
యిట్టిట్టిభక్తు లనేకు లుండంగ
నెట్లయా సిరియాల : యేనకా కంటి
భక్తితో గర్వించి పలుకుటయెల్ల
యుక్తియే ? “ యనుచుఁ దద్భక్తవత్సలుఁడు
బాలుని సంత సప్రాణుఁ గావించి
కైలాసమున కన్పెఁ గమనీయలీల.

750

“జంగమలింగ పూజనము వీక్షింప
భంగిఁ జతుర్వర్గ ఫలములకంటె
నుత్కృష్ట” మని ధర నుండె నిమ్మవ్వ.
సత్కియలందెల్లఁ జనునె గర్వోక్తి ?
యట్టిదకాక యహంకరించినను
బట్టిచ్చునే భక్తి బసవకుమార :” *

యని యిట్లు మాచయ్య యతిభక్తియుక్తిఁ
జనిన సద్భక్తులచరితము లెలిపి
బుద్ధులు నీతులుఁ బోలంగఁ జెప్పి
పెద్దైనగర్వంబు పెల్లు మాయించి

760

మెఱుఁగులఁ గన్నులు మిఱుమిట్లువోవ
వఱలెడు రత్నవర్వతము లత్యర్థి
నాజంగమంబున కర్పించి బసవ
రాజు పీడ్మొలువ నిరంతరభక్తి
నబ్బసవండు వాదాక్రాంతుఁ డగుచు
నుబ్బుచు భక్తాళియును చాను నరిగె.
నప్పొరు లెల్ల సాష్టాంగు లై మ్రొక్కి
“తప్పదు దేవర దా నీతఁ” డనుచుఁ

గరములు నిజమస్తకంబులఁ దాల్చి
యరిగిరి ధారుణీశ్వరుఁడును చారు.

770

మహిఁ దొంటియట్టుల మాచయ్య భక్తి
మహిమమైఁ ద్రిభువనమాన్యుఁ డై యుండె.
మడివాలుమాచయ్య మహానీయచరిత
మడరంగఁ జదివిన నర్థి మై విన్న
హరుభక్తి బుద్ధి దృష్టాదృష్టసిద్ధి
సరసవచశ్చుద్దిసంపద లొందు.

గురుభక్తివిస్తార : గురుభక్తిసార :
గురుభక్తిపరతంత్ర : గురుభక్తితంత్ర :

జంగమసుఖకృత్య : జంగమభృత్య :

జంగమహితచర్య : జంగమధుర్య :

780

లింగార్చనాసక్త : లింగసద్భక్త

లింగలీన : ప్రాణలింగధురీణ :

సత్ప్రసాదోపాంగ : సత్ప్రసాదాంగ

సత్ప్రసాదపరీక్ష : సత్ప్రసాదాక్ష

సర్వస్థలై కథాస్వద్భక్తిసౌఖ్య :

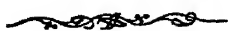
సర్వస్థలై కభాస్వర సంగనాఖ్యః ।
 ఇది యసంఖ్యాత మాహేశ్వరదివ్య
 పదపద్మసౌరభభ్రమరాయమూణ
 జంగమలింగ ప్రసాదోపభోగ
 సంగత సుఖసుధాశరధిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాలకురికి సోమనాథ
 సుకవిప్రణీత మైశోభిల్లి తనరి
 చరలింగ మనకరస్థలి విశ్వనాథ
 వర కృపాంచింత కవిత్వస్ఫూర్తిః బేర్పి
 చనుబసపపురాణ మనుకథయందు
 ననుపమంబుగఁ జతుర్థాశ్వాస మయ్యె.

790

796

పంచమాశ్వాసము

శ్రీకర : భక్తిరత్నాకర : దోష

భీకర : విమలగుణాకర : సంగ :

-: కిన్నరబ్రహ్మయ్య కథ :-

ఇమ్మహి వెండియు నీశ్వరభక్తుఁ
డిమ్ములఁ గిన్నర బమ్మయ నాఁగ
వీరవ్రతై కనిష్ఠారమణుండు
సార శివాచార పారాయణుండు
లోకై కపూజ్యఁ డలోకానుసారి
యేకాంతభక్తిమహిష్ట మండనుఁడు
నమటితనాద విద్యాపండితుండు
నఘవినాశనకారణావతారుండు
విదితకారుణ్య సముదితానురాగ
హృదయుండు, సర్వజీవదయాపరుండు
సల్లలితుం డన శరణమార్గమున
కెల్లయై భక్తిమహిష్టతఁ బరఁగి
భక్తులకును వర్షఁబనులు సేయుచును
వ్యక్తిగాఁ బొండుర యుక్తిపెంపునను
గాయకంబులు వెక్కు గఱచుటఁజేసి
వేయవిధంబుల విత్త మార్జించి,
నిర్వంచకస్థితి శర్వభక్తులకు
సర్వధనంబులు సమయంగ నంతఁ
గ్రీడ్ధార్థమై మఱి కిన్నరవీణ
వేడుక నొకనాఁడు వివిపింపఁ దడవఁ
గిన్నరేశ్వరవంధ్యఁ డన్నరదాది
సన్నతనాదానుషక్తుండు మెచ్చి

పరఁగంగఁ గిన్నరబ్రహ్మయ్య నాఁగ
ధరణిఁ జేరిచ్చి నిత్యముఁ బడిగాఁగ
నొక్కమాడయురూకయునుబాతికయును
మక్కువఁ గరుణింప మహి నరు ల్వాగడఁ
జేకొని జంగమాసీకంబునకు స
దాకాలముజను నర్పితము సేయుచుండ,

30

:- కిన్నరబ్రహ్మయ్య బసవనియొద్దకుఁ బోవుట :-

బసవనియసమ సద్భక్తిసౌరభము
వసుధపై వెల్లివిరిసి దెస ల్గప్ప
రాగిల్లి కిన్నరబ్రహ్మయ్య సనియె
వేగంబె బసవని వీక్షించువేడ్క ;
బసవఁడు గిన్నరబ్రహ్మయ్యరాక
యెసకంబుతో సంగమేశ్వరునంద
కని యెదురేఁగి చక్కన చాఁగి మ్రొక్కి
యనునయోచితసత్కీర్తనాదులఁ దనిపె ;
గరమొగ్గి పాదోదక ప్రసాదములు
నిరతిశయప్రీతి నిత్యంబుఁ గొనుచు
సవిశేషతత్త్వానుభవభవ్యగోష్ఠిఁ
దవులుచు బసవఁ డుత్సవలీల నిండ
సంత వినోదార్థమై యొక్కనాఁడు
సంతోషచిత్తుఁడై చని కిన్నరయ్య
యాపురంబునఁ ద్రిపురాంతకదేవు
గోపురాంతరమునఁ గూర్చున్న యెడను-

40

—: గొఱియ కథ ;—

వారాంగనార్థ మై వధియింప విలిచి
కోరి మిండం దొకగొఱియఁ జేపట్టి
యవ్వీధిఁ జనఁ జనఁ ద్రివ్వంగఁ ద్రాడు
ద్రెవ్వుడు గొఱియ దద్దేవాలయంబు

50

పఱతెంచి సొచ్చుడుఁ బై పడి వాడుఁ
 బఱతేరఁ గిన్నరబ్రహ్మయ్య గాంచి
 “పోవక నిలునిలు బొప్ప : యిగొఱియ
 దేవాలయముఁ జొచ్చెఁ జావున కోడి ;
 యింకఁ జంపుట దోస ; మిట్లు గాదేని
 కొంకక వెలసెప్పి కొనుము రెట్తైన ;
 మృదుభక్తు లొప్పింతురే శరణన్న
 జడనరులై నను జంపంగనీరు ;
 చరజీవులకు నెల్లఁ జావును నొప్పి
 సరియకాదే యెందుఁ జర్చించి చూడ ;
 నీకు దీనిని జంప నేమమే : చెపుమ ;
 యాకాంత దీనినే యచ్చొత్తినదియె ?
 పడయరానిది భువిఁ బసిఁడియ కాదె ?
 కడుఁగాక మాడై న నడిగిన నిత్తు
 నదెకొమ్ము” నావుడు “నక్కటా : యిట్టి
 చదురుండుఁ గలఁడయ్య జగతిలోపలను ;
 గుడి సొచ్చు మడి సొచ్చు గుండంబు సొచ్చు
 విడుతురే గొఱియల్ విలిచినవారు ?
 త్రోవ నదెట్లులు దొలఁగకవచ్చు ;
 నీవకా కిబ్బువి నీతిమంతుఁడవు—
 ఏఱుఁగ మే మెన్నఁడు నిటువంటి వెందు ;
 గొఱుగాదు దడసినఁ గోపించు లంజె ;
 ‘పెట్టెద వెల’ యని బిగిసెడుఁ బెద్ద ;
 యిట్టి దయాపరుఁ డెచ్చోటఁ గలఁడు ?
 చరజీవులకునెల్లఁ జావును నొప్పి
 సరియె తా ననియెడుఁ జర్చింప నట్ల
 మనుజులప్రాణంబు మఱి వేయుమాడ
 లననేల యిన్నియు నతఁడు బొంకెడినె ?
 వేయిచ్చియైనను విడిపించు గొఱియ

60

70

యాయయ్యసంపగఁగి నీడు వొ" మృనుచుఁ

80

బోవవచ్చిన "బొప్ప! పోవకు" మనుచు

వేవేగఁ దెప్పించి వేయుమాడలను

నిచ్చి "బొంకినఁ బోవనీఁజుమ్మరోరి :

యచ్చొత్తి విడుతు నే నటమీఁ దెలుంగ"

ననవుడు 'నాఁగాక' యని మాడ లెన్ని

కొని లంజెయింటికీఁ జనిచని మగిడి

"గొఱియలేకున్నఁ బెద్దటికమే?" యనుచు

మఱియొక్కగొఱియఁ గ్రమ్మఱవిల్చికొనుచు

బోయినఁ జొరనీక పొలఁతి గోపించి

"చా! యెట్టిమిండఁడ చనుసను మింక ;

90

సరివిటుల్ నవ్వంగఁ జక్క నాయిల్లు

చొర సిగ్గుగా దెట్లు శూన్యంపుగొల్ల :

చదివెదు వెక్కులు శ్లాఘ్యమే ? పసిఁడి

వెదవెట్టఁ బంతు నే వీధులనెల్ల ;

నిప్పిరో ! లంజెర్కమే యిట్లు నీకు

దుస్సి కట్టుదుగాక దొంతరలెల్ల

బ్రతుకంగనోపునే పడఁతి యీసారె

నెదిరి నేమనఁ జాలు నే లింకఁ బడుపు

బొజఁగులు గొఱియలఁ బోకార్పఁగలరు ;

ప్రజలకుఁ దనకును బట్టుగ్రాసంబు

100

మజ : బాపురే ! లంజె మనెడుఁ బొమ్మనఁగ

గుజగుజలకు నెల్ల గుఱియైతి నింక ;

నగుబాటు వట్టిలై నాతులలోన

మొగమెత్తనేర్తునే ? మున్నెఱుంగవాకొ :

యభిమానకత్తె దా నగుట నీ" వనుచు

నభిమాన మెడలంగ నతివ సల్కుడును

"బాయఁ జూపెనుఁబెనుఁబండువులందు

వేయేల గొఱియల వేయుమాడలకు

విలిపించి మఱి కడుపులభంగిఁ దెత్తు ;

వలసినంతర్థంబు వ్యయమున కీర్తుఁ ;

జిన్న వోనిత్తునే చెలువలలోనఁ

జెన్నుగాఁ బండువుసేయు మీ” వనిన

“వేల్పుల కని మున్ను విలిచినగొటియఁ

బాల్పడి తేకున్నఁ బండువుసేయ

వెఱతుము సంపునో వేల్పు ద”మ్మనిన

నఱిముఱి ‘నట్లగా’ కనుచుఁ దత్ క్షణమ

కామాంధునకు నొక్కగార్యంబుఁ గాన

రామి దెల్లముగాన రయమున వచ్చి

గొటియఁ బట్టుడుఁ దద్ద గోపించి చూచి

పరువడిఁ గిన్నరబ్రహ్మయ్య యెదిరి

“పట్టకుపట్టకు బసవరాజాన

పట్టినఁ దలఁ దెగఁగొట్టుదు నింక ;

1 నంజుదురే శరణాగతవజ్ర

పంజరం బిదియె మా భక్తులబిరుద”

మనుచు డగ్గలుడు వాఁ డలుగు వెర్కినను

గినిసి రాద్రోద్రేకమునఁ బొంగి వ్రేసి

నిశితఖడ్గాయుధనిహతుఁ గావింపఁ

బళువతిగుడి వెలిఁ బడియె శిరంబు

‘బాస హీనునిబొంది వాడియే శివు ని

వాసంబునం దుండ దోస’ మన్నట్టు.

లట్టయు నీడ్పించి యగడ్డ వైపించెఁ

గట్టలు గట్టి మూకలు సూచుచుండ.

నంత నావృత్తాంత మక్కర్మిబంధు

లెంతయు విని తమయిచ్చలో వగచి

తగువారుఁ దామును ధరణీకుఁ జేరి

వగచుచు నేడ్చుచు జగతీకు కనిరి :

“త ప్పేమియును లేదు దమవాఁడు గొటియ

చొప్పునఁ జని గుడిసొచ్చి పట్టుడును

110

120

130

భక్తుఁడు గిన్నరబ్రహ్మయ్య నాఁగ
 శక్తిమంతుఁడుగాన చంపె” నావుడును
 సుర్వీశ్వరుండు గోపోద్రేకవహ్ని
 వర్ష నిట్లని పల్కె బసవయ్యఁ జూచి.
 “హరుభక్తు లధికదయాపరు లుండ్రు ;
 నిరవరాధులఁ జంప నీతియే మీకు ?
 మనుజులఁ బ్రోలిలో మనసీరు గాక
 పనియేమి గొతీయలకును మీకుఁ జెప్పఁడ
 ‘మామీఁద నొకరాజు మఱి చెప్పఁగలఁడె ?
 భూమిలో’ న న్నట్లు వొడిచి వై చెదరు ;
 రాజులకు నిరవరాధులఁ జంపు
 బోజయే? భక్తుల కుచితంబు గలదె ?
 కాలఁ దన్నుట మాంసఖండంబు లిడుట
 బాలునిఁ జంపుట తాలవై చుటయుఁ
 గులములు నెడిపిపోయి కుడుచుట దండ్రె
 తలఁ దెగఁగొట్టుట దన్వి నిచ్చుటయుఁ
 దమ్ము దొరలఁ జాల ధర్మంబు లుండ్రు ;
 ఎమ్మెయిఁ దగదండు రెదిరి దొరలిన
 మీర యేలుదురు గా కీరాష్ట్రమెల్ల ;
 ధారుణి యేలంగఁ దమ కింకఁ బాపె ?
 నప్పటి కప్పటి కది యేల వెఱవ
 నొప్పుకో రాజ్యంబు ద పేమి?” యనుఁడు
 “గజంబు మీఁదెఱుంగక పల్కుచెల్ల
 బిజ్జలక్షణీశ ! పెద్దఱికంబె ?
 ధర్మము ల్కర్ములు దప్పదు ; రెండు
 ధర్మముల్ భక్తులు దప్పరు ; పినుము :
 కిన్నరబ్రహ్మయ్య సన్నతకీర్తి
 పిన్నవాఁడె యూర కున్నను జంప ?
 నట్టేల ? యె దీనె ననుటయు గొందిఁ

140.

150

160

గట్టుద మనువారు గల రెట్లు సెపుమ :
 యేర్పడఁ గార్యాంశ మెఱుఁగుము ; మాట
 లార్పుము ; తగువారి నరయఁగఁ బంపు ;
 మఱి యెందుఁబోయెడు మర్యాద లెల్ల
 నెఱుఁగుదు గా కేమి యింతయు." ననినఁ
 దనప్రధానుంఁ జూచి ధారుణీశ్వరుఁడు
 పనిచినఁ ద్రిపురాంతకునిగుడి కేఁగి
 కిన్నరబ్రహ్మయ్యఁ గన్నంత మ్రొక్కి
 "యన్నన్న ! తగునె ? నీయట్టిభక్తుండు
 హింసకు లోనౌట కేమి కారణము ?
 సంసారి నేటికి సరిచేసికొంటి
 విగ మెడ దుఃఖమెద విది యేమి వుట్టె ?
 జగములలో రిత్తనడి వచ్చె నీకుఁ ;
 గొఱగాని జఱభుల కొయ్యనగాండ్ర
 గొఱియల వార్తలు గూడునే త్రవ్వ ?
 భూమీశ్వరుఁడు మమ్ముఁ బుత్తెంచె నరయ ;
 నే మని చెప్పుదు మింక ?" నావుడును
 "నివియేల వెడమాట లిన్నియు వాఁడు
 తివియఁ దివియఁ ద్రాడు ద్రెవ్వుడు గొఱియ
 గుడిసొచ్చుడును_ 'బట్టఁగూడదు దీని
 విడువుము ; కాదేని వెలచెప్పి కొనుము
 ఇమ్మడి ముమ్మడి యిచ్చెద' ననిన
 నెమ్మెయి నొల్లక 'యిట్టిభక్తుండు
 వేయిచ్చియైవను విడిపించుఁ గాని
 యాయయ్య గొనిపోవనిచ్చునే ?' యనిన
 'విండ్రె యీ మామాటలు వేయుమాడలకుఁ
 గొండ్రె యెచ్చటను గొఱియ' నన్నట్టు
 వెక్కసం బందంగ వేయుమాడను
 జక్కఁగ నెన్నితిఁ జొకంబు ద్రోచి
 'యెప్పాట మడిగిన నీజుమ్ము' రనుచుఁ

170

180

190

జెప్పి యచ్చొత్తితి శివలాంఛనంబు ;
 కాంత ద న్నెంతయుఁ గడవఁ బల్కినను
 నెంతయుఁ గొన్నఁడ నే ధనం బనక
 కొండొక వ్రొద్దుండి వెండి యేతెంచి
 మిండండు బసవనిమెడఁద్రాడు వెట్ట,
 వల దని వారింప నలుగు వెఱికినఁ
 దలఁ ద్రుంచివై చితిఁ ; ద పెవ్వరిదియో ;
 యట్టొట కీత్రిపురారియె సాక్షి ;
 పట్టినఁ బలికింతు నిట్టని చెప్పఁడ”
 యనవుడు నతివిస్మయాక్రాంతు లగుచు
 జననాథునకు నిట్లు వినుపింపఁ దడవ
 “నద్దిరా : భక్తుని 1 యజగొడ్డెతనము
 విద్ది లాడెడుఁగాక విందుమే తొల్లి ?
 వివరీత మిందఱు వినఁ ‘బలికింతుఁ
 ద్రిపురారి’ ననుటెల్లఁ గపటమో నిజమో
 చూతముకాక :” యంచును బిజ్జలుండు
 నేతెంచె నధికవిభూతి భాతిగను
 బసవఁడుఁ గిన్నరబ్రహ్మయ్య పాద
 బసరుహాక్రాంతుఁ డై ప్రీతి యెలర్ప
 ‘శృంగారములకీలు శివుకరవాలు
 మంగళత్వ మునికి మానంబు మనికి
 విజయంబుత్రుళ్ళు వివేకంబుపెల్లు
 నిజగుణస్తుతి యూఁత నిష్టలచేత
 సత్యంబుభాతి యాస్థానంబుజ్యోతి
 ప్రత్యయంబులరాజు భావుక మోజు
 యాగంబుతునియ విరాగంబుగనియ
 యాగమంబుల తెల్ల హర్షంపుటెల్ల
 శాంతంబుప్రోగు సజ్జనభక్తిబాగు
 దాంతత పెంపు ప్రతాపంబుసొంపు’

200

210

220

నని యసమానసమంచితార్థముల
 వినయపూర్వకముగా వినుతి సేయుచును
 నుండంగ, నఖిలనియోగంబు గొలువఁ
 దండతండముల భక్తవ్రాజ మలర
 గుడివడు గటమున్న కుంచియకోల
 పొడనూప కేఁగినయెడఁ గిన్నరయ్య
 దరహాసితాస్యఁడై తలుపులదిక్కు
 నరగంట నొక్కింత యటలేక చూడ
 నఱిముఱి నటమున్న యప్పురాంతకుఁడు
 వెఱచి తల్పులు వాఱఁదెఱచెఁ జోద్యముగ ;
 “దాసికిఁ దెఱచె మున్ దలుపు లనంగ
 నాసకలము విందు మది గానఁ బడియె ;
 దనరుచుఁ ద్రిరాంతకునికవాటములు
 గనుఁగొన నంతలోనన పాసి పడియె ;
 బాపురే : కిన్నరబ్రహ్మయ్య యింక
 నోపుఁబోఁ బలికింప నీపురాంతకుని”
 ననుచుఁ జూపఱు గనుఁగొని ప్రస్తుతింపఁ
 జనుదెంచి బ్రహ్మయ్య సంతోష మలర
 -: కిన్నరబ్రహ్మయ్య పిలువ శివుఁ డో యని పల్కుట :-

“మనసిజక్రీడాంతమునఁ జెయివేసి
 వనితపాలిండ్లు నీ వని నిశ్చయించి
 యడరఁగ నాతఁ ఁ ‘డయ్యా !’ యని పిలువ
 నొడయనంబన్నకు నోయన్న శివుఁడః
 వెలయఁగ దానమయ్యలవాడులోన
 నిలఁ బిఱికియందుఁ బలికిన శివుఁడ :
 మున్ను బాపూరిబ్రహ్మన్నకుఁ బలికి
 జొన్నలు నీవ యై యున్న శంకరుఁడ :
 పలుకవే నాబారిఁ బాఱి” తన్నట్లు

230

240

250

లలుఁగు! మోహమున హస్తంబు దొడిగి
కిన్నరబ్రహ్మయ్య సెన్ను దుల్కాడఁ
బన్నగధరుమహాభక్తులఁ దలఁచి
యాయతి నభిముఖుం డై “త్రిపురాంత
కా” యని పిలుచుడు “నో” యనుచుండె.

బిట్టుల్కి మూర్ఖిల్లి 2 బిమ్మిటిఁ బొంది
నెట్టోడి లింగసన్నిహితులు దక్క
ఖగమృగోరగ నరకరితురగాదు

260

లగు సమస్త చరాచరాది జంతువులు
నుక్కటి మ్రగ్గి యట్లున్నవి యున్న
చక్కటిఁ బ్రాణము ల్గిక్కున విడిచె ;
నాకటకం బిట యట కానఁబడియె ;
లోకంబులెల్లఁ గల్లోలంబు నొందె ;
నీక్షితి గంపించె ; నినుఁ డస్తమించె ;
నక్షత్రములు డుల్లె ; నగములు ద్రెళ్ళె ;
నంబుధు లింతె ; గూర్మంబుఁ దలంతె ;
నంబరం బిల మ్రొగ్గె ; నహివతి స్రగ్గె ;
ననిలుండు దొలఁగె ; స్వాహావతి మలఁగె ;
వనజనాభుఁ డులికె ; వనజుఁ డలికె ;
సమసుప్తిఁ బొందించి జగములఁ ద్రుంచి
ప్రమథులు లోకముల్ దమమయంబుగను
నాడుచుఁ బాడుచు నసమానలీలఁ

270

గ్రీడింప మఱియు సత్త్రియ దులుకాడ
నవికలానేకభక్తావళి వేర్చి
సవిశేషగతి మహోత్సవములు సలువ
బాయక రేయును బగలును గూడ

మ్రోయంగ నేడ్డినంబులు సన్నపిదప
భువనోపకారార్థబుద్ధిమై బసవఁ

280

డవిరళగతిఁ గిన్నరన్నకు మ్రొక్కి,
 'సజ్జనశృంగార : సత్యగంభీర :
 యిజ్జగదాధార : యీశ్వరాకార :
 మంగళగుణధామ : మహిమాభిరామ :
 లింగాభిరూప : యభంగప్రతాప :
 నిర్జితాహంకార : నిఖిలోపకార :
 దుర్జనదూర : విధూతసంసార :
 కారుణ్యపాత్ర : యకల్మషగాత్ర :
 వీరప్రతాపార్య : విపరీతశౌర్య :
 యంచితాగణ్య : నిరంతరపుణ్య :
 సంచితసుఖలీల : శరణవిలోల :
 సన్నతకీర్తి : సాక్షాద్రుద్రమూర్తి :
 కిన్నరబ్రహ్మయ్య : కృపసేయు" మనిన
 బసవయ్య చేప్రేసి ప్రహసితుం డగుచు
 నసమాక్షఁజూచి 'హే' యనుచు వారింపఁ
 దొల్లిటియట్ల యద్భుతలీల నడరె ;
 నెల్లలోకములు మహిష్మతఁ బరఁగెఁ ;
 గటకంబు సూడ నెప్పటియట్ల ప్రబలె ;
 నిటచరాచరజీవు లెల్లను బ్రదికె.
 బిజ్జలు డంతలో బిమ్మిటి దెలిసి
 యజ్జనౌఘముఁ దాను సాష్టాంగ మెరఁగి
 "యభయమే జియ్య : యత్యద్భుతకీర్తి :
 యభయమే దేవ : మహామహిమాఢ్య :
 కిన్నరబ్రహ్మయ్య : గీర్వాణవంద్య :
 కన్నులు గానని కష్టలోకులము ;
 అజ్ఞానజీవుల మపగతమతుల ;
 మజ్జల ; మధికసర్వావరాధులము ;
 కడసన్న నీదువిఖ్యాపితమహిమ
 కడ యెఱింగెద మనగా మాతరంబె ?
 నీయాజ్ఞఁ దలమోచి నిటలలోచనుఁడు

290

300

310

‘నో’యనెఁ బలిచిన ; ‘హే’యన్న నుడిగె ;

నింతటిలోన నీరేడులోకములు

సంతాపవర్తన సమసుప్తిఁ బొందె ;

నిప్పుడు గరుణింప నిట్లులసిల్లెఁ ;

జెప్పఁ జీత్రముగాదె యెప్పటిన్ నెఁ

బరఁగంగ నిహలోకపరలోకములకు

హరుఁడవు నీవ ; శంకరుఁడవు నీవ ;

భవుఁడవు నీవ ; సద్భక్తుండ వీవ ;

భువిలోన మఱి పెప్పఁ బోల్పంగఁ గలరె ?

320

నిద్దంబుగా నీట నద్దుము వాల

నద్దుము మా కింక నన్యథా లేదు ;

ఒక్క మాకేల , బ్రహ్మోక్తజీవులకు

నిక్కంబు దెస దిక్కు నీవ కా వెట్లు ;

కావున మముఁ గటాక్షప్రేక్షణమున

భావింపవే కృపాభావం బెలర్ప.’’

సనుచు మఱియు మ్రొక్కి యభినుతి సేయఁ

గనుఁగొని దరహాసకలితాస్యఁ డగుచుఁ

“గఱకంతుభక్తుల కఱగొఱలేక

వెఱచి బ్రదుకు వొమ్ము వేయును నేల :”

330

యని మును విశిరస్కు డైనమానవునిఁ

జను లెల్లరు నెఱుంగ సప్రాణుఁ జేసి

చనియెఁ గిన్నరబ్రహ్మ శరణుండు భక్త

జనులును బసవఁడు సనురాగమంద ;

‘నిశ్చయం బీతఁడే నిటలాక్ష’ డనుచు

నాశ్చర్యహృదయుఁ డై యరిగె బిజ్జలుఁడు ;

అంత నట్లు గిన్నరయ్య సద్భక్తి

కాంతుఁడై త్రిభువనఖ్యాతి మై నుండెఁ.

బసరింపఁ గిన్నరబ్రహ్మయ్యచరిత

మసలారఁ జదివిన నర్థమై విన్న

340

భక్తియు సకలవిరక్తియు సహజ
భుక్తియు నభిమతభోగము ల్లుగు *

—: మోళిగమారయ్య కథ :—

మఱియును మోళిగమారయ్య యనఁగఁ
గఱకంతు సద్భక్తగణ విలాసంబు
ప్రచ్ఛన్నరుద్రుఁ డవిచ్ఛిన్నకీర్తి
స్వచ్ఛనదాచారనంపత్రపూర్తి
విజితకామక్రోధవిమలమానసుఁడు
నిజగతి లింగై క్యనిష్ఠాపరుండు
మంగళచరితుఁడు లింగసందర్శుఁ
డంగవికారదూరై కవర్తనుఁడు
సవిశేషజంగమార్చనపరతంత్రు
డవికలవిధినిషేధవివర్జితుండు
ప్రవిమలాంగుఁడు నిస్ప్రపంచగుణాఢ్యుఁ
డవిరళతత్త్వానుభవసుఖాంభోధి
కర్మాపహరుఁడు లింగప్రాణమథన
మర్మజ్ఞుఁ డన లనన్మహిమఁ బెంపారి,
యనయంబు నతులఘోరాటవి కేఁగి
ఘనతరంబుగ మోచి కట్టెలు దెచ్చి
యంగడి విక్రయం బార్చి తెప్పించి
జంగమారాధన సలుపుచు నుండు ;
రసరసాయనములు బసవని నగర
నసలాస భోగించి యాదటఁబోక
జంగమకోటి నిచ్చలు నొక్కమాటు
భంగిగా నారగింపఁగఁ బెట్ట వచ్చి
“బసవ ; మారని యట్టిభక్తులు గలరె ?
వసుధలో నీయింటిరసరసాయనము
లతనినగరఁ గాంచు నంబకళంబు

350

360

ప్రతివచ్చునే యెన్ని భంగులనైన ?
ననిశంబు నతని కాయకలబ్ధి యెంత
యన నేల ? నేడు నాఁ డనక తూమెండు

370

సంతతంబును గూడు జంగమకోటి
సంతుష్టి సేయు టాశ్చర్యంబు గాదె ?
బాపు ! మోళిగమార ! భక్తివిస్తార !
బాపురే” యనిమ్రోలఁ బ్రస్తుతి సేయ
నసలార విస్మితుం డగుచు నేతెంచి

బసవఁడు ప్రచ్ఛన్నభావంబు నొంది
మోళిగమారయ్య ముద్దియఁ గాంచి
లాలితోద్యతముల్లాస మెలర్ప

‘శరణార్థి’ యని చక్కఁ జాఁగి మొక్కుడును
దరుణియు నటమున్న ‘శరణార్థి’ యనుచు
నడుగుల కర్ణ్యవణ్యంబులు దేర
నొడఁబడ కెఱిగెదరో యనుమతిని

380

“అమ్మమ్మ ! మాలింగ మాకొన్నవాఁడు
క్రమ్మన వడ్డింపు రమ్మ లె” మృసుచు
సరసర లింగావసరము సెల్లించి
పరికించి యం దొక్కవడిగంబు క్రింద
విడియలతో రెండువేలమాడలును

1నడకి యమ్మకు శరణార్థి సేయుచును
నదమలలింగప్రసాదంబు గొనుచు
విదితముత్పులకసముదితాత్ముఁ డగుచు
ధర నిఱుపేద నిధావంబుఁ గన్న

390

కరణిని హర్షాశ్రుకణములు దొరుగ
“నిదిగదా భవదుఃఖగదము నొషధము ;
యిదిగదా భక్తిమహిష్మతపంట ;
ఇదిగదా నాపుట్టినింటి కల్పకము ;

ఇదిగదా ముక్తికి నిక్కదా” ననుచుఁ

బొంగి ప్రసాదై కభోగియై తద్దృ
హాంగణంబున విల్చి యాత్మలోపలను

“సీసదనం బంత నింతఁ గన్నంత

దోసంబులెల్లి విధూతము ల్గావె ;

యీనగరద్వార మిఱియ నేతెంచు

నానరుఁ డపుడ కృతార్థుండు గాఁడె ;

యీసీమలోఁ జరియించు జంతువులు

చేసినభాగ్యంబు సెప్పంగఁ దరమె ?

యీగృహాంతరరేణు విసుమంత నొసల

బాగొందు నతనికి భక్తి వర్ధిలదె ?

కడిఁదిపాతకము లిక్కడఁ బ్రసాదంబు

గుడిచినఁ జెడు సమకూట దేనియును

నొడఁబడ నిచ్చటి 1 కడువునీరై నఁ

బుడిసెఁడు ద్రావినఁ బొలియుఁ బాపములు”

నని తలపోయుచుఁ జనియె నాబసవఁ

డనురాగచిత్తుఁడై ; యంత నిక్కడను

మధ్యాహ్న మగుటయు పూరయ్య లింగ

తద్ధ్యానసుఖనిరంతరవ ర్తి యగుచు

వాకిటఁ గట్టెలు వైచి యేతేర

నాకాంత యెదురేఁగి యడుగులు గడుగ

భంగిగా జంగమప్రణివృత్తి దీర్చి

లింగార్చనంబు సల్లీలఁ జేయుచును

బడిగంబు క్రిందట బసవఁడు మున్న

యడకిన మాడల విడియలు గాంచి

“యొక్కడి విడియ లిం ? దెవ్వరు వచ్చి

రిక్కడ ?” కని తనయుంతి నడ్డుడును

“దేవ : యొక్కయ్య యేతెం చారగించె

400

410

420

భావింప నటమీది పను లే నెఱుంగ
నప్పుడ విచ్చేసె” నని విన్నవింపఁ
“దప్పుదు బసవఁడు దాన కానోపు
గడు నర్థసంపద గల భక్తు లరసి
బడుగుభక్తులఁ బ్రోవఁ బాడియ కాదె ?
దాత గాఁడే యిట్లు దాఁ బ్రోవ కెవడు
ప్రోతురు ? మేలయ్యెఁ బో ; బ్రదికితిమి
తనబిడ్డఁ డని మమ్ముఁ దలఁచి యిచ్చఱికిఁ
జనుదెంచె నింతయు చాలదే మాకు ?

430

నిమ్ముల మాలింగ మిచ్చిన కాయ
కమ్మ యీపూఁటకుఁ గలిగున్న” దనుచుఁ
జక్కన నిద్దఱు జంగమంబులకు
నొక్కొక్క విడియ నియోగించి మ్రొక్కి
సదమలస్థితి నున్న జంగమకోటి
పదపద్మములు గడ్డి భక్తితో వారి
శ్రీపాదజలములు సిలికింపఁ గట్టె
మోపు గడానియై యేపారి వెలుఁగ
వేడుక మదిఁ దులుకాడ వేయేసి
మాడలయెత్తు గాఁ గూడ ఖండించి

440

యున్న జంగమకోటి కొక్కొక్క నక్తు
చెన్నుగా నర్పణ సేసి మ్రొక్కుడును,
నక్కజం బందుచు నాజంగమములు
గ్రక్తు న బుసవనికడఁ బ్రసరించి
“మిక్కిలి భక్తికి నిక్కంబు నియతి
కెక్కుడుచేతకు నెల్ల యై పరఁగు
మోగిగమారయ్యఁ బోలంగ భక్తు
లేలోకమునఁ గలరే !” యని పొగడ
బసవఁడు బిట్టుల్కివడి యేదెంచి

450

“యసదృశ కావవే” యని సాఁగిమ్రొక్క

“సన్నన్న : యిట్లేల యానతిచ్చెదవు ?
 నిన్నన్న దేమేని మున్నొండు గలదె ?
 బదుగు భక్తులకెల్లఁ బ్రాణంబు నిన్నుఁ
 గడ సన్న భక్తులు గలరె యిబ్బవిని
 మాబోటిభక్తులమనికీయు నునికి
 నీబయిసియె కాదె నిఖిలోపకార :

విని యెఱుఁగము దొల్లి విడియ లనంగఁ
 గనుఁగొనఁబడియె నీకారణంబునను

460

బాపు : భాగ్యప్రాణి : బాపు : కృపాత్మ :
 బాపురే : ధనవంత : బాపు : కీర్తిశ :
 నల్ల వో బసవయ్య నా కిచ్చినట్టు
 లెల్ల భక్తాళికి ని తయ్య : తొల్లి
 మడివాలుమాచయ్య మనుమల మమ్ము
 విడువక నడుపుకో వేయును నేల ?”

యని పెక్కుభంగుల నాలి సేయంగ
 ఘనతరళోకాంబుకలితాస్యఁ డగుచుఁ

“గనకాద్రి యరయునే కాకిగుణంబు ?

470

నినుముగుణ మరయునే పరుసంబు ?

గుణనిధి వీపు : దుర్గుణనిధి నేను ;

గణుతింపఁ గలదె సద్గుణము నాయందు ?

వెలివాడఁ గలుగునే వేదఘోషంబు ?

నిల నావమునఁ గలుగనే రాగిముంత ?

తలఁపఁ గుంపటిలోనఁ దామరదుంప

మొలుచునే ? యిన్నియు ముదలింప నేల ?

తగవివేకునిఁ గావఁగాఁ దగు నీవ

గతి దయాభావ : సంగయదేవ :” యనుచు

మారయ్య పాదపద్మంబుల కెరఁగి

సారాంచితో క్తుల సంస్తుతింపుచును

480

నభయంబు వేడుచు నడుగులమీఁద

సభయాత్ముడై యున్నఁ జయ్యన నెత్తి
యసలారఁ గౌఁగిట నందంద చేర్చి
బసవనిఁ గారుణ్యర వార్థిఁ దేల్చి.
యలరంగ మృదుమధురాంచితాలాప
ములఁ బ్రబోధించుడు సలి దులుకాడ
మారయ్యగారికి మఱియును మ్రొక్కి
యారఁగ బసవరా జరిగె; సంతటను
మోళిగమారయ్య ముందటియట్ల
లాలితభక్తిసల్లలమై నుండె;
నారఁగ మోళిగమారయ్యగారి
చారుచరిత్రంబు సదివిన విన్న
నిత్యప్రసాదవినిర్మలాత్మీయ
సత్యసుఖంబులు సల్లలఁ గలుగు.

490

:- కన్నద బ్రహ్మయ్యగారి కథ :-

పరగంగఁ గన్నదబ్రహ్మయ్య నాఁగ
ధర నొప్పు సద్భక్తిపరుఁడు వెండియును
దర్పితసంసారదళనుండు జంగ
మార్పితప్రాణదేహోర్ధాభిమాని
యద్భుతచరితుఁ డుద్యద్భక్తియుక్తి
సద్భావనోపేత చరలింగమూర్తి
సారవీరవ్రతాచారుండు జంగ
మారాధకులలోన నగ్రగణ్యుండు
సంచితబాహ్యపూజాపరతంత్రుఁ
డంచితాంతస్సపర్యాపరాయణుఁడు
నిరవద్యహృద్య వినిర్మలభక్తి
పరతంత్రుఁడన లసచ్ఛరితఁ బెంపారి
కత్తియు బలవంబుఁ గావించిరయును
గత్తెర యిసుము నక్షతలును ముండ్ల
బంతియు నీలికప్పడమును ద్రిండు

500

మంతరకాటుక మఱి చండవేది
 సెలగోల యొంటట్టచెప్పులుఁ బీఁకె
 యొలుకులబూడిదయును వాటుతాలుఁ
 గుక్కలవాకట్టుఁ గొంకినారసము
 గ్రక్కునఁ గంకటిరజ్జువు నమర
 సూచీముఖం బైనఁ జొనుపంగ రాని
 యేచినచీకటి నిండవంచలకుఁ
 జిడిముడివలుకులఁ జేరి యుల్వరసి
 గడియకన్నంబును గడవకన్నంబు
 గోడకన్నంబును గుఱినేలకన్న
 మోడక త్రవ్వి యిల్లొయ్యనఁ జొచ్చి
 పరికించుచో భక్త భవనంబు లైన
 సరసర దీపంబు సంధించి వారి
 పాదాబ్జములమీఁదఁ బడి మేలుకొలిపి
 పాదోదకంబు వ్రసాదంబుఁ గొనుచు
 "శరణనియెడి సత్యశరణులయింట్ల
 వరువుఁడ బ్రహ్మఁ డన్వాడ నే" ననుచు
 నెడనెడ నేఁగుచు నితరు లిండైనఁ
 దడయక పదపదార్థంబులు దేవి
 కొనివచ్చి జంగమకోటికి వరువుఁ
 బను లాచరించు చిప్పాట వర్తింప
 జంగమ మొకనాఁడు చాల నేతేర
 భంగిగా నిది పట్టవగ లని యనక
 "నేకకన్నంబిడి నిఖిలేశునగరఁ
 జాలనర్థముఁ దెత్తుఁ జక్కన" ననుచు
 నరుగుచో బసవఁడు పురవీధిఁ గాంచి
 యరుదొంద భువిని సాష్టాంగుఁ డై మ్రొక్కఁ
 "బట్టుము గత్తియు బలపంబుఁ గన్న
 పెట్టఁ బోవలయు నా కిట్టున్న భంగి

510

520

530

నొండెడ ధనములే దొనర బిజలుని
 బండారములు సూప బసవః ౪" మృనినఁ
 బ్రత్యుత్తరం బీనిబాస గావునను
 సత్యనుచిత మన 'కట్లకా' కనుచుఁ
 గన్నదబ్రహ్మయ్య గారిఁ దోడ్కొనుచుఁ
 గన్నంపుము టైలఁ గరమర్తిఁ గొనుచు
 1 నునుపరియునుబోలే నోడక నగరు
 చనఁజొచ్చి బండారునదనంబుఁ జూప
 గడియకన్నం బిడఁగాఁ బదదెల్లఁ
 గడసన్న పసిడి యై పుడఁపి వెలుంగఁ
 జొచ్చి పెట్టెలలోనిసొమ్మెల్లఁ గొనుచు
 విచ్చేసె బ్రహ్మయ్యః యచ్చెరువంద
 సంగరక్షకులెల్ల సరిగి య ట్లున్న
 భంగిన యవ్వార్తఁ బతి కెఱిగింప
 'బసవఁడు నాబారిఁ బాఠే బొ' మృనుచుఁ
 గసిమసంగుచు మహోగ్రమున రేఁగుచును
 నవుతులు గీటుచు "నక్కటాః నన్ను
 శివభక్తుఁ డని విశ్వసించుటయెల్ల
 వఱితిపాలుగఁ జేసెఁ ; జిఱుతవాఁ డనక
 యటలేక మన్నించునంతయుఁ గంటిఁ ;
 బట్టవగలు గన్న పెట్టించె బసవఁ
 డెట్టొకో ప్రాణంబుఁ బట్టియున్నాఁడు ;
 అడిగిన వలసినంతర్థ మీనెట్టు ?
 లడరఁగ విశ్వాసి యయ్యె ; నిట్లంత
 కెత్తికొన్నాఁ ; డింక నిటమీద నెంత
 కెత్తికో నున్నాఁడో యెఱుఁగరా" దనుచుఁ
 గన్నులమంటలు గ్రమ్మ నేతెంచి
 కన్నంబువాకిటికనకంబుఁ జూచి

540

550

560

యతివిస్మయాక్రాంతమతిఁ జిట్టమిడిచి
గతకోపుఁ డై క్షితిపతి యిట్టు లనియె
“నెక్కడివసిఁడిప్రో వెక్కడి దొంగ
యెక్కడికన్న మి దేమి వన్నితివి?
బసవనమంత్రిఁ యేర్పడఁ జెప్ప”మనిన
వసుధేశునకు బసవనమంత్రి యనియె :

570

“భక్తుండు గన్నదబ్రహ్మయ్య నాఁగ
వ్యక్తలింగం బనియు క్తప్రతాపి ;
కన్నదబ్రహ్మయ్యగారిమహత్త్వ
మెన్నఁగ శక్యమే యీశునకైన ?
నాతని శ్రీచరణాంగుష్ఠయుగము
ఖ్యాతిగాఁ గల్పవృక్షములకు నూత ;
యామహాత్మునియమృతావలోకనము

కామధేనువులసంఘముపుట్టినిల్లు ;
చింతింప నాతనిచి త్తంబుచిగురు
చింతామణులకు నిరంతరాశ్రయము ;
అరయంగ నతనిహస్తాంగుళస్పర్శ
విరచింపఁగాఁ బర్శవేదులగనులు ;
నతనిశ్రీపాదసంగతి ముక్తిభూమి ;
యతనిప్రసాదంబు నమృతంబుతేట ;
యతనికోపంబు సంహార కారణము ;
నతనికారుణ్యంబు యవవర్గ మింత ;

580

నణిమాదిసిద్ధులు నాతనిబంట్లు ;
గణుతింప నింత లింగసదర్పఁ డయ్యుఁ
బట్టిననియమంబుఁ బాయక కన్న
పెట్టినర్థమెకాని ముట్టఁడు నేత ;
‘నిది గుమార్గము ; భక్తియే ?’ యన వలదు ;
ఇదియె తా సన్మార్గ ; మెట్టు లంచేని
యిలఁ జూదమునఁ బొండవులు భ్రష్టులైరి.

590

నలిజాదమునమూర్ఘు నగజేకుఁ గూడె ;
 వేటాడి రాముండు వెలఁది గోల్పడియె ;
 వేటాడి యెఱుకు దా విశ్వేశుఁ గలసెఁ ;
 బరసతీవశ్యులై నరపతుల్ ద్రుంగ
 బరసతీవశ్యుఁడై హరుఁ గూడె నంబి ;
 చంపి మాండవ్యుండు సరిఁ గొర్తఁబడియెఁ ;
 జంపి చండుండు వ్రసాదంబుఁ గనియె ;
 బొంకినబ్రహ్మకు భువిఁ బుట్టుమాలె ;
 బొంకి చిర్తొండండు బొందితోఁ జనియె ;
 గొఱియముచ్చని శూద్రకుఁడు నఱకువడెఁ ;
 గఱకంతుగణనంది గలసెఁ దెర్వడిచి
 రమణ “రాజ్యాంతే నరక” మన ముక్తి
 విమలతఁ గనిరి చేరమయుఁ జోడండుఁ ;
 గాన యెట్లును నమార్గం బనరాదు.
 తా నీశ్వరార్థ మన్నలఁపునఁ జేసి
 ధర “సధర్మో ధర్మతాం వ్రజే” త్తనఁగ
 హరునివాక్యము గాన యట్టిద పథము ;
 నిన్నియు నన నేల ? యిందఱకంఠెఁ
 గన్నద బ్రహ్మయ్య గతి యెట్టి దనినఁ :
 నెప్పుడు జంగమం బేతెంచు నింటి
 కప్పుడకాని పోఁ డసహాయలీల ;
 నిది వగ లిది రాత్రి యెట్లాకో యనుచు
 మదిలోన లే దణుమాత్రంబు భయము ;
 నదియును శివభక్త సదనంబ యేని
 ముదమునఁ జేరెప్పి మ్రొక్కుచువచ్చు ;
 నిల్లిల్లఁ దప్పక యితరాలయముల
 నెల్ల యర్థము దెచ్చు నిహవరంబులకు ;
 దూరమైనట్టి బుబ్బలయిండ్లు సొచ్చి
 వారలఁ జరితార్థవంతులఁ జేయ

600

610

620

జనియించినట్టి ప్రాక్తనపురుషుండు
 నన నేల కడువిస్మయము గాదె : తలఁప
 ముట్టిన త్రవ్విన మెట్టిన తావు
 వట్టినకైదువు ల్వసించిమయంబు ;
 ప్రాకటంబుగ నిన్ను రక్షింపఁ దలఁచి
 కాక బ్రహ్మయ్యకు శ్లాఘ్యమై పదార్థంబు
 లెక్కకు మిక్కిలి లేకున్నఁ దప్ప ;
 తక్కిన బండరు లెక్కలు సూడు,”
 మనుచు నబ్బసవఁ డత్యనురాగలీలఁ
 గనుఁగొని బండరు కవిలియ సదువ
 నక్కజం బందుచు నవనీకుఁ డుండె.
 నిక్కడ బ్రహ్మయ్య యింటి కేతేర
 సుదతియుఁ బతికి నుత్సుకత దుల్కాడ
 నెదురేఁగి యడుగుల కెరఁగి కన్నంపు
 ముట్టులుఁ జేతిసొమ్మును నందుకొనుడుఁ
 జట్టన బ్రహ్మయ్య జంగమావలికి
 ముదమంది ధరఁ జొఁగిమొక్కెఁ దత్క్షణమ.
 ముదితయుఁ దాను సముదితసద్భక్తి
 మించి వెలుంగంగఁ బంచభక్త్యములు
 నంచితంబైన దివ్యాన్నపానములు
 గావించినట్టి పక్వంబులు జంగ
 మావలి కంత సమర్పణసేసి
 వారిప్రసాదసుధారసవార్ధి
 నారంగఁ దేలుచు నాదట మఱియు
 ధనధాన్యవస్త్రవాహనభూషణములఁ
 దనిపి జంగమలసత్కరుణాభివృద్ధిఁ
 గన్నదబ్రహ్మయ్య మున్నెట్టు లట్లు
 సన్నతభక్తిమహోన్నతి నుండె.
 గన్నదబ్రహ్మయ్య ఘనచరిత్రంబు

630

640

650

విన్నను జదివిన విస్తరించినను
మృదుదయామృతమున పిళితేక్షణమున
నొడఁగూడు వారి కిష్టోపభోగములు.

—: ముసిడి చౌడయ్య కథ :—

ఆనదృశలీలఁ బెంపారి వెండియును
ముసిడిచౌడయ్య నా ముక్కంటిగణము
నిఖిలసజ్జనభక్తముఖముకురంబు,
సుఖశీలసంబంధ సుపథప్రచారి,
అఫలార్థకృతసత్ క్రియాసమన్వితఁడు,
సఫలీకృతామోఘ సత్యప్రతాపి,
తక్షణఁడు, సంసారతలగుండుగండఁ,
డక్షానజనదూరుఁ, డవగతభయుఁడు,
నీరరసాంభోధి గారణపురుషుఁ.

660

డారూఢదివ్యామృతావలోకనుఁడు,
నధికశాపానుగ్రహసమర్థుఁ, డఖిల
విధినిషేధక్రియా విరహితాత్మకుఁడు.
అక్షయకీర్తిదృష్టాదృష్టలోక
సాక్షికప్రత్యయచరలింగమూర్తి
స్వసమయభూతి శాసనజనాధారుఁ,
డసమానవీరభద్రసమానుఁ డనఁగఁ
బరఁగుచునాఁబోతు భక్తుఁడు దపసి
మరణంబు నొందిన మగిడించు బాస,
నడచుచో నంబుధి నది యడ్డ మైన,
నడఁగించి త్రోవన యరిగెడుబాస,
భక్తి సత్కీర్తియులు దప్పక చేయుబాస,
వ్యక్తిగా భక్తినియుక్తిఁ బెంపారి
భువి నొప్పి ముసిడి యన్నురవరంబునను
సవిశేషభక్తిమైఁ జౌడయ్య యుండఁ
బసవనిభక్తి సౌభాగ్యమహత్త్వ

670

680

మనలార విని దర్శనానక్తిఁజేసి
 భక్తులుఁ దానును బరమానురాగ
 యుక్తులై చనుదెంచుచుండ నొక్కెడను
 జాలదోయిట నెత్తి చల్లిన నిసుము
 రాలనియట్టి యరణ్యాంతరమున
 ముసిఁడివృక్షంబు లొప్పెనఁగ నెల్లెడలఁ
 బసిఁడికొండలభాతిఁ బండి వెలుంగ
 “ననలార ముసిఁడిపం ధ్లారగింపంగ
 నెనఁగ లింగములకు నిష్ఠమైనయది”
 యనుచు భక్తానీక మానతిచ్చుడును
 వినిసంస్మితాననవిలసితుం డగుచుఁ
 జనిచని ముసిఁడివృక్షంబులమొదలఁ
 దనకరవా లూని దట్టుఁ డై నిలిచి
 ‘యారగింపవె దేవ !’ యని విన్నవింప
 వారివారిక గణవ్రాత మేతెంచి
 నమృతాంశుధరునకు నర్పించి వేడ్క
 నమృతాంశుధరుభక్తు లారగించుచును
 “ముసిఁడిచౌడయ యనుముందటిపేర
 యెసఁగుఁబో జగముల నెట్లును నింక”
 ననుచుఁ ద్రస్తర లాడుచును సంతసమునఁ
 జనుదేరఁ గల్యాణమునకు సంప్రీతి
 యెసకమెక్కఁగ సంగమేశ్వరునంద
 బసవన్న సౌడయ్య భావంబు గాంచి
 చక్కన నెదురేగి జగతీతలమునఁ
 జక్కఁ జాఁగిలఁబడి మ్రొక్కి తో డెచ్చి
 యుచితోపచారనియుక్తిఁ గావించి
 యచలాత్ము ముసిఁడిచౌడయ్య నేప్రొద్దు
 సంగమేశ్వరునంద సద్భక్తిక్రియలు
 భంగిగాఁ గొలుచుచు బసవయ్య సలువ

690

700

710

నసమానలీలఁ కళ్యాణంబునందు
ముసిఁడిచౌడయమహోల్లాసనప్రయుక్తి
నెడవక సద్భక్తి కెల్ల యై యిట్లు
నడచుచు, మఱియొక్కనాఁ డుత్పవమున
నార్యులు దీవించి యనుప వివాహ
కార్యార్థమై యరుగంగఁ గట్టెదురఁ
గటకంబు రాజమార్గంబునఁ జెలఁగి
నటియించు భక్తగణంబులనడుమ
ఘనవిమానస్థుఁడై గగనమార్గమునఁ
జనుదెంచు తవరాజుశవము పీక్షించి

720

“వావిరి తవరాజవల్ల భుజేత
దీవెన లందక పోవంగఁ దగునె ?
పరిణయింబున కిత్తపస్వి యేతేర
కరిగెడువాఁడఁ గా నటు నిలుఁ” డనుచు
నలుఁగుమోహణమున హస్తంబు దొడిగి
జళిపించి మొనసూపి నలిరేఁగి యార్చి
యరుదెంచి డగ్గఱి “యయ్యగారలకు
శరణార్థి శరణార్థి శరణార్థి” యనుడు
“శివమస్తు శివమస్తు శివమస్తు” స్తటంచుఁ
దవిలి తోడ్తోడన తపసి దీవింప

730

“డిగు డిగు గొరగఁ నా కిగవడి తింక
నగవు గా దిచట నున్నను సయిరింప ;
నందివాహనఁ నీకు నరవాహనంబు
పొందగునే చూచి భువి నరు ల్పుగఁగ” ?
ననుచుఁ బాదము వట్టి యల్లార్చి తివియఁ
గనుఁగొని దరహాసకలితాస్యుఁ డగుచు
ధర డిగ్గి ముసిఁడిచౌడరసు నందంద
కర మభిలాషమైఁ గొఁగిటఁ జేర్చు,
సత్యస్వరూపుఁడు సౌడరాయండు

నత్యద్భుతాక్రాంతు లై నరు ల్వాగడఁ
 దోడ్తాన తవరాజుఁ దోడ్తాని పెండ్లి
 కేడ్తెఱ దళకొత్త నేఁగంగనవలఁ
 బొలమేర వటవృక్షములసమీపమున
 నలిరేఁగి గోపాలకులు నటంపుమను
 గములేర్చి యుద్దించి కాలన్నవారిఁ
 దమలోనఁ గేలివాదంబు వుట్టుటయు
 “గోకులపతియాన గుఱియది మీకు
 మాకును బసవనిమిషియ” యనుడు
 స్యగ్రోధములయర్త నడచుచు సజ్జ
 నాగ్రగణ్యుండు సౌడయ్య యాలించి
 పసులవాండ్రను గూడఁ “బద రిదియేమి
 బసవనిమిషి యన్నలు కయ్యె” ననినఁ
 బ్రెబ్బొంతపెయ్యలపెద్ద యందొకఁడు
 “నిబ్బసవనివార్త యెఱుఁగుదుఁ గొంత ;
 యట తాతచే వింటి నని తమతాత
 చిటిపొటివాండ్రకుఁ జెప్పె మాకెల్ల ;
 నలుక రెట్టింప లెండాఁబోతు లిచట
 మలయుచు నేడ్దినంబులు వోరఁబోర
 నెత్తురు వఱద లై నేలయంతయును
 జొత్తిల్ల నొకవోతు సొలసి చచ్చుడును
 నచ్చొన పాతినఁ జెచ్చెర మొలచె
 నచ్చుగా నీమిషి ; యట్లు గావునను
 బసవనిమిషి యన్నలుకయ్యెనండు
 రసలార మఱియుఁ జోద్యం బట్లుఁగాక
 కఱచిన మాంసంబు గతి నుండుఁ బండ్లు ;
 విఱచినరక్తంబువిధి నీరుగాఱు ;
 నేనాఁట మఱిపా లెఱునై యున్నె ;
 తానమ్మరే చూడఁ దథ్య” మిట్లనుడు

740

750

760

వారించి “యదివ్రాతవా” ర్తని యొద్ది

వారెల్ల నుడువ నవారితవృత్తిఁ

770

బసరింపఁ “గ్రోతేమి ప్రాతేమి యింక

బసవనిమృతి సెవిఁ బడ్డపిమ్మట ?

మురియుచు బసవఁడు ముందఱుఁ జనక

పరిణయంబున కేఁగఁ బంతమే నాకుఁ

బడయక పోయెడుపలుకులే ?” లనుచుఁ

బెడబొబ్బ లిడుచు సంప్రీతి నార్చుచును

“వెడలుము వెడలుము వృషభేంద్ర !” యనుచు

వడి నెయ్యియలుఁగున వటమూఁది నిలువ

నటమున్న నందిపాఁ తదరి యద్ధరణి

పటపటఁ బగులంగ వటవిటపంబు

780

చటన వ్రేళ్ళతోఁ జటచట మనఁగఁ

గట్టెగన ల్లంత మిట్టిపడంగ

నందఱు నతివిస్మయాక్రాంతులుగను

నందుండి యూఁకించి యవనికి నుఱికి

నిలిచి నిట్రించి ఘణిల్లుణి ల్లనఁగ

నలరుచు అంకె లందంద వై చుచును

వాల మల్లార్చుచుఁ గాలఁ ద్రవ్వుచును

నేలఁ గోరాడుచు నీడ కుర్చుచును

నుడువీధి కెగయుచు నొడలు వెంపుచును

వడిగొని పఱచుచు నిడుజంగ లిడుచుఁ

790

దగిలి గద్దించుచుఁ దలఁకుచు మూతి

యిగిలించుకొని మొగంబెత్తిచూచుచును

జిఱుపెండవెట్టుచుఁ జిఱలు వొడ్చుచును

గుఱుజంగ లిడుచు దిక్కులు సూచికొనుచు

గెలఁకులఁ దన్నుచుఁ గ్రేళ్ళవాఱుచును

బులుగఱ చుమియుచుఁ మలఁగి నాకుచును

బోరన నెగయుచుఁ బొంగుచుఁ గొమ్ము

లోరగించుచు మలయుచు వంగికొనుచు
 నూకర ల్వెట్టుచు నురవడింపుచును
 మూకకు నెగయుచు మున్నుమున్నుచుఁ
 జవుడయ్యఁ జూచుచు సంతసిల్లుచును
 దవులంబు సేయుచుఁ దపసి వెన్నొనుచు
 బాసికంబును నాటి పసపుటజ్జతలు
 నాసమంచితనుగంధాను లేవనము
 లొనరంగ వింతచె న్నొలయంగ గంట
 లును మువ్వలును గజ్జెలును మ్రోయుచుండ
 సంతంతఁ దనరారి యాలతేఁ డుండ
 సంతోషమున ముసిచొడరాయండు
 బడిసివై చుచుఁ జేరి మెడఁ గొఁగిలించి
 యడుగులు గడిగి పుష్పాంజలు లిచ్చి
 యాయతధూపదీపాదు లొనర్చి
 నేయుఁ బాలును బొట్టనిండ వడ్డించి
 “నడువుము నడువుము నందెన్న ! నీవు
 నడవ కేఁబెండ్లి కి నడవ నిక్కంబు”
 అనవుడు లోకంబు లచ్చెరువంది
 వినుతింపఁ దద్భక్తజను లుత్సహింప
 నందఱ ముందఱ నరుగు నత్తవసి
 ముందఱ నాఁబోతు మురియుచు నడవ
 నరుగఁగ నరుగఁగ సంత ముందఱను
 నురవడి నుప్పొంగి యడువీధి దాకి
 హిద్దొర యనునది యిల నిండిపాఱఁ
 దద్దయు నుద్వృత్తి ధరఁ దన్ని నిలిచి
 “యెఱుఁగవే వారాసు లెల్ల నొక్కయ్య
 యటచేతిలోనన యణఁగుట మఱియు
 భవి పుట్టి యొల్లక భవి ముదలింప
 సవిశేషభక్తప్రసాది దాసయ్య

800

810

820

కాదె నిన్ బోకార్చి కల్పిడయంద
 యీదేశమంతయు నెఱుంగంగ దాఁటె ;
 మఱియు గజ్జేశ్వరుమసణయ్య దన్ను
 మఱచి శివార్చనామగ్నుఁడై నడుమ
 నుండఁ బై రానోడి రెండుదిక్కులను
 ఖండితంబై నీవ కావె పాఠితివి ?
 వెడవాఁగ యే మని వెల్లి సూపెదవు ?
 అడఁగుము ద్రోవ యిమ్మనుచుఁ జొడయ్య
 యలుఁగుమోహణమున హస్తంబు దొడిగి
 జళిపింప నీ రెల్లఁ జల్లనఁ జాసి
 నీరివర్వత మన నింగి నుప్పొంగి
 తారావథంబునఁ దా నిట్టవొడిచె
 నాకాశ గంగచే హరు భక్తమహిమ
 నేకాంతమున విన నేఁగినయట్లు ;
 అయ్యేఱు ముసిడిచొడయ్యకు వెఱచి
 చయ్యన నేఁగె రసాతలంబునకు
 నన్నట్లు త్రోవనీ రఱిముఠిఁ బఱవ
 మిన్నక నడు మెల్లఁ దిన్నెల్లె యుండ
 ‘‘రండురం డిపుడు నీరము నడు మడువ
 రెండుగా వనుమాట రిత్తయ్యె’’ ననుచు
 ముసిడి చొడయగారు ముందఱ నడవ
 నసమభక్తానీక మానందలీల
 సంతంత నిలుచుచు నార్చుచుఁ గప్పి
 గంతులువై చుచు గతికి నిల్చుచును
 నెడనెడ నార్చుచుఁ బెడబొబ్బ లిడుచు
 వడిఁ బిల్ల మెఱములు వై చుచు లేచి
 పరువులు వెట్టుచు నరుగ ముందఱను
 నరుదారఁ దపసియు నాఁబోతు నడవ
 దరహాసితోల్లాసవరవక్త్రుఁ డగుచు

830

840

850

నరిగెఁ జొడయ్య దా నద్దరి నిలిచి
 “పెల్లన లోకంబు లెల్లను ముంప
 గొల్లన నడచు నీ త్రుళ్లెల్ల నడఁగె.”
 ననుచు నమ్ముసిడి చొడయ్య సద్భక్త
 జనసహితంబుగా ననురాగలీల

860

నరిగి యొప్పారఁ దత్పరిణయ క్రియలు
 పరితోషమతి సమాప్తంబు గావించి
 బగుతు లెదుర్కొన మగిడి కల్యాణ
 నగరంబు వీధుల నడతెంచుచుండ
 దవనియు నాఁబోతుఁ దనతోడ నడవ
 విపరీత మతినరు ల్విభ్రాంతిఁ బొంద
 జయజయధ్వను లాకసము నిండి చెలఁగ
 రయమునఁ బఱుతెంచి రమణి యొకర్తు
 భావించి చొడయ్యపాదము లొసలు
 మోవంగ ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కినఁ జూచి

870

యనునయం బొదవ “శతాయుష్య” మనుచుఁ
 జనుదెంచి తమ నిజస్థాన దేశమున
 దొల్లింటియట్ల యద్భుతలీల నుండ,
 నల్లకన్యక మృతయైన మర్నాడు
 జనకాదు లేడ్చుచుఁ గొని వచ్చివచ్చి
 కనుఁగొని చొడయ్యగారికి మ్రొక్కి
 “నిన్న మీపాదముల్ నెన్నుదు రితీయ
 సన్నుతిమ్రొక్కిన సతి నేఁడు సచ్చె
 నీదీవనయుఁ దప్పనే” యని వారు
 పాదము ల్విడువక పలవరింపంగఁ

880

‘దొలదొలఁ’ డనుచును ‘ద్రోవ కడ్డంబు
 నిలిచి వాచర్వక నిలునిలుఁ’ డనుచుఁ
 గంపరం బవనిపై దింపించి మహిమ
 వొంపిరిగొన నోరవోవఁ దట్టుచును

‘నెనయ దీవించువా రేండ్లెల యిత్తు’
 రనువలు కప్పుడ 1 యాలంబు గాఁగ
 నిశితఖడ్గం బార్చి నిఖిలంబు నెఱుంగ
 ‘శిశువ : లెమ్మని పేరఁ జీరఁగఁ దడవఁ
 గట్టులు వటు కనఁగాఁ దెగి నిద్ర
 బిట్టుల్కి తెప్పిఱినట్టును బోలె
 నతినంభ్రమాక్రాంతమతిఁ దేఱిచూచి
 యతివ సొడయ్యకు సాష్టాంగ మెరఁగెఁ ;
 దల్లియుఁ దండ్రీయుఁ దమపుత్రితోన
 యుల్లంబు దళుకొత్త నొగిఁ జాల మ్రొక్కి
 “ముసిఁడిచౌడార్య : యనమానశౌర్య :
 వనమె నీగరిమంబు వర్జింపఁ దలఁపఁ ;
 బ్రాణోపకారికిఁ బ్రతుష్ఠపకార
 మేఱాంకధర్మూర్తి : యిలఁ జేయఁ గలదె ?
 దాసులఁగా మమ్ము దయ నుద్ధరింపు
 మీసంసరణవార్ధి యింకఁదోపంగ”
 నంచు విన్నవ మాచరించుడు ముపుర
 నంచితప్రాణలింగాంగులఁ జేసి
 గతవత్సరంబులు గాక మూపురకు
 శతవత్సరాయు వాయతిఁ గరుణింపఁ
 “బ్రాణదానము సేయఁ బరులవశంబె ?
 యేఱాంకధరునకు నిల నరుదన్న
 జా నొందఁగ ముసిఁడిచౌడయ్య వ్రాణ
 దానంబు సేసెఁ జిత్రము సిత్ర” మనుచు
 మ్రొక్కుచు లోకంబు వెక్కసపడఁగ
 నెక్కుడుక్తిరికి నెల్లయై యంత
 మహానీయసద్భక్తిమహిమ దుల్కాడ
 సహజై కలింగి యాచౌడయ్య నడవ

890

900

910

నతనిమహాద్భుతోన్నతిఁ జూడఁజాల
 కతిమతిహీనులై యన్యదర్శనులు
 “తొడఁగూడుపోతుల జడలతమ్మళ్లఁ
 బడయుఁ దానఁటె చూ సబంబులఁ గన్నఁ
 జవుడయ్యగారలచందంబు సూత
 మవుగాఁక తప్పేమి ?” యనుచు దుర్బుద్ధి
 గోనెగర్భం బిడి మానిసి రూపు
 దానిల్పి బూడిది దళముగాఁ బూసి
 యన్నిగందువల రుద్రాక్షము ల్వాన్ని
 జన్నిదంబులు పెట్టి జడలను బెట్టి
 యడిపొత్తి సించి కచ్చడము సంధించి
 కడవట నొకవాడుగుడికడ వైచి
 యింతట సంతట నెఱుఁగనియట్ల
 సంతల నిలిచి దూషకులు సైలంగ
 “నక్కటా ! గుడికడ నది యొక్కదవసి
 దిక్కుమాలినపీఠు ద్రెళ్ళియున్నదియు
 కుడువఁ గట్ట విడువ ముడువ లే దనియొ !
 బడుగుఁబీనుఁగుగాన భక్తులు రారు ;
 ఎల్లవారికిఁ బ్రాణ మేమి నిత్యంబు ?
 చెల్లఁబో ! యెవ్వరుఁ జేర రియ్యెడకు
 నెట్లు సూడఁగవచ్చు నింక ధర్మంపుఁ
 గట్టియయైనను బెట్టుదం” డనుచు
 దమ్మళ్లఁ గొందఱుఁ దవసులఁ బిలిచి
 గ్రమ్మన నొక విమానమ్ముఁ గల్పించి
 “గుడికడ నెన్నటఁగోలె నున్నదియొ ?
 పడికి వచ్చెడుఁ జేరి పట్టరా” డనుచుఁ
 దార యాకృతకంపుఁదవసిశవంబుఁ
 జేరి విమానంబుఁ జేర్చి సంధించి
 జగదభినుతుఁ డగు చౌడయ్యగారి

920

930

940

నగరిపొంతను విమానంబు రాఁ బనిచి
 యల్లంత నల్లంత నవహసింపుచును
 గల్గరిలోకులగము లేఁగుదేర
 నడతెంచు నవ్విమానంబులో శవముఁ
 జొడఁగని చౌడయ్య గడుదూరమంద
 కృతకంపుశవముగా మతిలోన నెఱిగి
 యతిదరహసితాస్యఁ డగుచు నుప్పొంగి
 “యవికలాజాండంబు లలిగినఁ జెఱువఁ
 దవిలి కూర్చినఁ గావ దక్షలైనట్టి
 మదనారి భక్తులమహిమఁ దలంప
 నిది యెంతవెద్ద దాసిరూపమునకుఁ
 బడయుదు నొడలును బ్రాణంబు” ననుచు
 మృడభక్తమండలియడుగులు దలఁచి
 వడిగొని డగ్గఱి వాలార్చి చూచి
 నిడిసేసి గాయంబు గడుమొనసూపి
 యందుండి లంఘించి యావిమానంబు
 నందున్న కృతకాంగు హస్తంబు వట్టి
 గ్రమ్మనఁ “దవసి లే లే”మ్మని పిలువ.
 నమ్మాత్రలోన జీవాంగుఁ డై లేచి
 ముసిడిచౌడయకంటె ముందట నిలిచి
 వసుధపైఁ దజ్జనావలి సోద్యమందఁ
 జవుడయ్యగారి శ్రీచరణాబ్జములకుఁ
 దవిలి సాష్టాంగుఁ డై తా మ్రొక్కి నిలిచి
 “హరుఁడవు నీవః ; సద్గురుఁడవు నీవః ;
 కరుణింపు మీపాదుకాతతి మోవః ;
 ఘృతిగా భవదీయకారుణ్యగర్భ
 జాతుండః ; నన్యథా నీతు లెఱుంగ”
 నంచుఁ బ్రార్థనసేయు నాతని నపుడ
 సంచితగురులింగ సంగతుఁ జేసి

950

960

970

యతుల కోపోద్రిక్తుడై కసిమసఁగి
 కృతకులఁ దునుమంగ మతిఁ దలంచుడును
 బరవాదు లలి భయభ్రాంతాత్ము లగుచు
 నరుదెంచి యంతంత ధరఁ జొఁగిమొక్కి
 “యసమాన ముసిఁడిచౌడాచార్యవర్య :
 దెసయును దిక్కును దేవ : యేడ్గడయు
 నీవ ; మా కన్యధాభావంబు లేదు ;
 కావవే : యజ్ఞానజీవుల శతుల
 నకలాపరాధుల పైరించి మమ్ము ;
 నుకృతవంతులఁ జేయు నుజనాగ్రగణ్య :”
 యని విన్నవించుచు నభయంబు వేడ
 ఘనకృపామతి నార్జునశరణుండు
 నజ్జనశ్రేష్ఠుండు సౌదరాయండు
 నజ్జనానీక మత్యర్థిఁ గీర్తింప
 గతపూర్వలాంచనాకృతులఁ గావించి
 యతులితశివసమయస్థులఁ జేసి
 యసదృశలీల నమ్ముసిఁడిచౌడయ్య
 వసుధ నెప్పటియట్ల వర్తించుచుండె.
 ముసిఁడిచౌడయగారి యసదృశచరిత
 మసలార వినిన నత్యర్థి వ్రాసినను
 జదివిన నద్భుక్తి సంపద లొందు ;
 మదనారికరుణఁ బ్రమథలీల దనరు. *
 సారజంగమపాదసరసిజయుగ్మ
 ధారాశమకరందధౌతశిరస్క :
 సారదనీరదహారనీహార
 తారామరాహారధౌతయశస్క :
 యంచితకర్ణరసాయనకల్ప
 సంచితపరిపాకసత్యవచస్క :
 మహానీయరుద్రాక్షమాలికాభూతి

980

990

షష్ఠా శ్వాసము

శ్రీమన్మహాభక్త చిరతరవరద
యామృతపూరవిహారనంగాభ్య :

— : ఏకాంత రామయ్యగారి కథ :—

మఱియు నేకాంత రామయ్య నా నొక్క
నెఱవాది భక్తుండు కఱకంతమూర్తి
శమదమస్ఫురణానుషక్తుండు జైన
సమయకోలాహలుఁ డమిత ప్రతాపి
యతులితశివసమయప్రతిపాలుఁ
డతిశయవీరభద్రావతారుండు
నిస్పృహేంద్రియ గుణాన్వితచేతనుండు
నస్పృశ్యభవిజనుఁ డపగతభయుండు
లింగ సమ్యక్జ్ఞాని లింగావధాని
లింగగంభీరుఁ డభంగురకీర్తి
యేకాంతభక్తి సుశ్లోకుండు మర్త్య
లోకపావనుండు ద్రిలోకవంద్యుండు
ధీరమహోదారశూరగంభీర
సారగుణస్తోమధారేయుఁ డనంగ
నెగడి నిత్యక్రియానియంతప్రయుక్త
దగిలి శివార్చనాంతమున నత్యర్థిఁ
బ్రమథలోకమున కుద్యమలీల నరిగి
విమలాత్మవీరక వీరభద్రాది
గణనికాయములకుఁ బ్రణమిల్లి వారి
గుణకీర్తనలు సేసి కోర్కి దైవాట
శివభక్తి తత్వానుభవ సదేకాంత

10

20

సవిశేషసుఖసుధాశరధి నోలాడి
యెప్పటియట్ల కెలమి నేతెంచి
ముప్పుఁట నిమ్మార్గమునఁ జరింపంగ
బసవనిభక్తి సంపత్సముద్రంబు
దెసల ధరాస్థలి దివి నిట్టవొడువ
స్వచ్ఛుండు సందర్శనేచ్చ నేతెంచి
ప్రచ్ఛన్నయుక్తి నబ్బసవనిఁ జూచి
“యాకటకమునందు నేకాంతరాముఁ

30

డేకాకి యై చరియించుచు నుండ
నొక్క జైనుఁడు నెప్పు లూడ్వక వచ్చి
చక్కన శివనివాసంబు జొచ్చుడును
లోపల రామయ్య గోపించి చూచి
“యీపాపమున కింక నేగుటి గలదు

రోరి : జైనుఁడ : తగ దుడురాజధరు'న
గారాంతరముఁ జెప్పుఁగాళ్ళఁ జొరంగఁ ;
గడవఁ జొచ్చితి నని మృదునకుఁ జాఁగఁ
బడి మ్రొక్కు చెప్పులు వాఱంగ వైచి

40

యటుగాక తక్కిన సంతకోద్దండ
పటుదండ బాధలపా లైతి పొమ్ము
ఇంకఁ జెప్పులతోన యిట్లుంటివేని
శంకింప కిప్పుడ నందునందులకు
నటకుదు” ననవుడుఁ బిలుసన కతఁడు
“నటిముటి నింతేల యాగ్రహించెదవు ?

ముక్కంటిగుళ్ళకు దిక్కు గల్గితివి
నిక్కపుభక్తుండ : నీ కేల వెఱుతు ?
గుడి వసదియ ; వేల్పులొడయండు జినుఁడు ;
నుడువకు ; కాదేనిఁ బడయుమా మగిడి
దల దగ్గి యిప్పుడ మలహరుచేత ;
నిల నీవె భక్తుండ వితఁడె వే”ల్పనిన

50

“నితనిఁ జంపుట యిది యెంత దలంపఁ ?
 బ్రతినఁ జూపమి భక్తి వతంబుగాదు ;
 శిరమిత్తుఁ బడయుదు జినసమయంబు ;
 శిరము ద్రుంపుదు బాసఁ జెల్లింతు.” ననుచు
 శ్రీకంఠభక్తికిఁ జేవ యెక్కంగ
 నేకాంతరామయ్య యిట్లని పలికె ;
 “శిర మిచ్చి పడయుట యరిది యంచేనిఁ
 బరవాది : విసుర మాభక్తులమహిమ :
 యొక్కభక్తుండు జంబూర్మహాకాళుఁ
 డక్కజంబుగ శిర మభవున కిచ్చి
 యిలయెల్ల నెఱుంగంగ నెలమితోఁ బడసెఁ
 దల నట్టతోఁ గీలుకొలిపి ప్రాణంబు ;
 అట వార్తగలిగి యీ కటక్తంబునందుఁ
 బటుమతి గోవిందభట్టారకుండు
 శివునినిర్మల్య మిచ్చిన మస్తకంబు
 తవిలిచికొను టిది దప్పు దప్పునుచుఁ
 గఱకంఠనకుఁ దలదఱిగి పూజించి
 నెఱయ మూన్నాళ్ళకు మఱియొండు శిరము
 వడసె ; వెండియు నొక్కభక్తుఁ డిట్టిదియుఁ
 గడు నవహాస్యంబుగాఁ బ్రతిష్ఠించి
 మూఁడుదినంబులు ముక్కంటి యచట
 లేఁడొ తా. జచ్చినవాఁడొ కా కనుచు
 మొఱుద వంకయ్య యఱిముఱి శిరము
 తఱుగంగ మొలవఁగఁ దఱుగంగ మొలవఁ
 దఱిగెడు తలలును దఱుగని భక్తిఁ
 దఱుగమిగాఁజేసి తదవసరమునఁ
 బూన్పెడి శిరమును బూన్పనిశిరముఁ
 బూన్చినపిమ్మటఁ బుచ్చెడు శిరము
 మొలచెడు శిరమును మొలచిన శిరము

60

70

80

మొలవఁగ లోలోన నలిఁ దోఁచుశిరము
 తఱిగెడు శిరముమ దఱుగని శిరము
 తఱుగక తనుదాన యొఱఁగెడు శిరము
 సరసర హరుమీఁద సందిల్లుశిరముఁ
 బొరి నొయ్యనొయ్యన పొడవగుశిరము
 కన్నులార్చుశిరముఁ గాదనుశిరము
 మిన్నక శివుఁడొల మెలఁగెడిశిరము
 నున్నతి మీఁదన యుండెడుశిరము
 సన్నసేయుశిరము జరిగెడుశిరము
 నారుచుశిరము నొనొ ననుశిరముఁ
 గేరెడుశిరమును దారెడుశిరముఁ
 బారుతెంచుశిరంబుఁ బైపడుశిరము
 గారవంబున శివుఁ గలసెడిశిరము
 ననలంబుమీఁదను నలరెడుశిరము
 ననలంబు మ్రింగుచు నట యుండుశిరము
 బొబ్బిడుశిరమును నుబ్బెడుశిరము
 గుబ్బినఁబడి తద్ద గునిసెడుశిరము
 నాలుక ల్గోయుచు నలి గొనుశిరము
 కూలిని వెక్కిరించుచు నుండుశిరము
 నుఱికుర్కిపడుశిర మొఱగెడుశిరము
 మఱియు సందిల్లుచు మఱవడుశిరము
 పొగడెడుశిరమును నగియెడుశిరముఁ
 దెగడెడుశిరమును దీవించుశిరము
 శరణుశిరమును జయవెట్టుశిరము
 సరసమాడుశిరముఁ జదివెడుశిరము
 మలరెడుశిరమును మార్కొనుశిరము
 దలఁక కీళ్వరుతోడఁ దాఁకెడుశిరము
 'బా' పనుశిరమును బాడెడుశిరముఁ
 'జావంద' యని శివు జంకించుశిరము

90

100

110

లప్పురి మెఱసి యేకాంతరామయ్య
 వచ్చి యప్పురు గుడివాకిట నిలిచి
 “వచ్చెనా బాస శ్రవణులార !” యనుచు
 నేకాంగవీరుఁ డలోకానుసారుఁ
 డేకాంతరాముఁ డపాకృతకర్మి
 చక్కన శిర మట్ట సంధింపఁ దడవ
 నొక్కింత కొకదెస కోరవో యుండె ;
 ‘హరుఁడు వేల్పుగుట కేకాంతరామయ్య
 శిరములోకులకెల్ల గుఱి’ యన్న యట్టు
 లేకాంతరామయ్య శ్రీకరమహిమ
 లోకాంత మయ్యెఁ ద్రిలోకంబులందు ;
 ప్రత్యక్ష మీతఁడే పరమేశుఁ డనుచు
 నత్యద్భుతాక్రాంతు లై జను ల్వొగడఁ

170

180

‘గడుదురాత్ములఁ జూడఁ గా దని తమకుఁ
 బెడమొగం బిడె’ నని భీతిల్లినట్లు
 జనపాలకునిచేత జయపత్ర మిచ్చి
 జినసమయులువచ్చి శివభక్త వితతి
 ముందటిదెసఁ మ్రొక్కఁగఁబడిన
 యందఱిమొగములయం దచ్చుల్ొత్తి
 యారిచి పెడబొబ్బ లందంద యిడుచు
 వీరమాహేశ్వరవితతి యుప్పొంగి
 వెనుకొని వసదుల విఱుగఁ గొట్టుచును
 జినప్రతిమలతల ల్చిదిమివై చుచును
 నసమానలీలఁ గల్యాణంబునందు
 వసదియు జినుఁ డనువార్త లేకుండఁ
 గసిమసంగుచుఁ జంపి గాసిపెట్టుచును
 వసుధలో జిను లనువారి నందరను
 నేలపాలుగఁ జేసి నిఖిలంబు నెఱుగఁ
 గాలకంధరుభక్తగణసమూహంబు

190

అనుపమశౌర్య నేకాంతరామయ్య
ననురాగలీలమైఁ గొనియాడుచుండ
ననయంబు బసవఁడు దనసంగ మేళుఁ
డని భక్తిఁ గొల్వ నేకాంతరామయ్య
వరకీర్తిమై నిట్లు వర్తింపుచుండె.
ధర లసద్భక్తివిస్ఫురణమై మఱియుఁ
బ్రథితుఁ డీయేకాంతరామయ్య దివ్య
కథ విన్న వ్రాసిన గారవించినను
జుహోలహాలవహ్ని శస్త్రాస్త్ర బాధ
నలి నాగ మృగరోగములభయం బణఁగు
విపులదృష్టాదృష్ట వివిధ సౌఖ్యములు
నపవర్గములు గల్గు హరుకృపఁజేసి.

200

—: షోడ్శలదేవు బాచయ్యగారి కథ :—

ధీరుండు షోడ్శలదేవు బాచయ్య
గారు నా వెండియుఁ గఱకంతమూర్తి
నిర్గతేంద్రియ వైరివర్గదుర్గణుఁడు,
భర్గనిర్గళాంతర్గతధ్యాని,
యగ్రాక్షభక్తగణాగ్రగణ్యుండు,
నిగ్రహానుగ్రహోదగ్రశౌర్యుండు*,
పరదైవ పర్వతప్రధితదంభోః,
పరదైవసందోహతరుకుతారంబు,
పరదైవకుండాలపంచాననుండు,
పరదైవవార్ధికుంభత్కుంభజుండు ;
“త్రినయనునతులితోద్రిక్తశౌర్యంబు
చను నందికేశ్వరు సర్వజ్ఞతయును
భృంగినాథుని యేకలింగనిష్ఠయును
భంగిగా నవ్వీరభద్రురౌద్రంబు
భృగుదధీచ్యదులపృథుళాపశక్తి
తగు గౌతుమాదుల తర్కప్రయుక్తి

210

220

గురునాథుఁ డిన్నియుఁ గూడ బాచాంక
వరదివ్యమూర్తిగా విరచించెనొక్కొక్క !
కానినాఁ డిటువంటి కలియుగరుద్ర
మానితపృథు దివ్యమహిమ యెట్లొనరు !”
ననుచు లోకంబు లత్యర్థిఁ గీర్తింప
ననురాగలీల నూనిన భక్తియుక్తి

230

‘సిద్ధాంతముల శ్రుతిస్మృతిమూలములను
బద్ధవేదాంతసంపాదితోక్తులను
న్యాయవై శేషి కాద్యఖిలశాస్త్రముల
నాయతబహుపురాణాగమార్థముల
సహజానుమానాదిసర్వప్రమాణ
బహుతర్క వాదజల్పవితండములను
వెలయు నుత్పత్తిస్థితిలయ కారణుఁడు
నలరు నిత్యానందు’ డంబికాదవుఁడు
పశుపతి దాఁ గర్త వలువేల్పు లెల్లఁ
బశువులే’ యని ప్రతిపాలన సేసి,

240

జినసమయస్థుల శిరములు దునిమి,
మును విష్ణుసమయులముక్కులు గోసి,
యద్వైతులను హతాహతముగాఁ దోలి,
విద్వేషవాదుల విటతాట మార్చి,
చార్వాకవాదుల గర్వం బడంచి,
సర్వేశుభక్తియే యుర్వి నిష్ఠించి,
దిట్టయా ఖిడ్డలదేవు బాచయ్య
యిట్టి సద్భక్తిమహిష్టుడై నడవ
నెడనెడ సౌరాష్ట్ర మేఁగి యేఁతేఁటఁ
గడునర్థితోడ జాగరము సెల్లించు
దిన మేఁగుదెంచుఁడు ‘దివుట సౌరాష్ట్ర
మున జాగరము సేయఁ జనియెద’ ననుచు
బిజలునకు వినిపింపఁగ నతఁడు

250

“కజ్జ మెంతేనియుఁ గలదు వోరాదు ;
కొట్టరువునఁ బళ్ళు గొలువఁగవలయు ;
నిట్టేల చెల్లు నీ కిరుదెస కొలువు ?
బాలెంతలంజియపడుపట్ల రాచ

యూళిగంబును భక్తియునుగూర్చి నడవ
సౌరాష్ట్రమున కీవు సనుము ; గాదేని
సౌరాష్ట్రనాథుఁడు సనుదేర నిమ్ము ;
శివరాత్రి గివరాత్రి సేయుట మాను ;
తవిలి యాయుళిగంబు దప్పింపరాదు”

260

అనుచు నప్పరవాదు లనుమతంబునను
జనపతి వారించుడును ఖోక నిలిచి
“ముదలించి పలుకులు మూర్ఖుఁడై ఖోక
యదియుఁ గష్టముగాదె యతఁడన్నయట్లు
వచ్చు నిచ్చటికొందె వరదుఁడు నాకు
నచ్చటి కేఁగునట్లయ్యెడు నొందె
దీనఁ దప్పినదేమి నానిజవ్రతము
తా నెట్లు శివునకుఁ దప్పింపవచ్చు ?”

270

ననుచు నిశ్చింతాత్ముఁడై యున్నయెడను
ఘనుఁడు సోమేశుఁ డాదినము దొల్నాఁడు
మడఁపు లేఖయు నందిపడగయుఁ గొనుచుఁ
బడిహారిక్రియఁ బట్టవగలె యేతెంచి
కొట్టరువునఁ బళ్ళు గొలిపించుచుండ
నట్టిచో బాచయ్య కాతఁడి ట్లనియె :
“సౌరాష్ట్ర నాథుఁడు సనుదెంచుచుండి
భోరన ముందఱఁ బుత్తెంచె నన్ను
శంకరు నానతిఁ జదువుకో లేఖ
యింకిటపూఁటకు నేఁగుడెంచెడిని ;

280

నాన క్రిమై నింక ననిశంబు మీని
వాసంబునన యుండవలయుఁ గావునను

నీపెదగాదియలోపలఁ గొలుచు
వేపోయబనువుము వెడలి ; సోమేళుఁ
డచ్చోటఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెడి” ననుచు
నచ్చుగాఁ జెప్పుచు నతఁ డదృశ్యముగఁ
“జనుదెంచు నిచటికి సౌరాష్ట్రనాథుఁ
డనుమాన ముడుగుఁడీ : యది యెట్టు లనిన :
వచ్చెనే మున్ను రావణుని మన్నించి
యచ్చోన చిక్కెగా కని పల్కవలదు ;

290

భక్తుడే యతఁడు దహఃఫలోన్నతిని
శక్తిమంతుఁడు గాక చర్చించిచూడ
భక్తులచేఁ బట్టువడుఁగాక శివుఁడు
భక్తిహీనుల కేల పట్టిచ్చు శివుఁడు ?
విలసితభక్తి సద్విధి మెచ్చికాదె
యెలమి గుడ్డవ్వకు నెదురుగా వచ్చి
కదల కట్టుల చిక్కెగాదె సోమేళుఁ ;
డదియేల నావిందె గనుపురంబునను
గావునఁ జూడంగఁ గందు మివ్వరిని
దేవునిరాకకు దృష్ట మిచ్చటికిఁ

300

బడిహారి భావనఁ బఱతెంతె నతఁడు
నడర సౌరాష్ట్రనాయకుఁడ కానోపు
సకళనిష్కలభావ సన్నతశక్తి
నిక మెట్టి పడిహారులకు నున్న దెట్లు
వచ్చె నిట్లానతి యిచ్చె ? లోకులకు
నచ్చెరువుగ నెల్లి యరుదెంచుఁజుండి :
యిట యదృశ్యం డయ్యె నీకుండ” యనుచుఁ
గటకంబునరులు విఖ్యాతిసేయంగఁ
దవిలి సమ్మదసముదృవవారి గ్రమ్మ
శివునియానతి లేఖ శిరమునఁ దాల్చి
పుర మున్ను కుభముగా విరచింపఁబంపి

310

కర మనురక్తి బాచరుసు వెండియును
 బనవయ్య మొదలుగా భక్తులు దాను
 నసమమొద్దోలగం బై యున్నయెడను
 వింతచే నానందవిభ్రమం బెసంగ
 సంతంతః బాడంగ సంతంత నాడి
 నదె వచ్చె వచ్చె వియన్మండలమున
 నదె వచ్చె వచ్చె సోమేళుం డనంగ
 సీరధు లేడు ఘూర్ణి లినభాతి
 సారగంభీరవాద్యారవం బెసంగ
 భోరన మ్రోయుచప్పడు వినఁబడంగ
 సౌరాష్ట్రనాథుఁ డాశ్చర్యం బెలర్పఁ
 దివిరి కొట్టరువు గాదియ వ్రచ్చికొనుచు
 భువిఁ బ్రతిష్ఠం డయ్యె నవని గంపింప ;
 'సిద్ధరామయ్య దా శ్రీగిరి కేఁగి
 శుద్ధాత్మ మల్లికార్జునునిఁ బ్రార్థించి
 కొనుచు నాసొన్నలికను పురంబునకుఁ
 దా నెట్లు రప్పింపఁగా నేరఁడయ్యె ?
 నిప్పు డిచ్చటనుండి యీబాచతందె
 రప్పించుకొనియెఁ జేరఁగ సోమనాథు
 నిట్టిధన్యుఁడు గల్గునే' యని భక్తు
 లిట్టలంబుగ నుతియించుచు నుండ
 నచ్చెరువందుచు నాబిజ్జలుండు
 వచ్చి సాష్టాంగుడై వడిఁ బ్రణమిల్లి
 సకలనియోగంబు జయవెట్ట బసవఁ
 డకలంకలీల బాచయ్య నంకింప
 1 వలివేగమున గాదియలు వడఁద్రోచి
 నెలకట్టుకట్టించి నిమిషమాత్రమున
 వరరత్న ఖచితసువర్ణాలయంబు

320

330

విరచించి కోటగోపురము లెత్తించి
 ప్రవిమలోద్యద్భక్తి బాచిరాజయ్య
 శివరాత్రి నియమంబు సెల్లించె నంత ;
 నలిగొట్టరువు సోమనాథుఁ డనంగ
 వెలసె లోకావలి విమతింపుచుండఁ
 డెల్లఁగా మౌడ్డలదేవు బాచయ్య
 సల్లల సద్భక్తి కెల్లయై పరఁగ.
 లలి నన్యసమయ కోలాహలమహిమ
 కిల బిజ్జలుండు సహింపక మఱియుఁ
 గుమతియై యప్పరిసమయలుఁ దాను
 రమణఁ బ్రతాపనారాయణపురిని
 గోవింద ప్రతిమ సద్భావం బెలర్పఁ
 గావించి యొకగుడిఁ గట్టించి మంచి
 దినమున నతనిఁ బ్రతిష్ఠగావించి
 యనురాగలీలమై నంతఁ గొల్వించి
 యున్నెడ నఖిలనియోగంబు గొలువ
 నన్నరేంద్రుండు దా నందఱుఁ జూచి
 ‘బాచిరా జటయేమి భక్తుండ ననియొ
 యేచియో యీకార్య మెఱుఁగఁడో యెఱిఁగి
 తా లెక్కనేయక తమకొలు వొల్లఁ
 డో ? లీల నిట్టి యొద్దోలగంబులకుఁ
 జనుదేరకుండు పే” మని యాగ్రహింప
 మనుజేశునకు బసవనమంత్రి యనియెఁ :
 దవిలి నీయుడిగంబుఁ దప్పించెనేని
 బవరంబు ముట్టినఁ బాతెనేనియును
 దప్పవి దండింపఁ దగ వగుఁ గాక
 యిప్పరదై వంబు లిండ్లిండ్లకడకు
 నేల రా వనవచ్చునే పతి నీవు ?

340

350

360

1 జోళవాళిక కాక 2 వేళవాళికనె

వత్తురే ? యన్యదైవంబులయిండ్లు

చొత్తురే ? భక్తులు సూతురే ? విండ్రె ?

370

లింగై కనిష్ఠావిలీనుండు భృంగి

యంగజారాతికి నతివ యైనట్టి

యర్ధనారికి మ్రొక్క కభవునిదక్షి

ణార్థ మేర్పటిచియు నట మ్రొక్కె ననిన

నిట వేయు నేల మాహేశ్వరవితతి

చిటిపొటివేల్పులఁ జీరికిఁ గొండ్రె ? *

కావున మాభక్తగణములమహిమ

నీ వేమి యెఱుఁగుదు నిఖలేశ్వరుండ ?

యన నేలవేయు నల్లెన బాచరసు

ఘనమహత్త్వము సూతుగాదె తొల్లియును

380

నణఁకించి పలుకఁ దత్ శ్రణమాత్ర నీవ

ప్రణుతింప సోమేళు రప్పించుకొనఁడె ?

కొట్టరువునఁ బళ్లు గోటానకోట్లు

పెట్టియు మనుజులపేళ్ళు వ్రాయండు ;

కదియఁ బంచాక్షరి కవిలియ వ్రాసి

చదువు లెక్కలు వెర నది దప్పకుండ ;

నెఱుఁగుదుగాదె మున్నేఁ జెప్ప నేల ?

యెఱుఁగుదుగా కేమి యిటమీఁదివనులు ?”

నంచును వృత్తాంత మంతయు బసవఁ

డంచితమతి విన్నవించి పుచ్చుడును

390

“వాద మన్నను బోవవలయుట తగవు

గాదె” యంచును సమధ్గతకోపుఁ డగుచుఁ

జనుడెంచి భక్తులఁ గని మ్రొక్కి నిలువ

జననాథుఁ డాగ్రహంబున నిట్లు లనియె ;

-
1. చోళ్ళు (జీవన భృతి) పరిపాటిగాఁ గలది; ఐహిక జీవనము. 2. జీవితావసాన వేళకు వాళియైనది; ఆముష్మికజీవనము.

“నరుదగు నఖిలలోకాదీకుఁ డైన
హరివ్రతిష్ఠకు నమాత్యవ్రాతమెల్లఁ
జనుదేర నీ వేల చనుదేర విచటి?”

కనుడుఁ గోపోద్దీపితాంగుఁ డై పొంగి

“పుట్టఁ బుట్టువుమాలి చుట్టుముట్టాడు
నిట్టిటివేలుపు లెట్టు నరేంద్ర :

400

కర్త లనియెదవు కర్తలిం దెవరు ?

కర్తల కర్త మత్కర్తయ కాదె :

కర్తవ్య మింతయుఁ గర్త శంభుండు

కర్తవ్య మెందును గర్తకు సరియె :

కర్త ప్రధానుండు గాక తక్కిల్లఁ

గర్తయు హర్తయుఁ గలఁడె వేతొకఁడు ?

హరియును గిరియును నజుఁడును గిజుఁడు

సురలును గిరలును హరునిసమంబె ?

యిల ‘మమ కర్తా మహేశ్వర’ యనుచుఁ

బలికెడు విష్ణుఁడు పరమేశుఁ డగునె ?

410

యటుగాక స్థితకర్త యందమే విష్ణుఁ

డిట పుత్తురక్షింప నెలొకో లేఁడు ?

నలువ దైవం బనుపలుకులు మున్నె

పొలిసెఁగాదే : తలవొలిసినయపుడు ;

కాఁడువో యుత్పత్తికర్తయు నజుఁడు

పోడిగాఁ దనతలఁ బుట్టించుకొనఁడె ?

ధర జినబొద్దులు దైవంబులేని

నరరూపు లై యుండుదురె మహత్తణఁగి ?

పశుకర్మలగు వేదబాహ్యులువారు

పశుపతు లగుదురె ? ప్రత్యక్ష మిదియు

420

నన నేల ‘హస్తినాహన్యమానోఽపి’

యన నిరీశ్వరుని విశ్వాలయుఁ డనఁగ

నేనుఁగు వెన్నొని యెగిది మట్టాడు

చోనైన వసదులు సొరరెట్టివారు
 మాయ దైవం బనుమాట లేమిటికి ?
 మాయ దా నట పేరు మఱి దైవ మగునె ?
 హరునధికారులు నజుఁడును హరియు ;
 నరయంగ శ్రుతిబాహ్యు లాయున్న ముగురు ;

నెవ్వండు గర్త యీయేవురియందు
 నెవ్వి దర్శనము లి ట్లెన్నఁగ నాఱు
 శ్రుతి “ఏకఏవ రుద్రో” యన్నయట్లు
 లితరదైవంబుల నెన్న నేమిటికి ?
 వేదంబు దైవమే వేయును నేల ?
 నాదిసోమకుచేత నపహృతం బగునె ?
 తలరునే పృథివియు దైవమేనియును
 నిలయమై యుండునే మలమూత్రములకు ?

430

నెఱయ దైవమె సీరు నిట్టపాటులను
 వఱులనె యణఁగునె యఱచేతియందు ?
 ననలుఁడు దైవ మే నటు భంగపడునె
 మును సర్వభక్షుడై చనునె లోకముల ?

440

నక్కరువలి దైవ మండ్రేని నొక్క
 దిక్కున నుండునే దిక్పాలుఁ డనఁగఁ ?
 దలఁప నాకాశంబు దైవ మండ్రేనిఁ
 బ్రళయంబుఁ బొందునే ప్రమథులచేత ?
 నిలుకాల నిలువఁగ నేరక తిరుగు
 నిల దినేకుండు సర్వేశ్వరుం డగునె ?
 యానిశాపతి దైవ మన నెట్లువచ్చు ?
 నానాఁటికిని గణానష్టతఁ బొందు ;

నఖిలంబునకుఁ గర్త యాత్మ యేనియును
 సుఖదుఃఖములఁ బొంది సౌగయుచు నున్నె ?

450

కావున మున్ని ట్లొకం దొక్కొక్కటికి
 దైవంబు లేనియుఁ దారు వుట్టుదురె ?

కర్మంబ యంతకుఁ గర్త యంటేనిఁ
 గర్మం బచిత్తు దత్కర్తయు జడుఁడు ;
 నెట్టిన్న నన్యాయ మేమేనిజేయ
 నట్టివానిఁ బఱవ నధికారి గలఁడొ ?
 తనకుఁదాఁబఱపునో తత్కర్మఫలము ?
 తనకుఁ దాఁ బంధించుకొనునొ తత్కర్త ?
 కావునఁ బఱవ నొక్కఁడు గర్తఁగలఁడు
 భావనఁ దత్కర్మఫలములు గుడుపు

460

నిలను గర్మాధీశుఁ డీశుండు గర్మ
 ఫలదాత ; మాయమాపతియె దైవంబు ;
 కర్మంబు గర్తయేఁ గ్రతువునఁ బుణ్య
 కర్మి యంచును దక్షఁ గడతేర్పవలదె ?
 పితృవధ సేసిన యతికర్మఫలము
 నతని బొందఁగనీక యఖిలంబు కెఱుఁగ
 మేటికర్మము గర్త మృడుఁడు గాఁడేనిఁ
 గాటకొటని కేల కైలాస మిచ్చె ?
 నటు 'కృతం కర్మ శుభాశుభం' బనెడి

చిటిపొటివాదము ల్సెల్ల వెయ్యెడను
 కోయని శ్రుతియు 'నేకో రుద్ర ఉచ్య
 తే' యనుఁ గాన మాదేవుండె కర్త ;
 హరిముఖ్యు లీశుఁ బంచావరణములఁ
 బరిచరులై కొల్చుపశువులు గాక
 కర్తలే ? యొక్కొక్క కార్యకారణవి
 వర్తనమాత్రన వా ; రెట్టు లనినఁ :
 బనిసేయు బండ్లెల్ల మును దమచేయు
 పనికె కర్తలుగాక ఫలకర్త లెట్లు ?
 కాన కర్తలకర్త మానీలగకుఁడు ;
 దీనికి నిం కొండు దృష్టంబు లేల ?
 పరమేశు చుట్టును ధర నూర నూరఁ

470

480

బరిచరులై హరిప్రముఖులు గొలువ
నప్రతిమాకారుఁ డగులింగమూర్తి
కీప్రతిమాకారు లే నమానంబు ?
నిర్మలనిత్యనిష్కర్మ దేహునకు
దుర్మల దుష్ట దుష్కర్ములు సరియె ?
శుద్ధ ప్రసిద్ధానిరుద్ధ దేహున క
సిద్ధ బొద్ధాశుద్ధ జీవులు సరియె ?
చావుఁ బుట్టువులేని దేవదేవునకు
చావుఁబుట్టువుగల దేవత ల్పరియె ?

490

బ్రహ్మమాయాకారపశుపాశపతికి
బ్రహ్మేంద్రహరిముఖ్యపశువులు సరియె ?
శంకరునకు ధృతకంకాశునకును
శంకితు లగుచున్న కింకరు ల్పరియె ?
ప్రళయంబుఁ బొందించు ప్రళయరుద్రునకుఁ
బ్రళయంబుఁ బొందెడు పలువేల్పు లెనయె ?
మునిగణార్చిత పాదవనజాతునకును
మునిశాపదగ్ధు లౌ పినుఁగులు సరియె ?
పూజితుం డగు లింగపుంగవునకును
బూజించి కొలిచెడి పూజరు ల్పరియె ?

500

సిరిమహాదేవుఁ డౌ సిరిగిరిపతికి
సిరివాసుదేవాదిసురలు సమంబె ?
నలిమూఁడుగన్నులుగల త్రినేత్రునకు
నలరెండుగన్నులయతగులు సరియె ?
హాలాహలాగ్ని సంహారశౌర్యునకు
హాలాహలాగ్నిహతాంగులు సరియె ?
త్రిపురదైత్యాంత కోద్రిక్త వీర్యునకుఁ
ద్రిపురదైత్యోపద్రవపతితు ల్పరియె ?
యంధకాద్యసురదర్పాపహారునకు
సంధకాద్యసురభయభ్రాంతు లెనయె ?

510

హరికమలజకపాలాస్థి ధారునకు
 హరికమలజసురాసురతతి సరియె ?
 యావిర్భవింపని యభవున కరయ
 దేవకీపుత్రాది దేవత ల్సరియె ?
 లింగమూర్తికి జగత్సంగతాత్మనకు
 లింగమధ్యములోని లెంగులు సరియె ?
 సర్వజ్ఞతోడ నసర్వజ్ఞు లెనయె ?
 సర్వేశుతోడ నసర్వేశు లెనయె ?
 షోడశదేవుతో సోమేశుతోడ
 సడ్డలదైవము ల్సర్చింప సరియె ?
 హరుడు సర్వేశ్వరుం డభవుండు శివుడు
 పరముడు వశువతి పరమేశ్వరుండు
 శ్రీమహాదేవుఁ డన్నామంబు లున్న
 వే మహి నిటువంటి యితర వేల్పులకు ?
 రమణఁ 'దద్విష్ణోః పరం పద' మనఁగ
 నమర విష్ణునకుఁ బరమమైనపదము
 శ్రుతి "సదా పశ్యంతి సూరయో" యనఁగ
 గతకర్ము లీకుండకాఁ గనియుండఁ
 గుమతు లై కర్మశాస్త్రముల వెంబడిని
 బ్రహ్మసియో యిలఁ గుక్కపాలు ద్రాగుటనొ
 మఱి నాము మేసియో మతిమాలినట్టి
 యజవపాణులమాట లవనీశ : వినకు ;
 మపునర్భవత్వంబు నచ్యుతత్వంబు
 నుపమింప విష్ణున కున్నదే యెందు ?
 పూని మాభృగుశాపమున నచ్యుతుండు
 తా నుదయింపఁడే దశజన్మములను ?
 సామ మా 'విష్ణుః పితామహో' త్తనఁ బి
 తామహునకు హరి దాఁ బుట్టెఁ గాదె ?
 యజునిగుదంబున హరి పుట్టుటకును

520

530

నిజనామ మది యథోక్షజః డయ్యెఁ గాదె ?

540

యదిగాక యదితి కింద్రానుజః డనఁగ

నుదయించెఁ గాదె పయోజనాభుండు ?

ఆదట ద్వాపరమందు విష్ణుండు

బాదరాయణః డనఁ బ్రభవించెఁగాదె ?

యయ్యుగంబునను ము న్నచ్యుతుం డుదయ

మయ్యెనుగాదె కృష్ణాఖ్యండు నాఁగ ?

విష్ణుఁ డొక్కొక్కెడ విలయంబుఁ బొంద

విష్ణుత్వ మర్థించి విశ్వేశుఁ గొలిచి

యొక్కొక్కఁ డుదయించె నొగి విష్ణుఁ డనఁగ

నెక్కెడఁ బట్టి యింతెన్నిజన్మములు

550

నతనిబాములు విను మవనిపాలుండ :

శ్రుతిమూలముగఁ జూడు ప్రతివాద మనక :

తగిలి దూర్వాసుండు దన్నినఁగాదె

నగధరువక్షంబునను మచ్చ యయ్యె ?

హరిని రుక్మిణిఁ గూడ నట్లును గాక

కరమర్థితో బండిగట్టి తోలందె

యమృతాబ్ధిసేవన నయ్యుపమన్యుఁ

డుమియఁడే కుత్తుక నున్న కేశవుని ?

హరిని జలంధరుం డనునొక్క యసుర

పొరిమాలెఁగాదె నభోమార్గమునను ?

560

జలమఱి యొక జరాసంధున కోడి

యిలదుర్గమును బన్నఁడే కేశవుండు ?

నవ్విష్ణునిభద్రానవాదిరాక్షసులు

మువ్వరు సలపట్టు పెవ్వరు వినరె ?

యేచి విష్ణుండు దధీచిఁ జక్రమున

వైచుడు వీఁపొగ్గి యాచక్ర మపుడ

తునియలుగాఁ గొట్టుచును నతం డెగుడఁ

గనుకని దలవీడఁగాఁ బాతెఁ గాదె ?

మును మృగచండాల మను గార్దభంబు
 వనజాక్ష ప్రాణంబు సనఁ గాచెఁగాదె ?
 హరుఁడు వినము ద్రాగి యమృతంబుఁ బనువ
 హరి మగఁటిమి విడ్చి యాఁటదిగాఁడె ?
 బలిఁ గిట్టి భువిఁ గొన్నపాపంబుకతన
 నిలగోలువడి హరి జలధి పొరండె ?
 యాలిఁ గోల్పడి రాముఁ డట బ్రహ్మహత్య
 పాలయి ధర చుట్టు భ్రమరించెఁ గాదె ?
 పోటరి విష్ణుండు బోయచేఁ గాల
 నేటువ డీల్గిడే యిల యెల్ల నెఱుంగ ?
 వేయేల వ్రేవాడ వెన్న ముచ్చిలుచుఁ
 బోయి అంకాడఁడే పొలఁతులతోడ
 నోలి నందీశ్వరు నూర్పులఁ దగిలి
 పోలేక వచ్చుచుఁ బోవుచుండండె ?
 హరి దాన దైవంబ నని జగం బెఱుంగ
 నురులింగమూర్తిచే నుబ్బిణంగండె ?
 మృడుఁ బెక్కుయుగములు మేఘరూపమునఁ
 గొడుకు నర్థించి దాఁ గొలువఁడే శార్ఙ్గి ?
 మత్స్యవతారంబు మడియించికాదె
 మత్స్యకేతనవైరి మఱి తలఁ జుట్టెఁ ?
 బరఁగఁ దత్కర్మకపాలంబు గాదె
 హరుహారమధ్యంబునం దున్నయదియు ?
 బ్రాఁతిగా నాదివరాహదంష్ట్రంబు
 ఖ్యాత మీశ్వరుచేతఁ గాదె యున్నదియు ?
 శరభరూపము దాల్చి పొరిమాల్చికాదె
 సరసింహుతోలు శంకరుఁడు దాఁగట్టె ?
 పొట్టి త్రివిక్రము నెట్టెమ్ముగాదె
 పట్టె ఖట్వాంగము భాతి శంకరుఁడు ?
 నగ్రజుఁ డగు విష్ణు నక్కశేబరము

570

580

590

సుగ్రాజుమూఁపున నున్నదే కాదె ?
 మాదేవదేవుని పాదపీఠమునఁ
 గాదె లక్ష్మీశ్వరుక న్నున్నయదియు ?
 మృదుఁడు విష్వక్సేనుఁ బొడిచి యెత్తుడును
 గడఁగి శూలంబునఁగాదె యున్నాడు ?
 అత్తఱిఁ గలికేతుఁడై కేశవుండు
 నెత్తురు వటవఁడే నిటలాక్షమౌల ?
 సంతతంబును శ్రుతి నన “హరిగంహ
 రంతం” బనుచు మ్రోయు రౌద్రభావమున
 హరిని హరించుట హరిహరుం డయ్యె ;
 హరుఁడు సేతోజాతహరుఁ డఘహరుఁడు
 శ్రుతులు “యజ్ఞస్య శిరోభిన్న” మనఁగఁ
 గ్రతువురుషునిం జంపఁ గడుఁగోపమునను
 వెనుకొని తునుమఁడే పీఠభద్రుండు ?
 చని కేశవునితల జన్నంబులోన
 నవలేపమునఁ బొంది దివిజాధ్వరమునఁ
 దివిరి విష్ణుఁడు దలఁదెగఁ గొట్టువడఁడె ?
 యతఁ డెల ? యెవ్వఁ డహంకరించినను
 రతిపతిహరునిచే బ్రతుకఁగఁగలఁడె ?
 వసిగొని హరియు దేవతలు నెత్తంగ
 వెన నోపిరే యక్షవినిహితత్పణము ?
 మించి మున్ బ్రహ్మ గర్వించిన శివుఁడు
 శ్రుంచివై వఁడె వానిపంచమశిరము
 హరిణ మై కూతురి వరియింప నజుని
 హరియింపఁడే మృగవ్యాధ రుద్రుండు ?
 అతని పుత్రుండు సహంకారి యగుడు
 క్షితి నుష్ట్ర మైయుండఁ జేయఁడే హరుఁడు ?
 వాసుదేవుండు దైవం బని యెత్తు
 వ్యాసునిచేయి నిహత మయ్యెఁగాదె ?

600

610

620

యదిగాక గర్వించినట్టి రావణుని
 నదుమఁదే శివుఁడు వాదాంగుష్ఠ మంద ?
 మలహరుతో మాటుమలసి కాముండు
 నిలయెల్ల నెఱుంగ నేఁటేఁటఁ గాలందె ?
 కాలని శ్వేతునికై చంపెఁ గాదె
 శూలంబునను బొన్చి సురలెల్ల నదర ?
 దక్షుండు గర్వించి తనఁ గోలుపడుట
 సాక్షిగా దెట్లు మేషంబుశిరంబు ?
 ఆదిఁ దా నఖిలలోకాధ్యక్షఁ డన్నఁ
 గాదె భగాదిత్య కన్నులు వెఱికి ?
 దూషించి పలుక రుద్రుం డనుగణము
 పూషునిపం డ్లాడఁ బొడిచెను గాదె ?
 తానచూ యీ జగత్ప్రాణుఁడ నన్నఁ
 బూని త్రుంపఁడె వవమానుని కాళ్ళు
 ద్రోహిచే నాఁ డాహుతుల్ గొని కుడిచి
 బాహుజిహ్వాలు గోలువడియెఁ బావకుఁడు ;
 అనిమిషాధిపుచేయి యదితినాసికము
 దునుమఁదే వీరభద్రుండు రౌద్రమున ?
 నమృతాంశుమేను వాదాంగుష్ఠమునను
 జమరఁడే యతఁడు యజ్ఞమున కేతేరఁ
 జయ్యన మును సరస్వతి ముక్కుఁగోసి
 1 వయ్యఁడే నాఁటియధ్వరములోపలను
 వెండియుఁ గ్రొవ్విసవేల్పుల నెల్ల
 దండించుచును జగద్రక్షణార్థముగ
 ముల్లోకములఁ గూడ ముంచినగంగ
 మల్లికార్జునభాతి మోళిఁ దాల్చుండె ?
 త్రిపురంబు లతిదుర్నిరీక్ష్య మై తిరుగఁ
 ద్రిపురారి వోడేర్చుతిపుటఁ గాల్చుండె ?

630

640

650

నే లెల్ల మోవఁగఁ జాలిన శేష
 వ్రేలిముద్రికఁగఁ దాలిచెఁగాదె ?
 సంగతి విషవహ్ని జంబూఫలంబు
 మ్రింగినభావన మ్రింగఁడే హరుఁడు ?
 అంధక సింధుర వ్యాఘ్రులాలాజ
 లంధ రాదుల నిర్దళనము సేయఁడె ?
 యింతింతవనులకు నీశ్వరుం డేల ?
 కంతుసంహరు నొక్కగణము సాలఁడె ?
 యొక శివగణముచే సకలలోకములు
 ప్రకటంబుగాఁ జెడుఁ బ్రభవించు మించు
 నన మహాదేవు మహత్త్వంబునకును
 నెన యున్నదే ? యింక నిన్నియునేల
 నిత్యుండ నేన యనిత్యు లందఱును
 సత్య మిట్లనుచు సజ్జనసాక్షికముగ
 నిత్యస్వరూప వినిశ్చితదృష్ట
 ప్రత్యయంబుగఁ దాల్చఁబడియున్న యట్టి
 హరివిరించుల కపాలాస్థిమాలికలు
 కరి గాదె యీశుండు కర్త యౌటకును ?
 నదిగాక యుపమన్యుఁ డను మునిచేతఁ
 బదపడి శివదీక్షఁ బడసి విష్ణుండు
 సౌంపున నింద్రనీలంపులింగంబు
 నింపార సజ్జయం దిడి కొల్చెఁ గాదె ?
 వెన్నుండు దా నిత్య వేయుఁదామరల
 నున్నతిఁ బూన్పఁ నం దొకటి లేకున్నఁ
 గన్నపు వుచ్చి శ్రీకంతుఁ బూజించి
 కన్నును నాఁటి చక్రముఁ బడయఁడె ?
 మత్స్యావతారుఁడై మఱి లంకలోన
 మత్స్యకేశ్వరు నిల్చి మఱి కొల్చెఁగాదె ?
 మున్ను దోరసముద్రమునఁ గూర్మనాథుఁ

660

670

680

బన్నుగాఁ గూర్తుండు భక్తిఁగొల్వందె ?

శ్రీరాముఁడును నట్ల సేతువు నిల్పి

శ్రీరామనాథు నర్పించుట వినమె ?

యాది క్షీరారామ మందు విష్ణుండు

గాదె రామేశ్వరుఁ గడు నర్థిఁ గొలిచె ?

ద్వారావతిని నిల్పి తాఁ గొల్చెఁ గాదె

కోరి గోవిందేకు గోవిందుఁ డర్థి ?

690

బ్రహ్మ యలంపూర భక్తితో నిల్పి

బ్రహ్మేశ్వరునిఁగాదె పాయక కొల్చె ?

నింద్రుండు పుష్పగిరింద్రంబుమీద

నింద్రేకు నిడికాదె యెప్పుడుఁ గొలుచు ?

వారణాసిని నిల్పి వ్యాసుఁడు గాదె

కోరి వ్యాసేశ్వరుఁ గొల్చు సంతతము ?

ననయంబు వారణాసిని మునీంద్రులును

దనుజామరాదులు దమతమపేళ్ళ

నొక్కొక్క లింగంబు నక్కడ నిలిపి

యక్కజంబుగఁ గొల్చుటది దెల్లగాదె ?

700

యభవుఁ డక్షయుఁడు మహాదాని దక్క

నభిమతార్థము లిచ్చు నభిపు లున్నారె ?

యవ్వీష్ణుఁ డాబ్రహ్మ యజ్ఞినముఖ్యు

లెవ్వరే నెవరికే నిచ్చిరే పదము ?

నరగరుడోరగవరమునీంద్రులకు

నీశ్వరుఁ డౌసఁగినయీప్సితార్థముల

శాశ్వతలీల సజ్జనసాక్షికముగ

నిచ్చిన సకలలోకేశ్వరుమహిమఁ

గ్రచ్చుటఁ బడిసినగణముల వినుము :

710

చేతులు రెండు సంప్రీతిఁ బూజింప

భాతిగాఁ జేతులు బాణున కిచ్చెఁ ;

గన్నులు రెండు సమున్నతిఁ బూన్పుఁ

గన్నుల ప్రోవిడెఁ గాళిదాసునకు ;
 నాసక్తి శివనాగుమయ్యకుఁ గన్ను
 లేసోమవారంబు నెడవక యీడె ?
 భానునిచేఁ బోని లోనికు షడఁచి
 పూని మయూరుని మే నిచ్చెఁగాదె ?
 హరిచేతఁబోని దుర్భరమైన కృష్ణ
 హరియింపఁడే దండి యర్థిఁగీర్తింప ?
 భువిజనులెల్ల ను బొగడుచు నుండఁ
 దవనిధి దేడరదానయ్య కీడె ?
 ధూపవేళను ఘంటతోఁ గొనిపోఁడె
 మేపార మెచ్చి యోహిళుఁ దనపురికిఁ ?
 గరికాల చోడుకుఁ గనకవర్షంబు
 నరులెల్ల నెఱుఁగంగఁ గురియించెఁ గాదె ?
 మిగిలినబాసకు మెచ్చి ప్రాయంబు
 మగుడఁక నీడె కుమ్మరగుండయకును ?
 అక్కడఁ బ్రమథులు నక్కజం బంద
 నెక్కిన గద్దయ యీడె చేరమకు ?
 నిమ్మవ్వకై యేడ్చినమ్ములు సూట
 యిమ్ములఁ బ్రమథలోకమ్మున విడఁడె ?
 చెనసి జొమ్మయ్య చంపినమ్మగంబులను
 ననయంబుఁ గైలాసమునకుఁ గొంపోఁడె ?
 పూని యేడ్చినములపీనుఁగు బ్రదుకు
 మానుగాఁ గదిరె రేమయ కిచ్చెఁగాదె ?
 మలయరాజయ్య నిర్మల విమానమున
 నలిగొన బొందితోనన కొనిపోఁడె ?
 నిర్జితసంసారునిఁ గుమారపాల
 ఘోరరుఁ దంత్రంబుఁ గొనిపోయెఁగాదె ?
 లలి నూరివారిఁ బిళ్ల యనయనారు
 వెలయఁగఁ దనలోనఁ గలపికొనందె ?

720

730

740

వరగొండ పెరుమాణి నరులెల్ల నెఱుంగఁ
గర మర్థిఁ గొనిపోఁడె కైలాసమునకు ?
మ్రోలఁ బాడఁగఁ దాళములతోడ నంబిఁ
గైలాసమునకు శంకరుఁడు గొంపోఁడె ?
యెలమి పోడశగణముల నిరతముగ
వెలయఁ బీఠంబుల నిలువఁడే ? మఱియు

తేరసగణముల వీరసద్భక్తి

గారవించుచు మెచ్చి కరుణించెఁగాదె ?

750

పొంచి మృగార్థియై పొరి నిద్రవోని

చెంచున కొనఁగఁడే శివరాత్రిఫలము ?

చన్నసద్భక్తులచరిత లనంత

మెన్న నే ? లిపుడు నీ వెఱుంగంగ శివుఁడు

వసుధఁ బేర్కొను మడివాలమాచయ్య

యసద్భక్తుఁడగు కిన్నరయ్య యాదిగను

నచ్చుగా భక్తుల కభిమతఫలము

లిచ్చుచు నున్నవాఁ డిట్లు గావునను

గంతుసంహరు కెన గలదనుచదువు

లింతయు శివుఁ డను నేకాత్మమతము

760

విను “యథాశివమయోవిష్ణు” వన్మాట

లును, ద్రిమూర్తులు నొక్క టనుదురుక్తులును

అష్టమూర్తులు రుద్రుఁ డనుకుయుక్తులును,

దుష్టమానవుల భక్తుల కెన సేసి

పలుకుటయు వినంగఁ జాతకంబొందుఁ ;

గలదేని పనిసెప్పు పిలిపించి” తనుడు

భూములు సూచుచు మోములు వాంచి

గామడ్చినట్టు లంగంబులు మఱచి

యుక్కతో స్రుక్కి యయ్యూరువు బడిగి

నక్కిళ్లు వడి గ్రక్కుమిక్కున లేక

770

యున్నవారలఁ జూచి యుత్తరం బడిగి

యన్నరేంద్రాధముఁ డట్లు లజ్జింపఁ

గ్రోవ్వడంగిరి దార్కికులు గూసి కుక్క-
దువ్వుఁ దెచ్చికొనిన యవ్విధంబయ్యె ;
నీక్షితి బాచయ్య యితరమర్చ్యుండె :
సాక్షాత్తి నేత్రుండు సత్య ; మి ట్లనుచుఁ
గొలుపు దిగ్గనలేచి బిలిబిలి తార్కి-
కులుఁ దాను నేఁగె బిజ్జలుఁడు దత్తణమ
బాచిరాజయ్యయు బసవయ్యముఖ్య

మైచను నిఖిలభక్తావళి యంతఁ
జనుశీలసద్భక్తి సౌభాగ్యమహిమ
దనరార జనులెల్ల ఘనకీర్తి సేయ
రాచిన సద్భక్తిగోచరుం డగుచు
బాచిరాజయ్య యెప్పటియట్ల యుండె.

780

బాచిరాజయ్య విభ్రాజితచరిత
మేచినవీరమాహేశ్వరసభలఁ
జదివిన విన్నను సంస్తు తించినను
సదమలసద్భక్తిసౌఖ్యసారంబు
సహజై కలింగనిష్ఠాపరత్వంబు
మహితశివాచారమహిమయుఁ బొందు.

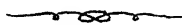
790

నాతతసకలపురాతనచరిత
గీతానుభవసుఖకేలీవిలోల :
విహితశాస్త్రపురాణవేదవేదాంత
మహితరహస్యార్థమార్గానుపాల :
తనుమనోధన నివేదనభక్తివినయ
జనితానురాగాత్మసద్భక్తిజాల :
విదితప్రసాదసవినయసౌఖ్యప్ర
ముదితాంతరంగసమున్నతలీల :

హృన్మందిరాంతర్నిహితగురుధ్యాన :
మన్నిత్ర : సంగనామాత్య : సుశీల :
ఇది యసంఖ్యాతమాహేశ్వరదివ్య

800

పదపద్మసౌరభ భ్రమరాయమాణ
 జంగమలింగప్రసాదోపభోగ
 సంగతసుఖసుధాశరధినిమగ్న
 సుకృతాత్మ పాలకురికిసోమనాథ
 సుకవిప్రణీతమై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగ ఘనకరస్థలి విశ్వనాథ
 వరకృపాంచిత కవిత్వసూర్తిఁ బేర్చి
 చను బసవపురాణ మనుకథయందు
 ననుపమంబుగను షష్ఠాశ్వాస మయ్యె.

సప్తమా శ్వాసము

~*~*~*~

శ్రీ శ్రితకంధర శ్రీపాదయుగ స
మాశ్రిత సంగనామాత్య ! సత్కృత్య !

-: శివనాగుమయ్య కథ :-

మఱియును భక్తధీమణి లసత్కిరి
కఱకంఠభక్తగ్రగణ్యుఁ డుత్తముఁడు
అసలార శివనాగుమయ్య సంప్రీతి
బసవనిచేఁ బ్రణిపత్తిఁ గైకొనుచు
ననయంబు భక్తిసుఖామృతాపార
వనధి నిమగ్నుఁడై వర్తింపుచుండ
బుడిబుళ్ళువోవుచు భూసురులెల్లఁ
బుడమీశుకొలుపుకుఁ బోయి యిట్లనిరి ;
“వ్యక్తిగా విను పెద్దభక్తులు పెద్ద
భక్తు లంచును మన బసవయ్య వారిఁ
గడుఁగడుఁగొనియాడుఁ, బడుఁ గాళ్ళమీఁద,
గుడిచి డించినయది గుడుచు, వెండియును
వెఱవక సభ్యునివిధి మిమ్ముఁ గదియుఁ,
దఱియంగఁజొచ్చు నంతర్నివాసములు,
వారును బురపీఠి వచ్చుచోఁ దమ్ముఁ
జీరికిఁ గైకోరు నెంబలివారు ;
కథ లేల కళ్యాణకటక మంతయును
ప్రథితంబు మాలలపాలయ్యె నింక ;
నెక్కడివర్ణంబు ? లెక్కడినీతు ?
లెక్కడిధర్మంబు ? లిట్లేల చెల్లు ?
రాజులఁ బొరయుఁ దద్రాష్ట్రంబుపాప
మోజమాలినవారి నొగిఁ బర్చుకున్న ;

వినఁ జెప్పకున్నఁ దజ్జననాథు పాప
 మనఘ : పురోహితులను సవశ్యమును
 బొందుఁ ; గావునఁ జెప్ప భూమీశ ! వలసె ;
 నెందుఁ బాపం బింకఁ బొందదు మమ్ము ;
 ద్రువము “రాజానుమతో ధర్మ” యనుట
 యవనీశ ! యెఱుఁగవే” యనుడుఁ గోపించి
 వసుధేశ్వరుఁడు బసవనఁ బిల్వఁబనుప
 నసమాను నందలం బర్థి నెక్కించి
 శివనాగుమయ్యకుఁ జేయిచ్చికొనుచుఁ
 దివిరి యేతేరఁ దద్దివ్విజులు వీక్షించి
 “యదిగో మహారాజ ! యంతటఁ బోక
 కదియవచ్చెడు మాలఁగలప నిచ్చటికి ;
 డెందంబునను భయం బందమి సూడు :
 మందలం బెక్కించి యతనిఁ దెచ్చెడిని ;
 ఇంక నేరి కితండు శంకించు?” ననినఁ
 గింకతో నగరివాకిలి సొరకుండ
 వెలువలికొల్వన విభుఁ డున్న యెడను—
 నులుకక బసవయ్య యున్నతంబుగను
 శివనాగుమయ్యకు సింహాసనముగ
 భువిఁ దనపై చీర వుచ్చి పెట్టుచును
 “బిరిచినపని యేమి పృథివీశ” యనినఁ
 గలుషంబు గ్రమ్మ బిజ్జలుఁ డిట్టు లనియె :
 “నాదిఁ దలంప వరాష్ట్రాదశముల
 భేదంబు ; లవి నేఁడు వేర్కొన్నయవియె ?
 కులసంకరము సేయఁగూడునే మాలఁ ?
 గలపితి కళ్యాణకటక మంతయును ;
 నీతలఁ బుట్టెనే నిటలాక్షభక్తి ?
 నీతిహీనుఁడ : కుర్యునే వర మింకఁ ?
 బండునే యింక మీ రుండినభూమి ?
 యెం డెల ? మీకు మే మోడుదు” మనుడు

30

40

50

వసుధేశ్వరునకు నవాఽపీర్యుండు
 బసవఁడు సద్భక్తిపండితుం డనియె :
 “మనుజేశ : గొడగర మాచలదేవిఁ
 జెనసి యుత్తమవంశ్యఁ జేసెద మనుచు
 స్వర్ణధేనువులోన సతి నుంచి మునుఁగ
 నిర్ణిమిత్తమ పాలు నిండఁగఁ బోసి
 యా పోయెఁ బూర్వాశ్రయం బని తార
 యాపడఁతికి మ్రొక్కి యంతటఁ బోక
 యంగద నట్టిగ్రామాంత్యజురాలి
 యెంగిలిపాల్ట్రావి రేకంబు లేక ;
 యది యేల వేయును ననఁ ? గథ లందు
 1 గదుగదుకేమి యక్కనకధేనువును
 వండఁ దగ్గినమాడ్కి ఖండము ల్లాఁగఁ
 జెందుచుఁ దమలోనఁ జేవ్రేసికొనుచు
 బనత సోమాదుల బలగంబుపాలు
 పెనుకచట్టలు సతుర్వేదులపాలు
 కోలెమ్ము దా నుపార్దేలయ్య పాలు
 వాలమ్ము బ్రహ్మవిద్వాంసులపాలు
 బరులు షడంగులపాలు మున్నుడుక
 లురము నై తము ప్రభాకరభట్లపాలు
 సమపొట్ట సన్నపుఁజెముకలుఁ బ్రక్క
 ఁజెముకలు వ్యాకరణమువారిపాలు
 తోలఁకుజల్లియుఁ ద్రివేదులవారిపాలు
 బలుడెక్క సిఱుడెక్క వాళ్లమిక్కిళ్లు
 పరదేశి విద్యార్థిపాలంచు నిట్లు
 చెరలుచు గోహత్య సేసినయూర
 మాలల యీ త్రాటిమాలల పచ్చి
 మాలలమాటలు వోలునే వినఁగ ?

60

70

80

వేదంబు లాదియో ; విధికల్పితంబు
 లాదియో జాతుల కది యెట్లు లనినఁ :
 జనువేదచోదితజాతులు రెండు ;
 వినుము ప్రవర్తకంబును నివర్తకము ;
 భవకర్మసంస్కారి భువిఁ బ్రవర్తకుఁడు ;
 శివకర్మ సంస్కారి భువి నివర్తకుఁడు ;
 సన్నత వేదార్థచరితంబు లుండ
 మొన్నఁ బుట్టిన కులమ్ములమాట లేల ?

90

ప్రస్తుతమగునట్టి జాతులు గావె
 యష్టదశంబులు నవి యేల చెప్ప ?
 మిక్కిలి పదునెనిమిది వర్ణములకు
 నిక్క మారయ భక్తినిచయంబు కులము ;
 భాగ్యహీనుండు దాఁ బనిఁడిఁబట్టిన న
 యోగ్యంపులోష్ఠ మై యున్నట్లు శివుని
 ప్రతిబింబమూర్తి యౌ భక్తుండు భవికి
 మతిఁ జూడ మానవాకృతి నుండు ధరణిఁ ;

గావున శివభక్తగణములమహిమ
 భావింపఁ దలఁప నీప్రాప్తియే చెప్పుమ :

100

కరివై రితోడఁ గుక్కలు వోల్పు సరియె ?
 కరితోడ గ్రామసూకరములు సరియె ?
 జడధితో నిలఁ జొటిపడియలు సరియె ?
 వడి గంగతో వెడవ్రంతులు సరియె ?
 తపనుతో ఖద్యోతతతు లెల్ల సరియె ?
 యువమింపఁ జంద్రుతో నుడువంక్తి సరియె ?
 మేరువుతోఁ బెరమెట్టలు సరియె ?
 పారిజాతంబుతోఁ బ్రబ్బిళ్ళు సరియె ?
 శివనాగుమయ్యతోఁ జెనఁటు లీద్విజులు
 అవనీశ : సరియుఁ గా ; రది యెట్లు లనినఁ :
 భంక్తుడు శ్రీపతిపండితుం డీశు

110

భ క్తుని కిలఁ గోటిబ్రాహ్మణులైన
 నెన యన్ననాలుక నేఁ గోసివైతు
 ననచు ననంతపాలుని సభాస్థలిని
 నెక్కొనఁగాఁ జండ్రనిప్పులు గాదె
 చక్కన పొత్తి పచ్చడమున ముడిచెఁ ;
 దా నేమి చెప్ప భక్తానీక మిండ్ల
 శ్యానంబులకు ద్విజు ల్సరిరామి వినవె? *
 నటుగాన కులహీను లన నెట్లువచ్చు
 నిటలాక్షభక్తుల నిఖిలేశ్వరుండఁ :
 కని ప్రతిష్ఠాపూర్వకం బైన పిదపఁ
 జెనసి లింగమ కాక శిల యనఁ జనునె ?
 యతిశయలింగదీక్షితుఁ డైనయట్టి
 ప్రతి నంత్యజుం డని మతిఁ జూడనగునె ?
 హరసన్నిహితుపూర్వ మరయుటయెల్ల
 హరు శిలయన్నయ ట్లధికపాతకము ;
 మేదిసీవల్లభః మేరువు సోఁకి
 కాదె తచ్చాయన కాకి వట్టిల్లుఁ :
 భృంగసంస్పర్శఁ బతంగంబుదొంటి
 యంగంబునకుఁ బాయు టది దెల్ల గాదెఁ :
 వారిధిఁ దటినీప్రవాహముల్ గలయఁ
 బేరున్నదే వేతె ? పెక్కు లేమిటికి
 సిద్ధరసస్పర్శఁ జేసి యొఁగాదె
 శుద్ధసువర్ణంబు శుద్ధతామ్రంబుఁ :
 గురుకరస్పర్శచేఁ గులమొక్కఁ డొట
 యరిదియే యట్ల యంత్యజుఁడు సగ్రజుఁడు?
 ధర “సుమా మాతా పితా రుద్ర” యనఁగ
 సరినొక్కదల్లి ప్రజలకు వేతెద్ది ?
 యొప్పెడుమాణిక్య మొక మసికోక
 నెప్పాటఁ బొదివిన నిలఁ గాంతి నెడునె ?

120

130

140

హరభక్తుఁ డధమజ్ఞాత్వావృత్తుఁ డయ్యు
 ధర నున్న నేమి ? యాతనిప్రాప్తి నెడునె ?
 రాజీవ మరయఁ బంకేజంబు గాదె ?
 పూజకు నది యెట్లు పూజ్యమై పరగె ?
 గాఢోద్భవం బయ్యుఁ గాదె పవిత్ర
 నిష్ఠితం బై పొల్పె నెఱి ననలంబు ?
 ఎట్టిదురాతిని బుట్టిన నేమి
 యెట్టును శివభక్తుఁ డిలఁ బవిత్రుండు ;
 ఈయగ్రజన్ముల కెల్లను గురువు
 బోయెతకును గాదె వృద్ధి వ్యాసుండు :
 పూర్వద్విజ్ఞాచార్యుఁ డుర్వి వసిష్ఠఁ
 డూర్వాశి యనులంజె కుదయించెఁ గాదె :
 మాతంగుఁ డనఁగ బ్రహ్మర్షియొకండు
 మాతంగికిని గాదె మహిఁ బ్రభవించె :
 శునకగార్దభ మచ్చశుకదర్దరాది
 జనితమునీంద్రాదిజాతము లెల్ల
 శివభక్తిఁ గాదె విశిష్టమై పరగె :
 నవనీళ : యెఱుఁగవే యందఱ" ననిన
 విని బిజ్జలుఁడు రోషవిహ్వలుఁ డగుచుఁ
 గనుఁగొని బసవరాజునకు ని ట్లనియె :
 "బనిలేనిమాటలుఁ బాటలుఁ గథలు
 విన విరుద్ధము ; లాడ వేసర వీవు ;
 బత్తులఁ జిదిమినఁ బాలు గాతెడినె ?
 నెత్తురు గాతెడినే యొడ్లఁ జిదుమ ?
 నిట్టిమార్గములు ము న్నెఱుఁగ మే" మనిన
 దట్టుఁడు బసవయ దా నంత లేచి
 "భర్గనిఁ గా దని పలుద్రోవ లేఁగు
 దుర్గుణు లగు శివద్రోహులతోడ
 నడరంగ వేదబరాకాంతు లనఁగఁ

బడిన బ్రహ్మణ గార్హభంబులతోడ
మహిత ప్రణవదివ్య మంత్రోపదేశ
రహితులై చనువ్రత భ్రష్టులతోడఁ
జాల దధీచ్యాదికాపాగ్నిశిఖలఁ
గాలినకర్మచందాలురతోడఁ

170

బట్టి ప్రాణముతోడఁ బశువు వధించు
కట్టిఁడు రగు పశుకర్మలతోడ
జన్ననితోరలినఁ జాగఁగఁబెట్టు
మన్నట్టి యధికపాపాత్ములతోడ
వీసానకై యెట్టి దోసానకైనఁ
జేసాఁచికొను కర్మజీవులతోడ

180

మానుగా సురపాటిగా నర్థి సోమ
పానంబు గావించు పాటులతోడ
నిన్నియుఁ జెప్పంగ నేల తాఁ జంపి
జన్నిసంపె నను దుర్జాతులతోడఁ
బ్రతిచేసి యాడినఁ బాపంబు వచ్చుఁ
బ్రతిన సూపమి భక్తిసంతంబు గాదు.
శివనాగుమయగారి శ్రీ హస్తమంద
నివిడి చూపెదఁ బాలు నీవన్నయట్టుః
లీమహిసురులలో నెన్నఁగఁబడ్డ
సోమయాజులఁ దర్గి చూపుఁడా నీళ్లుః
అటుగాక తక్కినఁ గటకంబుచుట్టుఁ
గుటిలాత్ములను దొడుగులఁ బఱపింపు”
మనుచు బిజ్జలభూసురానుమతమునఁ
జని సదాసిద్ధ బసవచక్రవర్తి
శివనాగుమయగారి శ్రీపాదములకు
భువి సమస్తాంగము ల్పొందంగ మ్రొక్కి
సన్నతలింగపసాయితశత్రు
సన్నద్ధుడై మదిఁ జెన్ను దుల్కాడ

190

సరస మాడినయట్లు పొరి నాగుమయ్య
కరతలాంభోజంబు గరములఁ బట్టి
యొత్తుడుఁ బింజించి యుడువీధిఁ దాకి
యత్తటి క్షీరధారావలి వర్షై
శివభక్తి కామధేనువు బసవనికిఁ
దవిలి చన్నవిసియిబ్బువిఁ గాఱునట్లు ;

200

కరుణించి శంఖుండు గనకవర్షంబు
కరికాలచోడుకుఁ గురియించె నాఁడు ;
అసలార నేఁడు దివ్యామృతవృష్టి

బసవనికిఁ గురిసె భక్తవత్సలుఁడు ;
దుర్మలత్రితయ విధూతమైనట్టి
నిర్మలదేహంబు నిజ మట్ల కాదె

210

రుధిరమాసాంది నిరూపితం బగునె
యధమదేహులకుఁ గా కని లరు త్వాగడ
దివ్యామృతాంగ దీధితి దేజరిల్లెఁ ;
బ్రవ్యక్తమై జగత్ప్రత్యయం బమర
నఖిలభక్తృఘంబు నసదృశలింగ
సుఖసమేతాత్ము లై చూడ బిజ్జలుఁడు
నందంద నాగి దేవయ్యపాదార

విందంబులకుఁ జాఁగి వినమితుఁ డగుచు
సకలలోకంబులు జయ పెట్టుచుండ
నకుటిలభక్తిమై సంతంత మ్రొక్కి

220

‘యజ్ఞాసజీవుల మవగతమతుల
మజ్జుల మధికగర్వావరాధులము ;
శరణన్నఁ గాచు మీబిరుదు నేఁడింకఁ
బరమాత్మ ! మఱవంగఁ బాడియే !’ యనుచు
శరణువేడుచు నున్న చండివిప్రులను
గరుణఁ జూచుచు వారిఁ గాంచి నవ్వుచును
బసవఁ డుద్యత్సముల్లసనం బెల్లర్ప

ననమగజంబు నాగయ్య నెక్కించి
తానును బిఱుఁదెక్కి తననివాసమున
కానందలీల నొప్పారంగ నరిగె.
శివనాగుమయగారి ప్రవిమలచరిత్ర
మవిరళప్రీతి దుల్కాడంగ వినినఁ
జదివిన వ్రాసిన సద్భక్తిమహిమ
లొదవు ; చతుర్వర్గపదములు నెందు.

230

-: బోయల తగవు :-

రుద్రునిమాటలు రూపంబు లనఁగ
భద్రదేభసంహరు ప్రతినిధు లనఁగ
కళ్యాణమున నిత్యకళ్యాణభక్తి
లౌల్యనిర్గళ లాలిత్యముగను*
శివభక్తిసంపదల్ సిలివిలివోవ
సవిశేషభక్తి దృష్టప్రత్యయములఁ
జూపుచు సద్భక్తి సురుచిరమహిమ
నేపారుపీర మాహేశ్వరావలికి
భక్తమహత్త్వంబు భక్తాభివృద్ధి
భక్తచరిత్ర ప్రభావవై భవము
కన్నవారలు నెప్ప విన్నవారలును
నున్నతశివభక్తి యుక్తిమైఁ దగిలి
1 దేవలకులు మంత్రదీక్షాన్వితులును
తైవపాకుపతాదిశాసనధరులు
వారివారిక లింగవంతు లై చూచి
వారివారిక లింగవంతు లై కూడి
వీరమాహేశ్వరాచారనిరూఢి
భూరిప్రసాదోపభోగు లై నడవ
బోయ లందఱుఁ గూడి భూమీకుకడకుఁ

240

250

బోయి “యుత్పాతము ల్పై నీపురిని
 శ్రీకంఠశివులు గౌరీనాథశివులు
 లోకేశశివులు ద్రిలోచనశివులు
 నీశానశివులు మహేశ్వరశివులు
 పాశమోచనశివు ల్వరమాతృశివులు
 శాశ్వతశివులు గణేశ్వరశివులు
 విశ్వేశశివులును విమలాత్మశివులు
 త్రిపురాంతకశివులు ద్రినయనశివులు
 ద్వితదై త్యహరిశివు లేవేశశివులు
 నురులింగశివులును సుగ్రాక్షశివులు
 హరశివులును బరమానందశివులు
 ధర్మశివులును విద్యాధరశివులు
 నిర్మలశివులును నిష్కలశివులు
 మొదలుగాఁగల శైవముఖ్యు లందఱును
 నిది యేమి మతములో యెఱుఁగంగరాదు :
 బసవయ్యతోయంపు భక్తులఁ జూచి
 వసుధఁదారును లింగవంతుల మనుచు
 దొడఁగి ప్రసాదంబుఁ గుడుచుచున్నారు ;
 నడరఁగ మా కించు కై నను నిడరు.
 నియ్యూరిలో మల్లజియ్యము బొల్ల
 జియ్యయు నిత్తురే ? చెల్లునే యిట్లు ?
 విను మహారాజ : మావృత్తి నిర్మాల్య :
 మొనరఁగ మాకు వచ్చినతొంటి విధము
 వసులఁ గావఁగఁ బోయి బాలుఁడు దొల్లి
 యిసుకలింగముసేసి యెలమిఁ బైఁ బిడుక
 నేలరా : మొదవుల పాలెల్ల నేల
 పాలు సేసెద వంచుఁ గాలఁ దన్నుఁడును
 గడఁగి తండ్రి యనక గ్రక్కునఁ గాళ్లు
 గడికండలుగఁజేసి ముడుని మెప్పించి

260

270

280

మాదేవునిచేతఁ బ్రసాదంబు వడసి
యాదిఁ జందేశ్వరుఁ డట్ల మా కిచ్చె ;
నంతటనుండి భోగింతు మిట్టులు ని
రంతరవంశవరంపర మేము ;

నిప్పురి వీరమాహేశ్వరు లనఁగ
నిప్పు డేలా చెల్ల నిచ్చెద ? మనుచు
బసవయ్య యంత్రము ల్వన్నుటఁజేసి
పొసపరి మాతోడఁ బోరుచున్నారు ;

290

చెల్లింపఁదగు నని చెప్పు : గాదేని
వల్లభ : నీయింటి వాకిట నగ్ని
గుండముల్ ద్రవ్వించికొని కాల్చు” మనిన
నిండుఁగోపముతోడ నిఖలేశ్వరుండు
బసవయ్యఁ దోడ్పఱఁ బనుచుడు బసవఁ
డసమానలీలమై నరుగుదెంచుడును
“గెడ గూడి పోయలఁ గెడపు టిదేమి ?

వడిఁ బ్రసాదము మీరు గుడుచు టిదేమి ?
యాదిమార్గమొ బల్మియో దీనిఁ జెప్పుమ :

కాదేని నాడికో కార్య మేమైన

300

నూరక కుడుచుట యుచితమే?” యనిన
ధారుణేశ్వరునితోఁ దా నిట్లు లనియె :

“నిచ్చుట గలదు సందేశున కభవుఁ
డిచ్చిన తెఱఁగు మీ రెఱుఁగరే ? వినుఁడు :

బాణలింగములందుఁ బటికంబులందుఁ

బ్రాణలింగములందుఁ బౌష్యరాగాది

లింగంబులందును లేదు ప్రసాద

మంగజహరునికి నాగమోక్తముగ ;

ధరమానవులు మహేశ్వరుప్రసాదంబు

ధరి యించినను గొన్నఁ దారు సూచినను

310

నరయక దాఁటిన నరకాగ్నిశిఖల

నెరియుదు రని శ్రుతు లెందును వినరె :

శ్రీగురుకరుణానురాగ ప్రసాద

మాగమవిధ్యుక్త మగు ప్రసాదంబు

సుప్రసన్నానంద శుద్ధప్రసాద

మప్రతర్క్యాది లింగప్రసాదంబు

వరమపవిత్ర సంపత్ప్రసాదంబు

స్థిరభవరోగౌషధీప్రసాదంబు

సత్యప్రసాదంబు నిత్యప్రసాద

మత్యుత్తమోత్తమం బగుప్రసాదంబు

320

గరళకంధరు కృపాకలితప్రసాద

మరుదగుసంగమేశ్వరు ప్రసాదంబు

మలదేహులకు మీకుఁ దలమె భోగింప ?

మలహరుభక్తుల యిలుపుట్టువృత్తి

పూని లింగప్రసాదానూనసుఖము

మానవులకుఁ బొందఁగా నెట్లువచ్చు ?

1 నేనుఁగువ న్నగునే గాడిదలకు ?

నేనఁటఁ గన్నులఁ గానరు గార :

యిచ్చుచోఁ గెడపితిమే ప్రసాదంబు

నిచ్చినకొన్నచో తెన్నఁడుఁ గలదె ?

330

యిది యేల వెడగథ లిన్నియుఁ బన్న :

గుదగుదపడక నెమ్మది నుండుఁడనిన

“వరాణసి గయఁ గేదారంబునందు

సౌరాష్ట్రమునను దక్షిణామమునను

శ్రీగిరియందును సేతుపురోగ

మాగమసానంబులం దెల్ల మాకుఁ

జెల్లఁగ మీ రెట్లు చెల్లఁగనీరు ?

బల్లిదమైన మాప్రాణంబులై న

విడుతుముగాక మామడిగూటివృత్తి

విడుతుమే యిది యేమి విపరీతవృత్తి”

340

1. ఏనుఁగుపైఁ గట్టు చొడోలు.

2. ప్రసాదము గొను వ్యాపారము.

యనుచు బోయలు లేచి కనుకనిఁ బలుకఁ
గనుఁగొని బసవయ్య గన్నుల నగుచు
“వట్టియాకులు గాలి వడిఁ దూలుఁగాక
మెట్టలు దూలునే యెట్టిగాడ్పునను ?
బెండ్లు దేలెడిఁగాక పేరేట నైన
గుండ్లు దేలునె మఱి తండ్లవియేల ?
బలువునఁ గొన హరిబ్రహ్మాదులకును
గొలఁది గా దనిన మీకొలఁదియే తొరల ?
వలదు మీ రెంతటివారు గావునను
చల ముడ్గి తొలగుఁడు తెలివిడిఁ గొనుఁడు :

350

శై వశివాలయస్థానంబు దక్క
నేపీట నేనాట నిలఁ దొల్లి నేఁడు
నెన్నఁడే వీరమాహేశ్వరు లిండ్లఁ
గొన్న చోటులు దెల్పికొనుఁడ : యిచ్చెదము ;
యారయ మును శై వు లైనను నేమి
వీరమాహేశ్వరాచారు లైరేని
గనుకనిఁ బ్రాణలింగప్రసాదంబుఁ
గొననిత్తురే మీకుఁ ? గుటిలాత్ములార :
కోలాస లేల పైఁ గొసరఁ గుంచంబు
గూలఁబడ్డట్లగుఁ గూడని మృనిన
నేదియు నేల మీ కిష్ట మేనియును
మాదేవునకును శ్రీమన్మహేశునకు
బాలచంద్రప్రభాభాసురాంకునకుఁ
గాలకాలునకు మానీలకంతునకు
సర్పకుండలునకు సంగమేశ్వరున
కర్పింతుఁ గాలకూటాదులు నేడుఁ ;
రండ : ప్రసాదంబు గొండ యిచ్చెదము ;
పొండ : యింతకుఁ జాలకుండిన” ననుడు
“నక్కటా బసవయ్య ! యందఱ మమ్ము

360

నొక్కవెట్టునఁ జంప నొండుపాయమునఁ
 జాలక యిదిమేలు మేలు వో శృంగి
 కాలకూటంబు మ్రింగంగఁ బంచెదవు ;
 నలి దీటుకొనఁగఁ బ్రాణంబుఁ గల్గినను
 బలుసాకు దిని యైన బ్రదుకంగ వచ్చు ;
 నద్దిరా తాఁ జచ్చి యది గుడ్డు రెవరు ?
 దొడ్దవో బసవయ్యతోడివాడంబు ;
 వడిఁ గొఱుకున కేఁగి 1 బడిగంటఁ జావఁ
 బడిన మూషకములభంగి వట్టిలై ;
 నేచి కొల్లకుఁబోయి యెదురెదురు గాను
 బై చీర గోల్పడ్డభావన దోఁచు ;
 జాలిఁబడి 2 కనకసాములు దమక
 వేలిచికొన్న యావిధ మగుఁ దమకుఁ ;
 బగవారిబిడ్డల నగవులఁ జంపు
 పగిదిఁ జేసిన పోదు బసవనమంత్రి :
 యీరసం బిదియేల ? యే మింతపెట్టి
 వారము గామువో ! వలవ దిన్నియును ;
 ధర భక్తు లెవ్వరే హరునకుఁ దొల్లి
 గరళ మర్పించుట గలదేని యిమ్ము ;
 తవిలి చెప్పుము : ప్రసాదం బని విషము
 నెవరేని మునుగొన్న నేముఁ గొనెదము ;
 మేలిప్రసాదంబు మ్రింగ మీపాలు
 కాలకూటంబు మాపాలె ? నేఁ డింక
 నె ట్టిచ్చెదయ్య మాకీశుప్రసాద
 మట్టవుఁటో విష మనియె యిచ్చెదవో ?
 సీవకో విషములు దేవుని కిచ్చి

370

380

390

1. బడిగల్లు = పందికొక్కులఁ జంపుట కేర్పడిన తాతిబోను.

2. శత్రువును జంపుటకై యభివారహోమము చేసి యం దుద్భవించిన మారణశక్తిచే శత్రువునికి మాటు తాను హతుడైనవాఁడు.

చావకున్నను దత్ప్రసాదంబు మీర
చేకొండు ; వేయేల మీకును మాకుఁ
బ్రాకటంబుగ వింక బాస దా నిదియ ;”
యనుడు బిజ్జలుఁ డుభయానుమతమునఁ
జనుదెంచె దేవదేవుని గుడికడకు
బుడిబుళ్లు వోపుచు బోయలు వచ్చి
రడరఁగఁ దమకాకిపడగలు దూల ;

400

—: బసవన్న విష మారగించుట :—

బసవఁ డసంఖ్యాతభక్తులుఁ దాను
నసమానలీలమై నరిగి యచ్చటను
గాలకూటము శృంగి ఘనవత్సనాభి
హాలాహలంబును నాదిగాఁ గలుగు
విషము లన్నియుఁ గూర్చి వేగ నూతించి
విషమతరఁ బగు విషసౌరభంబు
గాలి సోఁకినమాత్ర నోలి జంతువులు
వ్రాలి యచ్చటన జీవంబులు విడువఁ
బై నాకసంబునఁ బాటువిహగ వి
తానంబు దొప్పున ధరఁబడి చావ
రాగిల్ల నూతినఁ బ్రేగులు దెగెడిఁ
ద్రాగిన బ్రదుకంగఁ దా నెట్లువచ్చు ?
ననుచు నబ్బోయలు కనుకనిఁ బఱవ
ఘనఘోరగరళంబు లెనయంగఁ గలపె,
పసిడికొప్పెరల నిం పెనఁగగ నినిచి,
యసమసద్భక్త సభాభ్యంతరమునఁ
గొప్పెర బ్దియించి కూడ నర్పించి,
యప్పుడు ధూపదీపాదు లొనర్పి
పంచమహావాద్యపటలంబు లులియ
సంచితకీర్తి బసవచక్రవర్తి
యామడివాలు మాచయ్యయాదిగను

410

420

గామారిసదృశ్చ గణలింగములకు
 నతిభక్తి సాష్టాంగుఁడై ప్రణమిల్లి ;
 చతురత సరసనం స్తుతిపూర్వకముగ
 ముద్రవుచ్చుడును విషోద్రేకవహ్ని
 రుద్రమూఁడవకంటి రాద్రాగ్ని కరణి
 భుగులు భుగుల్లనఁ బొగలి కెంబొగలు
 నెగయ విషార్చుల గగనంబుఁ గప్పెఁ ;
 బటువహ్ని గొని చెడిపాతె భానుండు ;
 నిటయట పడియె నీరేడు లోకములు ;
 భూలోకమెల్లఁ గల్లోలంబు నొందె ;
 వ్రాలి మూర్ఛిలెను జీవంబు లన్నియును ;
 నిల మంగలమునఁ బ్రేలు సిట్లుగొన్న
 పొలుపున ధరణిఁ జుక్కలు ద్రెళ్ళిపడియెఁ ;
 బొగగొన్నమాత్రన దిగులు సొచ్చుడును
 విగతచేతను లైరి దిగధీశులై ;
 నిందె ధూమంబు బ్రహ్మాండమంతయును ;
 గొండలు గాటుకకొండలై తోఁచె ;
 బడబానలంబున జడధులు గలఁగె ;
 నడరెఁ గల్పాంతాగ్ని యని బ్రహ్మ వడఁకెఁ ;
 నీలవర్ణంబు దా నెక్కొన్ననాటి
 హాలాహలం బని హరి దల్లడిలై ;
 గుత్తుకవిష మెట్లాకో పోయె వెడలి
 నత్తటి నని రుద్రుఁ డతిభయం బందె ;
 నెగసె రుద్రునిఫాలనేత్రాగ్ని యనుచు
 నొగి గణాడంబరోద్యోగంబు దనరె ;
 నేలయు నింగియు నెక్కొన నిట్టి
 హాలాహలాగ్నిమయం బగు నంత
 “మాయీశుభ క్తుల మహిమ లిన్నియును
 బోయలార : వినుండు బుడిబుళ్ళు మాని ;

430

440

450

కంటిమి కానము వింటిమి వినము
ఉంటిమి లే మను ను క్తులు వలదు ;
అరయంగ నఖిలలోకాలోకములను
బరమేశుభక్తులు పరమపావనులు ;
సద్వితీయుండు వినాకియే కర్త ;
సద్విధి నేమె ప్రసాదయోగ్యులము ;
ఇట్టిద కాదనునట్టి ద్రోహులకుఁ
గట్టితి నెఱిగెల్తుఁ గాలకూటాగ్ని ;
శాపింతు, నఱికింతు, సందుసందులకుఁ
ద్రోపింతు, వాండ్ర నధోగతి” ననుచు

460

దండియై బసవనదండనాయకుఁడు
చందేశసుతుఁడు శ్రీ సంగమేశునకు
సర్పాంకునకుఁ దద్విషంబు సద్భక్తి
దర్పం బెలర్ప సమర్పణచేసి
పసిగమై నారగింపఁగ నార్చి పేర్చి
వెస ననివారితోద్వృత్తిఁ జెలంగి
యరగలిగొనక కొప్పెరలకు నొరగి
పరమ మాహేశ్వరప్రకర ముప్పొంగి
జుష్టంబు “బహ్వాపి స్తోక మేవాపి
శిష్ట మన్నం విమిశ్రిత” మనుఁ గాన
బసిఁడిగలంతెలఁ బసిఁడిముంతలను
వారక యిటుగూడ వడ్డించికొనుచు
మారారి కర్పించి మహానీయలీలః*

470

శివున కర్పింపుచు శివశివ : యనుచు
నవధానవంతు లై యారగింపుచును
జుఱుజుఱునఁగొని సొగయుచు, గఱు
గఱునఁ ద్రేన్పుచు, గాఱు సాఱుచును,
నిక్కుచు నీలుచు నక్కిలింపుచును
జొక్కుచు సోలుచుఁ జక్కిలింపుచును

480

నక్కిలివడి తెప్ప లల్ల మోడ్చుచును
 గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగుచుఁ, గుత్తక బంటిఁ
 గ్రోలుచు, నలరుచుఁ, గ్రాలుచు, నాత్మ
 సోలుచు, సుఖవార్దిఁ దేలుచు, వేడ్క
 వ్రాలుచు, మెఱయుచు వక్షంబులందు
 నోలిఁ బళ్ళెరముది క్కొయ్యన మరలి
 చూచుచు, నించుకించుక వుచ్చికొనుచు,
 లేచుచుఁ, జెలఁగుచు లీలఁ దలిర్ప
 నాడుచుఁ, గప్పెర లఱచేత నొలయఁ
 బాడుచు, నుఱుకుచుఁ బరువుపెట్టుచును
 మురియుచుఁ, గునియుచు, ముఱకటింపుచును
 నొరగాల నిలుచుచు, సరసమాడుచును
 నేతెంచి మ్రొక్కుచుఁ జేతులు సాఁచి
 ప్రితిఁ బ్రసాదంబుఁ బెట్టించికొనుచుఁ
 గర మనురక్తిమైఁ గొఁగిలింపుచును
 నరుదొందఁ బొత్తుల నారగింపుచును,
 నొందొరుముందట నున్నవళ్ళెరము
 తొందొరు తొడియుచు నుబ్బియార్చుచును,
 విషమాక్షనదృక్త వితతి యిబ్బింగి
 విషమవిక్రమలీల విషకేలి నలువ
 దండి యై బసవనదండనాయకుఁడు
 చందేశవరద ప్రసాదశేషంబు
 గొట్టరువులవారిఁ గుంచెలవారి
 గొట్టుబోయల నాలవట్టాలవారి
 పట్టపుదేవుల భ్రాతల హితులఁ
 జుట్టాలఁ బక్కాల సుతులఁ బొత్తులను
 బిండారులను నడబాళ్ళఁ బ్రెగ్గడల
 దండనాయకులను దంత్రపాలకుల
 దాసజనులను విశ్వాసుల భట్ల

490

500

510

దాసీజనముల విలాసినిజనులఁ
 దతవితతాది వాద్యవిశారదులను
 జతురగాయక నిజ స్తవపాఠకులను
 బండిత న ర్తక పరిహాసకులను
 మండితసత్కవి మండలి నెల్లఁ
 బంతులు సాగఁగఁ బంచి, వారలకు
 వింతవేడుక వుట్ట విషము వోయింపఁ
 గాలకూటము వారిపాలికి నెయ్యి
 పాలునై యుండఁగ బసవన్న మఱియుఁ*
 కూడ నేనుఁగులకు గుఱ్ఱంబులకును
 వేడుకఁ బోయించె విషమెల్ల సమయ ;
 నడలుచుబోయలు గడగడ పడఁక
 మృదుభక్తమండలి మెచ్చి కీర్తింపఁ
 బ్రమథకారుణ్య విస్ఫారప్రసాద
 విమల పుష్పాంచితవృష్టి పైఁ గురియ
 గగనస్థులై రుద్రగణములు సూడ
 నొగి దివ్యదుందుభు లొక్కట మ్రోయ
 బిజ్జలుఁ డద్భుతోపేతుఁడై మ్రొక్క
 యజ్ఞనౌఘంబు వాయక జయవెట్ట
 'భవలతాంచితదాత్ర పరమపవిత్ర :
 శివగణస్తోత్ర విశిష్టచారిత్ర :
 సదమలగాత్ర ప్రసాదైక పాత్ర :
 విదితసజ్జనమిత్ర విజ్ఞాననేత్ర :
 ప్రోద్గతసూత్ర మహద్గురుపుత్ర :
 సద్గుణైకచక్రత్ర జంగమక్షేత్ర :
 యతిదయామాత్ర దుఃఖాబ్ధివహిత్ర :
 ప్రతివాదిజైత్ర సద్భక్తికళత్ర :
 చన "నర్మిత్త్రం విషం పథ్య" మనఁగఁ
 బనుపడుశ్రుత్యక్తి బసవ : నీ కయ్యె;

520

530

540

బాపురే : మాతండ్రి భక్తివర్ధనుడు :
 బాపురే మాయయ్య ఖ్యాపితశౌర్య :
 నల్లవో బసవయ్య నందీశమూర్తి :
 నల్లవో బసవ యనశ్వరకీర్తి :
 గరళంబు దొల్లి జడదితార్థముగ
 హరుఁ డారగించుచో నట మ్రింగ వెఱచి
 కాదె విషం బుంచెఁ గంఠంబునందు :
 నాదేవు మహాత్మ్య మదియెంత వెద్ద ?
 కాలకూటముకంటెఁ గడు సుగ్రవిషము
 తా లెక్కసేయక దండనాయకుడు

550

అంచితభక్త హితార్థంబుగాఁగ
 వంచనలే కారగించెఁ గడ్పార ;
 నమృతంబు ద్రావియు నమరసంఘంబు
 నమసుప్తిఁ బొందెడు జగ మెల్ల నెఱుఁగ ;
 బసవయ్యఁ జూడుఁ డా వినముద్రావియును
 నసమానలీల దివ్యాంగుడై నిలిచె ;”
 ననుచు లోకము లెల్ల నచ్చెరువంది
 వినుతింప బోయలు విభ్రాంతిఁ బొంది
 సంతాపచిత్తు లై సంస్తుతింపుచును
 నంతంత సాష్టాంగు లై ప్రణమిల్లి

560

“యభయమే బసవయ్య : యతికృపాంభోధి :
 యభయమే బసవయ్య యద్భుతచరిత :
 యిమ్మెయి సరివారమే బసవయ్య :
 తమ్ముఁ బఱువ మీకుఁ దలఁప శౌర్యంబె ?
 పోల దుర్జనితోడి పొందునకంటె
 జాల మేలంద్రు సజ్జనవిరోధంబు ;
 కాపున మము నెఱ్ఱుఁ గాచి రక్షింపు :
 మావికలతఁద్రోచి దీవనఁ బొందు :
 దేవ : దెసయు దిక్కు నీవ మా” కనుచు :

వేవిధంబుల నిట్లు విన్నవించుదును
జూచె దయాదృష్టిఁ, గాచె విడృఢఁగఁ,
ద్రోచె వాదములెల్ల, నేచెఁ బ్రఖ్యాతి,
మాపె బోయల పెంపుఁ జూపెఁ బ్రసాద
మోపి లే దనినూకెఁ, బాపె బోయలను ;
నిలిచెఁ జలింపక, తలఁచెఁ బ్రస్తవము,
గలిచె, సద్భక్తిమైఁ బొలిచె, బీరమునఁ
బేర్చె, భక్తావలిఁ గూర్చె, నాద్యోక్తిఁ
దీర్చె, సన్మార్గంబు నోర్చెఁ దర్కమునఁ
బండించె నిశ్చలభక్తి లోకముల
నిండించె బసవయ్య నిర్మలకీర్తి.

570

580

—: జగదేవ దండనాయకుని కథ :—

వెండియు జగదేవ దండనాయకుఁడు
నిండారుసద్భక్తి నిధి కర్మయోగి
యభిమతలీలమై విభవంబు మెఱసి
శుభకార్య మాచరించుచు నొక్కనాఁడు
నేతెంచి “వీరసూహేశ్వర తిలక :
ప్రీతియెలర్ప విభూతిఁ గైకొనుము ;
అసలార మా యింట నారగించినను
బసవనమంత్రి : యే బ్రదుకుదు” ననిన
నగుమొగం బలరార జగదేవమంత్రి
నాగిఁ జూచి బసవయ్య “యొందేమి చెప్ప
సర్వజ్ఞనెట్టణ శరణులరాక
కోర్వఁగ నెమ్మెయి నోపుదే” యనిన
నవుగాక యనుచు రయంబున నేఁగి
వివిధపక్వాన్నాది వితతులు గూర్చి
సరసర బసవయ్య సనుదేకమున్న
గర మభిషేకంబుఁ గావించి మనుచు
జానగువ ట్లల్లి సద్భక్తియుక్తిఁ

590

గానక బావల కాళ్ళు గడ్డుటయుఁ
 బరిచారకునిచేత బసవయ్య యెఱిఁగి
 యరుగుట సాలించి యాగ్రహింపంగ
 జగదేవుఁ డంతలోఁ జనుఁదేరఁ గాంచి
 భుగభుగకోపాగ్ని యెగయ ముందటను
 దెరచీర వట్టించి “చొర నెట్లువచ్చు
 నరుగుము : భక్తజనాళిలో వెడలి
 కులదైవ మిలువేల్పు మలహరుఁ డుండఁ
 బలుద్రోవలనుబోవఁ బాడియే నీకుఁ ?
 గణకంతు శుద్ధనిష్కలభ క్తియుక్తి
 జలభుల కదియేల సమకూడుఁ జెప్పమ :
 ముల్లోకనాథుని ముట్టఁ గొల్చియును
 గల్గరిలోకుల ఊఱియింపఁ దగునె ?
 హరునకు మజ్జనం బార్చుచేతులను
 సరవి వివ్రులకాళ్ళ సరి గడ్గఁ దగునె ?
 శివపాదజలములు శిరమునఁ దాల్చి
 భవులకాళ్ళలనీళ్ళ వై నల్కఁదగునె ?
 శ్రీమహాదేవుఁ బూజించుచేతులను
 నామాలకుక్కల నర్చింపఁ దగునె ?
 మురహరార్చితునకు మున్నెత్తుకేలు
 ధరనెత్తఁ గూడునే త్రాటిమాలలకు ?
 సదమలలింగప్రసాదజీవికిని
 విదిత మీశ్వరభ క్తి విముఖులై నట్టి
 కర్మచండాలురఁ గలసి కుడ్చుటయుఁ
 గర్మంబు గుడుచుట గాదె ? యెట్టనిన :
 నదియును దివ్యాగమార్థంబులందు
 మదనారిసద్భక్త మందిరంబులను
 మెలఁగుపుత్రకళత్ర మిత్రగోత్రాది
 బలఁగంబు లింగాన్నితులు గాకయున్న

600

610

620

నొందేమి యిలఁ గూడియున్న యంతటను

చండాలమిశ్రదోషంబు వాటిల్లు ;

“దర్శనా దపి పాపదా” యనుఁ గాన

దర్శనాలాప సంస్పర్శన శయన

630

సంపర్కబోజనాసన దానములకు

నింపారునే భక్తుఁ డితరులయెడను ?*

‘వేదజ్ఞు లగు కోటివిప్రుల కన్న

మాదటఁ బెట్టిన యట్టిఫలంబు

త్ర్యక్షభక్తున కొక్క భిక్షంబువెట్టు

నక్షయఫలమున కసమాన మనుట

వ్యక్తమై యుండఁ గుయుక్తుల నడవ

భక్తియుఁ జెడు : దానఫలము నిష్ఫలము’

అని పెక్కుభంగుల నాన తిచ్చుదును

విని శోకజలసమన్వితనేత్రుఁ డగుచు

640

జగదేవుఁ డాభక్తజననికాయంబు

మొగిఁ బ్రస్తుతింపుచు మోడ్చుఁగే లమరఁ

“గర్మబద్ధుఁడ నైతిఁ గష్టుఁడః ఖలుఁడః

దుర్మదోపేతుఁడ, దుష్కృతాలయుఁడఁ,

బ్రజ్ఞావిహీనుఁడ, బరమపాతకుఁడ,

నజ్ఞాని, నధిక సర్వాపరాధుండ,

శంకమాలిన యనాచారుండ ; దీని

కింకఁ బ్రాయశ్చిత్త మేమియు లేదు ;

పాన లేటికి విత్తుఁ బ్రాణంబు గెలన

మానతి యిందు నా” కని మ్రొక్కి నిలువఁ

650

గనుఁగొని బసవయ్య ఘనభక్తవితతి

యనుమతంబునఁ గూడ నతని కిట్లనియె :

“గొంకక విను : మఱికొన్ని దినముల

కింక శివద్రోహ మిట పుట్టఁగలదు :

మడియింపు ద్రోహిని మా కెక్కఁ గెలన

మడరఁ బ్రసన్నుఁ డయ్యెడి శివుఁడవ్వు ;
 ఈ నిర్ణయమునకు నీతానగణ వి
 తాన మెంతయు మెచ్చి తత్ప్రస్తవంబు
 నిమ్ములఁ గరుణించి యిచ్చిరి నీకు ;
 నమ్ము ముమ్మాటికి ; లెమ్ము : లె :” మృనుడు
 నంగద మోడ్పుఁగే లలికంబుఁజేర్చి
 పొంగుచు పీఠాంబూలంబు గొనుడు
 జగదేవశరణుని నగరికి బసవఁ
 డగణిత భక్తసహాయుఁ డై యరిగె ;
 నసలార నుచితక్రియాదులఁ దనిసి
 బసవన్న యసమసద్భక్తులుఁ దాను
 ననయంబు భక్తిసుధామృతాపార
 వనధి నిమగ్నుఁడై వర్తింపుచుండె.

660

—: అల్లయ్య మధుపయ్యల కథ :—

మఱియంత నల్లయ్య మధుపయ్య యనఁగఁ
 గఱకంతుభక్తు లకర్మసంచయులు
 లింగై కనిష్ఠావిలీనమానసులు
 జంగమారాధనాన కచేతనులు
 పరమశివాచారపరవర్తనిరతు
 లురుతురకీర్తి నియుక్తులు నాఁగ
 నసమానలీలఁ గళ్యాణంబునందు
 బసవఁడు తారు నప్పొట వర్తింప
 నంత బిజ్జలుఁడు దాఁ గొంతకాలమున
 కంతకుప్రోలికి నరుగంగఁ దలఁచి
 బసవని బహిమయు భక్తిమహత్త్వ
 మెసకంబు నెఱిగియు నెఱుంగని యట్లు
 పొదలిన యజ్ఞానబోధగాఁ జేసి
 మదియించి మల్లయ్య మధుపయ్యగారి
 తప్పేమియును లేక చొప్పుగా దనక
 రప్పించి కన్నులు వుప్పించె. నంత ;

670

680

'కాలకాలునిభక్తగణములమహిమ
 లేల తామున్నును నెఱుఁగును గాదె :
 యక్కట : చెడఁజూచె నవనీశుఁ డింక
 నిక్కటకంబున కెక్కడిబ్రదుకు ?
 మృడుభక్తులలిగినఁ జెడఁడె తా' ననుచు
 జడిగొని నరులెల్ల బుడిబుళ్ళువోవ
 బసవఁడు మొదలుగా నసమాజుభక్తు
 లసమకోపోద్దీపితాంగులై పొంగి
 మసలక మల్లయ్య మధుపయ్యగారి
 కసలారఁగా గన్నులప్పుడ పడసి
 'యింక నుండఁగఁగూడ దీయార' ననుచు
 శంకరభక్తులు జగదేవమంత్రిఁ
 'బనిచిన తొల్లింటి బాస గైకొనుము
 తునుము శివద్రోహి' ననుచు బిజ్జలుని
 నొసలిరేఖలు గసిబిసిచేసి రాజ్య
 మసమాజుకవిలియ నటు దుడిపించి
 బల్లహుకటకంబు వదటిపా లేసె
 యెల్లవారును జూడ నీక్షణంబునను
 'బాడగుఁ గటకంబు వాడగుఁ గూడఁ
 బాడగు' ననుచు శాపంబు లిచ్చుచును
 రాచినమడివారుమాచయ్యగారు
 నాచౌడరాయఁ డేకాంతరామయ్య
 కిన్నరబ్రహ్మయ్య గేశిరాజయ్య
 కన్నదబ్రహ్మయ్య గక్కయ్యగారు
 మాదిరాజయ్యయు మసణయ్యగారు
 నాదిగా నప్పరి యఖిలభక్తులును
 దండిజంగమకోటి దనతోడ నడవ
 బండారిబసవనదండనాయకుఁడు
 నెసఁగఁ గప్పటిసంగమేశ్వరంబు నకు

690

700

710

వెస నేఁగె బిజ్జలునెసకంబు దలఁగఁ
 గటకటా : కటకంతు గణములువోవ
 గటకంబుభాగ్యంబు గ్రక్కునఁ దొలఁగె ;
 భూకంప మయ్యెను ; భువి నర్ధరాత్రిఁ
 గాకు లఱచె ; వంటకంబులు పుచ్చె ;
 ధరఁ బడె నుల్కు ; లత్తటి తాల వాన
 గురిసె ; భాస్కరచంద్రపరివేష మయ్యె ;
 దివి దీటుకట్టె ; వేసవి మూఁగె మంచు ;
 గవిసెను మధ్యాహ్నకాలంబు నందుఁ
 గడు నుగ్రరూపుఁడై కాలుఁడు గానఁ
 బడియెను బట్టణ ప్రాంతదేశమునఁ ;
 బొరిఁబొరి గవిసెఁ గావిరి యెల్లయెడల ;
 ధరణీశ్వరుఁడు గాంచెఁ దలలేని నీడ ;
 రవి యుదయించు తత్ప్రస్తవంబునను
 దివిఁ బ్రతిసూర్యులు దీపించి ; రింక
 నెంత గానున్నదో యిటమీఁద ననుచు
 సంతాపచిత్తులై జనులు భీతిల్ల
 నిక్కడ జగదేవుఁ డింటి కేతేరఁ
 జక్కన నామయ్య జనని వీక్షించి
 “శివగణద్రోహంబుఁ సెవిఁ బడ్డయపుడు
 యవిచారమున వారి హరియింపవలయుఁ ;
 జాలరేఁ దారేని సమయంగవలయుఁ ;
 గాలకాలుని భక్తగణమార్గ మిధియుఁ
 సమయింపఁ జాలక చండి యై తాను
 సమయనిప్రాణవంచక కుటీలునకుఁ
 గుపితున కజ్ఞున కపజీవితునకు
 విపరీతచరితుండు విషమలోచనుఁడు
 మెచ్చునే ? వానికి మిక్కిలి భక్తి

720

730

740

యిచ్చునే కూర్చునే యిన్నియు నేల ?
 క్రితము నీప్రాణ పరిత్యాగమునకు
 మతిమెచ్చి యవసరోచిత మిచ్చి నిన్నుఁ
 బంచి యేగిరి కాక భక్తు లాద్రోహిఁ
 ద్రుంచుట కోడియే తొలఁగిరె చెవును :
 యందొక్కఁ డలిగిన నవికలాజాండ
 సందోహములు గాలి దిందకయున్నె ?
 దక్షఁడు క్రొవ్వి యదక్షఁడై తొల్లి
 దక్షమఖక్షయదక్షఁ బల్కుటయు

750

వినఁగఁజాలక తాన తనకోపవహ్ని
 గనలుట వినవె ? యాగౌరి దత్తణము ;
 యదిగాక యుపమన్యుఁ డభవునినింద
 మది విన కవుడ భన్మం బయ్యెఁ గాదె ?
 కావున శివభక్తగణనింద వినియు
 నీ పూరకుండుట నీతియే ? వానిఁ
 జంపకే కుడువఁగఁ జనుదెంచి తివుడు
 పంపుడుకళ్ళు నీ కింపారు నెట్లు ?
 చీ : కుక్క : చేజేత శివుప్రసాదంబు
 చేకొని కుడువఁగ సిగ్గెట్లు లేదు ?

760

పచ్చి కడ్కుదుగాక శ్వాసంబునట్లు
 నుచ్చుచ్చురే"యని యొగిఁ జిట్ట మిడిచి
 వెడలి వాకిటిదెస మృదుప్రసాదంబు
 కుడుకతోఁ గొనివచ్చి పుడమిఁబోయుదును
 'దగ వగు' ననుచును దాఁ గుక్కభాతి
 జగదేవుఁ డిట్లు ప్రసాదంబు గుడువ
 మల్లబ్రహ్మయ లన మహి వీరభక్తి
 కెల్ల యై వర్తిల్లు నెడ సర్దరాత్రి
 నీవార్త విని జగదేవునికడకు
 వేవేగఁ జనుందెంచి వెండి వొత్తునను

770

దారును నాప్రసాదం బారగించి
 యారాత్రి కొల్విన కరిగి, బిజ్జలుని
 నల్లంతఁ బొడగని, యలుగులు వెఱికి
 జల్లన నలిగి యానభ దల్లడిల్ల
 నొక్కట మువ్వురు నుద్వృత్తి నెగసి
 చక్కడ్చి, పొడ్చి, జరరితంబు సేసి,
 యలుకమై గెడిగెడి యనుచు బిజ్జలుని
 తల గోసి పొట్టలోపలఁ బెట్టి కట్టి,
 'తా నసంఖ్యాతుల యానతి యదియు
 సీనరాధముఁ బొలియించితి మేము ;
 అధికులౌ భక్తుల కహితంబు సేయు
 నధము లందఱును నివ్విధిఁ బోదు' రనుచుఁ
 గాయముల్ విగియుచు గతులు ద్రొక్కుచును
 తాయము ల్గొనుచు దండల నటంపుచును
 బొంగి బొబ్బిడుచుఁ జెలంగి యార్చుచును
 లింగభక్తుల కెదుర్లేరు వొం డనుచు
 బిండుగాఁ బొరులు 'బిజ్జలునితల
 గుండుగండా' : యని ఘూర్జిల్లుచుండ
 మగిడి యామల్ల బ్రహ్మయగారుఁ దాను
 నగరు వెల్వడి తన నగరికి వచ్చి
 తల్లికి నందంద ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కి
 సల్లలితాంగి ప్రసాదంబు వడసి
 'వరమపాతకు నట్టి భక్తినిగ్రహానిఁ
 బొరిగొన్నయంతన పోవ దాద్రోహి
 నప్పుడే చంపక యరుదెంచినట్టి
 తప్పున కింకొండు దండ మున్నదియు'
 ననుచు నజ్జగదేవుఁ డంతలోపలను
 దనశిరంబున కల్గికొని విమానములఁ
 బు త్తమిత్రకళత్ర గోత్రాదులను వి

780

790

చిత్రంబుగా నప్త శివలోకమువకుఁ
గొనిపోయెఁ ; గటకంబుజనులెల్ల బెదరి
కనుకనిఁ బటవంగఁ గ్రందు పుట్టుటయుఁ
గన్నభక్తులు వార్తవిన్నభక్తులును
నున్నభక్తులుఁ బోయి రొక్కొక్క యెడకు ;
సంత రాజ్యార్థమై యనిచేసి యతని

800

సంతాన మెల్ల నిస్సంతాన మయ్యె ;
పీఠఁ గొట్టములలో వెలిగె గుఱ్ఱములు
తోకల నిప్పులు దొరుగ నాక్షణము ;
కరులును గరులును గన్నంత నెదిరి
పొరిఁబొరిఁ దాకి జర్జరితమై పడియె ;

810

బ్రమసి యమాత్యాది భటవర్గ మెల్లఁ
దమలోనఁ జర్చిరి సమరంబుసేసి ;
బసవని సత్యశాపమునఁగాఁజేసి
వసచెడి కటకంబు వాడయ్యె సంత ;
వినియె సంతయు నట సనియెఁ గూడలికిఁ
గనియె సద్గురువు సగయదేవు నచట ;
భక్తులుఁ దానును బరమానురాగ
యుక్తి నబ్బసవయ్య యుండె సంప్రీతి ;
సంత నాగురువు సమంచితనాద

సంతతపూజాది సత్కీర్తియావలుల
ముంచి భజించి కీర్తించి మెప్పించి
మించి విన్నవ మాచరించి ప్రార్థించి,
“దేవ ! సద్గురుమూర్తి : దివ్యలింగాంగ !
దేవ నాసంగయ్య ! దేవ ప్రాణేశ !
నీదుసద్భక్తప్రసాదంబుఁ గుడిచి
యాదట బ్రదికి యింతైతిఁ గావునను
భవభవంబుల వారి పన్నఁ గాఁ దగుదు
భువివారి ఋణమునఁ బోవుట గలదు ;

820

అంతియకాని ని న్నడిగినచోటు
 నెంతైన నేమైన నిచ్చినచోటు
 గలతప్పు సైరించి కాచినచోటు
 గలదేని చెప్పమా : కానమీయందుఁ
 బుట్టిన మొదలును బోఁకయుఁ బొరయ
 వట్టికొల్పిన నిన్ను ముట్టఁగొల్పితిని ;
 వెట్టిచేసిన నీకు వెయ్యేఁడులైన
 నెట్టును మేలకా కెగ్గేమి తలఁప ?
 నూరకి ట్లనుచుట యుచితమే నీకు ?
 నారంగఁ బ్రమథులయాన నీయాన
 వృషభవాహన ! విన్నవించుట వినక
 వృషభంబు నీ కెట్లు విడువంగ వచ్చు ?
 నొల్ల నొండేమియు నోటంబు గాదు ;
 వల్లభ : యడుగను వర మిఁక నిన్నుఁ ;
 బరమపరానంద పరవశీభూత !
 నిరవధితత్వ విస్ఫురణ పెంపునను
 గతిమనోవాక్కాయ కర్మచైతన్య
 రతులు నీయంద విశ్రాంతంబు నొందఁ
 జేయుము; నీయాజ్ఞఁ జేసి యేతెంచి
 చేయంగఁ గలవను లేసితి నింక.”
 ననుడు దయామతి నగ్గురుమూర్తి
 తనతొంటి భావంబు దాల్చి యాక్షణమ
 సంగయదేవుఁడు సదనాంతరంబు
 భంగిగా వెడలుడు బసవయ్య సూచి
 సన్నుత తద్గురు చరణాబ్జయుగము
 నెన్నుదు రిఱియంగ సన్నుతి మ్రొక్కి
 యానందబాష్ప సమంచితవార్ధి
 తా నిట్టవొడువ గద్గదకంఠ మమర
 ముక్తులకలు మేన మొగి నిండ హర్ష

830

840

850

తత్పురుఁడై యున్నఁ వనయు లే నెత్తి
 చక్కన తనదు ప్రసాదంబు వెట్టి
 యక్కున నందంద యప్పళించుచును
 గొడుకు లోపలఁ జేర్చికొని గురుమూర్తి
 గుడి సొచ్చె ; నిరువురపొడ గానరాదు ;
 పసగొని సకలభక్తసమూహి సూడ
 బసవయ్య గురువుగర్భంబు సొచ్చుటకు
 సంగయదేవుండు సద్గురుభాతి
 భంగిగా నేతెంచి బసవయ్య నిట్లు
 తనయందు సంధించికొనుటకు సంత
 ఘనతరలీల జంగమకోటి యలర
 నరుదగు లింగతూర్యంబులు మ్రోయ
 ధరఁ బుష్పవృష్టి దాఁ బరిగొని కురియఁ
 గో యని భక్తనికాయ మెల్లెడల
 గేయని బలుమాఱుఁ గీర్తనసేయ
 జయజయారవములు సందడింపంగఁ
 గ్రియఁగొని వినుకులుఁ గేళిక ల్లనర
 మాదిరాజయ్యయు మాచిదేవుండు
 నాదిగాఁ గలభక్తు లనురాగలీలఁ
 'గలవె యుత్పత్తిస్థితిలయప్రపంచ
 ములు బసవయ్యకుఁ దలఁచిచూడంగ :
 గాలిలోపల సురగాలినాఁ బుట్టి
 గాలిలోనన వెండి గలసినయట్లు,
 శరనిధిఁ గడలునా జనియించి వెండి
 శరనిధిలోనన సమసిన యట్లు,
 ఉడువీధియందు విద్యుల్లత వుట్టి
 యుడువీధియందుఁ దానడఁగినయట్లు,
 జలములయందు వర్షాఫలం బమరి
 జలములలోనన సమసినయట్లు,

860

870

880

సద్గురుకారుణ్య సంగతిఁ బుట్టి
 సద్గురుకారుణ్య సంపదఁ దనరి
 సద్గురుగర్భవిశ్రాంతిమై నిపుడు
 తద్గతుఁ డై లింగతత్త్వంబుఁ బొందె ;

890

నట్టిదకాదె గుర్వంఘ్రియుగంబు
 ముట్టఁగఁ గొల్చినయట్టి భక్తాలి
 హృదయాంబుజంబుల నీబసవయ్య
 కదలక పువ్వను గంపునుబోలె
 నలి నున్నవాఁడుగా కిలవేరు గలదె ?
 మలహరుభక్తుఁ గలకాల మెల్ల
 భక్తహితార్థమై ప్రభవించెఁగాక
 వ్యక్తిగా నతఁ డీశ్వరాంశంబ కాఁడె' ?
 యని నుతింపుచుఁ దొంటియట్ల నదృక్తి
 జనితసుఖామృత వనధిమధ్యమున

900

నోలలాడుచు నుండి ; రురుతరానంద
 లీనమై నటు గొంతగాల మింపారఁ
 బ్రస్తుతింపంగ నదృక్తి విస్ఫురణఁ
 బ్రస్తుతి కెక్కిన బసవని చరితఁ
 జెప్పితి భక్తులచే విన్నమాడ్కిఁ
 దప్పకుండఁగను యథాశక్తిఁ జేసి ;
 యిమ్మహి నీకున కెఱుంగంగ రాని
 యమ్మహాబసవని యద్భుతచరిత
 వర్ణింప నెంతటివాఁడ ? నట్లయ్యు
 వర్ణనచేసితి వారిన కాని

910

యేయెడ నన్యథా యెఱుంగ నే ననెడి
 యీ యొక్కబలిమి మహిష్టతకలిమి ;
 నదియునుగాక మహాభక్తవరుల
 సదమలదివ్యప్రశంసగాఁజేసి
 భావించి నాదు వాక్పావనార్థంబు

గావింప మేటి యీ కథ రచించితిని.

బసవపురాణంబుఁ బాటించి వినిన

నసలారుఁడో ప్రసాదానందసిద్ధి ;

బసవపురాణంబుఁ బాటించి వినిన

వసియించు సద్భక్తి వాసనమహిమ ;

920

బసవపురాణంబుఁ బాటించి వినినఁ

బసిగమైఁ బ్రాపించు భక్తులకరుణ ;

బసవపురాణంబుఁ బాటించి వినినఁ

బసరించు లింగానుభవ నిత్యసుఖము ;

బసవపురాణంబు పాటించి వినిన

నెసకంబుతోఁ గలుగి నీప్సితార్థములు ;

బసవపురాణంబు భక్తి వ్రాయించి

వసదిగాఁ జదివెడువారల కెల్ల

దురితము లాపదల్ ద్రోహంబులెల్ల

హరియించు నెంతయు హరుకృపఁజేసి ;

930

యీ పురాణం బెవ్వరేఁ దమయింట

నేపార నిడికొన్న నిహవరసిద్ధి.

శరణోపకార బసవపురాణార్థ

విరచిత త్రిభువన విఖ్యాత చరిత :

శరణోపకార బసవపురాణార్థ

వరభక్తిముక్తి సంపదనభరిత :

శరణోపకార బసవపురాణార్థ

సరససమంచిత సత్యవాణ్ణుల :

గొబ్బురి మాదన్న కూరిమి శిష్య :

గొబ్బురిసంగ : సద్గుణ సముత్తుంగ :

940

ఇది యసంఖ్యాత మహేశ్వర దివ్య

పదపద్మసౌరభభ్రమరాయమాణ

జరగమలింగ ప్రసాదోపభోగ

సంగతసుఖసుధాశరధినిమగ్న

సుకృతాత్మ పాలుకురికి సోమనాథ
 సుకవిప్రణీతమై శోభిల్లి తనరి
 చరలింగ ఘనకరస్థలి విశ్వనాథ
 వరకృపించిత కవితృస్ఫూర్తిఁ బేర్చి
 చను బసవపురాణ మనుకథయందు
 ననుపమంబుగ సప్తమాశ్వాస మయ్యె.

950

